

ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์
และเจตคติต่อการศึทษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

โดย
นายณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึทษาตามหลักสูตรศึทษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึทษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึทษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึทาง
ประวัติศาสตร์
และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

EFFECTS OF USING DACIR INSTRUCTIONAL PROCESS ON HISTORICAL
EMPATHY AND ATTITUDE TOWARDS HISTORICAL STUDIES OF TENTH GRADE
STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Education (TEACHING SOCIAL STUDIES)
Department of Curriculum and Instruction
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2017
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครี่ที่มีต่อการเข้าถึง ความรู้สึกรทางประวัติศาสตร์ และเจตคติต่อการศึกษา ประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4
โดย	ณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน
สาขาวิชา	การสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. สรภัส น้าสมบุรณ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. ศศิพัชร จำปา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดนุชา ปนคำ)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพิชฌาย์ จินดาวัฒน์ภูมิ)

58262303 : การสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์, การสอนประวัติศาสตร์, การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์, เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

นาย ณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน: ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โดศิลา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์ 2) เปรียบเทียบการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์ 3) ศึกษาเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์ และ 4) เปรียบเทียบเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 จำนวน 36 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ และแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี
2. การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง
4. เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

58262303 : Major (TEACHING SOCIAL STUDIES)

Keyword : DACIR INTRUTIONAL PROCESS, TEACHING HISTORY, HISTORICAL EMPATHY, ATTITUDE TOWARDS HISTORICAL STUDIES

MR. NARONGRIT SAKSAEN : EFFECTS OF USING DACIR INSTRUCTIONAL PROCESS ON HISTORICAL EMPATHY AND ATTITUDE TOWARDS HISTORICAL STUDIES OF TENTH GRADE STUDENTS THESIS ADVISOR : CHAIRAT TOSILA, Ph.D.

The purposes of this research were to: 1) study the historical empathy of tenth grade students using DACIR instructional process. 2) compare the historical empathy of tenth grade students before and after the usage of DACIR instructional process. 3) study the attitude towards historical studies of tenth grade students using DACIR instructional process, and 4) compare the attitude towards historical studies of tenth grade students before and after the usage of DACIR instructional process. The sample of this research consisted of 36 students of class 10/2 studying in the second semester of the academic year 2017 in Nawamintrachinuthit Benjamarachalai School, Bangkok. The research instruments used for data collection were the historical empathy test and the attitude towards historical studies test. The instrument used in the experiment were three historical unit plans using DACIR instructional process. The data was analyzed by arithmetic mean (M), standard deviation (S.D.) and t-test dependent.

The research findings were summarized as follows:

1. The mean scores of historical empathy of tenth grade students after using DACIR instructional process were at the high level.

2. Historical empathy of tenth grade students after using DACIR instructional process was higher than that before using DACIR instructional process at .05 level of significance.

3. The arithmetic mean of attitudes towards historical studies of tenth grade students after using DACIR instructional process was at a good level.

4. Attitude towards historical studies of tenth grade students after using DACIR instructional process was higher than that before using DACIR instructional process at .05 level of significance.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความรักและความเอาใจใส่จากอาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ โดติลา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้วิจัยมีความรับผิดชอบต่อการทำวิทยานิพนธ์อย่างเต็มความสามารถ ตลอดระยะเวลาในการวิจัยนั้น อาจารย์ได้ทุ่มเทกำลังแรงใจอันเป็นการสนับสนุนให้ผู้วิจัยมีความเพียรพยายามในการทำวิทยานิพนธ์ โดยคอยสอบถามถึงความก้าวหน้าของงานวิจัยพร้อมทั้งให้คำปรึกษา ข้อคิด และข้อชี้แนะหลายประการที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้วิจัยอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยอย่างดียิ่งในทุกขั้นตอนของการทำวิทยานิพนธ์ กระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตนะชา ปนคำ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ตลอดจน อาจารย์ ดร. สรภัส น้าสมบุญ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพิชฌาย์ จินดาวัฒนภูมิ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านซึ่งได้แก่ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปิยนดา บุนนาค รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัต ฌ บ่อมเพชร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงเดือน นาราสัจจ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่งศ์พันธุ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนีกร หงส์พนัส ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตา ตัญยมหาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นวรรณ วุฒทะกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ อาจารย์ ดร.ณัฐพร ไทยจงรักษ์ อาจารย์ ดร.ศรัณย์พร ยินดีสุข อาจารย์ ดร.ทัศนีย์ ทองไชย และอาจารย์ ดร.ปฎิมาภรณ์ ธรรมตะชะ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและทดลอง พร้อมทั้งให้ข้อคิด คำแนะนำ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์มิตรชัย กุลแสงเจริญ ที่ได้กรุณาคำปรึกษาเกี่ยวกับประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ รวมถึงการแนะนำข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิจัย และอาจารย์อลงกรณ์ อัศวไสวธรรม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับวิธีการและขั้นตอนในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัยที่ได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยในการทดลองใช้เครื่องมือวิจัยกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง และขอขอบพระคุณครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของโรงเรียนทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือในการวิจัยครั้งนี้ และที่สำคัญขอขอบคุณนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการเรียนการสอนทุกขั้นตอนอย่างตั้งใจ

ขอกราบขอบพระคุณครู อาจารย์ทุกท่านในทุกระดับการศึกษาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้และการใช้ชีวิตอันมีคุณค่าอย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณผู้เขียนหนังสือ ตำรา วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ผู้วิจัยนำมาใช้อ้างอิงในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณเพื่อนพี่น้องสาขาสังคมศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ทุกคนที่เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ รวมถึงให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อธีระ ศักดิ์แสน คุณแม่พัฒนศิริยา ศักดิ์แสน และสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนทางการศึกษา มอบความรัก ความห่วงใย และกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ผู้วิจัยตลอดมา คุณประโยชน์อันใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบูชาคุณแต่บิดา มารดา ผู้มีพระคุณสูงสุด ตลอดจนครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์จากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2561 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภาพ.....	ท
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	11
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	11
สมมติฐานการวิจัย.....	11
ขอบเขตการวิจัย.....	12
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	15
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	16
1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์.....	17
1.1 ความหมายของวิชาประวัติศาสตร์.....	17
1.2 ธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์.....	19
1.3 คุณค่าของวิชาประวัติศาสตร์.....	21
1.4 แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์.....	24
2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนแดคิร์ (DACIR).....	28

2.1	ความเป็นมาของกระบวนการเรียนการสอนแดคิรี (DACIR)	28
2.2	แนวคิด หลักการพื้นฐาน และวัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนการสอนแดคิรี	29
2.3	ขั้นตอนการเรียนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนแดคิรี	38
3.	แนวคิดเกี่ยวกับการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Empathy)	41
3.1	ความหมายของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	42
3.2	ลักษณะสำคัญของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	44
3.3	องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	46
3.4	การสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	52
3.5	แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	54
3.6	การวัดและประเมินการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	62
4.	แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์	64
4.1	ความหมายของเจตคติ	64
4.2	ลักษณะสำคัญของเจตคติ	67
4.3	องค์ประกอบของเจตคติ	69
4.4	การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเจตคติ	71
4.5	ความสำคัญของเจตคติ	76
4.6	การวัดเจตคติ	78
4.7	เจตคติกับการศึกษาประวัติศาสตร์	81
5.	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	84
5.1	งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์	84
5.2	งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	88
5.3	งานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์	90
	กรอบแนวคิดการวิจัย	94
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	95

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	95
การออกแบบการวิจัย	96
การกำหนดขอบเขตของการวิจัย	96
การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	99
การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	103
การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล	119
การวิเคราะห์ข้อมูล	120
สถิติที่ใช้ในการวิจัย	121
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	122
ตอนที่ 1 ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึกทาง ประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4	123
ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ก่อนเรียนและหลังเรียน ...	125
ตอนที่ 3 ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ที่มีต่อเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4	127
ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ก่อนเรียนและหลังเรียน ...	133
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	134
สรุปผลการวิจัย	135
อภิปรายผลการวิจัย	135
ข้อเสนอแนะ	164
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	164
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้	165
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	167
รายการอ้างอิง	169

ภาคผนวก.....	180
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	181
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	184
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	236
ภาคผนวก ง คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	264
ภาคผนวก จ คะแนนผลการทดสอบของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง	267
ประวัติผู้เขียน.....	270

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ขั้นตอนการเรียนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนแดคิรั (DACIR).....	38
ตารางที่ 2 มิติด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัยของการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ (Davison, 2012: 41).....	49
ตารางที่ 3 การสังเคราะห์องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์.....	52
ตารางที่ 4 ตัวอย่างข้อคำถามที่ใช้ในแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ (Davison, 2012:77)	63
ตารางที่ 5 แบบการวิจัย The One Group Pretest - Posttest Design	96
ตารางที่ 6 ความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย.....	98
ตารางที่ 7 การจำแนกจำนวนชั่วโมงกับขั้นตอนการเรียนการสอนแดคิรั	100
ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์กับจำนวนข้อคำถามที่ใช้ในการสร้างแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์	105
ตารางที่ 9 เกณฑ์บ่งชี้การให้คะแนนการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์.....	107
ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียน การสอน แดคิรัจำแนกตามรายองค์ประกอบ.....	123
ตารางที่ 11 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคิรัก่อนเรียน และหลังเรียน จำแนกตามรายองค์ประกอบ.....	125
ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคิรัจำแนกตามรายด้าน	127
ตารางที่ 13 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคิรัก่อนเรียนและหลังเรียนจำแนกเป็นรายด้าน	133

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient).....265

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์.....266

ตารางที่ 16 คะแนนผลการทดสอบการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคิรี.....268

ตารางที่ 17 คะแนนผลการวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคิรี.....269

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการสังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนแดคิ์ร์ (DACIR).....	36
แผนภาพที่ 2 องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์ (Endacott and Brooks, 2013: 44).....	50
แผนภาพที่ 3 วิธีทงของมิติทงด้ำนจิตพิสัยและพุทธิพิสัยในการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์ (Davison, 2012: 123).....	57
แผนภาพที่ 4 กรอบแนวคิดของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	94

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประวัติศาสตร์เป็นการวิจัยหรือการแสวงหาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ในอดีต (R.G. Collingwood, 1978: 9) รวมถึงความคิดและประสบการณ์ของมนุษย์ที่สั่งสมและถ่ายทอดสืบเนื่องกันต่อมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่มีหลักฐานยืนยันความถูกต้องและน่าเชื่อถือ รวมทั้งมีความต่อเนื่องระหว่างอดีตกับปัจจุบัน (วงเดือน นาราสาัจ, 2548: 2-3) ประวัติศาสตร์จึงเป็นความพยายามที่จะบันทึกและทำความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในโลกอันเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ทุกด้าน (สมศักดิ์ ชูโต, 2527: 19) โดยมีระเบียบสัมพันธ์กับการลำดับของเวลา (Gottschalk 1964, อ้างถึงในพรเพ็ญ อันตระกูล, 2547: 23) นอกจากนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ยังมีปรัชญาที่ว่าด้วยการแสวงหาความจริง และที่มาของความจริงในโลกทั้งหลายในระดับลึก โดยมีสาระหลักในเรื่องของความคิด เหตุผล และที่มาในองค์ความรู้ของศาสตร์ต่าง ๆ เนื่องจากเป็นการแสดงมุมมองต่อความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตในเชิงจุลภาค โดยเฉพาะความสำคัญและความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ ด้วยจุดมุ่งหมายคือค้นหาข้อสรุปในความจริงเกี่ยวกับอดีตอันเป็นการศึกษาอดีตในระดับที่สูงขึ้นเพื่อสร้างกฎเกณฑ์ในการอธิบายความจริงในทางประวัติศาสตร์ (อดิศร ศักดิ์สูง, 2552: 15)

การศึกษาประวัติศาสตร์จะช่วยให้บุคคลเกิดสำนึกในการค้นคว้าและสืบค้นข้อมูลที่เชื่อมโยงอดีตและปัจจุบัน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2537: 2) อีกทั้งช่วยปรับปรุงทัศนคติในเชิงความคิดและฝึกให้บุคคลมีนิสัยช่างสังเกต วิพากษ์วิจารณ์ มีความคิดกว้าง (แดเนียลส์ โรเบิร์ต วี, 2520: 6) ที่จะนำไปสู่การรู้จักตนเอง การทำความเข้าใจความคิดของผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถคิดอย่างเหตุผลบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงโดยปราศจากอคติ ทั้งนี้การใช้กลวิธีศึกษาประวัติศาสตร์ที่ยึดหลักเหตุผลจะส่งเสริมให้นักเรียนมองประเด็นปัญหาอย่างชัดเจนและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัฒิยะ, 2525: 24-26) ประวัติศาสตร์จึงมีคุณค่าในการพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนได้อีกทางหนึ่ง (เฉลิม มลิลินิติเขตต์ปรีชา, 2559: 11) ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์แก่นักเรียนจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดจุดเน้นในการจัดการศึกษาของประเทศในหมวด 4 มาตรา 23 (1) ว่า การ

จัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และมาตรา 24 (2) ที่กำหนดให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องมีการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 13)

เมื่อพิจารณาจุดเน้นในการจัดการศึกษาของประเทศข้างต้นจะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์จึงควรมุ่งพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ คุณธรรม และทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ต้องการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคม สามารถเข้าใจตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ตลอดจนมีทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552: 1-3) แต่จากการติดตามและการประเมินผลการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่ายังมีจุดอ่อนด้านความสามารถ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และการกำหนดจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนที่จะต้องปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2556: 1-2)

จุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์คือ การสร้างความเข้าใจเหตุการณ์ในเชิงการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับความจริงในอดีต ประวัติศาสตร์จึงไม่ใช่เรื่องของ การสอนที่เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลมากมายจนนำไปสู่ความน่าเบื่อหน่าย ครูประวัติศาสตร์ควรต้องใช้ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เป็นฐานความคิดเพื่อฝึกฝนนักเรียนได้วิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ข้อคิดเห็นหรือ การวิจารณ์โดยปราศจากข้อมูลพื้นฐาน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2554: 20-21) การเรียนการสอนประวัติศาสตร์จึงควรมุ่งให้นักเรียนฝึกการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้อ่านคว้ามาย ด้วยเหตุผล (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539: 187) นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมให้นักเรียนมี ทักษะกระบวนการผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ซึ่งต้องอาศัยทักษะต่าง ๆ ได้แก่ สืบค้น เก็บ จัดระบบ ข้อมูลขั้นต้น คัดสรรข้อมูล วิเคราะห์ตีความเพื่อหาความน่าเชื่อถือของข้อมูลเหล่านั้น และบันทึก

สาระสำคัญ การใช้ความคิดเพื่อพิจารณาประเด็นหลัก และสร้างแผนผังความคิด ตลอดจนการนำเสนอ ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถเอาประสบการณ์ต่าง ๆ ไปใช้ในการดำรงชีวิต ทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วันเพ็ญ วรรณโกมล, 2544: 81-84; วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2552: 61)

อย่างไรก็ตาม เมื่อก้าวถึงประวัติศาสตร์แล้ว นักเรียนหรือผู้ที่เคยศึกษาซึ่งยังไม่เข้าใจ ความหมายของประวัติศาสตร์ดีพอมักจะคิดว่าเป็นวิชาที่ถูกบังคับให้ต้องเรียนหรือท่องจำชื่อวีรบุรุษ ของชาติและการลำดับวันเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต (พรเพ็ญ อันตรระกุล, 2556: 327; วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2543: 1) อันเป็นผลมาจากการศึกษาประวัติศาสตร์ในชั้นเรียนแบบดั้งเดิม (traditional history class) ที่เน้นให้นักเรียนต้องจดจำข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จากการนำเสนอของครู โดยปราศจากการวิพากษ์หรือตีความข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการทดสอบแบบปรนัยเท่านั้น ทำให้นักเรียน ประวัติศาสตร์โดยส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เนื่องจากไม่สามารถ เชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาประวัติศาสตร์กับบริบทในการดำเนินชีวิตของตน (Nair & Narayanasamy, 2017: 109-110; McDiarmid, 1994 cited in Viator, 2012: 198) นอกจากนี้ ยัง พบว่าการเขียนประวัติศาสตร์ชาติที่มุ่งไปในลักษณะของการสถาปนาความเป็นรัฐชาติ โดยสอดแทรก สำนึกชาตินิยมลงไปเป็นแก่นหลักในการนำเสนอ จนบางครั้งภาพลักษณ์ของประเทศอื่น ๆ ที่เข้ามา มีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์ของชาติถูกนำเสนอให้มีลักษณะที่ด้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพลักษณ์ ความเป็นศัตรูของประเทศเพื่อนบ้านที่ถูกขับเน้นควบคู่ไปกับภาพวีรบุรุษของประเทศที่นำพาชาติสู่ ความเอกราชและความยิ่งใหญ่ เพื่อหาสาระและแก่นสารหลักทางความคิดที่หล่อหลอมชีวิตประวัติ ให้มีบทบาทในการสร้างชาติ และส่งผ่านสู่เวทีสาธารณะในหลายรูปลักษณะ โดยเฉพาะการส่งผ่าน การศึกษาในรูปแบบของหลักสูตรการเรียนการสอนและแบบเรียน จนนำไปสู่การสร้างข้อสรุป ที่ตายตัว แล้วถูกหยิบยกมาเป็นมาตรฐานปรุงแต่งจินตนาการด้านต่าง ๆ เช่น นิยาย อิงประวัติศาสตร์ ละครเวที ละครโทรทัศน์ เพลงปลุกใจ หรือแม้แต่โฆษณา เพื่อสร้างกระแสให้เห็นถึงประโยชน์ของชาติ หรือประโยชน์ทางธุรกิจ (สุนทร ชุตินธรานนท์ และคณะ, 2557: 250-251) สภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้นักเรียนไม่ได้ปฏิบัติกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ฝึกฝนทักษะและกระบวนการที่จำเป็นต่อการสร้างความ เข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในบริบทต่าง ๆ และความแตกต่างระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตกับ ปัจจุบันผ่านการค้นคว้า วิเคราะห์ วิพากษ์ ตีความ และเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ด้วยความเข้าใจของตนเอง นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์ยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการ สร้างประโยชน์เฉพาะด้านตามวัตถุประสงค์ของการนำเสนอในวาระต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนขาดการมี มุมมองที่หลากหลายต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

ด้วยเหตุนี้ ความสำนึกทางประวัติศาสตร์ (historical consciousness) (พรเพ็ญ อันตรระกุล, 2556: 325) อันเป็นคุณลักษณะสำคัญที่จะส่งผลให้บุคคลเป็นผู้มีความสามารถในการวิเคราะห์ เหตุการณ์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, 2558: 57) จึงยังไม่เกิดขึ้นอย่าง กว้างขวางในชีวิตของผู้คนทั่วไปและในเชิงปรัชญาวิชาการ เนื่องจากการเรียนการสอนวิชา ประวัติศาสตร์แทบทุกระดับยังอยู่ในขั้นที่ไม่สามารถวางพื้นฐานอย่างต่อเนื่องจนสามารถสร้างทัศนคติ ทางประวัติศาสตร์ (historical mindedness) ให้เกิดขึ้นสำหรับการเข้าใจประเทศชาติ สังคม วัฒนธรรม และความเป็นมาในโลกดีพอ โดยไม่ใส่ใจต่อการตั้งคำถาม การแสวงหาข้อเท็จจริง การใช้ เหตุผล การวิเคราะห์วิจารณ์ให้เกิดความคิดที่หลากหลาย และสามารถต่อยอดจากพื้นฐานไปสู่การ สร้างวาทกรรมเชิงปรัชญา (philosophical discourse) ได้ในที่สุด (พรเพ็ญ อันตรระกุล, 2556: 325) ทั้งนี้โดยแท้จริงแล้ว ความหมายหรือความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดของการเรียนประวัติศาสตร์นั้น อยู่ที่ผู้เรียนได้ฝึกการสร้างภาพร่างของอดีตที่ไม่มีผู้ใดสามารถรับรู้ได้ถูกต้องครบถ้วนและพยายามขจัด ความเป็นอคติที่แฝงอยู่ในหลักฐานที่มีเหลืออยู่มาจนถึงทุกวันนี้โดยที่หลักฐานเหล่านั้นได้ผ่าน กระบวนการสร้างผูกเรื่อง เสริม เต็ม ตัด และตัดแปลงมาแล้วแทบทั้งสิ้น ส่วนในด้านการรับรู้ ความจริงในอดีต เป็นเพียงผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาประวัติศาสตร์เท่านั้น (National Center for History in the Schools, 1996: 27 อ้างถึงใน ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 2)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับจุดประสงค์และเป้าหมาย ของการศึกษาประวัติศาสตร์ อันเป็นผลจากความก้าวหน้าของการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของนักเรียน ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (historical process) ซึ่งถือเป็นการ ออกจากกระบวนการทัศน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ในชั้นเรียนแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นเฉพาะ การท่องจำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต แม้ว่าเรื่องดังกล่าวจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์อย่างกว้างขวาง แต่คุณค่าที่แท้จริงของการศึกษาประวัติศาสตร์จะเกิดขึ้นเมื่อนักเรียน ได้รับการสอนให้คิดอย่างประวัติศาสตร์ (think historically) เช่น การรวบรวมหลักฐาน การยืนยัน หรือสนับสนุนด้วยข้อมูลหลักฐาน การพิจารณาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากหลากหลายมุมมองที่ แตกต่างกัน (Wineburg, 2001 cited in Dillenburger, 2017: 1) รวมไปถึงการวิเคราะห์และตีความ ความคิด ความรู้สึก การตัดสินใจ การกระทำ และการเผชิญสถานการณ์ของผู้คนในอดีตภายใต้บริบท ทางสังคมและประวัติศาสตร์ของยุคสมัยนั้น ๆ (Endacott, J. & Brooks, 2013: 41) ผ่านการ ตรวจสอบหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองที่มีอยู่อย่างพินิจพิเคราะห์ (Foster, 1999: 19) ซึ่งจำเป็นต้อง ได้รับการฝึกฝนโดยการกำหนดและตั้งคำถามเชิงปรัชญาอย่างต่อเนื่อง (Colby, 2007: 17) ลักษณะ ดังกล่าวเป็นความสามารถของนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

(historical empathy) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในการคิดทางประวัติศาสตร์ (historical thinking) (Dickinson & Lee, 1978; Lee, 1978 cited in Doppin, 2002: 46) แม้ว่าการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์อาจส่งผลให้เกิดความคิดอันเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งความหมายที่แท้จริงของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ไม่ใช่การตัดสินบุคคลในประวัติศาสตร์โดยยึดถืออุดมคติร่วมสมัย (contemporary ideals) เป็นหลัก แต่นักเรียนจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลในการกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์ตามวัฒนธรรมของช่วงเวลาที่กำลังศึกษาอยู่ร่วมด้วย (Jensen, 2008: 56)

การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นความสามารถในการอธิบายอดีตบนพื้นฐานเดิม โดยใช้สายตาและประสบการณ์ของคนในอดีตตามที่ได้มีการเปิดเผยผ่านงานวรรณกรรม บทกวี จดหมาย วิวาทะ งานศิลปะ และสิ่งประดิษฐ์ที่คนในอดีตสร้างขึ้น การคำนึงถึงบริบททางประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ที่ปรากฏทั้งค่านิยม มุมมอง การตัดสินใจ และเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในเวลาและสถานที่นั้น ตลอดจนหลีกเลี่ยงการใช้ความคิด บรรทัดฐาน และค่านิยมในปัจจุบันเพียงอย่างเดียวในการตัดสินอดีต (National Center for History in the Schools, 1996) มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ 2) การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และ 3) การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวจะทำให้ให้นักเรียนเข้าใจความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกต่าง ๆ ของบุคคล รวมถึงสามารถให้เหตุผลเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ชัดเจนขึ้น ด้วยการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์มาสนับสนุน นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนสะท้อนความคิดและความรู้สึกของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาอย่างระมัดระวัง อันเกิดจากการเชื่อมโยงความรู้สึกและประสบการณ์ชีวิตของตนเองที่มีผลต่อการตอบสนองทางอารมณ์ที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์ การกระทำ และประสบการณ์ชีวิตของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่เผชิญอยู่จนเกิดเป็นความรู้สึกใส่ใจต่อความเป็นไปของอดีต และใช้ดุลยพินิจในการทำความเข้าใจบริบทในปัจจุบันที่มีผลต่อมุมมองในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยหลีกเลี่ยงการพิจารณาอดีตด้วยการใช้ค่านิยมในปัจจุบันเป็นตัวกำหนด (Barton & Levstik, 2004; Davison, 2012; Endacott, J. & Brooks, 2013; Jensen, 2008) เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจถึงความซับซ้อนของวิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการอธิบายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต (Jensen, 2008: 55) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมความสามารถดังกล่าวให้เกิดแก่ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

นอกจากการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ที่มีความจำเป็นต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนแล้ว การเน้นให้นักเรียนตอบสนองและแสดงความสนใจต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ก็เป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งในกระบวนการเรียนประวัติศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพ ครูจึงต้องทำความเข้าใจถึงธรรมชาติของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของนักเรียนที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของนักเรียนในการจดจำข้อความจากหนังสือหรือคำบอกเล่าและการบรรยายของครูให้ได้มากที่สุด แต่ในทางที่ถกนั้น นักเรียนควรจะต้องยอมรับและเห็นความสำคัญของวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยความใส่ใจ (เฉลิม มลิลลา นิติเขตต์ปรีชา, 2559: 12) ลักษณะดังกล่าวนี้เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละบุคคลที่มีต่อสภาพการณ์ (Secord & Backman, 1964: 97) ในกระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ อันเป็นปัจจัยที่จะกำหนดให้แต่ละนักเรียนแต่ละบุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มของการตอบสนองต่อสิ่งที่ศึกษาในทางใดทางหนึ่ง (ไพศาล หวังพานิช, 2523: 146) ความรู้สึกโน้มเอียงที่แสดงออกในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ (Anastasi, 1982: 552) ของนักเรียนแต่ละบุคคลที่มีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์คือ เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ การมีเจตคติที่ดีหรือเจตคติเชิงบวกต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะและกระบวนการที่จำเป็นต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ เช่น การตั้งคำถาม การตั้งสมมติฐาน การวิเคราะห์หลักฐานอย่างเป็นระบบตามลำดับขั้นตอน การตีความ และการสังเคราะห์ข้อมูล (ชัยรัตน์ ไตศิลา, 2555: 142-144) ทั้งนี้ในเบื้องต้นครูจึงควรกำหนดเจตคติ (attitude) และค่านิยม (value) ที่จำเป็นต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าประสงค์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจทำได้โดยการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงการจัดสภาพบรรยากาศให้มีความเหมาะสมต่อการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ อันจะเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ตลอดจนจนสามารถพัฒนาสติปัญญาได้ด้วยตนเอง (เฉลิม มลิลลา นิติเขตต์ปรีชา, 2559: 12-13) นอกจากนี้ ข้อมูลจากการศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาหรือครูจะเป็นประโยชน์ต่อครูในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา การจัดเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดียิ่งขึ้น (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 55)

การจัดการเรียนการสอนที่จะช่วยพัฒนาให้นักเรียนสามารถเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องสนับสนุนให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการทำงานกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Working with the record of the past) ได้แก่ สืบค้น ประเมินความน่าเชื่อถือ สร้างความรู้เกี่ยวกับบริบท ตีความอดีตจากมุมมองที่หลากหลาย รวมถึงอภิปรายเกี่ยวกับความเชื่อในอดีตที่ได้จากการตีความจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Davison, 2012) เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือที่จำเป็นต่อการ

ทำความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตอย่างมีเหตุผล ซึ่งจะส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความคิดและประสบการณ์ของผู้คนในอดีตได้อย่างลึกซึ้ง ตลอดจนเชื่อมโยงความรู้สึกของตนเองกับผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าเชื่อถือ (Barton, 2005; Davis, 2001; Endacott & Brooks, 2013) นอกจากนี้ การลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการทำงานกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์จะให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ และเห็นคุณค่าของการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการทำความเข้าใจเรื่องราวในอดีต อันจะนำไปสู่การเกิดเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554: 140-145)

จากสภาพการณ์ ปัญหา และความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ข้างต้น พบว่า กระบวนการเรียนการสอนแดคิร์ (DACIR) ที่ชัยรัตน์ โตศิลา (2555) ได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดของวิธีการทางประวัติศาสตร์มาบูรณาการร่วมกับวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1-2 และ 3 ของ Drake and Brown (2003) โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ (historical thinking skills) ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ผ่านการสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยการอ้างอิงข้อเท็จจริงจากหลักฐานชั้นต้นและชั้นรอง รวมทั้งการคำนึงถึงบริบทของสังคมและวัฒนธรรมตามยุคสมัยของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นั้น ๆ สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ความเข้าใจได้ด้วยตนเอง รวมไปถึงการเชื่อมโยงข้อความรู้ได้อย่าง สมเหตุสมผล ตลอดจนเกิดมุมมองและแนวคิดทางประวัติศาสตร์ที่กว้างขวางมากขึ้น (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 104-108) ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับแนวทางการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ (Davison, 2012: 123; Endacott, J. & Brooks, 2013: 46-55; Endacott, J. L., 2010: 16; Foster, 2001: 175-178) และมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ (เฉลิม มลิลา นิตีเขตต์ปรีชา, 2559: 12-13; พรเพ็ญ ฮันตระกูล, 2556: 335-340; สิริวรรณ ศรีพหล, 2554: 201; อนุพงษ์ ชุมแวงวาปี, 2554: 148)

กระบวนการเรียนการสอนกระบวนการเรียนการสอนแดคิร์ (DACIR) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ชั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา (The discussion on the issue of the study: D) คือ การอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่จะนำไปสู่การกำหนดคำถามสำคัญ การตั้งสมมติฐาน การกำหนดกรอบเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา

2) ชั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก (The analysis of the essential primary evidence: A) คือ การจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญจำนวน 1 ชิ้น เพื่อให้ นักเรียนอภิปรายในบริบทต่าง ๆ

3) ชั้นเปรียบเทียบข้อมูล (The comparison of data: C) คือ การจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและหรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา ด้วยจำนวนที่มากขึ้น ไม่ต่ำกว่า 2 ชิ้น เพื่อให้ให้นักเรียนวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเชื่อมโยงข้อค้นพบดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบกับข้อค้นพบที่ได้จากชั้นที่ 2

4) ชั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Interaction with the historical evidence: I) คือ การที่นักเรียนเป็นผู้ค้นคว้าและจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและหรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในชั้นตอนที่ 2 โดยนำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์

5) ชั้นนำเสนอข้อค้นพบ (Report the findings: R) คือ การที่นักเรียนนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาเพื่อตอบสมมติฐานอย่างมีเหตุผลมีความต่อเนื่องและมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง โดยนำเสนอทั้งข้อมูลที่เป็นแนวคิดสนับสนุนและแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 131-133)

ลักษณะเด่นของกระบวนการเรียนการสอนแต่คีย์ คือการให้นักเรียนฝึกวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานขั้นต้นที่ครูจัดเตรียมให้เป็นหลักฐานในการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์ ต่อมาวิเคราะห์ ตีความ และเปรียบเทียบหลักฐานอื่น ๆ เพิ่มเติมที่อาจใช้หลักฐานสนับสนุนหรือขัดแย้งในประเด็นที่ครูกำหนด ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า กระบวนการเรียนการสอนแต่คีย์สามารถช่วยส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 134-136) ทั้งนี้ การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์มีองค์ประกอบที่สัมพันธ์ในลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ได้แก่ 1) การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะส่งผลให้สามารถทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ได้ใกล้เคียงกับสภาพการณ์ในอดีตได้อย่างชัดเจนมากขึ้น รวมไปถึงเข้าใจความซับซ้อนในการกระทำของมนุษย์ ตลอดจนนำเหตุการณ์ที่ศึกษามาเป็นบทเรียน นอกจากนี้การทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์บนฐานของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ก็จะส่งผลให้การอธิบายสภาพแวดล้อม ความคิด ความรู้ ความเชื่อหรือความรู้สึกที่มีต่อการ

กระทำของผู้คนในเหตุการณ์มีความน่าเชื่อถือและตรวจสอบได้ และ 2) การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจบนพื้นฐานของการยืนยันด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะทำให้การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์มีความสมเหตุสมผลและน่าเชื่อถือ (ศุภณัฐ พานา, 2560: 45-46) .ขณะที่การเข้าถึงความรู้ทางประวัติศาสตร์ด้านการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ ทัศนคติ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจและเกิดการยอมรับในความหลากหลายของค่านิยม ทัศนคติ และความเชื่อของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในอดีต ตลอดจนตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างความเชื่อในอดีตกับปัจจุบัน (Barton & Levstik, 2004; Davison, 2012; Endacott, J. & Brooks, 2013; National Center for History in the Schools, 1996) อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ที่นักเรียนพึงมี

นอกจากนี้ กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวยังสามารถพัฒนาการเรียนรู้โนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ (ทีฆกุล คำงาม, 2560: 122) รวมถึงความสามารถในการตั้งคำถามสำคัญและทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณทางประวัติศาสตร์ (ยุทธศิลป์ แปลสนนาค, 2559: 103) ให้แก่นักเรียนได้อีกด้วย เมื่อพิจารณารายละเอียดของกิจกรรมตามกระบวนการเรียนการสอนแต่ครั้งจะเห็นได้ว่าการที่นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแต่ครั้งนั้นจะต้องศึกษาข้อมูลจากหลักฐานขั้นต้นและ/หรือชั้นรองที่หลากหลาย จึงเป็นโอกาสในการทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์และสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ หรือความรู้สึกของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านการวิเคราะห์ ตรวจสอบ ทัศนคติ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงความรู้ทางประวัติศาสตร์ของข้อมูลบนฐานของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา เมื่อพิจารณาแนวคิด หลักการพื้นฐาน และวัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนการสอนแต่ครั้งจะเห็นได้ว่า กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวมีขั้นตอนที่สามารถพัฒนาการเข้าถึงความรู้ทางประวัติศาสตร์ให้เกิดขึ้นได้ เนื่องจากการเข้าถึงความรู้ทางประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ตามที่ได้กล่าวถึงในข้างต้น ซึ่งนักเรียนจะต้องใช้ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลเพื่อปฏิบัติกิจกรรมการสืบสอบเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 31) ที่จะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตอย่างมีเหตุผลอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการคิดทางประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเกิดเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการเรียนการสอนแต่ครั้งมาใช้เป็นขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ให้แก่นักเรียน

การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการเข้าถึง ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงช่วงวัยที่เหมาะสมของนักเรียนในการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ทั้งนี้พบว่า นักเรียนที่มีอายุระหว่าง 16-20 ปี เป็นวัยที่อยู่ในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนา ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนโดยทั่วไปและประสบการณ์ทาง ประวัติศาสตร์โดยภาพรวม (Egan, 1997 อ้างถึงใน ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 41) นอกจากนี้ นักเรียน ในช่วงวัยดังกล่าวควรได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาสามารถในการค้นหาหลักฐานและสร้างข้อโต้แย้งได้ อย่างมีเหตุผล รวมทั้งการแสดงความรู้สึกของตนที่ก่อปรด้วยวิจารณ์ญาณและเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาในปัจจุบันเทียบเท่ากับปัญหาในอดีต ตลอดจนวิเคราะห์และตีความ เพื่อสืบค้นความจริงที่อยู่ในเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ (ฮิล ชาร์ล ปีเตอร์, 2513: 105-107) เนื่องจาก เป็นช่วงวัยที่สนใจค้นหาข้อเท็จจริงจากสิ่งที่กำลังเรียนรู้ผ่านการวิเคราะห์ วิพากษ์ เปรียบเทียบ และพิจารณาสิ่งที่เป็นามธรรมเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นเหตุเป็นผลอย่างเป็นระบบ แม้ว่าข้อมูลที่มีอยู่ จะไม่ครบถ้วน รวมทั้งสามารถคิดคาดการณ์ความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การ ตั้งสมมติฐานและสรุปกฎเกณฑ์จากการตรวจสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้อย่างมีเหตุผล (ลักษณะ สรวิวัฒน์, 2557: 69; สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2559: 57,88) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาผลของใช้ กระบวนการเรียนการสอนแต่ครี่ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษา ประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 อันจะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความใฝ่ใจต่อการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ พัฒนาทักษะการรู้คิดทางสังคม (social cognition) และการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณ (critical thinking) ตลอดจนการมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยต่อไป (Diamond, 2012: 7)

คำถามการวิจัย

1. การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์ อยู่ในระดับใด
2. การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์
2. เพื่อเปรียบเทียบการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์
3. เพื่อศึกษาเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์
4. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์

สมมติฐานการวิจัย

1. การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์หลังเรียนอยู่ในระดับดี
2. การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์หลังเรียนอยู่ในระดับสูง
4. เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 9 ห้องเรียน มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 325 คน โดยทางโรงเรียนได้จัดห้องเรียนแบบคละความสามารถ คือมีนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อน อยู่ในห้องเรียนเดียวกัน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 36 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเนื้อหาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระที่ 4 ตัวชี้วัดช่วงชั้น ม. 4 - 6 ตามมาตรฐาน ส 4.1 ตัวชี้วัดที่ 1 และ 2 และมาตรฐาน ส 4.3 ตัวชี้วัดที่ 1 2 และ 3 จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ ตามรายละเอียด ดังนี้

2.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนปลาย จำนวน 4 ชั่วโมง

2.2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยธนบุรีตอนปลาย จำนวน 4 ชั่วโมง

2.3 หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 4 ชั่วโมง

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์

3.2 ตัวแปรตาม

3.2.1 การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

3.2.2 เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โดยใช้เวลาในการทดลองจำนวน 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กระบวนการเรียนการสอนแดคิร (DACIR) หมายถึง แบบแผนในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยการตรวจสอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบที่พัฒนาขึ้นโดยชัยรัตน์ โตศิลา (2555) จากการบูรณาการแนวคิดของวิธีการทางประวัติศาสตร์และวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 - 2 และ 3 ของ Drake and Brown (2003) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา (The Discussion on the Issue of the Study: D) คือ การอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่จะนำไปสู่การกำหนดคำถามสำคัญ การตั้งสมมติฐาน และการกำหนดกรอบเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก (The Analysis of the Essential Primary evidence: A) คือ การจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญจำนวน 1 ชิ้น เพื่อให้นักเรียนอภิปรายในบริบทต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล (The Comparison of Data: C) คือ การจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและหรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาด้วยจำนวนที่มากขึ้น ไม่ต่ำกว่า 3 ชิ้น เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเชื่อมโยงข้อค้นพบดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบกับข้อค้นพบที่ได้จากขั้นที่ 2

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Interaction with the Historical Evidence: I) คือ การที่นักเรียนเป็นผู้ค้นคว้าและจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและหรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 โดยนำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ (Report the Findings: R) คือ การที่นักเรียนนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาเพื่อตอบสนองสมมติฐานอย่างมีเหตุผลมีความต่อเนื่องและมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง โดยนำเสนอทั้งข้อมูลที่เป็นแนวคิดสนับสนุนและแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก

2. การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Empathy) หมายถึง การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ คือ ความสามารถในการรับรู้และทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อความรู้สึก มุมมอง และการตัดสินใจที่นำไปสู่การกระทำของบุคคลจากเหตุการณ์ในอดีต รวมทั้งแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองในการมองโลกตามที่คนในอดีตเห็นบนพื้นฐานการตรวจสอบและตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยปราศจากการใช้ค่านิยมในปัจจุบัน วัดได้จากแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบใหญ่ 5 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ เป็นการอธิบายสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในเหตุการณ์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์

2.2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่

2.2.1 นำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและ/หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น

2.2.2 ระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน

2.3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ องค์ประกอบย่อย ได้แก่

2.3.1 แสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันบนพื้นฐานบริบทของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

2.3.2 นำความรู้ที่ได้จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

3. เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ หมายถึง สภาพความรู้ ความคิดเห็น ความรู้สึก อารมณ์ และพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ในทิศทางบวกหรือทางลบทางใดทางหนึ่ง วัดได้จากแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ความรู้ ความคิด และความเชื่อของนักเรียนเกี่ยวกับการเห็นคุณค่า หรือไม่เห็นคุณค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

3.2 ด้านความรู้สึก หมายถึง อารมณ์ของนักเรียนที่แสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

3.3 ด้านพฤติกรรม หมายถึง แนวโน้มในการแสดงออกของนักเรียนที่จะปฏิบัติ หรือหลีกเลี่ยงจะปฏิบัติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

4. **นักเรียน** หมายถึง ผู้เรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นักเรียนได้รับการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์และมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศรั อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะการรู้คิดทางสังคม (social cognition) การวางแผนการทำงานร่วมกับผู้อื่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนการมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นทักษะและความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ที่สอดคล้องกับสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. ครู ศึกษานิเทศก์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูสังคมศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนการสอนแต่ศรัไปใช้ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อกระบวนการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การตั้งคำถามสำคัญทางประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์ การตีความ และการประเมินคุณค่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การสังเคราะห์และนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งการสรุปหลักการหรือการวางนัยทั่วไป (Generalization) ที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่บริบทเนื้อหาสาระที่มีความคิดรวบยอดคล้ายคลึงกัน ตลอดจนนำไปพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะทางสังคมศึกษา ได้แก่ ทักษะเกี่ยวกับการแสวงหาข้อมูล ทักษะการจัดการข้อมูลและการใช้ข้อมูล ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการมีส่วนร่วมทางสังคมประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

3. ได้แผนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งจะเป็แนวทางสำหรับครูสังคมศึกษาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึทงประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

- 1.1 ความหมายของวิชาประวัติศาสตร์
- 1.2 ธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์
- 1.3 คุณค่าของวิชาประวัติศาสตร์
- 1.4 แนวทางการจัดการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์

- 2.1 ความเป็นมาของกระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์
- 2.2 แนวคิด หลักการพื้นฐาน และวัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์
- 2.3 ขั้นตอนการเรียนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเข้าถึงความรู้สึทงทางประวัติศาสตร์

- 3.1 ความหมายของการเข้าถึงความรู้สึทงทางประวัติศาสตร์
- 3.2 ลักษณะสำคัญของการเข้าถึงความรู้สึทงทางประวัติศาสตร์
- 3.3 องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึทงทางประวัติศาสตร์
- 3.4 การสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการเข้าถึงความรู้สึทงทางประวัติศาสตร์
- 3.5 แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึทงทางประวัติศาสตร์
- 3.6 การวัดและประเมินการเข้าถึงความรู้สึทงทางประวัติศาสตร์

4. แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

- 4.1 ความหมายของเจตคติ
- 4.2 ลักษณะสำคัญของเจตคติ
- 4.3 องค์ประกอบของเจตคติ
- 4.4 การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเจตคติ
- 4.5 การวัดเจตคติ
- 4.6 เจตคติกับการศึกษาประวัติศาสตร์

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์
- 5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์
- 5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความหมาย ธรรมชาติ คุณค่า และแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

1.1 ความหมายของวิชาประวัติศาสตร์

จากการศึกษาความหมายของวิชาประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์และนักการศึกษาได้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้

R.G. Collingwood (1978: 9) อธิบายความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ว่า เป็นศาสตร์ที่เป็นการวิจัยหรือการแสวงหาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ในอดีต

Hexter (1971: 5) กล่าวถึงความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ว่า เป็นเรื่องราวเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดจากพฤติกรรมมนุษย์ที่มีผู้เขียนอย่างมีระเบียบและเหตุผลใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

อี.เอช.คาร์ (2531: 22) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์คือกระบวนการอันต่อเนื่องของการตอบโต้ระหว่างนักประวัติศาสตร์กับข้อเท็จจริงเป็นบทสนทนาอันไม่มีที่สิ้นสุดระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธินยะ (2525: 12) กล่าวถึงความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ว่า ประวัติศาสตร์คือการศึกษาเพื่ออธิบายอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลา หรือประวัติศาสตร์คือการศึกษาเพื่อเข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลา

สมศักดิ์ ชูโต (2527: 19) สรุปไว้ว่า วิชาประวัติศาสตร์พยายามที่จะบันทึกและทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในโลกอันเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ทุกด้าน

แถมสุข นุ่มนนท์ (2531: 1) อธิบายความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ว่า เป็นการไต่สวนเข้าไปให้รู้ถึงความจริงถึงทุกสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำ ได้คิด ได้หวัง และได้รู้สึก ฉะนั้นประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคม และสภาพเหตุการณ์ที่ส่งเสริมหรือขัดขวางวิวัฒนาการของสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่ง วิชาประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของสังคมมนุษย์ทุกแห่งทุกมุม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2537: 2) กล่าวถึงความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ว่า ประวัติศาสตร์คือเรื่องราวของอดีตซึ่งนักประวัติศาสตร์ค้นคิดขึ้นมาอย่างมีหลักฐาน แล้วนำมาถกเถียงถึงความหมายของมันในปัจจุบัน

วินัย พงศ์ศรีเพียร (2543: 8) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ คือ ความพยายามของคนในสังคมใดสังคมหนึ่งและในยุคใดยุคหนึ่งในการศึกษาเพื่อที่จะเข้าใจและอธิบายว่า เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์สำคัญทั้งหลายในอดีตได้เกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างไร บนพื้นฐานของหลักฐานร่วมสมัยประเภทต่าง ๆ เท่าที่ยังหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน

วงเดือน นาราสะจัจ (2548: 1) ได้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ว่า เหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่มีหลักฐานยืนยันและตรวจสอบได้ เรื่องราวหรือความจริงในอดีตที่นักประวัติศาสตร์เรียงร้อยขึ้นมา โดยอาศัยข้อมูลหรือหลักฐานที่เชื่อว่าเป็นความจริงและถูกต้องประกอบการวิเคราะห์หรือข้อสมมติฐานของตน

อดิศร ศักดิ์สูง (2552: 6) ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ว่า การศึกษาเรื่องราวในอดีตที่รวมไปถึงระเบียบวิธีในการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมซึ่งได้ผ่านไปแล้ว

สืบแสง พรหมบุญ (2555: 22) ได้สรุปความหมายของประวัติศาสตร์ไว้อย่างกว้างไว้ 2 ประการ คือ

1) ประวัติศาสตร์ในความหมายที่กว้างที่สุด หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดในอดีตของมนุษย์ ซึ่งก็ไม่มีใครจะหาข้อเท็จจริงหรือทราบได้ทั้งหมด แต่สิ่งที่เกิดจากพฤติกรรมมนุษย์ทั้งหลายทั้งปวงนั้น เป็น “ประวัติศาสตร์” ของมนุษยชาติ ประวัติศาสตร์ในความหมายแรกนี้ไม่มีความสำคัญหรือมีประโยชน์อะไรนัก เพราะเราไม่มีทางทราบสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตได้ทั้งหมดนั่นเอง

2) ประวัติศาสตร์ในอีกความหมายหนึ่งซึ่งมีความสำคัญกว่าความหมายแรก หมายถึง “การเขียนข้อเท็จจริงของเหตุการณ์และประสบการณ์ในอดีตที่นักประวัติศาสตร์เห็นว่ามีความสำคัญขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยการค้นคว้า การวิเคราะห์ และการตีความจากหลักฐานทั้งปวงที่มีอยู่” ความหมายประการที่สองนี้ มีความหมายและมีคุณค่ากว่าความหมายแรก เพราะเป็นประวัติศาสตร์ที่เราเข้าใจได้ มีเหตุมีผลและมีหลักฐานสนับสนุน

เฉลิม มลิลิตา นิติเขตต์ปรีชา (2559: 5-6) ได้สรุปความหมายของประวัติศาสตร์หรือคำจำกัดความว่าประวัติศาสตร์คืออะไรนั้น อาจกล่าวได้เป็นนัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1) ในความหมายที่เป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง ประวัติศาสตร์ (History) จึงมีความหมายว่า ประมวลวิทยาการความรู้ ประสบการณ์ และเรื่องราวทั้งหลายของมนุษย์ ซึ่งได้ก่อกำเนิดวิวัฒนาการและแปรเปลี่ยนปรับปรุงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามความเป็นจริง (reality) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวแปร (variable) คือ สติปัญญา ความเฉลียวฉลาด สามารถ ความรอบรู้ ความรู้สึกนึกคิด

ความต้องการ ความหวัง และพฤติกรรมของมวลมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญกับหมายถึงการสร้างประสบการณ์ในอดีตที่พิจารณาเห็นว่ามีคุณค่าขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ประกอบด้วยการสังเคราะห์ (synthesis) คือ การใช้ความคิดและการตีความผสมผสานกันของนักประวัติศาสตร์

2) ในความหมายที่เป็นวิชาความรู้แขนงหนึ่ง (Academic subject) ประวัติศาสตร์หมายถึง บันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ของโลกและมนุษยชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องประวัติความเป็นมาของโลก วิวัฒนาการ ความสามารถ พฤติกรรม และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและปรัชญา ดังนั้นประวัติศาสตร์ในสภาวะนี้จึงอาจจำแนกย่อยออกได้หลายแขนง เช่น ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์กฎหมาย ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ศิลปะ และประวัติศาสตร์ศาสนา เป็นต้น

จากการศึกษาความหมายของประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าประวัติศาสตร์ หมายถึง การศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความหวัง และความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์และปรากฏการณ์ทางสังคมในด้านต่าง ๆ ตามช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งผ่านการค้นคว้า การตรวจสอบ การวิเคราะห์ การตีความ และการสังเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่เชื่อมโยงกันระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

1.2 ธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการทำความเข้าใจอดีตที่ส่งผลต่อพัฒนาการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะ ด้วยเหตุนี้การศึกษาธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญ ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์และการศึกษาประวัติศาสตร์กล่าวถึงธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

เฉลิม มลิตา นิตินเขตต์ปริชา (2559: 6-8) ได้สรุปธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

1) ประวัติศาสตร์เป็นที่รวบรวมเรื่องไว้นานาชนิด ดังนั้นจึงเป็นที่สนองความสนใจของนักเรียนที่มีความแตกต่างกันได้

2) จุดประสงค์ของการศึกษาประวัติศาสตร์คือการมุ่งหวังที่จะพัฒนาสังคมของมนุษย์ให้ถูกต้องกาลเทศะ บุคคล และเหตุการณ์

3) เรื่องราวในประวัติศาสตร์อาจไม่เป็นที่พอใจของทุกคน แม้แต่ในหมู่ผู้ที่เห็นประโยชน์ของประวัติศาสตร์ก็อาจไม่ชอบก็ได้ หากเปรียบเทียบกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติแล้ว ประวัติศาสตร์ไม่ได้ให้ประโยชน์ และให้ผลทางการศึกษาทันทีทันใด ไม่เหมือนกับผลของการทดลองทาง

วิทยาศาสตร์ ถ้าหากเปรียบเทียบกับอักษรศาสตร์ วรรณคดีแล้ว ประวัติศาสตร์ทั้งที่เขียนขึ้นไว้ในอดีต และที่เขียนขึ้นในปัจจุบัน ก็ไม่ได้ตอบสนองความต้องการทางการจริยธรรมและสุนทรียศาสตร์อย่างเต็มที่ เพราะประวัติศาสตร์ในรูปลักษณะของวิชาการแล้ว เป็นเรื่องราวของคำสอนที่ไม่ดีนัก

4) การศึกษาประวัติศาสตร์อาจไม่ได้รับคำตอบที่ถูกต้อง เพราะประวัติศาสตร์มีตัวการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นตัวการที่ไม่คงที่ ประวัติศาสตร์สามารถทำได้อย่างที่แค่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับกรณีต่างๆ ในประวัติศาสตร์เพื่อประกอบประสบการณ์ของมนุษย์

5) ประวัติศาสตร์ย่อมมีเรื่องซ้ำๆ กันและเรื่องใหม่ๆ มาก มีเรื่องคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันทั้งนี้เป็นเพราะประวัติศาสตร์เป็นเพียงบันทึกที่ไม่รู้จักจบสิ้นเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์จำนวนมากมหาศาลที่เหมือนและไม่เหมือนกันเลย

6) ประวัติศาสตร์ไม่ได้สอนบทเรียนให้โดยตรง แต่สอนให้พอเป็นแนวทาง ดังนั้นการที่จะคิดหวังว่าจะดำเนินตามบทเรียนในประวัติศาสตร์ทั้งหมดจึงไม่เป็นการฉลาด ไม่มีเหตุผล และไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร

7) ประวัติศาสตร์สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่พอดีและเกินความพอดี และเปลี่ยนแปลงไปภายในขอบเขตอะไรบางอย่าง ซึ่งเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการศึกษาค้นคว้าของสาขาวิชาต่าง ๆ ต่อไป

8) ประวัติศาสตร์ไม่ได้ซ้ำตัวเองในรายละเอียด เพราะไม่มีกาลเทศะ บุคคล และเหตุการณ์ตอนใดเหมือน แต่อาจมีสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันอันนำไปสู่ผลที่คล้ายกันด้วย

พรเพ็ญ อ้นตระกูล (2529: 19-22) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

1) ประวัติศาสตร์เป็นผลผลิตของนักประวัติศาสตร์ซึ่งถือว่าเป็นปัจเจกบุคคลหนึ่งในสังคมถึงแม้ว่านักประวัติศาสตร์จะเป็นปัจเจกบุคคล แต่ประวัติศาสตร์ก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เขามีชีวิตอยู่ภายใต้เงื่อนไขและลักษณะของสังคมปัจจุบันจึงมีส่วนกำหนดวิธีและการตีความในประวัติศาสตร์ที่เขาเขียน

2) ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของการสะท้อนความคิดหรือค่านิยมกระแสหลักของนักประวัติศาสตร์นิพนธ์หรือการเขียนประวัติศาสตร์ของโลกตะวันตก

3) นักประวัติศาสตร์เป็นกระบอกเสียงของยุคสมัยและจะสะท้อนปัญหาและความต้องการของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยผ่านการตีความและคัดเลือกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทำให้สาระของประวัติศาสตร์สะท้อนความคิดซึ่งเป็นจุดยืนของนักประวัติศาสตร์ออกมา และกลายเป็นประวัติศาสตร์ชนิดต่าง ๆ เช่น มหาบุรุษนิยม ชาตินิยม ภูมิปัญญานิยม ประชาธิปไตยนิยม เป็นต้น

แถมสุข นุ่มนนท์ (2531: 9-12) กล่าวว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ก็เพื่อที่จะเข้าใจสังคมในอดีตให้ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด และไม่ใช่เป็นการศึกษาอดีต หากต้องเสริมสร้างให้เกิดความเข้าใจในสังคมปัจจุบันได้อย่างถ่องแท้ หลักคำสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์คือเรื่องที่จะเป็น

ความจริงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงได้นั้น หลักฐานหรือข้อมูลที่เป็นต้นเรื่องจะต้องเป็นความจริงก่อน นอกจากนี้ประวัติศาสตร์แม้ว่าจะเป็นการศึกษาทุกแง่มุมของมนุษย์ แต่ก็เป็นเรื่องที่ผ่านพ้นมาแล้ว ย่อมไม่มีใครสามารถจำลองเหตุการณ์ในอดีตได้สมบูรณ์ ประวัติศาสตร์จึงเป็นเพียงการประมาณความจริงของพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์ยังเป็นเรื่องที่นักประวัติศาสตร์สร้างขึ้นภายหลังเหตุการณ์ นักประวัติศาสตร์จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงที่จะสอดแทรกทัศนคติ ความคิด และอคติของตนเองเข้าไปในประวัติศาสตร์ ไม่ว่าผู้ผู้นั้นจะมีความสามารถหรือคุณธรรมสูงเพียงใด ดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์กับหลักฐานที่ปราศจากชีวิตย่อมเกิดการตีความได้หลากหลายตามความรู้ความสามารถของตน

สิริวรรณ ศรีพหล (2554: 75) กล่าวว่า วิชาประวัติศาสตร์มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษา รู้จากการสืบเสาะหาความรู้จากข้อเท็จจริงหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์และรู้จักวิธีวิเคราะห์ ตลอดจนตีความจากข้อมูลเหล่านั้น แต่การสอนประวัติศาสตร์เป็นการเน้นความรักชาติหรือความภาคภูมิใจแต่ในชาติของตน อาจทำให้ครูต้องละเลยข้อเท็จจริงบางประการที่มีผลกระทบต่อหรือไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในเรื่องของความรักชาติ หรือบางครั้งการสอนที่มุ่งเน้นความรักชาติจนเกินไปอาจทำให้นักเรียนเกิดความหลงชาติได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มุ่งเน้นการแสวงหาความรู้จากหลักฐานอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถเข้าใจสังคมในอดีตได้ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด อย่างไรก็ตามงานเขียนของนักประวัติศาสตร์จัดเป็นการพยายามแสวงหาความจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ที่ถูกสร้างขึ้นหลังจากเกิดเหตุการณ์ ดังนั้นจึงทำให้นักประวัติศาสตร์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงที่จะสอดแทรกทัศนคติ ความคิด และอคติหรือการตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ตามมุมมองความเข้าใจของตนเองลงไปเขียนทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ประวัติศาสตร์ยังเป็นเรื่องราวที่สะท้อนถึงความคิด ความรู้สึก ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้คนในแต่ละยุคสมัยซึ่งสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำความเข้าใจปัจจุบัน อันเป็นพื้นฐานต่อการศึกษาศาสตร์ในสาขาวิชาต่าง ๆ ต่อไป และมีแบบแผนพฤติกรรมบางประการของผู้คนในอดีตที่มีความสัมพันธ์กับผู้คนในสมัยต่อมาจึงทำให้สามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาได้ แต่ทั้งนี้แบบแผนพฤติกรรมของผู้คนอาจจะเปลี่ยนแปลงได้และอาจจะไม่สัมพันธ์กับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากแต่ละสถานการณ์ย่อมมีเหตุปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันออกไป

1.3 คุณค่าของวิชาประวัติศาสตร์

นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธินยะ (2525: 24-26) อธิบายถึงคุณค่าของวิชาประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

1) เพื่อให้มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ของสังคมได้ มนุษย์ต้องเข้าใจสิ่งแวดล้อมตัวเอง อันได้แก่ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม

การที่จะเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้ คือการรู้ที่มาและคลี่คลายของสิ่งนั้น รู้กำเนิดและพัฒนาการของสิ่งนั้น เรียกว่า การเข้าสู่ปัญญาด้วยประวัติศาสตร์จึงมีคุณค่าที่สอนให้รู้วิธีการที่จะเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

2) มนุษย์จำเป็นต้องรู้จักตนเอง ว่าตนสามารถและไม่สามารถทำอะไรได้ และภายใต้เงื่อนไขอะไรที่มนุษย์ไม่สามารถทำได้ ความรู้เหล่านี้ได้มาโดยการพิจารณาสิ่งที่มนุษย์เคยทำมาแล้วคือการรู้จักตนเองในฐานะมนุษย์จากประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติและของสังคมที่เล็กกล

3) มนุษย์มีอดีตของตนเอง ซึ่งไม่ได้ศึกษาแค่ในชั้นเรียนแต่เกิดจากการบอกเล่า การอบรมสั่งสอนและทางอื่น ๆ ความรู้เกี่ยวกับอดีตนั้นเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์ในปัจจุบันอย่างมาก ประวัติศาสตร์สอนให้รู้ถึงอดีตเหล่านั้น และทำให้คนที่มีความรู้ทางประวัติศาสตร์เข้าใจความคิดของผู้คนอื่น ๆ ในสังคมนั้น ๆ ได้กระจ่างแจ้งขึ้น

4) ประวัติศาสตร์สอนวิธีคิดที่มีเหตุผลและวางอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง วิชาประวัติศาสตร์เน้นความสำคัญของการขจัดอคติ ไม่มีความเป็นพวกพ้องในการศึกษา จึงวางกลวิธีศึกษายึดถือในเหตุผลเป็นใหญ่ให้รู้จักตรวจสอบและวัดน้ำหนักความน่าเชื่อถือของหลักฐาน การคิดอย่างเที่ยงธรรมและเป็นกลางอย่างแท้จริงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการศึกษาวิชาการทุกแขนง การฝึกวิธีคิดแบบนี้ประวัติศาสตร์จึงให้ประโยชน์อย่างมากแก่การศึกษาแขนงอื่น ๆ นอกจากนี้วิธีคิดที่เที่ยงธรรมและเป็นกลาง โดยเคารพในข้อเท็จจริงและเหตุผลเป็นสำคัญนี้ยังมีคุณค่าอย่างมากในการดำเนินชีวิตประจำวันอีกด้วย การมองเห็นปัญหาอย่างชัดเจนแก้ปัญหาโดยไตร่ตรองข้อเท็จจริง และข้อเท็จจริงของหลักฐานอย่างรอบคอบ เก่งผลที่เกิดจากการแก้ปัญหาแบบต่าง ๆ อย่างเที่ยงธรรม คือการขจัดปัญหาอย่างฉลาดที่สุดเท่าที่มนุษย์จะทำได้ในชีวิตจริง

แกมสุข นุมนนท์ (2531: 13-14) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ให้ประโยชน์กับมนุษย์ไว้ 3 ประการ คือ ประการแรก ประวัติศาสตร์ช่วยให้มนุษย์รู้จักตนเอง รู้บางอย่างที่เป็นขอบเขตของตนเอง รู้จักผู้อื่น ปัญหาที่มนุษย์กำลังเผชิญ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข ประการที่สอง ประวัติศาสตร์ช่วยให้เข้าใจมรดกในมรดกวัฒนธรรมของมนุษยชาติ มีความรู้ความคิอ่านกว้างขวางทันเหตุการณ์ ทันสมัย ทันคน และสามารถวัดคุณค่าสิ่งต่าง ๆ ในสมัยของตนได้ ประการที่สาม ประวัติศาสตร์ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความระมัดระวัง ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ฝึกฝนความอดทน ความสุขุมรอบคอบ ความสามารถในการวินิจฉัย มีความละเอียดเพียงพอที่จะเข้าใจปัญหาที่สลับซับซ้อน เนื่องจากการศึกษาประวัติศาสตร์ไม่เพียงแต่เผชิญหลักฐานที่ได้มายากลำบากแล้วยังเต็มไปด้วยความซับซ้อนและขัดแย้งกันเองอยู่เสมอ

วินัย พงศ์ศรีเพียร (2543: 16) กล่าวว่า การเรียนประวัติศาสตร์เป็นการเรียนรู้เหตุการณ์สำคัญในอดีตเพื่อรู้จักความเป็นมาของตนเอง หรือเพื่อรู้จักประสบการณ์ในอดีตที่เชื่อมประสานจิตวิญญาณของคนในสังคม

สิริวรรณ ศรีพหล (2554: 74) กล่าวว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ช่วยให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจพื้นฐานของตนเอง เข้าใจถึงวิวัฒนาการของมนุษย์และสังคมว่าพัฒนาการเป็นลำดับขั้นตอนอย่างไร ได้เรียนรู้ความสำเร็จหรือข้อผิดพลาดของมนุษย์ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของสังคมปัจจุบัน การศึกษาประวัติศาสตร์จึงมิใช่การฝึกจำเหตุการณ์ ระยะเวลา ชื่อบุคคล หากมุ่งเพื่อให้รู้จักตนเองของมนุษย์มากกว่า นอกจากนี้การสอนประวัติศาสตร์มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ ประการแรก การพัฒนาความเป็นพลเมืองดี การที่นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาของมนุษยชาติในอดีต โดยเฉพาะในประเทศหรือท้องถิ่นของตนนั้นจะทำให้นักเรียนมีความรักความผูกพันต่อชาติของตนเอง รวมถึงความรับผิดชอบในประเทศของตนเอง จะทำให้นักเรียนตระหนักถึงความเป็นพลเมือง ประการที่สอง การเรียนรู้อดีตเพื่อเข้าใจสภาพและปัญหาในปัจจุบันรวมทั้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นการฝึกฝนนักเรียนให้ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตเพื่อนำมาเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะการนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์เหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน และประการสุดท้าย การพัฒนาทักษะการคิด วัตถุประสงค์ของการสอนประวัติศาสตร์ต้องเน้นที่ตัวนักเรียนให้เขาเรียนประวัติศาสตร์ โดยการใช้ความคิดอย่างเป็นระเบียบ คือ การคิดเรื่องเกี่ยวกับลำดับเวลา (Chronological thinking) ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ (Historical Comprehension) การวิเคราะห์และตีความทางประวัติศาสตร์ (Historical analysis and Interpretation) การวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research) ด้านการสร้างมโนทัศน์และการสรุปหลักการและการวิเคราะห์และการตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ (Historical issues - analysis and decision - making)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554: 11-12) สรุปคุณค่าของประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

1) ประวัติศาสตร์ สอนให้รู้จักตนเอง รู้ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นและประเทศชาติของตน เข้าใจพัฒนาการของผู้คนที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยตั้งแต่อดีต และความรุ่งเรืองที่วิวัฒนาการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

2) ประวัติศาสตร์ สร้างจิตสำนึกในความเป็นชาติ เกิดความรักความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษที่ก่อตั้งชาติบ้านเมือง ยังความเป็นปึกแผ่นดำรงเอกราชมาจนปัจจุบัน รวมถึงการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่คงความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งถือเป็นหน้าที่คนรุ่นหลังจะต้องสืบทอดให้คงอยู่ตลอดไป

3) ประวัติศาสตร์ ส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นนักคิด มีเหตุผล เพราะกระบวนการศึกษาทางประวัติศาสตร์ หรือวิธีการทางประวัติศาสตร์มุ่งเสริมสร้างจิตใจให้ใฝ่รู้ (Inquiring mind) ตั้งคำถาม ค้นคว้าหาคำตอบ โดยศึกษาจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน วิเคราะห์ ถิ่นกรองข้อเท็จจริง และสรุปผลการสืบค้นอย่างมีเหตุผล

4) ประวัติศาสตร์ เป็นบทเรียนจากอดีต ทำให้ผู้คนในสังคมได้เรียนรู้ความเป็นมาในสังคม ในพื้นที่และบริบทของเวลาต่าง ๆ กัน เห็นบทเรียนในอดีตที่มีทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจ และช่วยตัดสินใจที่จะดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมและชาติบ้านเมือง บทเรียนในอดีตจะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมในชะตากรรมให้กับคนในสังคมเดียวกัน ปลุกฝังความรู้สึกในความเป็นชาติ หวงแหนอธิปไตย และเอกราชของชาติตน

เฉลิม มลิลา นิตินิต (2559: 9-11) ได้อธิบายถึงคุณค่าและประโยชน์ของการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ว่าประวัติศาสตร์ได้สร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าขึ้นใหม่จากการเรียนรู้และทำความเข้าใจประสบการณ์ในอดีตอย่างมีระเบียบแบบแผน และได้นำมาใช้เพื่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เกิดการคลายตัวความสงสัยและอยากรู้ อยากเห็น ทั้งยังอำนวยความสะดวกในแง่ของการทำความเข้าใจความจริงจากการศึกษาพฤติกรรมชีวิตมนุษย์ส่งเสริมการพัฒนาปัญญาจากการค้นคว้าในทางประวัติศาสตร์ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ เป็นพื้นฐานในการเสาะแสวงหาความรู้ในแขนงวิชาต่างๆ ทั้งยังสร้างความเพลิดเพลินให้ขบคิด ตอบ อ่าน และเรียนรู้ และเป็นรากฐานอันจะนำไปสู่การฝึกให้เกิดนิสัย ทักษะที่ดี กล้าวิพากษ์วิจารณ์ในแนวทางริเริ่ม สร้างสรรค์ กล้าแสดงออกในทางที่ถูกและมีเหตุผล พร้อมทั้งทำงานอย่างมีระบบขั้นตอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากคุณค่าของการศึกษาประวัติศาสตร์สามารถสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ให้คุณค่าแก่ผู้ศึกษาใน 3 แง่มุมด้วยกัน คือ ประการแรก ประวัติศาสตร์ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิต ประการต่อมา ประวัติศาสตร์ทำให้ผู้ศึกษามีจิตใจใฝ่เรียนรู้และทำงานอย่างเป็นระบบด้วยการวิเคราะห์และวิพากษ์หลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีอยู่อย่างรอบคอบ และประการสุดท้าย ประวัติศาสตร์ทำให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจตนเองจากสภาพและปัญหาในอดีต ปัจจุบัน รวมทั้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนนำความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตมาใช้เป็นบทเรียนและช่วยตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล

1.4 แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

ในประเทศไทยก่อนพุทธศักราช 2494 คำว่า “ประวัติศาสตร์” ยังไม่ถูกบัญญัติขึ้น แต่การศึกษาเรื่องราวของประวัติศาสตร์ไทย ถูกจัดอยู่ในเรื่องของ “พงศาวดาร” การจัดการเรียนการสอนจึงจัดอยู่ในวิชา “ความรู้เรื่องเมืองไทย” ในหลักวิชาภาษาไทย ซึ่งจำกัดการศึกษาอยู่เฉพาะเรื่องราวของไทยกับประเทศที่เกี่ยวข้องกับไทยที่จะสามารถหาหลักฐานได้ ต่อมาพุทธศักราช 2503 การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาจึงทำให้วิชาประวัติศาสตร์ไทยจัดอยู่ในวิชา “สังคมศึกษา” โดยในระดับมัธยมศึกษาจะเรียกว่า “วิชาประวัติศาสตร์” เนื้อหาสาระจะสอนทั้ง

ประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ต่างประเทศ (เฉลิม มลิกา นิติเชตต์ปรีชา, 2559: 45-46) แนวทางการจัดการเรียนการรู้วิชาประวัติศาสตร์ได้ถูกปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องอันเนื่องมาจากปัญหาการเรียนรู้ที่ครูยังไม่เข้าใจในความหมายที่แท้จริงของวิชาประวัติศาสตร์โดยยึดตำราเล่มเดียวและเนื้อหาที่มากจนขาดการวิเคราะห์ วิจัย และ การฝึกฝน การใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ให้น้ำหนักที่เรื่องราวทางการเมืองโดยขาดการศึกษาในเชิงประชาชน ชุมชน และ วัฒนธรรม (พรเพ็ญ ฮันตระกูล, 2556: 326-330) ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์จึงค่อนข้างที่จะปรากฏให้เห็นอย่างหลากหลายวิธีการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีแนวทางดังต่อไปนี้

แกมสุข นุ่มนนท์ (2527: 30-31) ได้อธิบายถึงวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ผู้ศึกษาควรจะต้องยึดถือเป็น 2 แนวทาง ประการแรก ศึกษาในลักษณะขององค์สามตามที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงชี้แนะ ประกอบไปด้วย ข้อที่ 1 ตัวการ ก่อนจะศึกษาเรื่องอะไรต้องเข้าใจเรื่องนั้นๆ เสียก่อน ข้อที่ 2 เหตุ เพราะเหตุใดเหตุการณ์นั้นจึงเกิดขึ้น และข้อที่ 3 ผล เมื่อเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นแล้วผลจะเป็นอย่างไร ถ้าไม่เกิดผลจะเป็นอย่างไร ประการที่สอง ศึกษาอย่างไรจึงจะใกล้ความจริงมากที่สุด โดยตีความหมายข้อเท็จจริงด้วยบริสุทธิ์

สิริวรรณ ศรีพหล (2554: 87-95) อธิบายว่า การสอนประวัติศาสตร์อาจสอนโดยวิธีการเน้นข้อเท็จจริงเป็นหลัก (Information oriented approach) กับวิธีการที่เน้นนักเรียนเป็นหลัก (Student oriented approach) วิธีการที่เน้นนักเรียนเป็นหลัก นับเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ ถ้าเป็นการสอนที่เน้นข้อเท็จจริงครูจะสอนได้ไม่หมด เพราะข้อเท็จจริงหรือปัญหาของโลกหรือของแต่ละชาติมีมากและซับซ้อนยิ่งขึ้น การสอนเพียงข้อเท็จจริงอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้น การสอนประวัติศาสตร์จึงควรเน้นนักเรียนเป็นหลัก พยายามพัฒนาให้นักเรียนมีความคิด วิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลหรือหลักฐานในอดีต หรือเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล เช่น การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ประกอบการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ฝึกหัดการประเมินคุณค่าของหลักฐานให้นักเรียนฝึกการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจรรณญาณ การใช้วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า ซึ่งเป็นวิธีการเพิ่มเติมนอกเหนือจากการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อเติมเต็มในข้อมูลให้สมบูรณ์และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยอาจเชิญบุคคลที่น่าสนใจมาที่ห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้สัมภาษณ์และใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเก็บข้อมูล

ประณาท เทียนศรี (2556: 20-23) ได้เสนอแนะแนวทางการสอนประวัติศาสตร์โดยครูจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการสอนที่สำคัญ คือ การสอนให้รู้จักแสวงหาความจริง ไม่ตัดตอนเนื้อหาสาระเพราะประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวที่ต่อเนื่อง เชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบันให้เกิดความสัมพันธ์กัน เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจกับเหตุการณ์เข้าใจกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มากขึ้น ฝึกให้นักเรียนมีความคิดรวบยอดเรื่องเวลาด้วยการทำเส้นแสดงเวลา ทั้งนี้จะช่วยให้การจัดลำดับ

เหตุการณ์ได้ถูกต้อง ฝึกความคิดรวบยอดในด้านสถานที่ ใช้อุปกรณ์สื่อการเรียนที่เหมาะสม เพื่อก่อประโยชน์แก่นักเรียน เช่น รูปภาพ พิพิธภัณฑสถานจริง ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ภาพยนตร์ ของจริง สื่อจากอินเทอร์เน็ต ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าความรู้ทางประวัติศาสตร์เพิ่มเติม และสอดแทรกเกร็ดประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน

สืบแสง พรหมบุญ (2555: 29-31) ได้เสนอแนะหลักเกณฑ์ที่เป็นแนวทางให้ครูประวัติศาสตร์นำไปใช้ในการพิจารณาตรวจสอบตนเองเพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ผู้สอนต้องตรวจสอบตนเองว่า เข้าใจความหมายและความสำคัญของประวัติศาสตร์เพียงใด รวมทั้งเข้าใจวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชาชัดเจนหรือยัง

2. พยายามปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยในทางวิชาการอยู่เสมอหรือไม่ มิฉะนั้นการสอนจะลดประสิทธิภาพลงเรื่อย ๆ การที่หลักสูตรครอบคลุมเนื้อหากว้างขวางเจาะลึกมากขึ้นเป็นปัญหาหนักสำหรับผู้สอนซึ่งจะต้องเตรียมการสอนล่วงหน้าอย่างดี มิฉะนั้นการสอนทั้งประเภทบรรยายและสัมมนาจะเป็นไปอย่างตื้นเขินและไม่น่าสนใจ

3. เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ผู้เรียนสนองตอบต่อปัญหาในประวัติศาสตร์และต่อการสอนเพียงใด การสนองตอบเช่นนี้เป็นวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเจริญงอกงามด้านสติปัญญา

4. จะต้องมีการค้นคว้าหาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและตีความอย่างระมัดระวัง เตรียมแนวความคิดและแนวการสอนให้นักเรียนสนใจและเข้าใจได้ง่าย

5. มีความลำเอียงหรืออคติในการสอนหรือไม่ จะแก้ไขให้มีน้อยที่สุดได้อย่างไร “อคติ” ที่ครูมักจะมีมากคือ อคติทางสังคม โดยเฉพาะในด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมทั้งในด้านนิยมชมชอบหรือรังเกียจเด็ดฉันท ก่อนอื่นจำเป็นต้องยอมรับความจริงว่า ครูในฐานะมนุษย์ปุถุชนย่อมมีอคติในทางหนึ่งทางใดไม่มากก็น้อย ปัญหาจึงมีอยู่ว่าจะจำกัดอคติให้มีน้อยที่สุดได้อย่างไร นักประวัติศาสตร์บางกลุ่มมีความเชื่อมั่นว่า ถ้าสามารถลดอคติในการสอนลง แล้วเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของสังคมอื่นตามความเป็นจริง บางที “สงคราม” อาจจะได้ยากขึ้น ศาสตราจารย์ ซี.แอล. แฮนนัม (C.L. Hannam) เสนอวิธีลด “อคติ” ในทางศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติอื่นดังต่อไปนี้

5.1 ศึกษาอารยธรรมของชนชาติอื่นโดยใช้วิธีการของนักมานุษยวิทยา ด้วยการศึกษาลักษณะของสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะไม่นำค่านิยมของสังคมอื่นไปเปรียบเทียบกับซึ่งจะทำให้เกิดอคติได้ง่าย

5.2 ศึกษาเหตุการณ์สงครามโดยไม่เน้นการรบ แต่เน้นความขัดแย้งอันเป็นบ่อเกิดของสงครามเพื่อที่จะได้พยายามหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งในอนาคตให้ได้มากที่สุด

5.3 ยอมรับฟังความคิดเห็นขัดแย้งของผู้เรียนแม้จะเป็นความคิดเห็นที่ผิดจากข้อเท็จจริงก็ตาม หากครูผู้สอนไม่ยอมรับฟังก็แสดงว่าครูมี “อคติ” เสียเอง ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังอคติให้แก่นักเรียนอย่างไม่รู้ตัว ผู้สอนจะต้องยอมรับฟังแล้วพยายามใช้เหตุผลที่สนับสนุนด้วยข้อเท็จจริงแก้ไขความเข้าใจผิดของนักเรียน

5.4 ถ้าเป็นอาจารย์ในระดับบัณฑิตศึกษา ควรจะมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาเพียงพอและรู้บรรณานุกรมที่เกี่ยวข้องกว้างขวาง จนสามารถชี้ให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ และสามารถแนะนำนักศึกษาให้ศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไปด้วยตนเองได้

5.5 ให้ความร่วมมือกับครูคนอื่น ๆ มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในหมู่ครูอาจารย์ด้วยกันทั้งในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบันบ้างหรือไม่ ครูควรจะให้ความร่วมมือกันมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการผลิตตำราและงานทางประวัติศาสตร์

พรเพ็ญ ฮั่นตระกูล (2556: 330-340) ได้เสนอแนะเทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์ที่ดีไว้ว่า ควรสอนให้นักเรียนรู้จักเรียนรู้วิธีเรียน (Teach him to learn how to learn) สอนให้รู้จักหาวิธีค้นพบความรู้ (Teach him how to find means to discover knowledge) สอนให้รู้จักถาม (Teach him to inquire) สอนเขาให้คิดอย่างวิพากษ์วิเคราะห์และช่างตรึกตรอง (Teach him to think critically) รวมทั้งนำกลวิธีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ได้ เช่น การสอนที่มุ่งฝึกฝนนักเรียนนักเรียนมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์ โดยให้ไปศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำมาเสนอในชั้นเรียน ซึ่งครูจะไม่เน้นให้ความสำคัญที่ข้อเท็จจริง การสอนที่ยึดหลักการทางวิทยาศาสตร์ เน้นการสังเกต การสงสัย การตั้งถาม การแสวงหาคำตอบ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ การสอนที่มุ่งให้นักเรียนฝึกฝนให้นักเรียนมีจิตใจที่ขบถตรวจสอบ ใต้อสวน ค้นหา คิดวิเคราะห์ วิพากษ์ จนกระทั่งมีความชำนาญในการไตร่ตรองใช้เหตุผล ใช้จินตนาการวินิจฉัย รวมทั้งเข้าใจผู้อื่น การสอนที่มุ่งฝึกฝนนักเรียนในด้านการอ่านและการตรวจสอบหลักฐาน การวิเคราะห์และการตีความหลักฐาน ตลอดจนการรู้จักนำหลักฐานมาใช้ประกอบเหตุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เฉลิม มลิลานิติเชตต์ปรีชา (2559: 166-168) เสนอแนวทางการสอนประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับนักเรียนวัย 15-18 ปี เป็นวัยของการมุ่งไปสู่การศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ควรส่งเสริมให้นักเรียนเรียนประวัติศาสตร์ที่จะเป็นรากฐาน เพื่อเตรียมตัวสู่การสอบเข้าเรียนต่อ การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์มีเหตุผล สามารถแก้ปัญหาปัจจุบันได้ รู้จักรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมืองของสังคมประชาธิปไตย และควรให้ได้เรียนรู้จากกิจกรรมมาก ๆ วิธีสอนที่เหมาะสม เช่น การอภิปรายเพื่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ครูคอยควบคุมให้อภิปรายอยู่ในกรอบเนื้อหา โดยให้มีการเตรียมเนื้อหามาก่อนหรือให้เกิดการเรียนรู้เอง ถาม และคิดเอง โดยศึกษาค้นคว้าจากตำราและหนังสืออื่น ๆ เป็นต้น

จากแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการสอนประวัติศาสตร์ที่มีความเหมาะสมนั้น ครูประวัติศาสตร์ควรสอนให้นักเรียนพิจารณาจากหลักฐานเป็นหลักเพื่อสืบสอบแสวงหาข้อเท็จจริงจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่นักเรียนสนใจ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมผ่านการอ่าน การสังเกต การตั้งคำถาม การแสวงหาคำตอบด้วยการวิเคราะห์ การตีความ การสังเคราะห์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบัน อันจะทำให้นักเรียนมีความชำนาญในการไตร่ตรอง ใช้จินตนาการอย่างมีเหตุผลเพื่อวินิจฉัย รวมทั้งการทำความเข้าใจผู้อื่น นอกจากนี้ ครูประวัติศาสตร์ควรจัดคอคติในการสอน และตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการลอคอคติทางประวัติศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน ตลอดจนพยายามใช้เหตุผลที่สนับสนุนด้วยข้อเท็จจริงประกอบหลักฐานเพื่อแก้ไขหมกมุ่นทัศนทางประวัติศาสตร์ที่คลาดเคลื่อนของนักเรียนอีกด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนแดคิรี (DACIR)

การนำกระบวนการเรียนการสอนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของกระบวนการเรียนการสอนแดคิรี แนวคิด หลักการพื้นฐาน วัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนการสอนแดคิรี และกระบวนการเรียนการสอนแดคิรี ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมาย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความเป็นมาของกระบวนการเรียนการสอนแดคิรี (DACIR)

กระบวนการเรียนการสอนแดคิรี (DACIR) ได้พัฒนาขึ้นอันเนื่องจากสภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในประเทศไทยที่พบว่า การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher - centered instruction) กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการบรรยายของครู การศึกษาด้วยตนเองจากใบความรู้และแบบเรียนประวัติศาสตร์ การทำรายงานการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ตามที่ครูได้มอบหมาย นอกจากนี้ ยังพบปัญหาที่ตัวครูเอง โดยครูประวัติศาสตร์มีความรู้ไม่เพียงพอในการสอน วุฒิมการศึกษาไม่ตรงกับวิชาที่สอน และไม่มีความเข้าใจในทักษะหรือกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ในขณะที่พฤติกรรมการเรียนประวัติศาสตร์ของนักเรียนนั้นไม่ให้ความสนใจในวิชาประวัติศาสตร์ มีส่วนร่วมในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นน้อย ไม่สนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนเพราะเห็นว่าเป็นวิชาที่เน้นการท่องจำ นักเรียนไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในการทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่เรียน เป็นต้น

ด้วยสภาพการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวมาข้างต้น ชัยรัตน์ โตศิลา (2555) จึงศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ด้วยความมุ่งหวังที่จะพัฒนากระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ (Historical thinking skills) ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาจึงนำมาสู่การพัฒนาการสอนโดยใช้แนวคิดของวิธีการทางประวัติศาสตร์และวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1-2 และ 3 ของ Drake

and Brown (2003) เกิดเป็นกระบวนการเรียนการสอนแดคิริ์ ซึ่งได้นำมาทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีอายุระหว่าง 14 ถึง 15 ปี ซึ่งเป็นวัยที่เหมาะสมต่อการพัฒนาความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ ที่มุ่งความสนใจที่การศึกษาเรื่องราวความเป็นจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต เกี่ยวกับวีรกรรมของบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 65, 88)

2.2 แนวคิด หลักการพื้นฐาน และวัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนการสอนแดคิริ์

กระบวนการเรียนการสอนแดคิริ์ (DACIR) ได้พัฒนาขึ้นจากวิธีการทางประวัติศาสตร์และการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ โดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1-2 และ 3 ของ Drake and Brown (2003) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติเป็นกระบวนการหนึ่งที่นักเรียนใช้ในการเรียนรู้และแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ตามที่ Louis Gottschalk (1964 อ้างถึงใน พรเพ็ญ ฮันตระกูล, 2547: 45) กล่าวว่า วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นการตรวจสอบอย่างวิเคราะห์วิพากษ์ในหลักฐานการบันทึก (Record) และสิ่งที่หลงเหลือมาจากอดีต (survival of the past) หลักฐานดังกล่าวเกิดจากการสะสมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอดีตจากสาขาต่าง ๆ ของนักประวัติศาสตร์ แล้วนำมาคัดเลือกเพื่อให้ได้ส่วนที่เกี่ยวข้อง และประเมินความสำคัญของข้อเท็จจริง พร้อมกับการตั้งคำถามเพื่อพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ลำดับความสำคัญของหลักฐาน ใช้วิจารณ์ญาณในการแจกแจงข้อเท็จจริงและหาสาเหตุอันนำมาสู่ความสัมพันธ์กัน พร้อมทั้งเรียบเรียงคำตอบตามลีลาการประพันธ์ของนักประวัติศาสตร์ แต่ละครคน (เดช บุญนาค, 2527: 83-90) นอกจากนี้วิธีการทางประวัติศาสตร์จะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสืบค้นข้อเท็จจริงในอดีตแล้ว นักวิชาการทางการศึกษายังนำวิธีการดังกล่าวมาใช้เป็นพื้นฐาน ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในชั้นเรียนด้วยเช่นกัน

ชัยรัตน์ โตศิลา (2555: 19-24) ได้อธิบายถึงขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้เป็นหลักในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1.1 การกำหนดประเด็น/ ปัญหา/ เรื่องที่จะศึกษา

นักเรียนต้องกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะศึกษาอะไร สมัยไหน เพราะเหตุใด กล่าวคือ จะต้องมีการตั้งสมมติฐานหลักและตั้งคำถามประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการตั้งคำถามที่ดีจะนำไปสู่การแสวงหาคำตอบด้วยเหตุผล ในการกำหนดประเด็นปัญหานั้น สิ่งจำเป็นสำหรับผู้ศึกษาก็คือจะต้องถามและตอบปัญหาดังต่อไปนี้

1) **อะไร** จะศึกษากิจกรรมของมนุษย์ในด้านใด อาจเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปฏิสัมพันธ์กันในสังคม คำถามนี้เป็นปัญหาในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ของพฤติกรรมมนุษย์ ในสังคมใดสังคมหนึ่ง

2) **ที่ไหน** ผู้ศึกษาจะต้องระบุสถานที่หรือดินแดนที่สนใจจะศึกษาค้นคว้า เช่น ประเทศ จังหวัด หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่สนใจจะศึกษา คำถามนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับภูมิศาสตร์เพื่อกำหนดขอบเขตในการศึกษา

3) **ใคร** ใครเป็นบุคคลที่นักเรียนสนใจศึกษา โดยอาจจะเป็นชาวจีนชาวไทย บรรพบุรุษของตน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับคำถามที่เป็นปัญหาด้านชีวประวัติ

4) **เมื่อไหร่** สมัยหรือยุคใดที่นักเรียนสนใจศึกษา เช่น สมัยประชาธิปไตย ยุคมีด ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 คำถามนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับเวลา

ถ้าผู้ศึกษาสามารถระบุขอบเขตของปัญหาหรือประเด็นที่จะศึกษาให้ชัดเจนมากขึ้นเพียงใดก็จะเป็นการช่วยให้สามารถศึกษาค้นคว้าในขั้นตอนที่สองได้อย่างมีทิศทางมากขึ้น ในทางการสอนสังคมศึกษานั้น โดยทั่วไปสามารถแบ่งการได้มาซึ่งหัวข้อหรือประเด็นในการศึกษาเป็น 2 ประเภท คือ ครูกำหนดหัวข้อหรือประเด็นให้นักเรียน หรือครูกำหนดแต่ขอบข่ายกว้าง ๆ แล้วให้นักเรียนเสนอหัวข้อที่สนใจ ทั้งนี้ หัวข้อหรือประเด็นที่จะศึกษาควรอยู่ในขอบข่ายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งครูจะต้องพิจารณาความง่ายของหัวข้อหรือประเด็นที่จะศึกษาให้เหมาะสมกับนักเรียน และมีหลักฐานหรือแหล่งข้อมูลเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า

2.2.1.2 การสืบค้น รวบรวม และจัดระบบหลักฐานหรือข้อมูลต่าง ๆ

หลังจากที่ได้กำหนดประเด็นหัวข้อได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือต้องหาข้อมูลเพื่อที่จะได้ทราบถึงสถานภาพความก้าวหน้าหรือเนื้อหาในหัวข้อนั้น ๆ การอ่านหนังสือจำนวนมาก และพิจารณาบรรณานุกรมหรืออ้างอิงในหนังสือเหล่านั้นจะช่วยสร้างเครือข่ายทางความรู้ในประเด็นที่จะศึกษาได้ง่ายขึ้น นักเรียนต้องเก็บรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษาที่มีอยู่หลากหลายประเภททั้งหลักฐานชั้นต้น (Primary source) และหลักฐานชั้นรอง (Secondary source) ให้ได้มากที่สุด

2.2.1.3 การวิเคราะห์ วิพากษ์ และตีความหลักฐาน

เป็นการตรวจสอบหลักฐานด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อประเมินคุณค่าของหลักฐานว่าน่าเชื่อถือเพียงใด โดยแบ่งเป็น 2 วิธี คือ

1) **การวิพากษ์ภายนอก** เป็นกรรมวิธีในการตรวจสอบประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่แท้จริงของข้อมูล โดยจะตรวจสอบเวลา สถานที่ ชื่อผู้แต่งหรือผู้เขียน ความมุ่งหมาย

ของผู้เขียน และจะต้องหาคำตอบว่าข้อมูลหรือหลักฐานนั้นถูกทำขึ้นเมื่อไหร่ ที่ไหน เพราะเหตุใด และโดยใครกับหลักฐานอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกันในช่วงเวลาดังกล่าว

2) การวิพากษ์ภายใน เป็นกรรมวิธีในการตรวจสอบสืบหาความหมาย ความน่าเชื่อถือได้ในเนื้อหาของข้อมูลโดยอาศัยหลักฐานเกี่ยวกับผู้เขียน เวลา สถานที่ พยายามค้นหาความหมายของศัพท์ที่ผู้เขียนใช้ว่าหมายถึงอะไร ข้อความน่าเชื่อถือเพียงใด ผู้เขียนมีแรงจูงใจอะไร มีวิธีการดำเนินงานอ้างหลักฐานถูกต้องหรือไม่

ในการวิพากษ์หลักฐานทั้งการวิพากษ์ภายนอกและภายในต้องอาศัยความชำนาญและฝึกฝน โดยเน้นให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจในเรื่องความน่าเชื่อถือ ความเที่ยงตรง แม่นยำ แนวคิด ทศนคติ ความเชื่อ การชำระในหลักฐานประเภทต่าง ๆ นั้น

2.2.1.4 การสังเคราะห์และผูกเรื่องจากหลักฐาน

เป็นการนำเสนอข้อมูลและข้อเท็จจริงในอดีตผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์ และการตีความจากหลักฐานต่าง ๆ มาผสมผสานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อที่จะอธิบายประเด็นปัญหาหรือสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งการสังเคราะห์ที่ดีต้องมาจากการวางโครงเรื่องและตั้งสมมติฐานที่ชัดเจน ความสามารถของผู้ศึกษาในการวิเคราะห์และตีความหลักฐาน ความสามารถในการสรุปเรื่อง และการอธิบายอย่างเที่ยงธรรม และความสามารถเชิงวรรณศิลป์ในการเรียบเรียงนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่องกัน

2.2.1.5 การนำเสนอ

การจัดระเบียบข้อเท็จจริงแล้วนำเสนอประเด็นทางประวัติศาสตร์ ให้น่าสนใจ มีความต่อเนื่อง และมีความเป็นจริงมากที่สุด การนำเสนออาจอยู่ในรูปแบบของการเขียน หรือการบอกเล่า ต้องอาศัยทักษะทางด้านภาษา ตลอดจนอ้างอิงหลักฐานอย่างเป็นระบบซึ่งจะทำให้เป็นผลงานทางประวัติศาสตร์มีคุณค่าและมีความหมาย

2.2.2 วิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 – 2 และ 3 (The Systematic Approach of 1st -/2nd -/ and 3rd - Order Document) Drake and Brown (2003)

วิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 - 2 และ 3 ของ Drake and Brown (2003) มีเป้าหมายที่จะพัฒนาการสอนประวัติศาสตร์ของครูประวัติศาสตร์ โดยมีกลยุทธ์การสอนเพื่อปรับปรุงความรู้ทางด้านเนื้อหาและความสามารถในการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน และนำหลักฐานขั้นต้นมาเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เข้ามามีประสบการณ์ในการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง (Drake & Brown, 2003: 465) มีรายละเอียด ดังนี้

ชัยรัตน์ โตศิลา (2555: 24 – 28) ได้อธิบายว่า วิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 - 2 และ 3 (The Systematic Approach of 1st -/ 2nd -/ and 3rd- Order Document) นั้น Drake and Brown (2003) ได้สำรวจนักศึกษาศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนและการจัดการเรียนการสอนของครูประวัติศาสตร์ ได้ข้อค้นพบว่า ครูสอนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะใช้หลักฐานชั้นต้นทั้งในส่วนที่เป็นเอกสารและรูปภาพโดยนำมาใช้ 2 แนวทาง ได้แก่ การใช้หลักฐานชั้นต้นเพียงหลักฐานเดียว และ การใช้หลักฐานชั้นต้นที่มีความหลากหลายเป็นแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ ครูส่วนหนึ่งจะใช้หลักฐานชั้นต้นหลักฐานเดียวในการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะส่งเสริมนักเรียนได้รับข้อมูลจากการนำเสนอของครูได้ในเบื้องต้น นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่จะมีการจัดเตรียมข้อมูลหลักฐานชั้นต้นที่มีความหลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้พบข้อมูลที่ครุ่นนั้นทราบอยู่แล้วด้วยตนเอง ในแนวทางที่ 2 นี้มีความซับซ้อนและเกี่ยวพันกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบจิ๊กซอว์และเทคนิคกระบวนการกลุ่ม เนื่องจากความหลากหลายของแหล่งข้อมูลจะนำไปหิวข้อทางประวัติศาสตร์ในห้องเรียน โดยที่แนวทางที่ 2 ในการศึกษาประวัติศาสตร์นั้น Joan (2001 อ้างถึงใน ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 24) ได้นำเสนอแนวทางที่ครูควรดำเนินการ ดังนี้

- 1) ควรเลือกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอายุเหมาะสม
 - 2) ควรมีความมั่นใจในการเลือกหลักฐานที่สามารถอ่านได้และมีการเรียบเรียงอย่างเหมาะสม
 - 3) ควรมีพื้นฐานความรู้ในการช่วยนักเรียนแปลความหมายจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์
 - 4) ควรจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์
 - 5) ควรสร้างเป้าหมายและแรงจูงใจในการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์
- เหตุผลที่ครูควรใช้หลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์นั้น เนื่องจากจะเป็นการช่วยให้บรรยากาศการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดีในตัว ครูควรใช้คำถามเพื่อเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การอ่านและตรวจสอบหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์แก่นักเรียน วัตถุประสงค์ของแนวทางในการศึกษาดังกล่าวนี้นี้จะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนมีมุมมองเชิงบวกในท้ายที่สุดซึ่งจะเป็นการช่วยในการสืบสอบทางประวัติศาสตร์และการตีความทางประวัติศาสตร์แก่นักเรียน

จากวิธีการในการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวถึงไปแล้วนั้นจะช่วยให้มีการนำหลักฐานประวัติศาสตร์และสามารถใช้ประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตามครูควรพิจารณาแนวทางที่ 3 ซึ่งจะช่วยในการศึกษาหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ โดยที่ได้มีการค้นพบจากบัณฑิต นักศึกษา และ

ครูในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ว่าวิธีการดังกล่าวนี้สามารถทำให้ครูประสบความสำเร็จในการสอนประวัติศาสตร์ แนวทางที่ 3 นี้ คือ วิธีการในการสืบสอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ซึ่งครอบคลุมขั้นตอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 1 (First - Order Documents) การพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 2 (Second - Order Documents) และการพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 3 (Third - Order Documents) (Dark and Brown, 2003)

Drake and Brown (2003: 465-470) ได้กล่าวว่า วิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบนี้มีเป้าหมายในการเตรียมการเริ่มต้นให้กับครูประวัติศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ที่ช่วยให้ครูสามารถออกแบบการสอนเพื่อพัฒนาความรู้ทั้งในด้านเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และสมรรถภาพในการคิดทางประวัติศาสตร์ให้กับนักเรียน โดยเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับวิธีการเชิงระบบในการใช้หลักฐานขั้นต้น มุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ วิธีการเชิงระบบนี้มีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปฏิบัติดีเลิศในศาสตร์ทางการสอน โดยมีพื้นฐานมาจากการอภิปรายเกี่ยวกับประสบการณ์การสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาและระดับมหาวิทยาลัยจากรายวิชาที่เกี่ยวกับเนื้อหาและวิธีสอนประวัติศาสตร์ เนื้อหาเกี่ยวกับทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ประสบการณ์ในห้องเรียนของครูประวัติศาสตร์ ประสบการณ์ของครูที่เกษียณอายุราชการ นักศึกษาที่จบสาขาประวัติศาสตร์และประสบการณ์ในห้องเรียนของครูประวัติศาสตร์

วิธีการดังกล่าวนี้ออกแบบครอบคลุมลำดับขั้นตอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 1 (First - Order Documents) การพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 2 (Second - Order Documents) และการพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 3 (Third - Order Documents) วิธีดังกล่าวจัดเป็นแนวทางเชิงระบบสำหรับครูเพื่อช่วยให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาการคิดทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ได้มีครูและนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนได้นำวิธีการเชิงระบบดังกล่าวไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและได้ข้อค้นพบว่า วิธีการดังกล่าวช่วยสร้างให้นักเรียนได้เกิดความระมัดระวังในการใช้หลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ในการเรียนรู้ โดยหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์สามารถสืบค้นได้จากหนังสือและอินเทอร์เน็ต ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ช่วยให้นักเรียนได้มีความคิดในการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใกล้เคียงกับนักประวัติศาสตร์ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ ได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ นักวิชาการทางประวัติศาสตร์มีความเชื่อว่าวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบนี้จะช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ และสามารถที่จะพัฒนาความรู้และความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ให้แก่นักเรียน

คำศัพท์ที่ใช้เป็นขอบเขตของวิธีการนี้ใช้คำว่าลำดับ (Order) ซึ่งผู้พัฒนาวิธีการดังกล่าวตระหนักว่าคำดังกล่าวไม่มีความหมายในเชิงปฏิบัติการที่ชัดเจนสำหรับครูในการนำไปใช้ในการจัดการ

เรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาความรู้และความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน ทว่าวิธีการดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม การตัดสินใจนำวิธีการดังกล่าวไปใช้นี้ขึ้นอยู่กับความรู้ในเนื้อหาและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของครู

Drake and Brown (2003: 467 - 468) ได้นำเสนอลำดับขั้นตอนของวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 - 2 และ 3 ไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) การพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 1 (First - Order Documents) ขั้นตอนนี้ครูต้องเป็นผู้จัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญจำนวน 1 ชิ้น โดยที่ครูจะเป็นผู้พิจารณาถึงความสำคัญของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวซึ่งต้องเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ขาดไม่ได้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ในประเด็นนั้น ๆ ทั้งนี้ครูจะใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน และครูจะเป็นผู้นำในการอภิปรายดังกล่าว โดยมีพื้นฐานอยู่บนความเป็นอิสระซึ่งครูจะเป็นผู้ใช้คำถามปลายเปิดและปลายเปิดแก่นักเรียน ทั้งนี้ครูและนักเรียนจะต้องไม่มีอคติในการใช้หลักฐานดังกล่าว

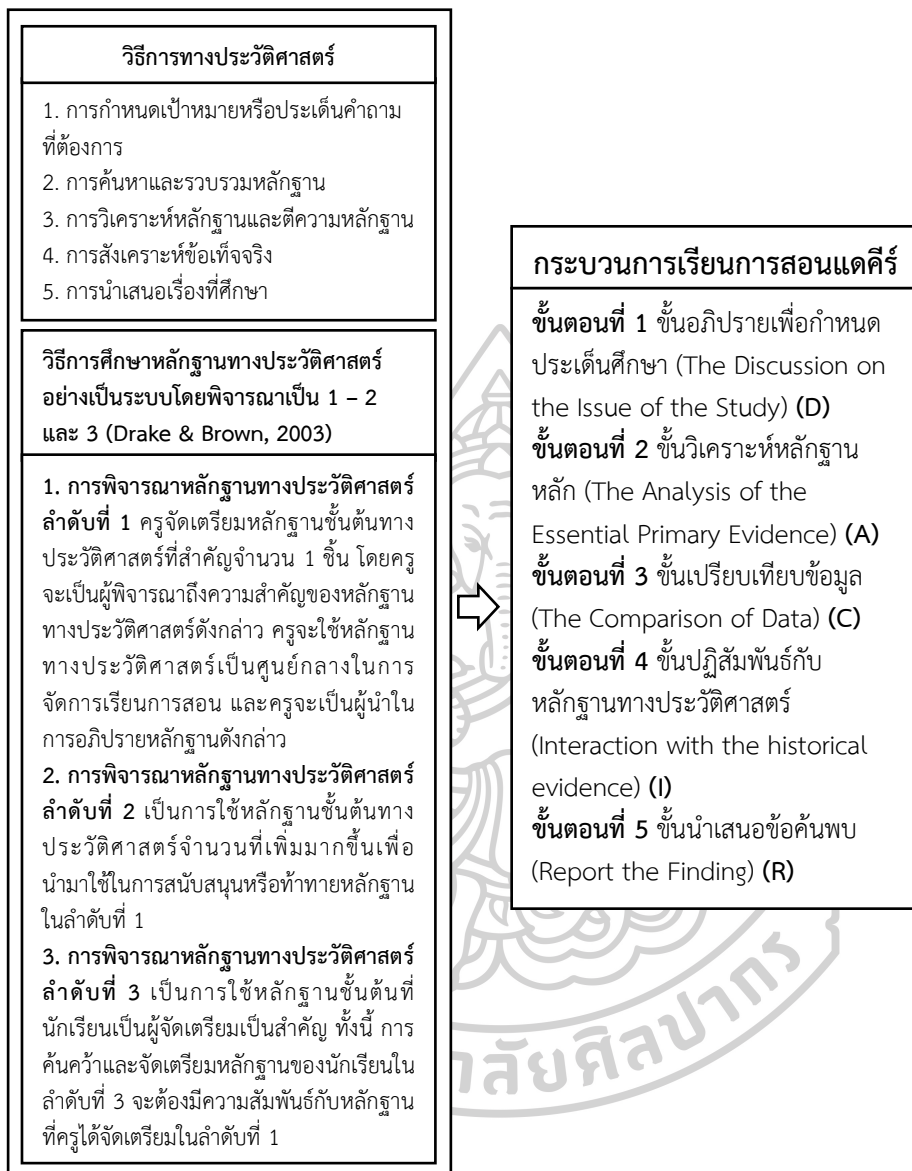
2) การพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 2 (Second - Order Documents) เป็นการนำหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์จำนวนที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการสนับสนุนหรือท้าทายหลักฐานในลำดับที่ 1 โดยครูควรใช้หลักฐานประมาณ 3 - 5 ชิ้น โดยที่อาจจะเป็นหลักฐานเอกสาร ภาพ หรือสิ่งประดิษฐ์ในการดำเนินการในลำดับนี้มีเป้าหมาย 2 ประการ ได้แก่ เพื่อสนับสนุนแนวคิดที่เป็นข้อค้นพบจากการศึกษาหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ในลำดับที่ 1 เพราะฉะนั้นลำดับที่ 2 จะมีความเกี่ยวข้อง กับลำดับที่ 1 ทั้งนี้เป้าหมายดังกล่าวมีเพื่อให้ นักเรียนได้อภิปรายอันจะนำไปสู่ความแตกต่างทางความเข้าใจเกี่ยวกับอดีตที่พวกเขาได้พิจารณาจากวิธีการในลำดับที่ 2 ที่เป็นการสนับสนุนหรือท้าทายข้อค้นพบจากลำดับที่ 1

3) การพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ลำดับที่ 3 (Third - Order Documents) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนเป็นผู้จัดหาหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง โดยครูจะเป็นผู้อธิบายถึงแหล่งข้อมูลของหลักฐานขั้นต้นที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหัวข้อ ประเด็น หรือแนวคิดในการอภิปรายในชั้นเรียนที่นักเรียนจะต้องไปค้นคว้าในจัดหา อาทิ ภาพถ่าย จดหมาย บทความ ในหนังสือพิมพ์ เรื่องเล่าจากบุคคล อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ให้กับนักเรียนอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นการดำเนินการลำดับที่ 3 จะเป็นการใช้หลักฐานขั้นต้นที่นักเรียนเป็นผู้จัดเตรียมเป็นสำคัญ ทั้งนี้ การค้นคว้าและจัดเตรียมหลักฐานของนักเรียนในลำดับที่ 3 จะต้องมีความสัมพันธ์กับหลักฐานที่ครูได้จัดเตรียมไว้ให้ในลำดับที่ 1

สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ได้พัฒนาขึ้นจากปรับและประยุกต์แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามวิธีการทางประวัติศาสตร์และแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 - 2 และ 3 (Dark and Brown, 2003) ตามแผนภาพที่ 1 โดยมีหลักการของกระบวนการเรียนการสอน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง วัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนการสอน และขั้นตอนการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการเรียนการสอนแต่ศึร์ (DACIR) มาใช้ในงานวิจัยเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียน

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการสังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนแดคิรี (DACIR)

2.2.3 หลักการพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนการสอนแแต่อร์

ชัยรัตน์ โตศิลา (2555: 130-131) ได้พัฒนากระบวนการเรียนการสอนแแต่อร์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน โดยมีหลักการพื้นฐานสำคัญของกระบวนการเรียนการสอน 5 ประการ ดังนี้

1) ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ครูควรให้นักเรียนฝึกตั้งสมมติฐานไว้เป็นกรอบความคิดเพื่อเชื่อมโยงคำถามที่นักเรียนต้องการหาคำตอบกับวิธีการค้นคว้าข้อมูลมาตอบคำถามนั้นได้ตรงตามประเด็นที่ตั้งไว้

2) การจัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของครูเพื่อนำมาใช้ในการศึกษาและอภิปรายประเด็นทางประวัติศาสตร์ มีส่วนช่วยกระตุ้นความสนใจในการเรียนการสอนและส่งเสริมทักษะในการสืบค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน

3) การใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เป็นการช่วยให้นักเรียนเกิดมุมมองและแนวคิดทางประวัติศาสตร์ที่กว้างขวางมากขึ้น

4) การให้นักเรียนได้ใช้ความคิดในการวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในประเด็นต่าง ๆ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดในระดับต่าง ๆ ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

5) การให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยการสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้พัฒนาความรู้ความเข้าใจขึ้นได้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงข้อความรู้ได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผลจนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์

2.3 ขั้นตอนการเรียนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนแต่คี่ร์

กระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์หรือแต่คี่ร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 131-133)

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการเรียนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนแต่คี่ร์ (DACIR)

ขั้นตอนการเรียนการสอนแต่คี่ร์	แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	กิจกรรมการเรียนการสอน
<p>ขั้นที่ 1</p> <p>ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา</p> <p>(The Discussion on the issue of the study)</p>	<p>นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่จะนำไปสู่การกำหนดคำถามสำคัญ การตั้งสมมติฐาน การกำหนดกรอบเนื้อหา เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและการศึกษาเนื้อหาสาระเพื่อนำไปสู่การศึกษาลักษณะประวัติศาสตร์ที่นักเรียนต้องศึกษาค้นคว้าและตรวจสอบ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูยกตัวอย่างเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้นักเรียนเกิดความสงสัย 2. ครูให้นักเรียนฝึกตั้งคำถามจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ครูยกตัวอย่าง 3. ครูใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนตั้งสมมติฐานเพื่อตอบคำถามสำคัญที่นักเรียนกำหนดขึ้น อันเป็นการนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวทางที่นักเรียนต้องศึกษาค้นคว้าและตรวจสอบต่อไป 4. ครูมอบหมายให้นักเรียนศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ต้องศึกษาจากเอกสารหรือหนังสือที่ครูแนะนำ
<p>ขั้นที่ 2</p> <p>ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก (The analysis of the essential primary evidence)</p>	<p>ครูจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญจำนวน 1 ชิ้น เพื่อให้นักเรียนอภิปรายในบริบทต่าง ๆ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญซึ่งมีความสัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา จำนวน 1 ชิ้น เพื่อให้นักเรียนศึกษา 2. นักเรียนร่วมกันอภิปรายหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้เขียนหรือแหล่งที่มา ชื่อเรื่อง วันที่ ชนิดของเอกสาร สาระสำคัญของเอกสาร และวัตถุประสงค์ของผู้เขียนและอคติของผู้เขียน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นตอนการเรียนรู้ การสอนแแต่คี่ร์	แนวทางการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน	กิจกรรมการเรียนการสอน
<p>ขั้นที่ 3</p> <p>ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล (The comparison of data)</p>	<p>ครูจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและหรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาด้วยจำนวนที่เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 3 ชั้น เพื่อให้ นักเรียนวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเชื่อมโยงข้อค้นพบดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบกับข้อค้นพบที่ได้จากขั้นตอนที่ 2</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและหรือหลักฐานชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาจำนวน 3 ชั้นขึ้นไป ที่มีเนื้อหาสนับสนุนและเนื้อหาที่แตกต่างจากหลักฐานในขั้นตอนที่ 2 2. นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่ละชั้น ในประเด็นที่เกี่ยวกับผู้เขียนหรือแหล่งที่มา ชื่อเรื่อง วันที่ ชนิดของเอกสาร สาระสำคัญของเอกสาร วัตถุประสงค์และอคติของผู้เขียนที่สัมพันธ์กับประเด็น/บริบททางประวัติศาสตร์ 3. นักเรียนเปรียบเทียบข้อมูลของหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่ละชั้นตามประเด็นที่ได้วิเคราะห์และตีความกับหลักฐานหลักในขั้นตอนที่ 2 4. นักเรียนนำเสนอผลการเปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่ได้จากข้อค้นพบในขั้น ตอนนี้ กับข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2
<p>ขั้นที่ 4</p> <p>ขั้นปฏิสัมพันธ์กับ หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ (Interaction with the historical evidence)</p>	<p>นักเรียนเป็นผู้ค้นคว้าและจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและหรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 โดยนำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้จากข้อค้นพบในขั้น ตอนนี้ 2 และ 3</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนค้นคว้าและจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้น หรือ ชั้น รอง ทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นตอนการเรียนรู้ การสอนแต่คี่ร์	แนวทางการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน	กิจกรรมการเรียนการสอน
<p>ขั้นที่ 4</p> <p>ขั้นปฏิสัมพันธ์กับ หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ (Interaction with the historical evidence) (ต่อ)</p>		<p>2. นักเรียนนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ได้ ค้นคว้าและจัดเตรียมด้วยตนเองมาวิเคราะห์และ ตีความในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้เขียนหรือแหล่งที่มา ชื่อเรื่อง วันที่ ชนิดของเอกสาร สาระสำคัญของ เอกสาร วัตถุประสงค์และอคติของผู้เขียนที่สัมพันธ์ กับประเด็น/บริบททางประวัติศาสตร์</p> <p>3. นักเรียนเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้กับข้อค้นพบในขั้นตอนที่ 2 และ 3 เพื่อตอบสนองมาตรฐานอย่างมีเหตุผล มีความ ต่อเนื่องและมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง โดยนำเสนอ ทั้งข้อมูลที่เป็นแนวคิดสนับสนุนและแนวคิดที่ ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก</p>
<p>ขั้นที่ 5</p> <p>ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ (Report the finding)</p>	<p>นักเรียนนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษา เพื่อตอบสนองมาตรฐานอย่างมีเหตุผล มีความต่อเนื่องและมีการอ้างอิง ข้อเท็จจริง โดยนำเสนอทั้งข้อมูล ที่เป็นแนวคิดสนับสนุนและ แนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก</p>	<p>1. นักเรียนออกแบบแนวทางการนำเสนอ เรื่องราวที่ศึกษา เพื่อตอบสนองมาตรฐาน อย่างมีเหตุผล มีความต่อเนื่องและมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง โดย นำเสนอทั้ง ข้อมูลที่เป็นแนวคิดสนับสนุนและ แนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก ในลักษณะของ แผนผังกราฟิกหรือเส้นเวลา</p> <p>2. นักเรียนนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษา</p> <p>3. นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับข้อสรุปที่ เกี่ยวกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ได้ศึกษา</p> <p>4. นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์การเรียนรู้ที่ได้รับ จากกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนของ กระบวนการเรียนการสอน</p>

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา (The Discussion on the issue of the study) ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก (The analysis of the essential primary evidence) ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล (The comparison of data) ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Interaction with the historical evidence) และขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ (Report the finding) (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 131-133) เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียน เนื่องด้วยลักษณะเด่นของกระบวนการเรียนการสอนนี้เป็นการให้นักเรียนเกิดการฝึกวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ตีความหลักฐานขั้นต้นที่ครูจัดเตรียมให้ ซึ่งเป็นหลักฐานในการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์ ต่อมาวิเคราะห์ ตีความ และเปรียบเทียบหลักฐานอื่น ๆ เพิ่มเติมตามที่ครูกำหนด (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 136) หากพิจารณากระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์ พบว่า การที่นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์ดังกล่าว นักเรียนจะต้องศึกษาและเปรียบเทียบข้อมูลจากหลักฐานขั้นต้นและหรือชั้นรองที่หลากหลาย ซึ่งเป็นโอกาสในการวิเคราะห์หลักฐานอย่างเป็นระบบและตีความอย่างหลากหลาย อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ หรือความรู้สึกของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บนฐานของหลักฐานและบริบททางประวัติศาสตร์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้พบว่า ในการเรียนรู้แต่ละครั้งนักเรียนจะได้แสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์ผ่านการเขียนบันทึกการเรียนรู้ (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 142-144) แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับเจตคติต่อศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาหรือครูจะเป็นประโยชน์ต่อครูในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดียิ่งขึ้น (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538: 55)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Empathy)

ผู้คนในอดีตไม่เพียงแต่อาศัยอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันเท่านั้น แต่ยังมีประสบการณ์และโลกทัศน์ผ่านระบบความเชื่อที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อนักเรียนเผชิญหน้ากับความแตกต่างในอดีต พวกเขาอาจคิดว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันมักใช้วิธีคิดในแบบเดียวกับตนเอง ความผิดพลาดของการใช้สมมติฐานและความเชื่อในปัจจุบันมาตัดสินอดีต หรือที่เรียกว่า “ปัจจุบันนิยม” (presentism) นับเป็นความล้มเหลวในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้

การที่จะสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์เกี่ยวกับความเข้าใจผู้คนในอดีตที่แตกต่างจากปัจจุบันได้นั้น ต้องอาศัย “การเข้าถึงความรู้สึก” (empathy) หรือการพิจารณามุมมองทางประวัติศาสตร์ (historical perspective-taking) อันเป็นความสามารถในการรับรู้และเข้าใจบริบทจากการมองในมุมมองของผู้อื่น ซึ่งจะต้องอาศัย “จินตนาการ” (imagining) ของตนเองเพื่อเข้าไปอยู่ในตำแหน่งของบุคคลในอดีตภายใต้กรอบของหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นที่ตั้ง (Seixas & Peck, 2004: 113)

3.1 ความหมายของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “historical empathy” (Endacott, J. L., 2014) ซึ่งมีผู้ใช้คำอื่นในความหมายเดียวกัน เช่น “perspective taking” (Davis, 2001; Dulberg, 2002; Seixas & Peck, 2004: 113) “perspective recognition” (Barton (Barton & Levstik, 2004) ทั้งนี้ในแวดวงวิชาการด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยได้มีการใช้คำเพื่อสะท้อนความหมายของแนวคิดดังกล่าวไว้อย่างหลากหลาย เช่น “การกลับไปมีชีวิตอยู่ในอดีต” “การจำลองตนไปสู่สถานการณ์ในอดีต” (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธยะ, 2525) “ความสามารถที่จะเข้าใจทางประวัติศาสตร์” (ศศิพัชร จำปา, 2558: 96) “การรับรู้ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์” (ศุภณัฐ พานา, 2560) และ “ความรู้สึกร่วมยุคร่วมสมัย” (วินัย พงศ์ศรีเพียร, อ้างถึงใน ศุภณัฐ พานา, 2560) นอกจากนี้ไชยันต์ รัชชกุล ได้ใช้คำนี้ว่า “ความรู้สึกนึกคิดของสมัย” (อาร์โนลด์ จอห์น เอช, 2560: 121) โดยที่แวดวงวิชาการด้านจิตวิทยาได้กำหนดคำเพื่อใช้สื่อความหมายของ “empathy” ไว้อย่างหลากหลายเช่นกัน ได้แก่ “การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่น” (พจนี วัฒนมงคล, 2553; รวีตา ระย้านิล, 2553; สรียา โชติธรรม, 2553) “การเข้าถึงความรู้สึก” (ญาติกา เอกวิวัฒนพันธ์, 2555) “ความเห็นอกเห็นใจ” (ดวงกมลชนก ตั้งวิฑูรย์, 2559) และ “การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก” (กันยกันต์ โสภา, 2559) ซึ่งหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการแสดงความเอาใจใส่ต่อผู้อื่นที่มีความเข้าใจผู้อื่นด้วยการมองผ่านมุมมองของผู้อื่นทั้งในด้านความคิดอารมณ์ และความรู้สึก (Tettegah & Anderson, 2007) อนึ่ง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2527: 97) นักวิชาการทางประวัติศาสตร์ได้เรียกคำดังกล่าวว่า “การเข้าถึงจิตใจ” เมื่อพิจารณาความหมายในทางจิตวิทยาของคำดังกล่าวร่วมกับบริบทด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ งานวิจัยนี้จึงใช้คำว่า “การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์” (historical empathy) ซึ่งคำดังกล่าวได้มีนักวิชาการ นักการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ให้ความหมายไว้ดังนี้

National Center for History in the Schools (1996) ได้อธิบายว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์คือ ความสามารถในการอธิบายอดีตบนพื้นฐานเดิมโดยใช้สายตาและประสบการณ์ของคนในอดีตตามที่ได้มีการเปิดเผยผ่านงานวรรณกรรม บันทึก จดหมาย วิวาทะ งานศิลปะ และสิ่งประดิษฐ์ที่คนในอดีตสร้างขึ้น การคำนึงถึงบริบททางประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ที่ปรากฏ

ทั้งค่านิยม มุมมอง การตัดสินใจ และเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในเวลาและสถานที่นั้น ตลอดจนหลักเบื้องการใช้ความคิด บรรทัดฐาน และค่านิยมในปัจจุบันเพียงอย่างเดียวในการตัดสินใจอดีต

Foster (2001) กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ ความเข้าใจในบริบททางประวัติศาสตร์และลำดับเหตุการณ์ การวิเคราะห์หลักฐานและการตีความอย่างหลากหลาย และการสร้างกรอบในการบรรยายข้อสรุปทางประวัติศาสตร์

Davis (2001: 3) กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับความเข้าใจปัญหาและอารมณ์ของการคิดทางประวัติศาสตร์ซึ่งพัฒนาจากการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการคิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดเกี่ยวกับผู้คนเหตุการณ์ และสถานการณ์ในบริบทของพวกเขา

Seixas (2006: 10) กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และบริบททางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและการกระทำของผู้คนในอดีต ซึ่งมีความแตกต่างจากสามัญสำนึกของอารมณ์ความรู้สึกส่วนลึกและการระบุตัวตนกับบุคคลอื่นเป็นอย่างมาก

Colby (2007: 17) ได้อธิบายว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นความสามารถในการตีความและทำความเข้าใจมุมมองที่หลายหลายเกี่ยวกับการกระทำของคนในอดีต อันเกิดจากการตรวจสอบหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองอย่างระมัดระวัง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องโดยการกำหนดและตั้งคำถามเชิงปรัชญา

Yilmaz (2007: 331) กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ คือ ทักษะในการแสดงบทบาทใหม่ (re-enact) เกี่ยวกับความคิดที่อยู่ในใจของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์ (historical agent) หรือความสามารถในการมองโลกตามที่คนในอดีตเห็นโดยปราศจากการใช้ค่านิยมในปัจจุบัน

Jensen (2008: 55) กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นความสามารถในการรับรู้ว่าคุณค่ามีความแตกต่างจากปัจจุบันเพื่อจำแนกความแตกต่างของมุมมองจากอดีตเพื่ออธิบายมุมมองของผู้เขียนและเพื่อปกป้องมุมมองด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์

Endacott and Brooks (2013: 41) กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจผู้คนในอดีตจากความรู้สึก การตัดสินใจ การกระทำ และการเผชิญหน้ากับผลกระทบภายในสังคมและบริบททางประวัติศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นกระบวนการในการมีส่วนร่วมทางความคิดและความรู้สึกของนักเรียนกับบุคคลในประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดความเข้าใจบริบทที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ การตัดสินใจ หรือการกระทำของพวกเขาได้ดียิ่งขึ้น

Centre for the Study of Historical Consciousness (2014) ระบุว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นการทำความเข้าใจผู้คนในอดีตเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม ความรู้ และความรู้สึก อันส่งผลต่อชีวิตและการกระทำของผู้คนในอดีต ซึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งบุคคลในอดีตอาจจะแสดงการกระทำบนพื้นฐานของความเชื่อและอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกัน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัทธยะ (2525: 221-222) กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ หมายถึง ความสามารถที่จะเข้าใจความหวัง ความเชื่อ ความกลัวและวิถีชีวิตของคนในอดีต รวมทั้งคิดและรู้สึกเฉกเช่นคนในอดีตโดยอาศัยความรู้เป็นตัวกำกับและจินตนาการด้วยการจำลองตนเองไปอยู่ในสถานะของคนในอดีตตามที่ได้ประมวลมาจากหลักฐาน อันจะทำให้รู้จักชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอดีตได้อย่างลึกซึ้ง

ศุภณัฐ พานา (2560: 35) ได้สรุปความหมายของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ว่า หมายถึง การทำความเข้าใจความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกต่างๆ ของบุคคลในเหตุการณ์โดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์มาสนับสนุน และแสดงความคิดเห็นและ/หรือความรู้สึกของตนโดยหลีกเลี่ยงปัจจุบันนิยม

จากนิยามข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ คือ ความสามารถในการรับรู้และทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อความรู้สึก มุมมอง และการตัดสินใจที่นำไปสู่การกระทำของบุคคลจากเหตุการณ์ในอดีต รวมทั้งแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองในการมองโลกตามที่คนในอดีตเห็นบนพื้นฐานการตรวจสอบและตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยปราศจากการใช้ค่านิยมในปัจจุบัน

3.2 ลักษณะสำคัญของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ (historical empathy) หรือการให้มุมมองของการกระทำทางประวัติศาสตร์ (Take a Historical Perspective) มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1) การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ขึ้นอยู่กับหลักฐานในการอ้างอิงเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกของคน หากเป็นความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นที่ไม่ให้ความสำคัญกับหลักฐานก็เป็นสิ่งที่ไร้ค่าทางประวัติศาสตร์
- 2) เหตุการณ์หรือสถานการณ์เฉพาะทางประวัติศาสตร์ใด ๆ ก็ตามเกี่ยวข้องกับผู้คนที่มีความหลากหลายมุมมองเหตุการณ์นั้น ๆ ซึ่งการเข้าใจมุมมองอันหลากหลายของบุคคลที่ได้กระทำในประวัติศาสตร์เป็นกุญแจหรือให้ความหมายสำคัญสู่ความเข้าใจเหตุการณ์ในอดีต
- 3) การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ไม่ได้หมายความว่าผู้กระทำมีความคิดเหมือนกัน

การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในระดับซับซ้อนที่สุดนักเรียนควรสามารถตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันในเนื้อหาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งใช้หลักฐานและความเข้าใจบริบทสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ เพื่อตอบคำถามวิถึแห่งการกระทำของบุคคลที่อาจจะแตกต่างไปจากความเข้าใจ ความคิด และการกระทำของผู้คนในปัจจุบัน (Seixas, 2006)

Foster (1999: 19) กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

- 1) การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจและการอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดผู้คนในอดีตจึงกระทำเช่นนั้น
- 2) การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าของการบริบทและลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ นักเรียนจำเป็นต้องตระหนักถึงเหตุการณ์สำคัญ บุคลิกภาพ และวัฒนธรรมของช่วงเวลาการศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้การตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างพิถีพิถัน
- 3) การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์จะต้องอาศัยการวิเคราะห์และประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียดถี่ถ้วน เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการศึกษาประวัติศาสตร์ นักเรียนจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการกระทำในอดีตได้มากขึ้น
- 4) การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าของผลสืบเนื่องจากการกระทำในอดีต นักเรียนจำเป็นต้องตระหนักถึงผลของการกระทำและสามารถที่จะสะท้อนถึงความคิดเกี่ยวกับการกระทำใด ๆ ของตัวละครทางประวัติศาสตร์ (historical character) ที่มีผลกระทบต่อเหตุการณ์ในอนาคต
- 5) การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ต้องอาศัยความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ถึงความแตกต่างระหว่างอดีตกับปัจจุบัน กล่าวคือ ผู้คนในอดีตจะต้องไม่ถูกตัดสินโดยค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ และความรู้ในปัจจุบัน การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพนั้นนักเรียนจำเป็นต้องเริ่มเห็นคุณค่าของพลังการเมืองเชิงสังคมและวัฒนธรรมในอดีต
- 6) การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ต้องให้ความเคารพ เห็นคุณค่า รวมถึงการรู้สึกถึงความซับซ้อนและผลสำเร็จจากการกระทำของมนุษย์ นักเรียนต้องตระหนักว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ไม่ได้เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และไม่มีกฎเกณฑ์ใดที่ใช้บังคับกับการกระทำของมนุษย์ในอดีต กล่าวคือ แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันมากหรือมีสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในทำนองเดียวกัน ทว่าบุคคลแต่ละบุคคลนั้นมีความแตกต่างกัน การดำเนินการกระทำในสถานการณ์นั้น ๆ จึงอาจมีความแตกต่างกันออกไปเป็นอย่างมาก ดังนั้นนักเรียนจำเป็นต้องเข้าใจว่า

ความซับซ้อนทางบุคลิกภาพ ภูมิหลัง ลักษณะนิสัย และความเชื่อของแต่ละบุคคลย่อมมีอิทธิพลสำคัญต่อการกระทำของบุคคลนั้น ๆ

ทั้งนี้ การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ไม่ควรจะสับสนกับการจินตนาการ เช่น ให้นักเรียนจินตนาการว่าตนเองกำลังอยู่ในสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์หรือเป็นบุคคลในอดีตเพียงอย่างเดียว อันจะนำไปสู่ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ที่คลาดเคลื่อนได้ เนื่องจากการศึกษาประวัติศาสตร์ที่แท้จริงขึ้นอยู่กับ การสอบสวนอย่างระมัดระวัง และการตรวจสอบหลักฐานที่มีอยู่อย่างพิถีพิถันเคราะห ่ อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ไม่ได้เป็นกระบวนการที่เต็มไปด้วยจินตนาการ เนื่องจากนักเรียนจำเป็นต้องวิเคราะห์และประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ รวมไปถึงการพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำใด ๆ ของผู้คนในอดีต

ดังนั้น การทำความเข้าใจเหตุผลในการกระทำและมุมมองอันหลากหลายของบุคคลที่ได้กระทำในอดีต การตระหนักถึงบริบทและลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์และประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตระหนักถึงผลกระทบจากการกระทำในอดีต การตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างอดีตกับปัจจุบัน และการพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของบริบทและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จึงเป็นลักษณะสำคัญของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

3.3 องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์พบว่า มีนักประวัติศาสตร์ นักการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ และนักการศึกษาประวัติศาสตร์ได้นำเสนอไว้ดังนี้

Barton and Levstik (2004: 208-221) กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ คือ การรับรู้มุมมอง (perspective recognition) ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

- 1) การรับรู้ถึงผู้อื่น (sense of otherness) คือ การรับรู้ค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อ ความสนใจของผู้อื่นมีความแตกต่างจากตน
- 2) การยอมรับความแตกต่าง (acknowledgement of shared normalcy) คือ มุมมองของผู้อื่นมีความเป็นไปได้และไม่สรุปว่าสิ่งนี้โง่เขลาหรือเกิดจากความเข้าใจผิด
- 3) การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ (historical contextualization) คือ ความสามารถในการอธิบายการพฤติกรรมและเหตุการณ์ในอดีต ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทศนคติ และความเชื่อทางประวัติศาสตร์

4) การรับรู้ความหลากหลายของมุมมองทางประวัติศาสตร์ (recognition of the multiplicity of historical perspective) คือ ความเข้าใจในความหลากหลายของค่านิยม ทักษะคติ และความเชื่อของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในช่วงเวลานั้น

5) การทำเข้าใจบริบทในปัจจุบัน (contextualization of the present) คือ การรับรู้มุมมองของตนบนบริบททางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ การตระหนักถึงสังคม วัฒนธรรม ศาสนา การเมือง และเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีผลต่อมุมมองในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

Jensen (2008: 55) กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

- 1) การตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างอดีตกับปัจจุบัน
- 2) การจำแนกมุมมองที่หลากหลายในอดีต
- 3) การเข้าใจบริบทของเหตุการณ์ในอดีต
- 4) การใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการอ้างอิงข้อมูล

Davison (2012 อ้างถึงใน ศุภณัฐ พานา, 2560: 36-38) ได้ศึกษาและวิจัยโดยใช้กรณีศึกษาซึ่งเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์การวิเคราะห์เอกสาร การทำแบบสำรวจย้อนกลับของนักเรียน และการสังเกตในชั้นเรียน ซึ่งได้สรุปองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน ดังนี้

1) การใส่ใจความรู้สึก (feeling care) เป็นการสะท้อนความคิดและความรู้สึกของตนที่มีต่อบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งการใส่ใจความรู้สึกของบุคคลในอดีตจะทำให้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งในชั้นเรียน

2) การใช้หลักฐานในการอ้างอิง (evidence) เป็นการตรวจสอบสมมติฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์ และแนวทางในการกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของหลักฐานในการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์

3) การจินตนาการ (imagination) เป็นการมโนภาพให้ตนเองเข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกันกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนเข้าไปถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

4) การศึกษามุมมองที่หลากหลาย (multiple perspective) เป็นการหลีกเลี่ยงการเล่าเรื่องโดยใช้มุมมองใดมุมมองหนึ่ง เพราะค่านิยม ความเชื่อ ส่งผลให้ผู้ที่ศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สามารถตีความได้แตกต่างกัน ดังนั้นนักเรียนที่มีมุมมองที่หลากหลายจะไม่ปักใจเชื่อการอธิบายเหตุการณ์ด้วยมุมมองใดมุมมองหนึ่ง แต่นักเรียนจะค้นหามุมมองอื่น ๆ มาใช้ในการอธิบายเหตุการณ์เดียวกัน

5) การเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ (contextual knowledge) นักเรียนที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์สามารถพัฒนาภาพรวมของเหตุการณ์ได้ สามารถให้เหตุผลเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ง่ายขึ้น การอธิบายบริบทเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการตีความโลกทัศน์ของบุคคลในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน

6) การเปิดใจ (open-mindedness) คือ การเรียนรู้และทำความเข้าใจความคิด ความรู้สึกของบุคคลในอดีตที่นักเรียนไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับบุคคลเหล่านั้น และไม่ด่วนสรุปหรือรีบตัดสินเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามความเข้าใจของตน

7) การตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างความเชื่อในอดีตกับปัจจุบัน (aware that past and present day belief are often different) เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการนำแนวคิดปัจจุบันนิยมไปตัดสินอดีต อย่างไรก็ตาม ในบางบริบทยังมีคุณลักษณะของบุคคลที่อยู่เหนือกาลเวลา กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็บุคคลในยุคสมัยใดเมื่อประสบกับเหตุการณ์ลักษณะแบบนี้จะมีความรู้สึกเช่นเดียวกัน เช่น เมื่อมนุษย์เผชิญกับภัยสงครามไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ในยุคใดก็จะเกิดความรู้สึกกลัว วิดกกังวลในชีวิตและทรัพย์สินของตน เป็นต้น ดังนั้นในบางครั้งนักเรียนอาจใช้ความรู้สึกในปัจจุบันหรือความรู้และประสบการณ์เดิมของตนทำความเข้าใจความคิดหรือความรู้สึกของบุคคลในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ได้

8) การใช้ดุลยพินิจ (making judgments) คือ การนำเสนอคุณธรรมจริยธรรมในยุคปัจจุบันและแสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นของตนบนพื้นฐานของความเข้าใจในบริบททางประวัติศาสตร์ว่า การกระทำในอดีตอยู่บนศีลธรรมที่แตกต่างจากตน

จากองค์ประกอบข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นการสะท้อนความคิดและความรู้สึกของบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยความเอาใจใส่โดยอาศัยจินตนาการในการทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ที่อยู่บนพื้นฐานของการใช้หลักฐานในการอ้างอิงข้อมูลโดยใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของบุคคลหรือเหตุการณ์ในอดีตโดยไม่นำมุมมองในปัจจุบันเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ดังนั้นการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์จึงเป็นส่วนผสมของจิตพิสัยและพุทธิพิสัย (Davison, 2012) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 มิติด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัยของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ (Davison, 2012: 41)

การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ด้านจิตพิสัย	การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ด้านพุทธิพิสัย
ใช้จินตนาการในการรับรู้ เข้าถึงความรู้สึก	สร้างความรู้เกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์
เต็มใจในการรับฟังมุมมองของผู้อื่น	ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างอดีตกับปัจจุบัน
ความใส่ใจผู้คนในอดีตและมีขันติธรรมต่อความแตกต่างทางความคิด ความเชื่อของผู้คนในอดีต	ใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจหรือคิดเกี่ยวกับอดีต

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างจิตพิสัยและพุทธิพิสัย ของ Davison (2012) สอดคล้องกับ Brooks (2011) ที่ได้สรุปว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ เป็น มุมมองที่เอาใจใส่และเห็นคุณค่าของอดีต (Perspective Recognition and Care) มีความเกี่ยวเนื่องกันในการอธิบายความคิด ความรู้สึก การตัดสินใจและการกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Barton and Levstik (2004: 229-240) ที่ได้นำเสนอว่า ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่มีความเป็นอัตวิสัย (subjective component) ของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือเป็นเจตคติและ/หรือความรู้สึกที่บุคคลมีต่อบุคคลหรือสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า “ความเอาใจใส่ (Care)” โดยจำแนกออกเป็น 4 ลักษณะเฉพาะ (four specific types) ดังนี้

1) ความเอาใจใส่เกี่ยวกับบุคคลหรือสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ (Care about) เป็นการให้ความสำคัญกับบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ว่า มีสิ่งใดเกิดขึ้นบ้างในอดีตและข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร

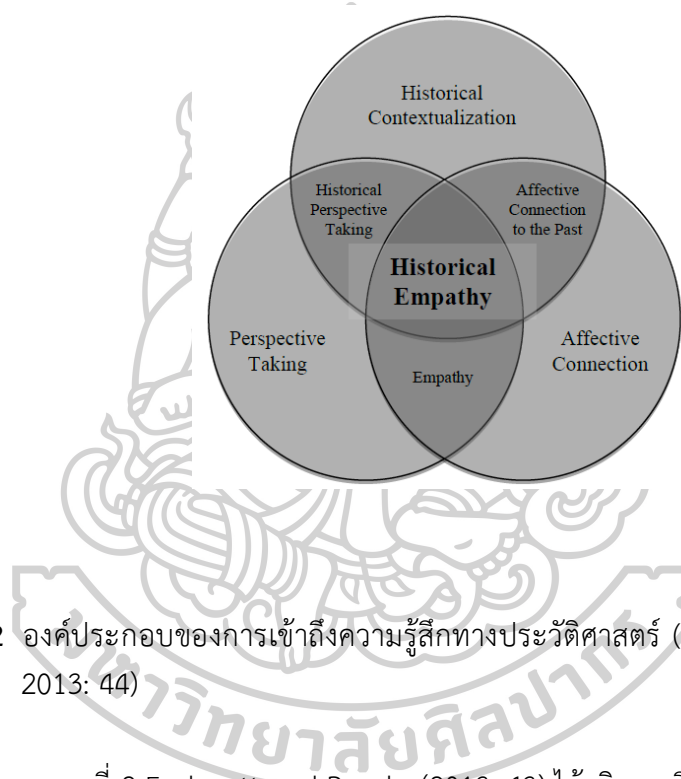
2) ความเอาใจใส่ที่มีต่อบุคคลหรือสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ (Care that) เป็นการแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกของตนที่มีต่อเหตุการณ์ในอดีต

3) การแสดงความใส่ใจไปยังบุคคลหรือสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ (Care for) เป็นความต้องการที่จะช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของความอยุติธรรมในอดีต และพยายามค้นหาแนวทางที่จะทำให้บุคคลนั้นหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น นักเรียนคิดถึงวิธีการที่ทำให้ผู้ที่ตกเป็นทาสในอดีตได้รับอิสรภาพ

4) ความใส่ใจแก่บุคคลหรือสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ (Care to) เป็นการนำความเข้าใจสถานการณ์หรือบุคคลในประวัติศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ หรือนำความรู้ที่ได้จากศึกษาเหตุการณ์นั้น ๆ มาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน เช่น หลังจากที่นักเรียนศึกษาเรื่องราวชีวิต

ของทาส นักเรียนนำไปปรับใช้กับการเรียนรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน หรือการรณรงค์การกระทำความรุนแรงต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น

Endacott and Brooks (2013: 43) ได้จำแนกการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ การรับรู้มุมมองของบุคคลในประวัติศาสตร์ และการเชื่อมโยงความรู้สึก ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ (Endacott and Brooks, 2013: 44)

จากแผนภาพที่ 2 Endacott and Brooks (2013: 43) ได้อธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

1) การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ (Historical Contextualization) เป็นการเข้าใจความแตกต่างระหว่างบรรทัดฐานทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมของยุคสมัยภายใต้การตรวจสอบ รวมทั้งความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่นำไปสู่เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน

2) การรับรู้มุมมองของบุคคลในประวัติศาสตร์ (Perspective Taking) เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ หลักการ จุดยืน เจตคติ และความเชื่อของผู้อื่นเพื่อทำความเข้าใจถึงความคิดของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่มีต่อสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่

3) การเชื่อมโยงความรู้สึก (Affective Connection) เป็นการทำความเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ชีวิตของตนในการตอบสนองอารมณ์ที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์พฤติกรรมและประสบการณ์ของบุคคลในประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดความเข้าใจที่มากขึ้นกว่าการรับรู้มุมมองของบุคคลในประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว เนื่องจากการพิจารณากับแนวคิด ความเชื่อ และการตัดสินใจในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง อันจะทำให้นักเรียนสามารถอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจนและสมเหตุสมผล

สรุปได้ว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นการพยายามสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์โดยใช้จินตนาการที่อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งต้องอาศัยการทำความเข้าใจประสบการณ์ ความเชื่อ และแนวคิดของบุคคลในอดีตด้วยมุมมองที่หลากหลาย ตลอดทั้งการเชื่อมโยงความรู้สึกที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปของบุคคลในอดีตโดยตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างความเชื่อในอดีตกับปัจจุบันและความเข้าใจบริบทในปัจจุบัน

3.4 การสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ที่ Barton and Levstik (2004) Jensen (2008) Davison (2012) และ Endacott and Brooks (2013) มาศึกษาความสอดคล้องและได้สังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

องค์ประกอบของ การเข้าถึงความรู้สึก ทางประวัติศาสตร์ ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์	องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์			
	Barton and Levstik (2004)	Jensen (2008)	Davison (2012)	Endacott and Brooks (2013)
การสร้างคำอธิบาย บริบททางประวัติศาสตร์	การสร้างคำอธิบาย บริบททาง ประวัติศาสตร์	การเข้าใจบริบทของ เหตุการณ์ในอดีต การใช้หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ในการ อ้างอิงข้อมูล	การใช้หลักฐานใน การอ้างอิง การจินตนาการ การเข้าใจในบริบท ทางประวัติศาสตร์	การสร้างคำอธิบาย บริบททางประวัติศาสตร์
การเปิดรับมุมมองที่ หลากหลาย ของเหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์	การรับรู้ถึงผู้อื่น การยอมรับความ แตกต่าง การรับรู้ความ หลากหลายของ มุมมองทาง ประวัติศาสตร์	การจำแนกมุมมองที่ หลากหลายในอดีต	การเปิดใจ การศึกษามุมมองที่ หลากหลาย	การรับมุมมองของ บุคคลในประวัติศาสตร์
การเชื่อมโยงอดีตกับ ปัจจุบัน ด้วยความเข้าใจ	การทำความเข้าใจ บริบท ในปัจจุบัน	การตระหนักถึงความ แตกต่างระหว่างอดีต กับปัจจุบัน	ความรู้สึกเป็นห่วง เป็นใย การตระหนักถึงความ แตกต่างระหว่าง ความเชื่อ ในอดีตกับปัจจุบัน การใช้ดุลยพินิจ	การเชื่อมโยงความรู้สึก

จากตารางที่ 3 องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์มีดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์

การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงเข้าใจบริบทของเหตุการณ์ในอดีตด้วยการอธิบายสภาพแวดล้อม ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยจินตนาการเหตุการณ์บนพื้นฐานของการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการอ้างอิงข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ (Jensen, 2008; Davison, 2012) ซึ่งหลักฐานที่นำมาใช้อ้างอิงนั้นอาจระบุข้อมูลหรือสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ หรือความรู้สึกนั้นโดยตรงหรือเป็นการตีความหลักฐานของนักเรียนเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ หรือความรู้สึก ที่เป็นผลมาจากหลักฐานนั้นก็ได้ (Sexias & Morton, 2013) ดังนั้นในองค์ประกอบนี้ นักเรียนควรที่จะสามารถอธิบายสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในเหตุการณ์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์

องค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นการป้องกันอคติที่เกิดจากการรับรู้ข้อมูลเพียงด้านใดด้านหนึ่ง ดังที่ Barton and Levstik (2004) และ Endacott and Brooks (2013) ได้กล่าวว่า เป็นความสามารถของการรับรู้ถึงมุมมอง ความคิด ค่านิยม และความรู้สึกของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างหลากหลายของมุมมองในอดีตด้วยการเปิดใจศึกษามุมมองต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Davison, 2012) รวมไปถึงการจำแนกมุมมองที่หลากหลายในอดีต (Jensen, 2008) ดังนั้นนักเรียนที่เปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จึงควรมีพฤติกรรมการบ่งชี้ ดังนี้

- 1) นำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและ/หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น
- 2) ระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน

องค์ประกอบที่ 3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ

การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจเป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจและความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ตนศึกษาด้วยความตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบริบทในอดีตกับปัจจุบันในมิติต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ที่มีผลต่อ

การตอบสนองทางอารมณ์ที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์ การกระทำ และประสบการณ์ชีวิตของบุคคล ในประวัติศาสตร์จนเกิดเป็นความรู้สึกใส่ใจต่อความเป็นไปของอดีต และใช้ดุลยพินิจในการทำความเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยไม่ใช้มุมมองในปัจจุบันเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน (Barton and Levstik, 2004; Jensen, 2008; Davison, 2012; Endacott and Brooks, 2013) ดังนั้นนักเรียนที่จะสามารถเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจจึงควรมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

1) แสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันบนพื้นฐานบริบทของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

2) นำความรู้ที่ได้จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

3.5 แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

Foster (2001: 175-178) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

1) การฝึกฝนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ควรมุ่งเน้นไปที่การใช้เหตุการณ์ในอดีตที่มีข้อมูลขัดแย้งกันให้นักเรียนพิจารณาเพื่อสร้างความความงุนงงสงสัยแก่นักเรียนอันจะเป็นการกระตุ้นความใฝ่รู้ของนักเรียนในเบื้องต้นและช่วยให้นักเรียนจำแนกความแตกต่างระหว่างช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์กับช่วงเวลาในอดีตที่ตนศึกษา

2) ให้ความรู้เกี่ยวกับบริบทและลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เป็นบางส่วนก่อนที่จะให้นักเรียนศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์ตามที่ตนสนใจในเชิงลึก

3) แนะนำขอบเขตของหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองอย่างหลากหลายแก่นักเรียน โดยพิจารณาจากระดับความรู้ความเข้าใจและพัฒนาการของนักเรียนในแต่ละช่วงวัย

4) กระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถามสำคัญเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อช่วยหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการรับหลักฐานอย่างไม่เหมาะสมตามที่ควรจะเป็น

5) สนับสนุน (scaffold) และเสริมสร้างการเรียนรู้ของนักเรียนโดยการส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตนเองผ่านการตั้งคำถามกระตุ้นคิดและมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น

6) กระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง

7) กระตุ้นให้นักเรียนระบุแหล่งที่มาของหลักฐานพร้อมทั้งระบุเหตุผลในการเลือกใช้หลักฐานและความสำคัญของหลักฐานที่มีต่อการทำความเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

8) ช่วยให้นักเรียนระมัดระวังถึงความไม่แน่นอน (tentativeness) ของข้อสรุปในขั้นสุดท้ายและระมัดระวังการตีความของบุคคลอื่นที่อาจไม่เห็นด้วยกับข้อสรุปของนักเรียน

9) ครูควรตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรมสืบสอบเพื่อการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์อย่างมีความหมายนั้นจำเป็นต้องใช้เวลาในชั้นเรียน ความพยายามและทรัพยากรเป็นอย่างมาก

10) ครูต้องมีหลักในการเลือกหลักฐานที่เหมาะสม การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการค้นพบ การกระตุ้นการสืบสวนสอบสวนอย่างรอบคอบ การนำการอภิปรายในชั้นเรียน และการรักษาแรงกระตุ้น (momentum) ของการสืบสอบ เป็นหัวใจสำคัญในการฝึกปฏิบัติการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ในชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จ

โดยที่ Endacott (2010: 16) ได้นำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นแนวทางในส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1) การตัดสินใจส่วนบุคคล เป็นวางรากฐานในการตอบสนองการเข้าถึงความรู้สึบนพื้นฐานของประสบการณ์ด้านอารมณ์ความรู้สึร่วมกันผ่านการอภิปรายในชั้นเรียน ซึ่งนักเรียนจะได้แสดงถึงหลักฐานในการเชื่อมต่อระหว่างประสบการณ์ในอดีต

2) การแนะนำเข้าสู่บทเรียนด้วยประเด็นความขัดแย้งที่ต้องใช้การตัดสินใจทางประวัติศาสตร์ เป็นการนำเสนอบุคคลในประวัติศาสตร์ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ (decision maker) และเรียนรู้การตัดสินใจทางประวัติศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจงผ่านกิจกรรมสืบสอบโดยใช้หลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ และการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการสร้างความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ ซึ่งนักเรียนจะรับรู้ได้ถึงภาวะยากลำบากที่บุคคลในประวัติศาสตร์ต้องเผชิญ

3) การพิจารณาบริบท เป็นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทและสถานะของบุคคลในประวัติศาสตร์ ผ่านกิจกรรมสืบสอบโดยใช้หลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ และการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการสร้างความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ เพื่อป้องกันความสับสนที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนเกี่ยวกับการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์อันเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจ

4) การเผชิญกับความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ เป็นการกระตุ้นนักเรียนให้สร้างข้อสมมติฐานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำความเข้าใจบริบทและสถานะของบุคคลในประวัติศาสตร์ผ่านการอภิปรายในชั้นเรียน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเช่นเดียวกันกับการพิจารณาบริบทข้างต้น

5) การเล่าเรื่องคนแรก (First Person Narratives) เป็นการจัดวางสถานะของนักเรียนไปยังสถานการณ์ที่พวกเขาจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการตอบสนองการเข้าถึงความรู้สึด้วยการ “ทำตัวราวกับว่า” (“acting as if”) โดยวิเคราะห์หลักฐานจากการตอบสนองการเข้าถึงความรู้สึ

ในขณะที่รับรู้มุมมองอันเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของการแสดงถึงสถานะและบริบททางประวัติศาสตร์

6) กิจกรรมเมตาคอกนิชัน (Metacognitive Activity) เป็นการทบทวนและตั้งคำถามในการค้นหามุมมองทางประวัติศาสตร์จากทัศนคติของบุคคลที่สามผ่านการสะท้อนคิด ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการเปรียบเทียบกับการเล่นเรื่องคนแรกเพื่อให้สามารถสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้องและมีความชัดเจน

นอกจากการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น Davison (2012) ได้เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่สอดคล้องกับวิถีทางของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ (historical empathy pathway) ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 วิธีทางของมิติทางด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัยในการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์
(Davison, 2012: 123)

การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	เป้าหมายการสอน
การกลับสู่ออดีต (Entering into the past)	การเปิดใจ (open-mindedness)	การระบุและตระหนักถึงความเชื่อและความรู้เดิมเกี่ยวกับเหตุการณ์และ/หรือบุคคลในประวัติศาสตร์ของนักเรียน และเต็มใจรับฟังมุมมองอื่น ๆ
	การใส่ใจความรู้สึก (Feeling care)	แบบอย่างคุณลักษณะของการเอาใจใส่ ความรู้สึกและมีขั้นตอนธรรมต่อผู้อื่น
	จินตนาการ (Imagination)	การช่วยนักเรียนจินตนาการอดีต โดยการใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ รูปภาพ และหลักฐานชั้นต้น
การทำงานด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Working with the record of the past)	การสำรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Exploring evidence)	พัฒนาความตั้งใจของนักเรียนในการสืบค้นข้อมูลจากหลักฐานในเชิงลึก การตรวจสอบทฤษฎีเกี่ยวกับข้อมูลจากหลักฐานที่ขัดแย้งกัน การสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ด้วยการวิพากษ์ความน่าเชื่อถือและประโยชน์ของหลักฐาน รวมทั้งกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการมีส่วนร่วมในการทำความเข้าใจอดีต
	การสร้างความรู้เกี่ยวกับบริบท (Building contextual knowledge)	การสร้างองค์ความรู้ที่กว้างขวางเกี่ยวกับบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้นอกเหนือไปจากความเชื่อและพฤติกรรมอันเป็นปกติของสังคมในช่วงเวลานั้น
	การแสวงหามุมมองที่หลากหลาย (Finding multiple Perspectives)	ส่งเสริมให้นักเรียนตีความอดีตด้วยมุมมองที่หลากหลาย
	การตระหนักถึงความแตกต่างทางความเชื่อระหว่างอดีตกับปัจจุบัน (Aware that past and present day beliefs are different)	ส่งเสริมให้นักเรียนตีความความเชื่อในอดีต เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับประเด็นในการทำความเข้าใจอดีตโดยปราศจากการใช้ความเชื่อในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก
การออกจากอดีต (Exiting the past)	การใช้ดุลยพินิจ (Making judgments)	ให้นักเรียนใช้ดุลยพินิจ (อาจใช้หลักศีลธรรมหรือวิจารณ์) พิจารณาเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือบุคคลในประวัติศาสตร์ ในลักษณะของเขียนเป็นบทความ

หมายเหตุ

□ = จิตพิสัย

□ = พุทธิพิสัย

□ = จิตพิสัยและพุทธิพิสัย

จากแผนภาพที่ 3 Davison (2012: 122) ได้อธิบายว่า การสอนตามวิถีทางการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัย เริ่มต้นจากการกลับเข้าสู่อดีตโดยให้นักเรียนเปิดใจรับฟังมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างจากการรับรู้ของตน ตระหนักถึงความเป็นไปได้ที่หลากหลายที่อาจเกิดขึ้น และจินตนาการความหลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เหล่านั้น ในขั้นตอนนี้จึงเป็นขั้นตอนที่เน้นมิติทางด้านจิตพิสัย ขั้นตอนที่ต่อมา ครูควรให้นักเรียนศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อนำมาสร้างเป็นองค์ความรู้และทำความเข้าใจเหตุการณ์เกี่ยวกับบริบทของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นและตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายให้ใกล้เคียงข้อเท็จจริงโดยใช้หลักฐานมาสนับสนุน ตลอดจนตระหนักถึงความแตกต่างทางความเชื่อระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ในขั้นตอนนี้จึงเป็นขั้นตอนที่เน้นมิติทางด้านพุทธิพิสัย ในขั้นสุดท้ายครูควรให้นักเรียนออกจากอดีตเพื่อกลับเข้าสู่ปัจจุบัน โดยให้นักเรียนสะท้อนเหตุผลที่ตนมีความรู้สึกต่อบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยใช้บริบทของเหตุการณ์ที่ศึกษาและอ้างอิงหลักฐานในการอธิบายเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของตน ในขั้นสุดท้ายนี้จึงเป็นการผสมผสานระหว่างมิติทางด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัย

ทั้งนี้ Endacott and Brooks (2013: 46-54) ได้นำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่ปรับปรุงขึ้นจากศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักวิชาการและนักการศึกษาหลายคน เพื่อพัฒนาให้นักเรียนสามารถคิดผ่านกระบวนการในการมีส่วนร่วม (the process of engaging) กับผู้คนในอดีตและนำความเข้าใจนี้มาใช้ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นตอนการแนะนำ (Introductory) ออกแบบมาเพื่อนำเสนอสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์และ/หรือบุคคลในประวัติศาสตร์ (historical figure) กับบุคคลที่นักเรียนจะมีส่วนร่วมในการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ เนื่องด้วยโอกาสในการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์สามารถเกิดขึ้นได้เมื่อมีสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือการตัดสินใจที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียน โดยที่นักเรียนจะต้องได้รับการเตรียมพร้อมและความช่วยเหลือในการสำรวจบริบทและมุมมองทางประวัติศาสตร์ การเชื่อมโยงความรู้สึกไปสู่ประสบการณ์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในประวัติศาสตร์ รวมทั้งจะต้องตรวจสอบแหล่งข้อมูลและสื่อต่าง ๆ ตลอดจนคำนึงถึงสถานการณ์และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย ผ่านการอ่านตำราเรียนหรืออาจใช้สารคดีเพื่อนำให้นักเรียนเข้าใจถึงเวลา สถานการณ์ หรือเหตุการณ์ในอดีต ทั้งนี้หลักฐานขั้นต้น เช่น สถิติจากการสำรวจระดับประเทศหรือระดับภูมิภาคนั้น สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกที่เด่นชัดของช่วงเวลาต่าง ๆ ในอดีตแก่นักเรียนได้ ดังนั้นรายการเหตุการณ์ตามลำดับเวลา (chronological list of

events) หรือเส้นเวลา (timeline) อาจช่วยให้นักเรียนเห็นภาพสถานการณ์ในอดีตที่เป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างกว้างขึ้น

เมื่อนักเรียนได้รับการแนะนำให้รู้จักกับบริบททางประวัติศาสตร์อย่างเพียงพอ จะมีการสำรวจความคิดและความรู้สึกบนฐานความเข้าใจเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมตามช่วงเวลาของนักเรียนแต่ละบุคคล โดยอาจให้นักเรียนสะท้อนเกี่ยวกับประสบการณ์ที่พวกเขาที่มีซึ่งอาจจะเชื่อมต่อกับเนื้อหาที่จะสำรวจ อันจะช่วยให้นักเรียนเตรียมความพร้อมในการตอบสนองทางอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตของตนเองเพื่อให้ความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตของบุคคลในประวัติศาสตร์ กิจกรรมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์คือเตรียมนักเรียนเพื่อต่อสู้ (grapple) กับมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่อาจจะแตกต่างจากของพวกเขาเอง การแนะนำนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจถึงความสำคัญของมุมมองที่เกี่ยวข้องและสถานการณ์ที่จะสำรวจ และท้ายที่สุดคือครูควรจะแจ้งวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนทราบถึงกิจกรรมที่พวกเขา กำลังจะมีส่วนร่วมตามวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดและความรู้สึกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในประวัติศาสตร์และคาดหวังให้พวกเขาเข้าใจโลกที่เขาอาศัยอยู่ได้ดีขึ้นผ่านการดำเนินการในขั้นนี้

2) ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน (Investigation) นักเรียนเป็นผู้ศึกษาหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรองทางประวัติศาสตร์ในเชิงลึกเพื่อพัฒนาความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ มุมมองทางประวัติศาสตร์ และการพิจารณาเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถสำรวจความแตกต่างของบริบททางประวัติศาสตร์ ตลอดจนความคิดและความรู้สึกที่ของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์และการกระทำที่เฉพาะเจาะจงผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้ภาพยนตร์ สารคดี ตำรา และเอกสารชั้นรอง การใช้คำถามที่ส่งเสริมความคิดเชิงอนุมานเพื่อตรวจสอบมุมมองและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมกับบุคคลในอดีต การอภิปราย ตลอดจนพิจารณาเกี่ยวกับมุมมองที่นักเรียนเอาใจใส่ (empathize) ด้วยการอ่านหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ เช่น บันทึกประจำวัน ภาพถ่ายจดหมาย หรือสุนทรพจน์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือมีที่มาจากบุคคลในประวัติศาสตร์ถือเป็นหัวใจสำคัญในการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ให้แก่ นักเรียน ทั้งนี้ครูควรจัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายเพื่อให้มีข้อมูลเกี่ยวกับบริบทและมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่กว้างขวางอันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจความคิดและความรู้สึกของบุคคลในประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ควรจะได้รับคัดลอกและแก้ไขให้ดีที่สุดเพื่อให้นักเรียนสามารถทำงานกับเนื้อหาสำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมุ่งเน้นความสนใจของนักเรียนไปยังข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์

ที่ศึกษา เมื่อนักเรียนจะต้องทำงานกับหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ พวกเขาจำเป็นต้องตั้งคำถามพื้นฐานที่มีต่อหลักฐาน เช่น ใครเป็นผู้สร้างหลักฐาน สร้างขึ้นเมื่อใดและเพราะเหตุใด สร้างขึ้นเพื่อใคร อยู่ภายใต้สถานการณ์ใด ซึ่งนักเรียนจะได้รับประโยชน์จากคำถามเฉพาะเจาะจง (questions specific) ของแต่ละหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ประกอบการศึกษา นอกจากนี้ นักเรียนควรตั้งคำถามเกี่ยวกับอคติและตำแหน่งแห่งที่ (positionalities) ของตัวเองในฐานะที่เป็นผู้สืบสวนสอบสวนทางประวัติศาสตร์ (historical investigators) การสะท้อนถึงขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน จะช่วยให้นักเรียนคำนึงถึงอคติและมุมมองของตนเองที่นำมาใช้ในการสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับอดีต

การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ต้องการให้นักเรียนวางแผนการรับรู้มุมมองและการเชื่อมโยงความรู้สึก ด้วยความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ ดังนั้นขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน ควรไปรวมถึงการวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์จากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงบรรทัดฐานทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมของช่วงเวลาดังกล่าวได้กระจ่างยิ่งขึ้น หากนักเรียนมีความสนใจต่อบริบททางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนการแนะนำก็จะตั้งคำถามที่นำไปสู่การสืบสวนสอบสวนในลำดับต่อมา ซึ่งครูจะต้องสนับสนุนให้นักเรียนเข้าใจถึงบริบททางประวัติศาสตร์ในประเด็นที่ศึกษาโดยการอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียนอันช่วยให้สามารถรับรู้ถึงความคิดและรู้สึกของนักเรียน ทั้งนี้ก็สำคัญในการอภิปรายอย่างมีความหมายเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์คือ การให้ความสำคัญกับความคิดเห็นและปฏิกิริยาของนักเรียนทุกคนบนพื้นฐานการใช้ข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์

3) ขั้นตอนการแสดงผล (Display) นักเรียนแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่ได้พัฒนาขึ้น การฝึกฝนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ต้องทำให้นักเรียนสามารถในการใช้และสังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับบริบทและมุมมองทางประวัติศาสตร์ ตลอดความเชื่อมโยงความรู้สึกของพวกเขาไปสู่อดีตได้ เมื่อนักเรียนคุ้นเคยกับสถานการณ์และบุคคลในประวัติศาสตร์ในขั้นตอนการแนะนำแล้ว พวกเขาควรได้รับโอกาสในการแสดงออกถึงการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นทางการ กิจกรรมการแสดงผลมักกลับไปใช้คำถามสำคัญในขั้นตอนการแนะนำ และนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการสืบสอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์

โอกาสในการแสดงออกถึงการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้นักเรียนสามารถสร้างข้อสรุปหรือสร้างข้อโต้แย้งทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับประสบการณ์ ความเชื่อ การตัดสินใจหรือการกระทำในอดีตของตนเอง กิจกรรมการแสดงผลมีจุดประสงค์ให้นักเรียนสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ของตนเองบนพื้นฐานของการศึกษาข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สืบสอบมาได้ โดยหลีกเลี่ยงการละเลยความชอบธรรมของมุมมองในอดีตหรือการกำหนดตนเองไปอยู่ในตำแหน่งของบุคคลในประวัติศาสตร์ ด้วยการเขียนและการอภิปรายโต้แย้ง

อย่างมีโครงสร้างในสิ่งที่พวกเขาคิดและรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์จากมุมมองของบุคคล โดยนำข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการยืนยันเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีต

4) ขั้นตอนการสะท้อน (Reflection) นักเรียนจะได้รับเชิญ (invited) ให้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน โดยความคิดเห็นและมุมมองส่วนบุคคลของพวกเขาอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ในระหว่างนั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมในการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะต้องได้รับคำแนะนำผ่านกระบวนการทำความเข้าใจเกี่ยวกับอดีตเพื่อรายงานถึงความคิด อารมณ์ความรู้สึก และการกระทำของตนเองในปัจจุบัน ทั้งนี้ เป้าหมายสูงสุดประการหนึ่งของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์คือ การให้นักเรียนเข้าใจความคิดทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นผลมาจากบริบททางประวัติศาสตร์ กิจกรรมในขั้นตอนการสะท้อนมุ่งเน้นให้นักเรียนค้นหาสถานการณ์ในอดีตที่คล้ายคลึงกันด้วยเหตุนี้จึงอาจช่วยอธิบายสถานการณ์ในปัจจุบันได้ รวมทั้งควรกระตุ้นนักเรียนให้สร้างความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมอง ความรู้สึก การกระทำ และสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่พวกเขาได้ตรวจสอบอย่างละเอียดรอบคอบ นอกจากนี้ นักเรียนยังควรได้รับการส่งเสริมให้ตัดสินใจทางศีลธรรมเกี่ยวกับแง่มุมต่าง ๆ ในอดีตและเชิญชวนให้แสดงความเห็นต่อการกระทำในปัจจุบันอีกด้วย

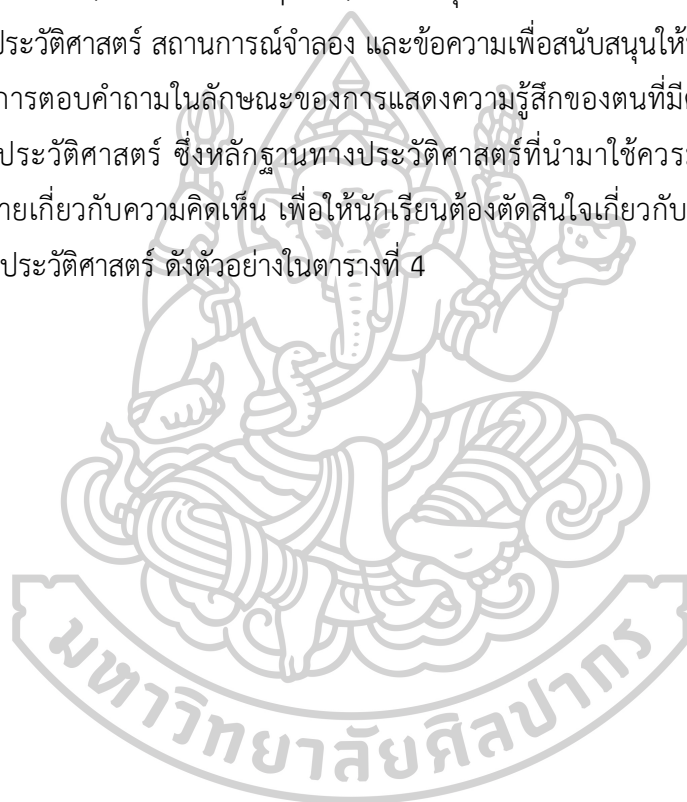
จากการศึกษาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ครูควรมุ่งเน้นในการคัดเลือกเนื้อหาสาระที่เป็นเหตุการณ์ในอดีตที่มีข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในลักษณะที่มีความขัดแย้งกันเพื่อให้นักเรียนเกิดความสงสัย อันจะนำไปสู่การตั้งคำถามและใส่ใจในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาต่อไป หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนต้องเพียงพอต่อการที่นักเรียนจะสามารถทำความเข้าใจความคิด ค่านิยม ความรู้สึก และความเชื่อของบุคคลและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นักเรียนศึกษา ทั้งนี้กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เช่น การตั้งคำถามต่อความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมของบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การสำรวจและตรวจสอบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายด้วยการวิเคราะห์ วิพากษ์ ตีความ และเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นเหตุเป็นผลโดยไม่ใช้แนวคิดหรือมุมมองของผู้คนในปัจจุบันไปตัดสินพฤติกรรมของบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา แต่ควรมุ่งไปที่การทำความเข้าใจบริบทของสภาพแวดล้อมอันเป็นเหตุปัจจัยที่นำไปสู่ผลกระทบของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามมา นอกจากนี้ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สะท้อนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของตนเองที่มีต่อข้อค้นพบเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ศึกษาด้วยวิธีการที่เปิดกว้างและ

หลากหลาย เช่น การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละครประวัติศาสตร์ การจัดนิทรรศการ การเขียนบันทึกการเรียนรู้ และการเขียนเรียงความหรือบทความ เป็นต้น

3.6 การวัดและประเมินการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์

นักการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวัดและประเมินความรู้สึทางประวัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้

Davison (2012) ระบุว่า ในการวัดและประเมินการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ ควรกำหนดชุดเวลา (series of time-point) ของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย หลักฐานทางประวัติศาสตร์ สถานการณ์จำลอง และข้อความเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนได้ใช้ความรู้และ หลักฐานเพื่อการตอบคำถามในลักษณะของการแสดงความรู้สึของตนที่มีต่อเหตุการณ์โดยอ้างอิง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ควรมีลักษณะที่แตกต่างกัน หรือหลากหลายเกี่ยวกับความคิดเห็น เพื่อให้นักเรียนต้องตัดสินใจเกี่ยวกับความรู้สึของตนที่มีต่อ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ดังตัวอย่างในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตัวอย่างข้อคำถามที่ใช้ในแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ (Davison, 2012:77)

สถานการณ์ตัวอย่าง	คำถาม	หลักฐานทางประวัติศาสตร์
ในเดือนสิงหาคม 1914 นางซีเวสต์ ได้ทราบข่าวว่า เจอร์ราด ลูกชายของตน กำลังจะออกไปทำสงคราม	นางซีเวสต์จะรู้สึกอย่างไร เมื่อทราบข่าวว่าลูกชายของตนต้องไปทำสงคราม	หลักฐานจากนักประวัติศาสตร์สมัยใหม่ และภาพของกองกำลังทหารที่กำลังออกจากนิวซีแลนด์ จากหนังสือ My Mother's eyes: The story of a boy soldier โดย Wilson
ในช่วงกลางปี 1915 เจอร์ราด ได้สู้รบกับกองกำลังตุรกีบนเนินเขาที่คาบสมุทร Gallipoli	ในช่วงกลางปี 1915 เจอร์ราดจะมีความรู้สึกเกี่ยวกับชีวิตในคาบสมุทร Gallipoli อย่างไร	รูปภาพร่วมสมัยจากศิลปินและช่างภาพ จากเว็บไซต์ประวัติศาสตร์ของนิวซีแลนด์ และ Scarecrow Army โดย Davidson
ในเดือนตุลาคม 1915 นางซีเวสต์ ได้ทราบข่าวการเสียชีวิตของลูกชาย	ความรู้สึกของนางซีเวสต์ที่มีต่อสงครามโลกครั้งที่ 1 หลังจากได้ทราบข่าวการเสียชีวิตของลูกชายจะเป็นอย่างไร	ข่าวจากหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลานั้น ปกหนังสือ Her Excellency's Knitting นิตยสารปี 1970 เรื่อง New Zealand Heritage 'the making of a nation

Endacott and Brooks (2013: 49-50) กล่าวว่า การวัดและประเมินการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์สามารถใช้แบบวัดเชิงสถานการณ์โดยการกำหนดให้นักเรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์และสถานการณ์จำลองที่ปรากฏในแบบทดสอบ แล้วนำมาใช้ตอบคำถามที่กำหนด ซึ่งลักษณะของคำถามควรเป็นคำถามปลายเปิดที่ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องตายตัว แต่เป็นการใช้ความคิดเชิงอนุมานในการแสดงเหตุผลประกอบคำอธิบาย ดังนั้นการวัดและประเมินการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์จึงควรสร้างเครื่องมือวัดโดยให้นักเรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์และมีข้อคำถามที่เชื่อมโยงระหว่างหลักฐานกับความรู้สึกของผู้คนในเหตุการณ์ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลจริงหรือตัวละครสมมติเพื่อให้นักเรียนได้รับรู้หรือคาดการณ์ความคิด ความเชื่อ หรือความรู้สึกของบุคคลในเหตุการณ์นั้นโดยใช้หลักฐานสนับสนุน อันเป็นการประเมินองค์ประกอบทางการสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวผู้วิจัยจึงเลือกใช้แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ชุดเดียววัดก่อนและหลังการทดลองที่กำหนดให้นักเรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และนำมาใช้ตอบคำถามพร้อมทั้งแสดงความรู้สึกของตนที่มีต่อเหตุการณ์โดยอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้เป็นคำถามปลายเปิดที่ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องตายตัวเนื่องจากผู้วิจัยต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยใช้ในการจัดการเรียนการสอนก่อนแล้วจึงประเมินผลเพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลอง

4. แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

4.1 ความหมายของเจตคติ

เจตคติ มาจากศัพท์ภาษาละตินว่า “Aptus” มีหมายความว่า “เหมาะสม” (fitness) หรือ “การปรับให้เหมาะสม” (adaptation) ในทางจิตวิทยาถือว่าเป็นตัวแปรหนึ่งที่ไม่สามารถจะสังเกตได้โดยง่าย แต่จะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยกรรมวิธีที่ซับซ้อน Spencer เป็นคนแรกที่นำคำว่า “attitude” มาใช้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2553: 167-168) และมีผู้ใช้คำอื่นในความหมายเดียวกัน เช่น “ทัศนคติ” หรือ “เจตคติ” (ธีรวิทย์ เอกะกุล, 2549: 1) ซึ่งนักวิชาการ นักการศึกษา และนักจิตวิทยาได้ศึกษาเรื่องนี้มาเป็นเวลายาวนาน และได้ให้ความจำกัดความของเจตคติไว้ดังนี้

Thurstone, L.L. (1929) Good (1945) Campbell (1950) อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 52) และ Fishbein and Ajzen (1975) ได้ให้คำจำกัดความของเจตคติไว้สอดคล้องกันว่า เจตคติ หมายถึง ความคิดเห็นหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมั่นคงเกิดจากการตอบสนองต่อเป้าหมายภายหลังจากได้รับประสบการณ์หรือการเรียนรู้ในสิ่งดังกล่าวแล้วแสดงความโน้มเอียงไปในทิศทางเชิงบวกหรือลบ เช่น เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยชอบหรือไม่ชอบ โดยมีการแสดงระดับความเข้มมากหรือน้อยแตกต่างกันออกไป

นอกจากนี้ เจตคดียังมีคำจำกัดความที่เพิ่มสาระสำคัญอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น ดังความหมายต่อไปนี้

Newcomb (1954: 128) ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เจตคติ คือ ความรู้สึกภายในจิตใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความรู้สึกนั้นอาจจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

Triandis (1971: 6-7) ได้กล่าวว่า เจตคติ มีความหมายอยู่ 2 ประการ คือ เจตคติเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองและความสม่ำเสมอของบุคคลในการที่จะตอบสนองต่อบุคคลหรือต่อสภาพของสังคมนั้น

Allport (1985: 810) ให้ความหมายว่าเจตคติ หมายถึง ลักษณะความพร้อมทางจิตที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล สภาวะความพร้อมนี้จะเป็แรงที่กำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง

Katz (1960 อ้างถึงใน จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์, 2547: 1) ให้ความหมายว่า เจตคติ เป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่งในรูปแบบของความชอบหรือไม่ชอบ รวมไปถึงความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งนั้น คุณลักษณะ และส่วนสัมพันธ์กับสิ่งอื่น

Secord and Backman (1964: 97) ให้ความหมายว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความนึกคิด และพฤติกรรมของแต่ละบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมหรือสภาพการณ์

Anastasi (1982: 552) ให้ความหมายว่า เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่แสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ประเพณี หรือสถาบันต่าง ๆ เจตคติไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถสรุปได้จากพฤติกรรมภายนอกทั้งที่ใช้ภาษาหรือไม่ใช้ก็ได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2523: 3) ให้ความหมายว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกที่แสดงออกอย่างมั่นคงต่อบุคคลหรือสถานการณ์ใด ๆ ที่เป็นไปในทางที่ดี (Positive) ชัดแย้ง (Negative) หรือเป็นกลาง (Neutral) ก็ได้ ซึ่งเป็นผลของการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะที่ดีหรือเลวของบุคคลหรือสถานการณ์นั้น ๆ

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2527: 172) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า คือ ความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์ แล้วแสดงสภาวะร่างกายและจิตใจในด้านความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคลหรือสิ่งของต่าง ๆ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งใน 2 ลักษณะ คือ แสดงความพร้อมที่จะเข้าไปหาเมื่อเกิดความรู้สึกชอบ เรียกว่า เจตคติที่ดีหรือทางบวก หรือแสดงความพร้อมที่จะหลีกเลี่ยงเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ เรียกว่าเจตคติไม่ดีหรือทางลบ

รัชนิกร เศรษฐ (2528: 53) ให้ความหมายว่า เจตคติหรือทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่ประเมินออกมาเป็นทัศนคติของความพอใจหรือไม่พอใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ

ศักดิ์ สุนทรเสถียร (2531: 2) กล่าวถึง เจตคติที่เชื่อมโยงไปถึงพฤติกรรมของบุคคลว่า เจตคติ หมายถึง ความสลับซับซ้อนของความรู้สึกหรือการมีอคติของบุคคลในการที่จะสร้างความพร้อมที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามประสบการณ์ของบุคคลนั้นที่ได้รับมา และความโน้มเอียงที่จะมีปฏิกิริยาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีหรือต่อต้านสิ่งแวดล้อมที่จะมาถึงทางหนึ่งทางใด รวมทั้ง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวหรือความพร้อมที่จะตอบสนอง

รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์ (2533: 12) สรุปว่า เจตคติ หมายถึง ศักยภาพภายในของบุคคลที่มีแนวโน้มแสดงออกทางพฤติกรรมในทิศทางบวก ทิศทางลบ หรือเป็นกลาง

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540: 106) ให้ความหมายว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งซึ่งอาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือทางต่อต้านก็ได้

นพมาศ ชีรเวทิน (2542: 90) ให้คำนิยามของเจตคติไว้ว่า เป็นความเชื่อที่คงทนซึ่งมนุษย์เรียนรู้มาเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างเป็นการรวมตัวของความเชื่อที่ตั้งเป็นระบบคงทนซึ่งส่อให้เห็นว่า เจตคตินั้นเป็นสิ่งที่รวมตัวกันจากความเชื่อเป็นกลุ่มจนกระทั่งมีความมั่นคงและเป็นระบบ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543: 54) สรุปว่า เจตคติหรือทัศนคติถือเป็นการรับรู้ที่เชื่อ ศรัทธาต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดจนเกิดความพร้อมที่จะกระทำออกมา ซึ่งอาจจะเป็นไปในทิศทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ เจตคติเป็นตัวการทำให้เกิดพฤติกรรมจึงเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในใจ

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2543: 78) ให้ความหมายว่า เจตคติ หมายถึง สภาพการแสดงออกของจิตใจในการตอบสนองต่อสิ่งใดหนึ่ง เช่น ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ

สุชา จันทน์เอม (2544: 270) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นไปในทำนองที่พึงพอใจหรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546: 243) กล่าวว่า เจตคติเป็นเรื่องของความชอบ ความไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อฟังใจของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด มักจะเกิดขึ้น เมื่อเรารับรู้หรือประเมินผู้คน เหตุการณ์ในสังคม บุคคลจะเกิดอารมณ์ ความรู้สึกบางอย่าง ควบคู่ไปกับการรับรู้และส่งผลต่อความคิด และปฏิกิริยาในใจของตน ดังนั้น เจตคติจึงเป็นทั้งพฤติกรรมภายนอกที่อาจสังเกตได้ หรือพฤติกรรมภายในที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยง่าย แต่มีความโน้มเอียงที่จะเป็นพฤติกรรมภายในมากกว่าพฤติกรรมภายนอก

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2547: 295) สรุปไว้ว่า เจตคติเป็นกิริยาท่าทีรวม ๆ ของบุคคลที่เกิดจากความพร้อมหรือความโน้มเอียงของจิตใจซึ่งแสดงออกต่อสิ่งเร้าหนึ่ง ๆ เช่น วัตถุ สิ่งของและสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม โดยแสดงออกในทางสนับสนุนซึ่งมีความรู้สึกเห็นดี เห็นชอบต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ หรือในทางต่อต้านซึ่งมีความรู้สึกที่ไม่เห็นดี ไม่เห็นชอบต่อสิ่งเร้า นั้น

ชูชีพ อ่อนโคกสูง (2550: 69) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกที่ค่อนข้างถาวรต่อสิ่งเร้า (สิ่งของ เหตุการณ์ สถานการณ์ ประสบการณ์ ฯลฯ) ที่เรารู้จักหรือเข้าใจ แล้วมีแนวโน้มให้เรามีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความรู้สึกนั้น

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2553: 169) ให้ความหมายว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการตอบสนองจะแสดงออกในลักษณะชอบหรือไม่ชอบ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553: 64) ให้ความหมายว่า เจตคติเป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งที่พอใจและไม่พอใจที่บุคคลมีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนสนองตอบต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันไป

พิชิต ฤทธิจรรยา (2559: 181) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ช่วยกระตุ้นใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เช่น สนับสนุนหรือต่อต้าน ชอบหรือไม่ชอบ

สุรางค์ ไคว้ตระกูล (2559: 396) ให้ความหมายว่า เจตคติเป็นอัฒมาศัย (Disposition) หรือแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งคน วัตถุ สิ่งของ หรือความคิด (Ideas) เจตคติอาจเป็นบวกหรือลบ ถ้ามีบุคคลมีเจตคติบวกต่อสิ่งใดก็จะมีพฤติกรรมที่เผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีเจตคติลบก็จะหลีกเลี่ยง

จากการศึกษาความหมายของเจตคติที่นักวิชาการ นักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้ให้คำจำกัดความไว้ สามารถสรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง สภาวะทางความเชื่อ ความรู้สึก และการรู้คิด

ของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคมที่มีแนวโน้มในการแสดงพฤติกรรมเพื่อสนองต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้าในทิศทางบวก ทิศทางลบ หรือเป็นกลาง อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในลักษณะต่าง ๆ สามารถสังเกตได้จากการแสดงพฤติกรรมภายนอก

4.2 ลักษณะสำคัญของเจตคติ

นักวิชาการ นักจิตวิทยา และนักการศึกษาหลายคนได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของเจตคติซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ 9 ลักษณะ ดังนี้

4.2.1 เจตคติเป็นสภาวะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธา และการกระทำของบุคคล ส่งผลให้บุคคลมีท่าทีในการตอบสนองต่อเป้าเจตคติอย่างมีทิศทาง (direction) ในแนวทางใดแนวทางหนึ่งที่เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ อาทิ กล้าเผชิญหรือหลีกเลี่ยงจากสิ่งเร้าหรือเป้าเจตคติ เจตคติของบุคคลไม่สามารถวัดหรือสังเกตเห็นได้โดยตรง การวัดเจตคติจึงเป็นการวัดทางอ้อม (indirect observation) โดยใช้แบบวัดเจตคติเป็นสิ่งเร้าให้ผู้ที่ถูกวัดเจตคติแสดงพฤติกรรมออกมาด้วยการตอบแบบวัดเจตคติแล้วนำผลของการวัดนั้นมาแปลความหมาย (Sax, 1997: 496; Triandis, 1971: 181-182; โชติกา ภาชีผล, 2559: 124; ชีรวุฒิ เอกะกุล, 2549: 3-5; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546: 249-250; พิชิต ฤทธิจรรย์, 2559: 181-182; สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2559: 397)

อย่างไรก็ตามเจตคติเป็นเพียงความรู้สึกโน้มเอียงจากการประเมินซึ่งยังไม่ใช้พฤติกรรม ตัวเจตคติเองไม่ใช่แรงจูงใจแต่เป็นการทำให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรม เมื่อแสดงออกเป็นพฤติกรรมแล้ว สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) Positive - approach ตัวอย่างเช่น ความเป็นเพื่อน ความรัก ฯลฯ
- 2) Negative - approach ตัวอย่างเช่น การโจมตี ตำว่า ต่อสู้ ฯลฯ
- 3) Negative - avoidance ตัวอย่างเช่น ความกลัว ความเกลียด ฯลฯ

ประเภทนี้เป็นเจตคติที่ไม่ดีแบบไม่ยากพบเห็นหน้าคืออยากหลีกเลี่ยงให้ไกลนั่นเอง

- 4) Positive - avoidance เป็นลักษณะเจตคติดีทางบวกแต่ก็อยากจะหลบหลีกหรือไม่รบกวน ตัวอย่างเช่น การปล่อยให้เขาอยู่เงียบ ๆ เมื่อเขามีทุกข์ เป็นต้น (Shaw and Wright, 1967 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 57)

4.2.2 เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ทั้งทางตรงและทางอ้อม (Triandis, 1971; โชติกา ภาชีผล, 2559: 124; สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2559: 397) ทั้งนี้การเกิดเจตคติของแต่ละบุคคลอาจเป็นผลมาจากการเรียนรู้เป้าเจตคติผ่านตัวจริงหรือผ่านสื่อทั้งหลายที่มีต่อเป้าเจตคติตัวจริงก็ได้ (Shaw and Wright, 1967 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 57) อย่างไรก็ตามแม้ว่าบุคคลที่มีประสบการณ์เหมือนกันก็อาจมีเจตคติที่แตกต่างกัน

ได้เนื่องด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สติปัญญา อายุ เป็นต้น (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546: 249-250)

4.2.3 เจตคติต้องมีเป้า (Target) จะเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2549: 3) เจตคติจะต้องมีสิ่งเร้าจึงมีการตอบสนองขึ้น สิ่งเร้าทั้งหลายอาจเป็นบุคคล สัตว์ สิ่งของ สถาบัน มโนภาพ อุดมการณ์ สถานการณ์ สถานที่ อาชีพหรือสิ่งอื่น ๆ ก็ได้ เจตคติจะมีลักษณะอย่างไร จึงขึ้นอยู่กับเป้าเจตคติที่ได้สัมผัสเรียนรู้มามากน้อยแตกต่างกันเป็นสำคัญ เป้าเจตคติที่มีลักษณะเป็นกลุ่มใกล้เคียงกันจะมีเจตคติแตกต่างจากเป้าเจตคติที่มีลักษณะของกลุ่มแตกต่างกันมาก (Shaw and Wright, 1967 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 57) นอกจากนี้ไม่จำเป็นว่าเจตคติที่แสดงออกจากพฤติกรรมภายในกับพฤติกรรมภายนอกจะตรงกัน เนื่องจากก่อนแสดงออก บุคคลนั้นต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับบรรทัดฐานทางสังคมก่อนแล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546: 249-250)

4.2.4 เจตคติมีความเข้ม (Intensity) ที่แสดงปริมาณหรือระดับความมากน้อยของความรู้สึกที่บุคคลมีต่อเป้าเจตคติ ซึ่งแต่ละบุคคลอาจเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องความเข้มขึ้นที่แต่ละบุคคลรู้สึกมากน้อยต่างกัน เช่น ชอบมาก ชอบน้อย (Sax, 1997: 496; ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546: 249-250; ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2549: 3; โชติกา ภาชีผล, 2559: 124) โดยเปลี่ยนแปรความเข้มตามแนวของทิศทางตั้งแต่บวกจนถึงลบ นั่นคือเป็นการแสดงความรู้สึกไปในทางบวกมากหรือน้อย ไปทางลบมากหรือน้อย ความเข้มเป็นศูนย์ก็คือไม่รู้สึกใด ๆ หรือเป็นกลางระหว่างบวกกับลบ แต่จุดที่เป็นกลางนั้นเป็นปัญหาต่อการแปลผล เนื่องจากตามธรรมชาติจะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการตอบ (Central error) (Shaw and Wright, 1967 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 57-58) อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันแต่รูปแบบการแสดงออกจะแตกต่างกันไปหรืออาจมีการแสดงออกที่เหมือนกันแต่ความรู้สึกต่างกันได้ เจตคติจึงเป็นเรื่องเฉพาะตัว (Typical) (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2549: 3)

4.2.5 เจตคติมีความคงเส้นคงวา (consistency) เจตคติเป็นสภาพการณ์ทางจิตใจที่มีแนวโน้มค่อนข้างคงที่ เป็นสิ่งที่บุคคลยึดมั่นถือมั่น และมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลนั้น ซึ่งจะไม่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายในช่วงเวลาหนึ่ง เนื่องจากแต่ละบุคคลได้สัมผัสประสบการณ์การเรียนรู้และผ่านการเรียนรู้มามาก ดังนั้นเจตคติจึงมีความคงทนพอสมควรและถ้าเป็นเจตคติจริง ๆ แล้วการเปลี่ยนแปลงจะช้าและทำได้ยาก อย่างไรก็ตาม เจตคติอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้อันเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม การขัดเกลาทางสังคม การสร้างเงื่อนไขและสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนได้รับการพัฒนาจนเกิดการเรียนรู้ต่อสิ่งนั้น (Triandis, 1971; Shaw and Wright, 1967 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 58; Sax, 1997: 496; ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546: 249-250; โชติกา ภาชีผล, 2559: 124; พิเชิต ฤทธิจรรยา, 2559: 181-182) ในขณะที่ สุรางค์

โศกโศก (2559: 397) กล่าวว่า เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงจากบวก เป็นลบหรือจากลบเป็นบวก บางครั้งเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงทิศทางของเจตคติ หรืออาจจะ เปลี่ยนแปลงความเข้มข้น (Intensity) หรือความมากน้อย เจตคติบางอย่างอาจจะหยุดหรือเลิกไปได้

4.2.6 มีการแผ่ซ่าน (Pervasiveness) เจตคติมีลักษณะแพร่กระจายหรือแผ่ซ่านจาก กลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งได้ เช่น กลุ่มเล็ก ๆ มีเจตคติไม่ดีต่อชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความ แตกต่างไปจากตนเอง เจตคติไม่ดีลักษณะนี้อาจแพร่กระจายไปสู่บุคคลหรือกลุ่มอื่น ๆ ได้ (Sax, 1997: 496)

4.2.7 มีความพร้อมที่จะแสดงออกอย่างเด่นชัด (Salience) (โชติกา ภาชีผล, 2559: 124) ซึ่งเป็นระดับขั้นของความพร้อมหรือเต็มใจหรือในการแสดงความคิดเห็น การที่บุคคลจะมี ลักษณะนี้ของเจตคติจะต้องเห็นความสำคัญอันเด่นชัดและมีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับเป้าเจตคติ ซึ่งจะ วัดได้เมื่อเจตคติแสดงออกมาโดยปราศจากการควบคุมหรือกล่อมเกลา มาตรการของเจตคติที่วัดจาก ข้อความให้แสดงความรู้สึกเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยนั้นจะไม่สามารถวัดความพร้อมที่จะแสดงออกได้ อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะดังกล่าวสามารถวัดได้จากการสัมภาษณ์หรือสังเกตเมื่อบุคคลได้รับโอกาส ในการแสดงความคิดเห็น (Sax, 1997: 496)

4.2.8 เจตคติมีทั้งพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมภายใน เป็นสภาวะทางจิตใจซึ่งหากไม่ได้แสดงออกก็ไม่สามารถจะรู้ได้ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติอย่างไรในเรื่องนั้น เจตคติที่เป็นพฤติกรรมภายนอกจะแสดงออกเนื่องจากถูกกระตุ้น ซึ่งการกระตุ้นนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ ร่วมอยู่ด้วย เช่น บุคคลแสดงความไม่ชอบด้วยการดูต่ำคนอื่น นอกจากไม่ชอบคนนั้นก็แล้วอาจจะเป็น เพราะถูกทำทายนก่อน (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546: 250)

4.2.9 เจตคติมีค่าสหสัมพันธ์ภายในเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่ม นั่นคือกลุ่มที่มีลักษณะ เดียวกัน เจตคติจะมีความสัมพันธ์กันสูง กลุ่มที่มีลักษณะต่างกันเจตคติจะมีความสัมพันธ์กันต่ำ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งเดียวกันย่อมมีความสัมพันธ์กันด้วย (Shaw and Wright, 1967 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 58)

4.3 องค์ประกอบของเจตคติ

แม้ว่าเจตคติจะเป็นเรื่องที่มีนักวิชาการได้ศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังมีแนวคิด เกี่ยวกับองค์ประกอบที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถจำแนกแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของเจตคติได้ 3 กลุ่ม ตามที่ Oskamp (1977) ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543) อรพินทร์ ชูชม (2545) บุญธรรม กิจปริดาภิรุต (2547) และธีรวิทย์ เอกะกุล (2549) ที่ได้ศึกษาไว้ดังนี้

1) เจตคติมีองค์ประกอบเดียว แนวคิดนี้ระบุว่า เจตคติมีองค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective) อันเกิดจากการที่บุคคลประเมินความรู้สึกของตนว่าชอบหรือไม่ชอบต่อเป้าเจตคติ

นักจิตวิทยาที่กล่าวถึงแนวคิดนี้ ได้แก่ Insko (1967) Bem (1970) Fishbein and Ajzen (1975) และ Thurstone, (1959) โดยที่พวกเขาจะถือเอานิยามองค์ประกอบทางอารมณ์ความรู้สึกเป็นนิยาม เจตคติด้วย

2) เจตคติมี 2 องค์ประกอบ แนวคิดนี้ระบุว่า เจตคติมีเพียง 2 องค์ประกอบเท่านั้น ได้แก่ องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ กับองค์ประกอบด้านความรู้สึก ซึ่งจะไม่มีองค์ประกอบด้านพฤติกรรม นักจิตวิทยาที่กล่าวถึงการแบ่งเจตคติเป็นสององค์ประกอบ ได้แก่ Katz (1960) และ Rosenberg, Milton. J. (1960) ความหมายของเจตคติตามแนวคิดนี้จึงให้ความหมายที่มีเนื้อใจความรวมเฉพาะสององค์ประกอบนี้ ดังที่ Rosenberg ให้ความหมายของเจตคติว่าเป็น โครงสร้างรวมระหว่างความรู้ความเข้าใจกับความรู้สึก ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความหมายดังนี้

2.1) ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) หมายถึง กลุ่มของความเชื่อที่บุคคลมีต่อที่หมายของเจตคติจะเป็นตัวส่งเสริม หรือขัดขวางการบรรลุถึงค่านิยมต่าง ๆ ของบุคคล

2.2) ด้านความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลมีเมื่อถูกกระตุ้นโดยที่หมายของเจตคติ

Rosenberg เห็นว่า อารมณ์ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อเป้าเจตคติจะมีความสัมพันธ์กับความเชื่อที่ว่า เป้าเจตคตินั้นสัมพันธ์กับการบรรลุถึงค่านิยมทางบวก และขัดขวางการบรรลุถึงค่านิยมทางลบของบุคคล ในทางกลับกันอารมณ์ความรู้สึกทางลบที่บุคคลมีต่อเป้าเจตคติจะมีความสัมพันธ์กับความเชื่อที่ว่า เป้าเจตคตินั้นสัมพันธ์กับการบรรลุถึงค่านิยมทางลบและขัดขวางการบรรลุถึงค่านิยมทางบวกของบุคคล ส่วนเจตคติทางบวกเล็กน้อยหรือทางลบเล็กน้อยที่บุคคลมีต่อเป้าเจตคติจะมีความสัมพันธ์กับความเชื่อที่ว่าเป้าเจตคตินั้นมีความสัมพันธ์กับค่านิยมที่มีความสัมพันธ์น้อยสำหรับบุคคล หรือหากสัมพันธ์กับค่านิยมที่สำคัญ บุคคลจะมีความมั่นใจน้อยถึงความสัมพันธ์ระหว่างที่หมายของเจตคติกับค่านิยมนั้น ๆ

3) เจตคติมี 3 องค์ประกอบ แนวคิดนี้ระบุว่า บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น และมีประสบการณ์ต่อสิ่งนั้นมาแล้วจึงทำให้เกิดความรู้สึกต่อสิ่งนั้นได้ ถ้าไม่เคยมีประสบการณ์ต่อสิ่งนั้นมาก่อนจะแสดงความรู้สึกต่อสิ่งนั้นไม่ได้ นักการศึกษาและนักจิตวิทยาที่กล่าวถึงแนวคิดนี้ (Maio & Haddock, 2014; McGuire, 1969; Oskamp, 1977; Rosenberg, M. J. & Hovland, 1960; Triandis, 1971; ธีรวิทย์ เอกะกุล, 2549; นพมาศ ธีรเวคิน, 2542; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546; อรพินทร์ ชูชม, 2545) เสนอว่าเจตคติมี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

3.1) ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) หมายถึง การรับรู้ ความรู้ ความเชื่อ และความคิดเห็นของบุคคลที่เป็นเหตุเป็นผลในการประเมินสิ่งเร้าหรือเป้าเจตคติ (attitude object) โดยความรู้ ความคิดและความเชื่อจะเป็นสิ่งที่กำหนดลักษณะและทิศทางเจตคติของแต่ละ

บุคคลกล่าวคือ ถ้าบุคคลนั้น ๆ มีความรู้ ความคิด และความเชื่อต่อสิ่ง ๆ หนึ่งครบถ้วนบุคคลนั้นก็จะมี เจตคติต่อสิ่งเร้านั้นไปในทางบวกหรือลบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

3.2) ด้านความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึก อารมณ์ที่สัมพันธ์กับการประเมินสิ่งเร้าอย่างมีทิศทางในลักษณะชอบ ไม่ชอบ หรือทำที่ที่ดีหรือไม่ดีต่อเป้า เจตคติ เป็นภาวะความรู้สึกที่สนองตอบต่อสิ่งเร้าหรือต่อเป้าเจตคติไปในทางที่ดีหรือไม่ดี หรือในทางบวก (positive) หรือในทางลบ (negative) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ

3.3) ด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มหรือ ความพร้อมของบุคคลที่จะปฏิบัติต่อเป้าเจตคติที่เหมาะสมซึ่งอาจจะยังไม่แสดงออกจริงหรือการมี ปฏิกริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมจะเกิดการตอบสนองในทางสนับสนุนหรือ คัดค้านต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจหรือความรู้สึกที่ผ่านการประเมินผลและจะแสดง ออกมาเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกของตน

แนวคิดนี้จะให้ความหมายของเจตคติครอบคลุมองค์ประกอบทั้งสามอย่างครบถ้วน และเห็นว่าองค์ประกอบทั้งสามมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่ง เจตคติเป็น 3 องค์ประกอบ และมีอิทธิพลต่อการศึกษาในด้านนี้ ได้แก่ Krech, Crutchfield, and Ballachey (1962) และ Triandis (1971) นักจิตวิทยากลุ่มนี้เห็นว่าองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อกันและกันพอสมควร กล่าวคือ Krech, Crutchfield, and Ballachey ได้ศึกษา พบว่า องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ถ้าหากองค์ประกอบทั้งสาม ไม่สัมพันธ์กันหรือสัมพันธ์กันในระดับต่ำ แต่ละองค์ประกอบอาจจะเป็นอิสระจากกัน หรือหาก องค์ประกอบทั้งสามมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง องค์ประกอบทั้งสามอาจเป็นสิ่งเดียวกัน

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของเจตคติ สรุปได้ว่า นักจิตวิทยาและ นักการศึกษาที่มีแนวคิดในการจำแนกองค์ประกอบของเจตคติที่แตกต่างกันอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ องค์ประกอบของเจตคติที่มีองค์ประกอบเดียวที่เป็นการกล่าวถึงเจตคติเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึก แบบสององค์ประกอบจะเป็นการกล่าวถึงเจตคติด้านความรู้ความเข้าใจและด้านความรู้สึก และแบบ สามองค์ประกอบจะเป็นการรวมเจตคติในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งแต่ละองค์ประกอบจะมีความสัมพันธ์กัน

4.4 การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเจตคติ

เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคลซึ่งมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ การเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคล (Allport and Hilgard, 1962 อ้างถึงใน ชีระวุฒิ เอกะกุล, 2549: 13-14; ชีระวุฒิ เอกะกุล, 2549: 11; Triandis, 1971; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546: 250) ดังนี้

1) การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (communication from others) เจตคติหลายอย่างของบุคคลเกิดขึ้นจากผลของการได้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกระบวนการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการที่ได้รับในครอบครัวและสังคม เช่น การได้รับคำบอกเล่าจากผู้ปกครองและครู เป็นต้น

2) ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (specific experiences) วิธีการหนึ่งที่บุคคลเรียนรู้เจตคติ คือ จากการมีประสบการณ์เฉพาะอย่างกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเจตคตินั้นตามแบบแผนและพัฒนาการทางร่างกายของแต่ละบุคคล ซึ่งจะทำให้แต่ละบุคคลเกิดเจตคติที่แตกต่างกันออกไป เจตคติบางอย่างจึงเป็นเรื่องเฉพาะของบุคคล เช่น การมีประสบการณ์ที่ดี การได้รับการลงโทษทางร่างกายและจิตใจ การเกิดภาวะคับข้องใจ เป็นต้น

3) สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (models) หรือการเลียนแบบ (identification) เจตคติบางอย่างของบุคคลถูกสร้างขึ้นจากการเลียนแบบบุคคลอื่น กระบวนการเลียนแบบเริ่มขึ้นตั้งแต่การสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นขึ้นไป เป็นการแปลความหมายการปฏิบัติให้อยู่ในรูปของความเชื่อ ยิ่งบุคคลที่เป็นแบบอย่างเป็นที่เคารพ หรือได้รับการยกย่องอยู่แล้วจะมีผลต่อความเชื่อมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นว่าบุคคลมีแนวโน้มในการเลียนแบบผู้ที่บุคคลต่าง ๆ ที่ตนเองชื่นชอบ เจตคติจึงเป็นการถ่ายทอดจากผู้ที่บุคคลนั้นเคารพนับถือ มีความพึงพอใจหรือความสัมพันธ์ที่ดี เช่น เจตคติจากพ่อแม่ (Kelman, 1958)

4) องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน (institutional factors) เจตคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากสถาบัน เช่น โรงเรียน ศาสนสถาน หน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น สถาบันเหล่านี้จะเป็นทั้งแหล่งที่มาและสิ่งช่วยสนับสนุนให้บุคคลเกิดเจตคติบางอย่าง เช่น เจตคติต่อศาสนา สถาบันต่าง ๆ เป็นต้น จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว

5) อิทธิพลของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันหรือความตระหนักจะเป็นผลให้เกิดการจดจำประสบการณ์นั้นได้ยาวนานจนทำให้บุคคลมีเจตคติต่อสิ่งนั้น ๆ เช่น เคยขึ้นรถเมล์แล้วประสบอุบัติเหตุก็จะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ขึ้นรถเมล์สายนั้น

นอกจากนี้ Kelman (1958) ได้กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลซึ่งมีสาระสำคัญเพิ่มเติมนอกเหนือไปจากที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ดังนี้

1) การยินยอม (compliance) เมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อตัวเขา และเพื่อมุ่งหวังจะให้เกิดความพึงพอใจจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลนั้น

2) ความต้องการ (internalization) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่าอันสืบเนื่องมาจากสิ่งนั้นตรงกับความต้องการภายในของบุคคลนั้น

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เจตคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการยินยอมในสิ่งที่ตรงกับความต้องการของตนเอง รวมไปถึงเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่บุคคลมีเข้าไปเกี่ยวข้อง ได้แก่ การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น การได้รับประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน การเลียนแบบบุคคลที่ชื่นชมหรือเคารพยกย่อง และการเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในสถาบันการศึกษา ศาสนา และหน่วยงานต่าง ๆ

ถึงแม้ว่าเจตคติจะมีที่มาจากปัจจัยข้างต้นก็ตาม แต่เจตคติก็สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้หากมีการจัดประสบการณ์และกำหนดปัจจัยตามบริบทที่เหมาะสม ดังที่นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายคนได้กล่าวไว้ ดังนี้

สุชา จันทน์เอม (2544: 274) กล่าวว่า เจตคติบางอย่างพอที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าเห็นว่าเป็นไปในทิศทางที่จะทำให้บุคลิกภาพเสื่อมเสีย ซึ่งนักจิตวิทยาได้เสนอวิธีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ 3 วิธีประการ ดังนี้

1) การชักชวน (persuasion) มีบุคคลเป็นจำนวนมากที่สามารถปรับปรุงเจตคติหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติของตนใหม่ หลังจากได้รับคำแนะนำ บอกล่า หรือได้รับความรู้เพิ่มพูนขึ้น

2) การเปลี่ยนกลุ่ม (group change) กลุ่มมีอิทธิพลต่อการสร้างเจตคติของบุคคลมาก ฉะนั้นหากจะเปลี่ยนเจตคติของบุคคล อาจจะต้องลองเปลี่ยนกลุ่มสมาชิกดูจะช่วยให้

3) การโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) เป็นการชักชวนให้บุคคลหันมาสนใจหรือรับรู้โดยการสร้างสิ่งแปลกใหม่

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงเจตคติจะได้ผลอย่างไรขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่

1) การเลือกรับรู้ (selective perception) บุคคลจะรับรู้ในสิ่งที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเท่านั้น หากสิ่งใดไม่เหมาะสมกับตน ตนจะตัดออกไป คือ การไม่รับรู้

2) การหลีกเลี่ยง (avoidance) บุคคลจะรับเอาแต่สิ่งที่ให้ความสุขหรือให้ความสบายที่ตนต้องการเท่านั้น ส่วนสิ่งที่จะบังเกิดความทุกข์แก่ตน บุคคลจะไม่ยอมรับ

3) การสนับสนุนของกลุ่ม (group support) บุคคลที่ประสบความสำเร็จขณะอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะไม่อยากเปลี่ยนแปลงกลุ่มใหม่ เนื่องจากมีความสุขและประสบความสำเร็จแล้ว

McGuire (1969) และ Triandis (1971) ได้เสนอกระบวนการเปลี่ยนแปลงเจตคติไว้ 5 ขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1) การสนใจ (attention) เป็นความสนใจความใส่ใจในการรับฟัง ถ้าบุคคลไม่ให้ความสนใจที่จะฟังแล้วกระบวนการขั้นตอนต่อไปจะไม่เกิดขึ้นและไม่มีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ สาเหตุที่ทำให้คนสนใจฟัง ได้แก่ ผู้สื่อความหมาย และเนื้อหาของสารนั้น ๆ

2) ความเข้าใจ (comprehension) เป็นความเข้าใจในความหมายของสารนั้น บุคคลจะแสดงความเข้าใจในการรับรู้สารชักจูงที่ขึ้นอยู่กับความยากง่ายและความเหมาะสมระหว่างสารชักจูงกับความรู้ความสามารถของบุคคล

3) การยอมรับ (acceptance) เป็นผลที่เกิดจากการที่บุคคลสนใจและเข้าใจสารได้อย่างชัดเจนแล้วบุคคลจะเชื่อถือแล้วยอมรับสารชักจูงนั้น กล่าวคือ การเชื่อ การปฏิบัติตามสารชักจูงนั้นซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงตามสารชักจูงหากไม่ยอมรับสารชักจูงก็จะแสดงออกในทางตรงกันข้าม

4) การจดจำ (retention) เป็นการแสดงออกถึงความคงทนหรือการเก็บจำซึ่งอาจเก็บไว้ระยะหนึ่ง เมื่อเวลาผ่านไปอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงหรืออาจยังคงอยู่ รวมถึงการเพิ่มหรือลดการยอมรับหรือไม่ยอมรับสารชักจูงนั้นตามเวลา

5) การกระทำ (action) เมื่อบุคคลเปลี่ยนแปลงเจตคติก็จะมี การเปลี่ยนแปลงด้านการกระทำด้วยซึ่งจะผลต่อส่วนรวมและสังคม

กระบวนการเปลี่ยนแปลงเจตคติตามที่ McGuire ได้เสนอไว้จะสัมฤทธิ์ผลได้นั้นจะต้องอาศัยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคล ดังนี้

1) การแนะนำ (suggestion situation) เจตคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้หากได้รับการแนะนำจากบุคคลที่มีอิทธิพลต่อตนเองทางใดทางหนึ่ง เช่น กลุ่มเพื่อนหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตน

2) การให้ทำตาม (conformity situation) โดยการเลียนแบบบุคคลที่มีอิทธิพลต่อตน เช่น คนที่มีอำนาจ บุคคลที่น่าเชื่อถือ เป็นต้น

3) การอภิปรายกลุ่ม (group discussion situation) โดยการให้สมาชิกในกลุ่มได้เสนอแนะความคิดเห็นเรื่องต่าง ๆ แล้วหาข้อสรุปที่ถูกต้องเหมาะสมจะทำให้สมาชิกในกลุ่มรับรู้และคล้อยตามได้

4) การใช้สารชักจูง (persuasive messages) โดยการส่งสารสื่อประเภทต่าง ๆ เช่นบทความ คำพูดโดยผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ไปยังผู้รับ จะทำให้บุคคลคล้อยตามและเปลี่ยนแปลงเจตคติได้

ทิสนา แคมมณี (2552: 237-238) กล่าวว่า แครททวอล (Krathwohl) บลูม (Bloom) และมาเซีย (Masia) ได้เสนอลำดับขั้นของการเรียนรู้ด้านเจตคติหรือความรู้สึก (Affective Domain) ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งของการศึกษาไว้ 5 ขั้น ประกอบด้วย

1) ขั้นการรับรู้ (perceiving or receiving) เป็นขั้นที่นักเรียนได้รับรู้ค่านิยมที่ต้องการจะปลูกฝังในตัวนักเรียน

2) ขั้นการตอบสนอง (responding) เป็นขั้นที่นักเรียนได้รับรู้และเกิดความใส่ใจในค่านิยมนั้น แล้วมีโอกาสได้ตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

3) ขั้นการเห็นคุณค่า (valuing) เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับค่านิยมนั้น แล้วเกิดเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น

4) ขั้นการจัดระบบคุณค่า (organizing) เป็นขั้นที่นักเรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่านั้นเข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน

5) ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (characterization) เป็นขั้นที่นักเรียนปฏิบัติตามค่านิยมที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอจนกระทั่งเป็นนิสัย

ทั้งนี้ อารมณ์ ใจเที่ยง (2553: 65) ได้กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาเจตคติแก่นักเรียนไว้ ดังนี้

1) ให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแก่นักเรียน โดยการอธิบายหรือจัดประสบการณ์ให้นักเรียนนำไปพิจารณาไตร่ตรอง จนเกิดการยอมรับเจตคตินั้น

2) ชักจูงให้นักเรียนเกิดการยอมรับโดยให้คำแนะนำ บอกเล่า หรือให้ความรู้เพิ่มเติมจากที่นักเรียนเคยเรียนมาแล้ว

3) จัดกิจกรรมที่สร้างความประทับใจ รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ใหม่ให้แก่ นักเรียน เช่น การชมภาพยนตร์ ละคร หรือรูปภาพ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการยอมรับเจตคติ

4) เข้าร่วมกิจกรรมที่เสริมสร้างประสบการณ์ตรงให้นักเรียนได้พบหรือสัมผัสด้วยตนเอง

5) การอ่านหนังสือ หากครูจัดหนังสือที่ดีให้ผู้อ่านก็จะทำให้อ่านนำตนเองเข้าไปแทนในบทบาทในเรื่อง ทำให้คล้อยตามแนวคิดต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สิ่งเร้า บุคคล สถานการณ์ ประเด็นปัญหา และกลุ่มสังคมล้วนเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเจตคติ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลสามารถพิจารณาได้ตามองค์ประกอบของเจตคติ (Triandis, 1971) ทั้ง 3 ด้านดังนี้

1) ด้านความรู้ความเข้าใจ สังเกตได้จากการตอบสนองการรับรู้ และคำพูดแสดงความเชื่อ

2) ด้านความรู้สึก สังเกตได้จากการตอบสนองของประสาทสัมผัส และคำพูดแสดงความรู้สึก

3) ด้านพฤติกรรม สังเกตจากปฏิกิริยาแสดงออกและคำพูดที่เกี่ยวกับพฤติกรรม

จากการศึกษาแนวทางการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของเจตคติที่นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ศึกษาไว้ สรุปได้ว่า เจตคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ เมื่อบุคคลนั้นสัมผัสรับรู้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความสนใจและตอบสนองกับสิ่งนั้น อันนำไปสู่การเห็นคุณค่า ยอมรับและแสดงออกเป็นพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัย ซึ่งแนวทางในการพัฒนาเจตคตินั้นมีหลายวิธีและสามารถนำวิธีการต่าง ๆ มาผสมผสานกันตามความเหมาะสม การพัฒนาเจตคติให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นจะต้องคำนึงถึงบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สามารถสังเกตได้จากการตอบสนองคำพูด และปฏิกิริยาของบุคคลที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของเจตคติที่มีความสัมพันธ์กัน

4.5 ความสำคัญของเจตคติ

จากหัวข้อที่ผ่านมาได้มีการกล่าวถึงความหมาย ลักษณะสำคัญ องค์ประกอบ และการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเจตคติทำให้เห็นได้ว่า เจตคติเป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดและแนวโน้มในการแสดงพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล ซึ่งมีนักวิชาการ นักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของเจตคติไว้ดังต่อไปนี้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520: 5-6) และธีรภูมิ เอกะกุล (2549: 20) กล่าวถึงความสำคัญของเจตคติไว้อย่างสอดคล้องกันดังนี้

- 1) เจตคติช่วยให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว โดยการจัดรูปหรือจัดระบบสิ่งของต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขา
- 2) เจตคติช่วยให้มีการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Esteem) ทำให้บุคคลสามารถหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดีหรือปกปิดความจริงบางอย่าง ที่จะนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเอง
- 3) เจตคติช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อน การมีปฏิกิริยาตอบโต้หรือการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกไปนั้น ส่วนมากจะทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้ตนหรือเป็นบำเหน็จรางวัลจากสิ่งแวดล้อม
- 4) เจตคติช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ซึ่งแสดงว่าเจตคตินั้นนำความพอใจมาให้บุคคลนั้น

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543: 54-55) ได้อธิบายความสำคัญของเจตคติซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) เจตคติเป็นคำย่อของการอธิบายความรู้สึกยาว ๆ ที่ครอบคลุมพฤติกรรมต่าง ๆ ได้มาก

2) เจตคติเกิดจากสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการให้การศึกษาเพื่อให้เกิดเจตคติที่ดียิ่งตามเป้าประสงค์ของสังคมจึงต้องศึกษาสาเหตุและปรับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มีอิทธิพลต่อเจตคติของบุคคลตามที่ต้องการ

3) เจตคติมีความดีงามในตัวเอง เจตคติของบุคคลที่มีต่อเป้าเจตคติรอบ ๆ ตัวเราเองสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของบุคคล ๆ นั้น ซึ่งมีคุณค่าในการศึกษาจุดมุ่งหมายของชีวิตเขา

4) เจตคติทำให้สามารถมองสังคมได้ เพราะเจตคติเป็นสิ่งคงเส้นคงวา พฤติกรรมของบุคคลที่จะแสดงออกจากเจตคติจึงสามารถนำมาอธิบายความคงเส้นคงวาของสังคมได้ด้วย ทั้งนี้ในสาขาวิชาสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาหลายคนให้ความเห็นว่า เจตคติเป็นศูนย์ความคิดและเป็นฐานของพฤติกรรมสังคม การจะปรับระบบปกติของสังคมจึงควรเปลี่ยนแปลงเจตคติของแต่ละบุคคล

5) เจตคติมีความสำคัญต่อศึกษาเป็นอย่างมาก ทางโรงเรียนควรศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาที่เรียนหรือต่อครูผู้สอน เพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไขวิธีการเรียนการสอนให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีขึ้น การมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนนั้นจะทำให้การเรียนวิชานั้นดีขึ้นด้วย

นอกจากนี้ได้มีนักวิชาการ นักจิตวิทยา และนักการศึกษากล่าวได้ถึงความสำคัญของเจตคติเพิ่มเติมไว้ดังนี้

1) เจตคติช่วยให้สามารถทำนายการกระทำของบุคคลรวมทั้งช่วยให้บุคคลคาดคะเนล่วงหน้าสิ่งที่จะเกิดขึ้นแม้จะไม่ถูกต้องเสมอไป (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2523; ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 55; อีรุณี เอกะกุล, 2549: 20)

2) เจตคติช่วยในการพิจารณาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งอื่นหรือมีต่อเป้าเจตคติเพื่อให้เข้าใจอิทธิพลของสาเหตุภายนอกที่มีต่อการกระทำของบุคคลต่าง ๆ (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2523; ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 55; อีรุณี เอกะกุล, 2549: 20)

3) เจตคติช่วยให้สามารถเลือกสรรบุคคลได้ตามต้องการและเป็นการป้องกันปัญหา ที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนสามารถหาแนวทางแก้ไข ส่งเสริมหรือยับยั้งสิ่งทีบุคคลจะแสดงออกก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้นได้ ซึ่งถือเป็นการเตรียมบุคคลเพื่อให้พร้อมต่อการปฏิบัติการ (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2523; ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 55; อีรุณี เอกะกุล, 2549: 20)

4) เจตคติทำให้บุคคลได้รับความสำเร็จตามหลักชัยที่วางเอาไว้ (อีรุณี เอกะกุล, 2549: 20)

จากศึกษาความสำคัญของเจตคติสามารถสรุปได้ว่า เจตคติสภาพของความรู้สึที่คงเส้นคงวาซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม การศึกษาเกี่ยวกับเจตคติจึงมีความสำคัญในการช่วยให้เข้าใจสาเหตุและผลของเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ สามารถทำนายการกระทำของบุคคลและทำความเข้าใจสังคมโดยภาพรวมได้ ทั้งนี้จะช่วยให้สามารถ

ส่งเสริมหรือยับยั้งสิ่งที่คุณจะแสดงออกได้ สามารถเลือกสรรบุคคลได้ตามเป้าประสงค์ รวมถึงเป็นแนวทางในการเตรียมบุคคลให้พร้อมต่อการปฏิบัติการและเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้บุคคลตระหนักรู้ในตนเอง เข้าใจสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวซึ่งจะช่วยในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อน สามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ตลอดจนทำให้บุคคลประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ในวงการศึกษา การส่งเสริมเจตคติให้แก่ผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากเนื่องจากเจตคติจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

4.6 การวัดเจตคติ

เจตคติเป็นมโนภาพที่เป็นนามธรรมอันเป็นคุณลักษณะที่อยู่ภายในของบุคคลที่ค่อนข้างจะสลับซับซ้อน การวัดเจตคติไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงในระยะเวลาจำกัด แต่สามารถสังเกตจากพฤติกรรมที่แต่ละบุคคลแสดงออก (ลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 60; โชติกา ภาชีผล 2559: 126; พิเชิต ฤทธิจรรย์, 2559: 182) ซึ่งเจตคติสามารถวัดทางอ้อมได้โดยวัดจากความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้นแทนและใช้ความคิดเห็นเป็นเครื่องชี้หรือเป็นตัวกลางในการวัดเจตคติ ทั้งนี้การใช้ความคิดเห็นเป็นตัวอย่างบ่งชี้เจตคติของแต่ละบุคคลนั้น ต้องยอมรับว่าอาจจะมีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้น ถ้าบุคคลเหล่านั้นแสดงความคิดเห็นไม่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริง อย่างไรก็ตามความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นนี้ก็จะเป็นลักษณะธรรมชาติของการวัดทั่ว ๆ ไป (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2543: 78) อย่างไรก็ตาม การวัดเจตคติถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ดังที่ ดวงเดือน พันธุมนาวัน (2523: 1-4) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดเจตคติไว้ดังต่อไปนี้ได้กล่าวถึงวิธีการวัดเจตคติไว้ว่า

1) วัดเพื่อทำนายพฤติกรรม เนื่องจากเจตคติต่อสิ่งใด ๆ ของบุคคล ย่อมเป็นเครื่องแสดงว่าเขามีความรู้สึกด้านที่ดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด และเขามีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นเพียงใด ทักษะคติของบุคคลต่อสิ่งนั้นจึงเป็นเครื่องหมายทำนายว่า บุคคลนั้นจะมีการกระทำต่อสิ่งนั้น ๆ ไปในทำนองใดด้วย

2) วัดเพื่อหาทางป้องกัน การที่บุคคลจะมีทัศนคติอย่างไรมันเป็นสิทธิส่วนบุคคล แต่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมย่อมจะเป็นไปได้เมื่อพลเมืองมีเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นทางให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันและไม่เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม ในการประกอบอาชีพบางประเภทมีความจำเป็นจะต้องได้บุคคลที่มีเจตคติที่เหมาะสมมาเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าและเกิดความเป็นธรรมแก่สังคม เช่น แพทย์ ครู ตำรวจ เป็นต้น

3) วัดเพื่อการแก้ไข การวัดเจตคติในบางเรื่อง เช่น การวัดเจตคติของประชากรเกี่ยวกับนโยบายของชาติที่รัฐบาลกำหนดขึ้นมาว่า ประชากรมีเจตคติสอดคล้องหรือเห็นด้วยหรือไม่ ถ้าไม่สอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดขึ้นมา ประเทศชาติอาจเกิดความเสียหายขึ้นได้

4) วัดเพื่อให้เข้าใจสาเหตุและผลเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ นั้นเปรียบเหมือนสาเหตุภายในซึ่งมีกำลังผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมต่าง ๆ กัน สาเหตุภายในหรือเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลนั้นอาจได้รับผลกระทบมาจากสาเหตุภายนอกด้วยส่วนหนึ่ง และเจตคติของบุคคลอาจเป็นเครื่องกรองหรือเครื่องหันเหอิทธิพลของสาเหตุภายนอกที่มีต่อการกระทำของบุคคลนั้นได้

ทั้งนี้มีนักวิชาการ นักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้พยายามหาวิธีการวัดและสร้างเครื่องมือวัดที่มีคุณภาพเพื่อกระตุ้นให้ได้มาซึ่งความรู้สึกที่แท้จริงของผู้ถูกวัด ซึ่ง ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (2543: 61-63) อีรวุฒิ เอกกะกุล (2549: 19-20) และ โชติกา ภาชีผล (2559: 126-127) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดเจตคติที่มีความสอดคล้องกัน ดังนี้

1) การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดโดยการสนทนากันอย่างมีจุดมุ่งหมายตามแนววัตถุประสงค์ที่จะวัด ซึ่งเป็นวิธีการที่ง่ายและตรงไปตรงมามากที่สุด เนื่องจากเหมาะสำหรับบุคคลทุกกลุ่มโดยเฉพาะผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก ข้อมูลที่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการถามของผู้สัมภาษณ์ การวัดเจตคติโดยการสัมภาษณ์จะต้องสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์ให้ดีเป็นมาตรฐานก่อน ข้อคำถามแต่ละข้อจะต้องกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบความรู้สึกต่อเป้าเจตคติที่ผู้ทำการสัมภาษณ์ต้องการได้ข้อคำถามหรือข้อรายการนั้น วิธีนี้อาจมีข้อจำกัดในกรณีที่ถูกสัมภาษณ์ไม่เต็มใจหรือไม่ให้ความร่วมมือในการตอบทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่ตรงกับความเป็นจริง ผู้ถามอาจไม่ได้รับคำตอบที่จริงใจจากผู้ตอบเพราะผู้ตอบอาจบิดเบือนคำตอบ เนื่องจากอาจเกิดความเกรงกลัวต่อการแสดงความคิดเห็น วิธีการแก้ไข คือ ผู้สัมภาษณ์ต้องสร้างบรรยากาศในการสัมภาษณ์ให้เป็นกันเอง ให้ผู้ตอบรู้สึกสบายใจไม่เคร่งเครียด มีความเป็นอิสระ และแน่ใจว่าคำตอบของเขาจะเป็นความลับ การเตรียมคนและเตรียมเครื่องมือการวัดจึงเป็นสิ่งสำคัญ การวางแผนสร้างข้อคำถามจะต้องคิดถึงระยะเวลา ลักษณะของผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วยข้อคำถามควรครอบคลุมทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อจะได้ใช้ประเมินเปรียบเทียบความรู้สึกที่แท้จริง

2) การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการวัดเจตคติโดยการศึกษาและบันทึกพฤติกรรมที่สะท้อนเจตคติอย่างมีจุดมุ่งหมายและมีแบบแผนเพื่อให้ทราบว่าบุคคลที่เราสังเกตมีเจตคติ ความเชื่อ และอุปนิสัยเป็นอย่างไร ดังนั้นจึงต้องสังเกตในสถานการณ์ที่แท้จริง และไม่ควรให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวเพื่อป้องกันการได้ข้อมูลที่เกิดจากการเสแสร้ง มีข้อจำกัดคือในบางสถานการณ์ไม่อาจสังเกตได้ ถ้าไม่มีเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น เครื่องมือสำคัญของการสังเกต คือ การใช้ตาและหู โดยการเฝ้าดู เนื่องจากการบันทึกในสมองจะทำให้ลืมนำจึงจำเป็นต้องสร้างข้อรายการ (Checklist) ที่จะใช้ในการสังเกตไว้ให้พร้อม ถ้าพฤติกรรมนั้นปรากฏก็จะได้บันทึกไว้ทันที ในการสังเกตเจตคติของคนนั้น ต้องใช้เวลาเพื่อหาความแน่นอนของการเกิดพฤติกรรมนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะเจตคติของบุคคลมาจากหลายสาเหตุ นอกจากนี้ตัวผู้สังเกตเองจะต้องทำตัวเป็นกลาง ไม่มีความลำเอียง และการสังเกตควรสังเกตหลาย ๆ ช่วงเวลา ไม่ใช่สังเกตเฉพาะเวลาใดเวลาหนึ่ง

3) การรายงานตัวเอง (Self-Report) เป็นการใช้แบบวัดเพื่อให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึกความคิดเห็นในเรื่องนั้น ๆ ออกมาตามสิ่งเร้าที่ได้สัมผัส คือสิ่งเร้าที่เป็นข้อความ ข้อคำถาม หรือภาพเพื่อให้ผู้สอบแสดงความรู้สึกออกมาอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งสามารถเก็บข้อมูลได้กับคนกลุ่มใหญ่ แบบวัดเจตคติมีหลายแบบ ซึ่งแบบทดสอบหรือมาตรวัดที่ถือว่าเป็นมาตรฐาน (Standard form) เป็นแนวการสร้างตามแนวคิดของเทอร์สโตน (Thurstone) กัตต์แมน (Guttman) ลิเคอร์ท (Likert) และออสกู๊ด (Osgood) ส่วนการวัดเจตคติแบบรายงานตนเองยังมีวิธีออกแบบอื่น ๆ อีกมาก แต่ไม่ถือว่าเป็นรูปแบบมาตรฐาน ซึ่งสร้างแล้วแต่จุดมุ่งหมายของการสร้างหรือการวัดเป็นคราว ๆ ไป

4) เทคนิคจินตนาการหรือการฉายออก (Projective Technique) เป็นวิธีการวัดทางอ้อมที่ใช้แบบวัดที่มีคำถามที่ลึกซึ้งขึ้นจากเดิม สถานการณ์ที่กำหนดให้จะไม่มีการสร้างแน่นอน ทำให้ผู้สอบจะต้องจินตนาการออกมาตามแต่ประสบการณ์เดิมของตน แต่แต่ละคนจะแสดงออกมาไม่เหมือนกัน เช่น แบบให้โยงความสัมพันธ์ (Association) แบบสร้างความคิด (Construction) แบบให้เติมความให้สมบูรณ์ (Completion) แบบให้จัดอันดับ (Ordering) ภาพนามธรรม และเล่านิทานจากภาพ เมื่อผู้สอบเห็นสิ่งเหล่านี้จะจินตนาการออกมาแล้วนำมาตีความหมาย จากการตอบนั้น ๆ พอจะรู้ว่าเจตคติต่อเป้าเจตคติอย่างไร

5) การวัดทางสรีระภาพ (Physiological Measurement) เป็นวิธีการตรวจหาความผิดปกติที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางจิตวิทยาของบุคคล การวัดด้านนี้อาศัยเครื่องมือไฟฟ้าหรือเครื่องมืออื่น ๆ ในการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงสภาพของร่างกาย แต่สร้างเฉพาะเพื่อจะวัดความรู้สึกอันทำให้พลังไฟฟ้าในร่างกายเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้เครื่องกัลวานอมิเตอร์ชนิดหนึ่งเพื่อวัดดูความต้านทานกระแสไฟฟ้าในผิวหนัง เมื่อคนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ส่วนผสมของสารเคมีต่าง ๆ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพปกติ เรียกว่า มีกระแสไฟฟ้าไหลสามารถเปลี่ยนแปลงขนาดได้ เครื่องมือวัดทางไฟฟ้าก็จะสามารถวัดตรวจสอบเปรียบเทียบกับขณะที่ร่างกายอยู่ในสภาพปกติได้ เครื่องมือจับที่จอตาค้นการอันนี้ การจะเชื่อถือได้ขนาดไหนต้องศึกษาให้รอบคอบ อารมณ์ต่าง ๆ อาจศึกษาได้จากการเปลี่ยนแปลงของลูกตาดำ ปริมาณของฮอร์โมน บางอย่างก็สามารถบอกอารมณ์ความพอใจหรือไม่พอใจของคนได้ อย่างไรก็ตามเครื่องมือแบบนี้ยังพัฒนาไม่ตีพอ จึงไม่นิยมใช้เท่าใดนัก

สรุปวิธีการวัดเจตคติได้ว่า เจตคติมีลักษณะเป็นนามธรรมที่มีความซับซ้อนจึงไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงในระยะเวลาอันสั้น แต่สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมที่แต่ละบุคคลแสดงออกมาในแต่ละสถานการณ์ตามช่วงเวลาที่ยาวนานพอสมควร ทั้งนี้ก็จิตวิทยาและนักวัดผลได้พยายามออกแบบการวัดและประเมินเจตคติด้วยการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเจตคติด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต การรายงานตนเอง เทคนิคการจินตนาการหรือการฉายออก และการ

วัดทางสร้ระภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สะท้อนเจตคติตามความรู้สึกที่แท้จริงของบุคคลมากที่สุดอันจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนเพื่อพัฒนาเจตคติของบุคคลตามเป้าประสงค์เฉพาะด้านต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดเจตคติตามแบบของ Likert (Likert's scale) ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามที่แสดงถึงความรู้สึกหรือท่าทีของนักเรียนต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ทั้งในทิศทางบวกและทิศทางลบ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4.7 เจตคติกับการศึกษาประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องราวสำคัญ ๆ ที่เชื่อว่าได้เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่งบนพื้นฐานของการวิพากษ์วิเคราะห์หลักฐานเอกสารชั้นต้นและหลักฐานร่วมสมัยอื่น ๆ เพื่อเข้าใจปัญหาในสังคมปัจจุบัน (วินัย พงศ์ศรีเพียร 2552: 55-56) จากความหมายดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าครูประวัติศาสตร์ควรจะต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการทำความเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ผ่านการค้นคว้า การตรวจสอบ การอ่าน การตีความ การอธิบาย และการวิพากษ์วิจารณ์หลักฐานเป็นหลัก แต่การสอนวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศไทยมักจะได้รับ การวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นการสอนที่นักเรียนต้องอ่านตำราและท่องจำเนื้อหาเป็นหลักและครูมักใช้วิธีสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่การจัดการเรียนการสอนในลักษณะเช่นนี้ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย และคิดว่าเนื้อหาประวัติศาสตร์มีมาก ไม่มีจบสิ้น การให้นักเรียนจดจำแต่เนื้อหาในประวัติศาสตร์เป็นการเรียนที่ไม่คงทน (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554: 201) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันจะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนโดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง แต่สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่าครูมุ่งเน้นการมอบหมายงาน การบ้าน หรือภาระงานให้ทำมากเกินไปจนส่งผลให้นักเรียนขาดความสนใจหรือขาดความกระตือรือร้นต่อการเรียนในชั้นเรียน นอกจากนี้ยังทำให้เสียโอกาสสำคัญในการสื่อสารอย่างใกล้ชิดกับนักเรียนโดยตรง (พรเพ็ญ อ้นตระกูล, 2556: 326,328)

การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่เป็นจุดเน้นซึ่งครูประวัติศาสตร์พึงตระหนัก (สืบแสง พรหมบุญ, 2555: 31-32) ดังนี้

- 1) การสอนให้ “คิดเป็น” ควรจะเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญที่สุด การสอนประวัติศาสตร์มิใช่เป็นเพียง “การเล่าเรื่อง” หรือ “การสรุปข้อเท็จจริง” การกล่าวสรุปทางวิชาการ โดยไม่มีการสนับสนุนหลักฐานและเหตุผล มิใช่การสอนแต่เป็นเวทมนต์คาถา การอธิบายเหตุผลที่นำไปสู่การสรุปเป็นการแสดงถึง “วิธีคิด” (Method of Thinking) ของครู ทำให้นักเรียนเข้าใจได้ กระจ่างชัดเจน ผลก็คือ จะทำให้นักเรียนสามารถหัดคิดด้วยตนเองได้อย่างมีระบบและมีระเบียบ ซึ่งจะนำไปสู่การค้นคว้าสำคัญต่อในอนาคต

2) การสร้าง “ความเป็นตัวของตัวเอง” หมายถึง การไม่ยอมหลงเชื่ออะไรง่าย ๆ มีจิตใจกว้างขวางที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แล้ววิเคราะห์ค้นหาความจริงด้วยสติปัญญาของตนเอง

3) การสอนให้นักเรียนตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ตามมิติเวลา จะต้องอธิบายให้เห็นว่า อดีตต่างจากปัจจุบันและอนาคต ซึ่งจะทำให้นักเรียนตื่นตัวที่จะปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เพราะนักเรียนจะตระหนักในความจริงว่า ผู้ที่หยุดอยู่กับที่ในขณะที่ทุกสิ่งในโลกมีการเปลี่ยนแปลง ผู้นั้นจะกลายเป็นผู้ล่าช้าไปในที่สุด

4) ต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่นักเรียนและสังคมส่วนรวมจะได้รับ ครูประวัติศาสตร์จะต้องรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ไม่ควรที่จะสอนประวัติศาสตร์แบบชาตินิยมจนเกินไป การสอนประวัติศาสตร์แบบชาตินิยมในอดีตเป็นปัจจัยหนึ่งต่อการสร้างความขัดแย้งระหว่างประเทศและการสงคราม เราควรจะเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของประเทศอย่างมีเหตุผลเพื่ออนาคตของประเทศจะไม่มีดมน

5) ในด้านหลักการสอน ครูประวัติศาสตร์จะต้องหนักกว่า การสอนประวัติศาสตร์มีลักษณะต่างจากศาสตร์สาขาอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น ในการสอนคณิตศาสตร์หรือฟิสิกส์ นักเรียนจะต้องเรียนจากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องยากตามลำดับขั้นของเนื้อหาซึ่งไม่สามารถข้ามขั้นได้เพราะจะทำให้ นักเรียนไม่เข้าใจในเรื่องที่กำลังเรียนอยู่ แต่การสอนประวัติศาสตร์ไม่สามารถจะสอนนักเรียนในรายละเอียดของทุกเนื้อหาได้ ด้วยเหตุนี้ ในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง ครูประวัติศาสตร์จึงต้องเลือกเรื่องหรือประเด็นและวิธีสอนให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

วิธีสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น ครูจะต้องรู้จักใช้หลักฐานที่มองปัญหาประวัติศาสตร์ในเรื่องเดียวกันด้วยทัศนะที่แตกต่างกัน โดยผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ที่ทัศนะสำคัญเหล่านี้พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบให้นักเรียนเข้าใจได้แจ่มแจ้ง ปัญหาต่อมาคือ ผู้สอนจะผสมผสานวิธีการสอนกับอิทธิพลต่อการคัดเลือกเนื้อหาเช่นกัน วิธีการสอนสำคัญกว่าเนื้อหาที่จะสอน ถ้าเนื้อหาดีวิธีการสอนไม่ดีจะเกิดประโยชน์น้อยมาก

ดังนั้นครูประวัติศาสตร์ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้เป็นวิชาที่ไม่เน้นเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ และมีการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล วิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์มีอยู่หลายวิธีที่จะสนองกระบวนการคิดให้เกิดแก่นักเรียน เช่น การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีการสืบสวนสอบสวนและวิธีการแก้ปัญหา กลยุทธ์การสอนด้วยวิธีสอนดังกล่าวจะช่วยสร้างความสนใจเกี่ยวกับข้อมูลให้นักเรียน ทำให้ นักเรียนเกิดการสังเกต สงสัย ตั้งสมมติฐาน และค้นคว้ารวบรวมหลักฐานเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนหรือโต้แย้งสมมติฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล จนนำไปสู่การสร้างข้อสรุปหรือผลการศึกษาดูด้วยวิธีดังกล่าวอย่างเป็นระบบ การให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมตามที่กล่าวมาข้างต้นจะช่วยให้ นักเรียนเกิดทัศนคติใหม่ที่มีต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในทิศทางเชิงบวก กล่าวคือ กระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติในการแสวงหาความรู้ความจริงด้วยตนเอง ไม่ใช่แค่การท่องจำ

เนื้อหาเพียงอย่างเดียว จะช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบวิธีการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือได้ไม่เลือนลอย การเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือเจตคติต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ของนักเรียนให้เป็นเช่นนี้จะส่งผลให้การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญและให้ประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างแท้จริง (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554: 201)

การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์จึงควรส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ (เฉลิม มลิลานิติเขตต์ปรีชา, 2559: 12) เนื่องจากเจตคติเป็นสิ่งที่ช่วยเตรียมความพร้อมต่อการปฏิบัติ (ธีรวิมล เอกะกุล, 2549: 20) ในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยอาศัยทักษะและกระบวนการที่จำเป็นทางประวัติศาสตร์ เช่น การสืบค้น การลำดับเหตุการณ์ตามช่วงเวลา การประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์ การตีความ และการสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดจนสามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ได้ด้วยตนเอง รวมทั้งเกิดการคิดทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 130) ดังนั้นงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (แดคีย์) ที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกขั้นตอนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ให้แก่ นักเรียน โดยมุ่งศึกษาเจตคติในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้สึกรู้สึก และด้านพฤติกรรมของนักเรียนที่มีต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคีย์ตามนิยามองค์ประกอบของเจตคติทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ความรู้ ความคิด และความเชื่อของนักเรียนเกี่ยวกับการเห็นคุณค่า หรือไม่เห็นคุณค่าต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์

2) ด้านความรู้สึกรู้สึก หมายถึง อารมณ์ของนักเรียนที่แสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์

3) ด้านพฤติกรรม หมายถึง แนวโน้มในการแสดงออกของนักเรียนที่จะปฏิบัติหรือหลีกเลี่ยงจะปฏิบัติต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ดังนี้

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

5.1.1 งานวิจัยภายในประเทศ

ชัยรัตน์ โตศิลา (2555: ง) ได้พัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 2) ศึกษาคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยพิจารณาจากทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนอธิบายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา (2) ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก (3) ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล (4) ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ (5) ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ 2) คุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนซึ่งพิจารณาจากผลของการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีดังนี้ 2.1) ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2.3) ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีพัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้น นักเรียนสามารถกำหนดคำถามสำคัญ ตั้งสมมติฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบ ตีความหลักฐาน และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของเส้นเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปรางฤทัย ใจสุทธิ (2556: 79-80) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์และความสามารถในการคิดสังเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์และความสามารถในการคิดสังเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์และวิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนจำนวน 80 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองจำนวน 40 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 40 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีความสามารถในการประเมิน

หลักฐานทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีความสามารถในการคิดสังเคราะห์หลังเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีความสามารถในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการคิดสังเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศศิพัชร จำปา (2558: 184-187) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ 2) ทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ และ 3) ขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นเพื่อวิเคราะห์และกำหนดประเด็นคำถามทางประวัติศาสตร์ ขั้นที่ 2 การสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลหลักฐาน ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ตีความข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบด้วยบริบทและมุมมองทางประวัติศาสตร์ และ ขั้นที่ 4 การสังเคราะห์และสรุปข้อมูลเพื่อสร้างองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) ผลของการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นพบว่า 2.1) นักเรียนมีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์สูงขึ้น 2.2) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.3) นักเรียนมีสำนึกรักษ์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2.4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก 3) ผลการขยายผลรูปแบบพบว่า การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นฯ หลังเรียนตามรูปแบบนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์สูงขึ้น มีสำนึกรักษ์ท้องถิ่นในระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

ยุทธศิลป์ แพลนนาค (2559: 102-103) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแอดคีย์ที่มีต่อทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและ

ความสามารถในการตั้งคำถามสำคัญทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและความสามารถในการตั้งคำถามสำคัญทางประวัติศาสตร์นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคิรัล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า ทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณทางประวัติศาสตร์และความสามารถในการตั้งคำถามสำคัญทางประวัติศาสตร์นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคิรัลสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ที่ขุกุล คำงาม (2560: 121-122) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 2) เปรียบเทียบการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอน DACIR ก่อนและหลังการทดลอง และ 3) เปรียบเทียบการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอน DACIR กับกลุ่มที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 28 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2) นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.1.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Colby (2007) ได้พัฒนารูปแบบการสืบสอบทางประวัติศาสตร์ที่มีหลักการสอน คือ 1) สอนความรู้ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ 2) เพิ่มประสิทธิภาพทักษะการตีความ 3) ปลุกฝังมุมมองทางประวัติศาสตร์โดยมีพื้นฐานประวัติศาสตร์เชิงประจักษ์ และ 4) เสริมแรงให้นักเรียนเขียนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เพื่อศึกษาผลของรูปแบบการสอนที่สัมพันธ์กับทักษะการคิดทาง

ประวัติศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนเกรด 7 จำนวน 25 คน เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักเรียน ก่อนและหลังการสอน ผลการวิจัยพบว่า วิธีสอนและเทคนิคการสอน ได้แก่ การอภิปรายแบบกลุ่มใหญ่และเล็ก การนำเสนอปากเปล่า อภิปรายเกี่ยวกับเอกสารขั้นต้น การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการบรรยาย และการเขียนงานทางประวัติศาสตร์ การสร้างงานเขียนทางประวัติศาสตร์โดยนำแต่ละมุมมองมาร้อยเรียงเข้าด้วยกัน สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของรูปแบบที่ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์และการเข้าถึงความรู้ลึกทางประวัติศาสตร์

Monte-Sano (2011: 212-249) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการสอนสาขาวิชาเฉพาะของครูประวัติศาสตร์รายหนึ่งและการเขียนและให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนสหรัฐอเมริกา เกรด 11 ที่เรียนวิชาประวัติศาสตร์ ในระยะเวลา 1 ภาคเรียน ไปพร้อมกัน ข้อมูลของนักเรียนประกอบด้วยตัวอย่างการเขียนก่อนและหลังการเรียนการสอน รวมถึงการมอบหมายให้เขียนเรียงความ การสัมภาษณ์ คำอธิบายประกอบการอ่านอย่างสม่ำเสมอ ข้อมูลของครูประกอบด้วย การสังเกต การสัมภาษณ์ และแผนงานต่าง ๆ เช่น การมอบหมายงาน และผลสะท้อนกลับ มีขั้นตอนการศึกษาและพัฒนาที่เน้นการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การให้มุมมอง และการตีความ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้การตีความอดีตได้อย่างมีเหตุผลและถูกต้องมากขึ้น โดยใช้กลยุทธ์การสอนที่สำคัญ ได้แก่ การให้นักเรียนบันทึกเขียนคำอธิบายเพิ่มเติมหลังจากการอ่านหลักฐานขั้นต้น ซึ่งการเขียนในลักษณะนี้เป็นการมุ่งเน้นในเรื่องการรับรู้และอธิบายมุมมองทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งการสังเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์ และการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักฐานและความถูกต้องของการตีความแก่นักเรียน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า วิธีการอ่านและเขียนที่เฉพาะเจาะจงสามารถช่วยให้นักเรียนเข้าใจประวัติศาสตร์และเรียนรู้ในการคิดอย่างเป็นประวัติศาสตร์ (think historically) ตลอดจนเป็นการพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้ขั้นสูง (advanced literacy skills)

Carvalho and Barca (2012: 24-39) ได้ศึกษาการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนในกลุ่มประเทศยุโรป โดยศึกษาความสามารถในการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนไอซ์แลนด์ อิตาลี และโปรตุเกสที่เรียนปีสุดท้ายของหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 54 คน อายุระหว่าง 13 - 16 ปี นักเรียนจะต้องนำเสนอการตีความหลักฐานที่เป็นข้อโต้แย้งระหว่างการยึดครองโรมันกับสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ การวิเคราะห์ใช้ตัวชี้วัด 2 ข้อ คือ แหล่งข้อมูลที่น่ามาใช้ตีความหลักฐาน และการตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนน้อยใน 3 ประเทศที่ตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริง และให้เหตุผลที่ขัดแย้งระหว่างสถานที่กับการตีความหลักฐาน

Terence, Wout, and Wilfried (2012: 94-105) ได้ศึกษาผลของการใช้แผนที่ความคิดเพื่อความเข้าใจประวัติศาสตร์ สมมติฐานการวิจัย คือ การเชื่อมโยงความคิดรวบยอดหลาย ๆ ความคิดนำไปสู่ความคิดหลักได้ และปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจประวัติศาสตร์สามารถกระทำผ่านการใช้แผนที่ความคิดได้ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนจำนวน 207 คน แบ่งออกเป็นกลุ่ม โดย 4 กลุ่มแรกแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยละประมาณ 25 คน ภาระงานคือการทำแผนที่ความคิด อีก 4 กลุ่มหลังให้ทำภาระงานอื่น ๆ ตามปกติ โดยมีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ผลการทดลองพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้ทำแผนที่ความคิดได้ออกแบบแผนที่ความคิดด้วยการเสนอความคิดเชิงนามธรรมโดยวิธีการใช้ความคิดหลักเชื่อมโยงกับความคิดย่อย การวิเคราะห์ผลแสดงให้เห็นว่าการใช้แผนที่ความคิดมีความสัมพันธ์ในทิศทางที่ดีกับความเข้าใจประวัติศาสตร์

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์

5.2.1 งานวิจัยภายในประเทศ

ศุภณัฐ พานา (2560: ง) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ตามแนวคิดกระบวนการสืบสอบแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มร่วมกับแนวคิด Magic If เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์และการรับรู้ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่พัฒนาตามแนวคิดกระบวนการสืบสอบแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มร่วมกับแนวคิด Magic If เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์และการรับรู้ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 31 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย แบบทดสอบทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์และการรับรู้ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) รูปแบบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ตามแนวคิดกระบวนการสืบสอบแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มร่วมกับแนวคิด Magic If ประกอบด้วย หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน แนวทางในการจัดการเรียนการสอน การเตรียมการสอน และขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นการสนทนาเกี่ยวกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ (2) ขั้นการจินตนาการเกี่ยวกับอดีต (3) ขั้นการจัดการกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (4) ขั้นการสำรวจผ่านกาลเวลา และ (5) ขั้นการสะท้อนถึงอดีต ตลอดจนการวัดและประเมินผล 2) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนนี้มีทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์และการรับรู้ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีการเปลี่ยนแปลงของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์และการรับรู้ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ไปในทางที่ดีขึ้น

5.2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Meier (2009) ได้วิจัยเรื่อง The Use of Primary Source Historical Documents, Historical Reasoning Heuristics, and the Subsequent Development of Historical Empathy มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลของการใช้แหล่งข้อมูล/เอกสารชิ้นต้นทางประวัติศาสตร์ร่วมกับการแนะนำและกระตุ้นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์ ผ่านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองที่มีต่อการให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์ มีองค์ประกอบ คือ 1) การจัดหาข้อมูล 2) การหาหลักฐานสนับสนุน และ 3) การสร้างคำอธิบายบริบท อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในฟิลาเดลเฟีย รัฐเพนซิลเวเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา จำแนกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 จำนวน 26 คน ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มทดลองที่ได้รับแหล่งข้อมูล/เอกสารชิ้นต้นทางประวัติศาสตร์ และได้รับการแนะนำเกี่ยวกับการให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์ กลุ่มที่ 2 จำนวน 23 คน ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มเปรียบเทียบโดยจะได้รับเฉพาะแหล่งข้อมูล/เอกสารชิ้นต้นทางประวัติศาสตร์ แต่จะไม่ได้รับการแนะนำเกี่ยวกับการให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์ และกลุ่มที่ 3 จำนวน 28 คน ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เอกสารและตำราเรียนแบบดั้งเดิมตลอดระยะเวลาการศึกษา ระหว่างการวิจัยทุกกลุ่มจะได้รับการประเมินผล 4 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์และการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ โดยกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยของทั้งสองตัวแปรดังกล่าวต่ำที่สุด นอกจากนั้นกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบยังมีคะแนนเฉลี่ยการให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์และการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้นควบคู่กันตลอดการศึกษา

Brooks (2011) ได้ศึกษาเรื่อง Historical Empathy as Perspective Recognition and Care in One Secondary Social Studies Classroom เป็นวิจัยเชิงสำรวจกรณีศึกษาเกี่ยวกับการทดสอบการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ยุโรปชั้นสูงสำหรับนักเรียนเกรด 10 กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้รับผิดชอบรายวิชา 1 คน และนักเรียน 4 คน โดยเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ซึ่งใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 5 เดือน ซึ่งมีระยะเวลาในการจัดการเรียนสอน 29 ชั่วโมง ผลการวิจัยพบว่า ครูมีการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ การรับรู้มุมมองทางประวัติศาสตร์ด้วยการบรรยายการใช้แหล่งข้อมูลชิ้นต้นและชั้นรอง และการอภิปรายในชั้นเรียน ส่วนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนนั้นยังไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้เนื่องจากความซับซ้อนของบุคคลกับวัตถุประสงค์ของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

Davison (2012: 178-186) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 14-15 ปี จำนวน 47 คน จาก Eastside School แบ่งห้องเรียน A/C จำนวน 22 คน ซึ่งเรียนรู้เกี่ยวกับจิตพิสัย (affective learning tasks) ห้อง C/A 23 คน ซึ่งเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธิพิสัย (cognitive learning tasks) ซึ่งทั้งสองห้องต่างมีนักเรียนร้อยละ 70 เป็นชาวเอเชียหรือชาวนิวซีแลนด์ยุโรป (New Zealand European) และร้อยละ 8 เป็นชาวเมารี (Maori) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เอกสาร การทำแบบสำรวจย้อนกลับของนักเรียน และการสังเกตการณ์ในชั้นเรียน สามารถระบุพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของการรับรู้ความรู้สึทางประวัติศาสตร์ คือ การใส่ใจความรู้สึก หลักฐานจินตนาการ มุมมองที่หลากหลาย ความรู้เกี่ยวกับบริบท การเปิดใจ การใช้ดุลยพินิจ ซึ่งงานวิจัยนี้ระบุว่า การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์เป็นความสามารถทั้งทางด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัย

Endacott and Brooks (2013: 41-55) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสรุปได้ว่า การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์นักเรียนจะต้องรับรู้ความหลากหลายของมุมมองทางประวัติศาสตร์ ยอมรับและศึกษาความแตกต่างของมุมมองที่หลากหลายของผู้อื่น การสร้างและอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์จากการจินตนาการและใช้หลักฐานในการอ้างอิงเพื่อทำความเข้าใจในบริบททางประวัติศาสตร์ การเชื่อมโยงความรู้สึกที่แสดงความใส่ใจต่อความเป็นไปของอดีตจากดุลยพินิจของตน โดยตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างความเชื่อในอดีตกับปัจจุบันและความเข้าใจบริบทในปัจจุบัน

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

5.3.1 งานวิจัยภายในประเทศ

อนุพงษ์ ชุมแวงวาปี (2554: 148) ได้ศึกษาผลการใช้หน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) โดยใช้ในการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลของการใช้หน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) ในวิชาประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) โดยใช้ในการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ที่สุด 2) นักเรียนจำนวนร้อยละ 85 มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณร้อยละ 75.52 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด คือร้อยละ 70 3) นักเรียนจำนวนร้อยละ 85 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 86.5 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 80 และ 4) นักเรียนมีเจตคติทางบวกต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับมากที่สุด

สัญญาพร เสงี่ยมพร (2557: 94-96) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระประวัติศาสตร์ เจตคติที่มีต่อสาระประวัติศาสตร์ และทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน รวม 60 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่มจากนั้นจับสลากเพื่อแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน กลุ่มทดลองใช้การจัดการเรียนรู้แบบพุทธะและกลุ่มควบคุมใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ ใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 15 คาบ คาบละ 50 นาที ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะมีเจตคติต่อการเรียนสาระประวัติศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะมีทักษะทางสังคมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียนสาระประวัติศาสตร์ และทักษะทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 5) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียนสาระประวัติศาสตร์ และทักษะทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิพัทธ์ ทิพยภรณ์ (2558: 101-107) ได้ศึกษาการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์แบบบูรณาการเรื่อง “เสรีไทยแพร” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์แบบบูรณาการเรื่อง “เสรีไทยแพร” 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์แบบบูรณาการ เรื่อง “เสรีไทยแพร” และเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 70) 3) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์แบบบูรณาการ เรื่อง “เสรีไทยแพร” และเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 60) และ 4) เปรียบเทียบทัศนคติต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ก่อนและหลังการจัดการ

เรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์แบบบูรณาการ เรื่อง “เสรีไทยแพร” กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 37 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินหน่วยการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์แบบบูรณาการโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีคุณภาพผ่านตามเกณฑ์ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและผ่านเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 70) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและผ่านเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 60) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ทักษะคิดต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

David and Cheruiyot (2016: 90-93) ได้ศึกษาเจตคติของผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาใน Bomet County ประเทศเคนยาที่มีต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครอง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 18 คน ครูประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครองจำนวน 24 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 410 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการเก็บรวมข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนและใช้แบบสอบถามปลายปิดในการเก็บรวมข้อมูลจากครูและนักเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักเรียนร้อยละ 71 สนุกกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครองเนื่องจากบทเรียนมีความน่าสนใจและเข้าใจได้ง่าย รวมทั้งครูมีความพร้อมในการสอนและการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่นักเรียนอยู่เสมอ นักเรียนร้อยละ 87 คิดว่าประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครองวิชาที่เป็นประโยชน์สำหรับการประกอบอาชีพในอนาคตของตนเองและช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง สังคม และวัฒนธรรมประเทศอื่น ๆ ส่วนผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 88.9 เห็นว่านักเรียนในโรงเรียนของตนเองรู้สึกชอบเรียนรู้ประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครองซึ่งส่งผลให้เกิดความสนใจในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 66.7 ได้เสนอว่าประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครองควรจะเป็นวิชาเลือกในโรงเรียนมัธยมศึกษา แม้ว่าจะงานวิจัยดังกล่าวจะสรุปได้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครอง แต่อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารและครูควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในทุกๆ วิชา เนื่องจากเจตคติเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการเรียนรู้เพราะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมหรือยับยั้งพฤติกรรมของนักเรียนหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การเอาใจใส่ การตอบสนอง การให้ความสำคัญ และการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้การที่นักเรียนมีเจตคติเชิงลบต่อบางวิชาจึงถือเป็นปัญหาที่สำคัญในการเรียนรู้ของนักเรียนประการหนึ่ง

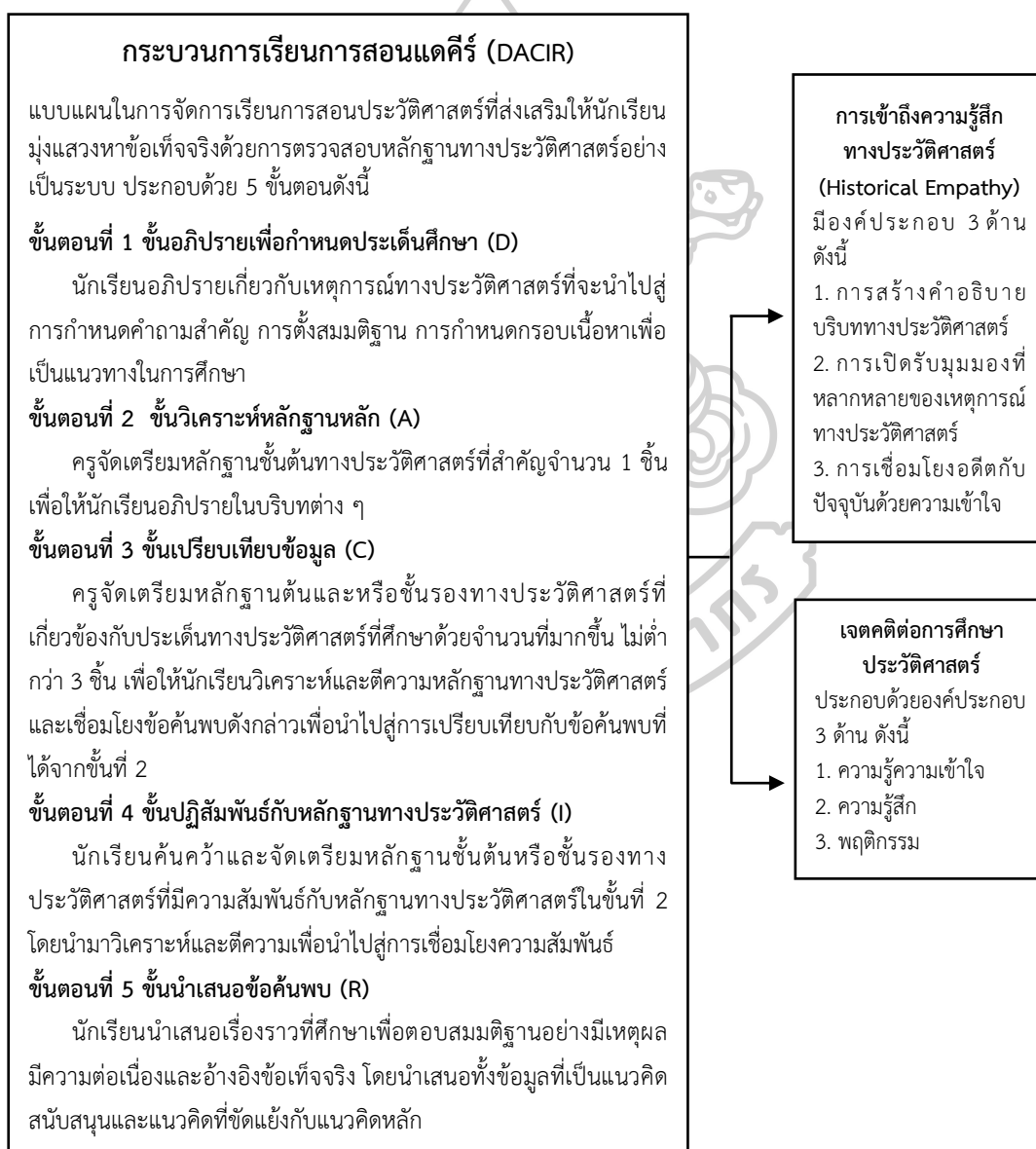
Köse (2017: 1291-1311) ได้ศึกษาเจตคติของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาที่มีต่อบทบาทของครูประวัติศาสตร์ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยการใชแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักศึกษาครูจำนวน 30 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในภาควิชาสังคมศาสตร์และการสอนคณิตศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในเขตทะเลดำตะวันตก ผลการนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาสรุปได้ว่า ครูประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำวิธีการและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระหว่าง/ตลอดหลักสูตรการศึกษา เช่น การพานักเรียนไปทัศนศึกษา การใช้ภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ นวนิยาย บทกวีเป็นสื่อในการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังพบว่าบุคลิกภาพและทัศนคติของครูประวัติศาสตร์มีผลโดยตรงต่อความชอบหรือไม่ชอบของผู้เรียน ซึ่งความรู้สึกที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะส่งผลต่อเจตคติและความสนใจเกี่ยวกับบทเรียนประวัติศาสตร์ในปีการศึกษาต่อ ๆ ไปอีกด้วย

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ และเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์สรุปได้ว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ และเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์เป็นสิ่งสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ หากครูประวัติศาสตร์จัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบกระบวนการ วิธีการ เทคนิค และนวัตกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของนักเรียน เช่น การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ การอภิปรายเกี่ยวกับเอกสารชั้นต้น การสืบสอบ การวิเคราะห์ การวิพากษ์ การตีความ การสังเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และการนำเสนอเทศจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์มาใช้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเพื่อกระตุ้นความสนใจต่อการศึกษาศาสตร์ โดยคำนึงถึงลีลาการเรียนรู้ของนักเรียน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันจำเป็นต่อการสร้างความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล บนพื้นฐานของข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น การตั้งคำถามสำคัญ การเรียนรู้ มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ การอ่านเชิงวิพากษ์ การให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์ การคิดทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้จึงได้นำกระบวนการเรียนการสอนแต่เดิมซึ่งเป็นแบบแผนในการจัดการเรียนการสอนที่สนับสนุนให้

นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในทุกขั้นตอนของกิจกรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนการสอนแดคิร (DACIR) (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555) เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยได้ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 กรอบแนวคิดของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแคคิรที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การออกแบบการวิจัย
3. การกำหนดขอบเขตของการวิจัย
4. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง
5. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

โดยแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร วารสาร ตำรา ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์
2. ศึกษามาตรฐาน ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. ศึกษาสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์จากเอกสารและตำราวิชาการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

4. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัย การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อนำมาใช้ออกแบบ และพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ และ 2) แบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

การออกแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยก่อนทดลอง (Pre Experimental Designs) แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนการทดลองและทดสอบหลังการทดลอง (The One Group Pretest - Posttest Design) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 143-144) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แบบการวิจัย The One Group Pretest - Posttest Design

สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T ₁	X	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบการวิจัย

T ₁	แทน	การทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่คี่ร์
X	แทน	การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่คี่ร์
T ₂	แทน	การทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่คี่ร์

การกำหนดขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 9 ห้องเรียน มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 325 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 36 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น (Independent Variable)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คิรี

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

3.2.1 การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์

3.2.2 เจตคติต่อการศึกษาศาสตร์

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โดยใช้เวลาในการทดลองจำนวน 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

5. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับธรรมชาติในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามช่วงวัยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งมีอายุระหว่าง 15 ปี ถึง 18 ปี ที่มีความรู้สึของตนเองไปในทิศทางของการมีวิจรณ์ญาณ มีการคิดอย่างอิสระในปัญหาปัจจุบันเท่ากับปัญหาในอดีต และสามารถที่จะค้นหาพยานหลักฐาน สร้างข้อโต้แย้งที่มีเหตุผลแยกแยะ แปลความหมายเพื่อหาความจริงที่ซ่อนเร้นอยู่ในเรื่องราวได้ (ฮิล ชาร์ล ปีเตอร์, 2513: 105-107) นอกจากนี้นักเรียนวัยดังกล่าวอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนาความเข้าใจทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนโดยทั่วไปและประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยภาพรวม (Egan, 1997 อ้างถึงใน ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 41) และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในเนื้อหาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ช่วงชั้น ม. 4 - 6 สาระที่ 4 ตัวชี้วัดช่วงชั้น ม. 4 - 6 ตามมาตรฐาน ส 4.1 ตัวชี้วัดที่ 1 และ 2 และมาตรฐาน ส 4.3 ตัวชี้วัดที่ 1 2 และ 3 จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนปลาย จำนวน 4 ชั่วโมง หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยธนบุรีตอนปลาย จำนวน 4 ชั่วโมง และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 4 ชั่วโมง รวมเป็น 12 ชั่วโมง ดังตารางที่ 6 ต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 กับเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัด	เนื้อหาตาม หลักสูตรแกนกลาง	หน่วยการเรียนรู้ที่ใช้ในการวิจัย
ส 4.1	1. ตระหนักถึงความสำคัญ ของเวลาและยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ที่แสดงถึง การเปลี่ยนแปลงของ มนุษยชาติ	1. เวลาและยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ที่ปรากฏใน หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ไทยและประวัติศาสตร์สากล 2. ตัวอย่างเวลาและยุคสมัย ทางประวัติศาสตร์ของสังคม มนุษย์ที่มีปรากฏในหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ 3. ความสำคัญของเวลาและ ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์	1. หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัย อยุธยาตอนปลาย
ส 4.3	1. วิเคราะห์ประเด็น สำคัญทางประวัติศาสตร์ ไทย 2. วิเคราะห์ความสำคัญ ของสถาบัน พระมหากษัตริย์ต่อชาติ ไทย 3. วิเคราะห์ปัจจัยที่ ส่งเสริมการสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาไทยและ วัฒนธรรมไทยที่มีต่อ สังคมไทยในปัจจุบัน	ประเด็นสำคัญทาง ประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมา ของชนชาติไทย อาณาจักร โบราณในดินแดนไทย และ อิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย ปัจจัยที่มีต่อการสถาปนา อาณาจักรไทยในช่วงเวลา ต่าง ๆ สาเหตุและผลของ การปฏิรูปการปกครอง บ้านเมือง การเลิกทาส เลิกไพร่ การเสด็จประพาส ยุโรป และหัวเมืองสมัย รัชกาลที่ 5 แนวคิด ประชาธิปไตยตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 6 จนถึงการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 สมัยรัชกาลที่ 7	2. หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยธนบุรีตอนปลาย 3. หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการเมือง การปกครองสมัยรัตนโกสินทร์

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคิรั (DACIR) ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนการสอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา (The Discussion on the Issue of the Study: D) ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก (The Analysis of the Essential Primary Evidence: A) ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล (The Comparison of Data: C) ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Interaction with the Historical Evidence: I) และขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ (Report the Findings: R) จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยเรื่อง 1) การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 2) การสิ้นอำนาจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และ 3) การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ใช้เวลาสอน 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคิรั ประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลาสอน 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง การจัดการเรียนการสอน 4 คาบเรียน ถือว่าครบตามเนื้อหาใน 1 เรื่องจากทั้งหมด 3 เรื่อง และครบตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแดคิรั ซึ่งแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแดคิรัมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. ศึกษากระบวนการเรียนการสอนแดคิรั ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนการสอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ
3. ศึกษาเนื้อหาสาระประวัติศาสตร์ไทยที่จะนำมาใช้จัดการเรียนการสอนร่วมกับกระบวนการเรียนการสอนแดคิรั ประกอบด้วย ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนปลาย ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยธนบุรีตอนปลาย และการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์ จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความเหมาะสม
4. ศึกษาความหมาย องค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เพื่อนำมาสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ แล้วนำมาพิจารณาถึงความสัมพันธ์ร่วมกับกระบวนการเรียนการสอนแดคิรัพบว่ามีคุณสมบัติสอดคล้องกัน
5. ศึกษาความหมาย ลักษณะสำคัญ องค์ประกอบ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเจตคติการวัดและประเมินเจตคติ และเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการศึกษาศาสตร์ของนักเรียน

6. นำเป้าหมาย มาตรฐาน ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ ขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแต่ครีที่พิจารณาเกี่ยวกับการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ มาสร้างเป็นแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ โดยสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนใน 1 หน่วยการเรียนรู้ ได้ตามตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 การจำแนกจำนวนชั่วโมงกับขั้นตอนการเรียนการสอนแต่ครี

แผนหน่วย การเรียนรู้	ชั่วโมง	ขั้นตอนการสอนแต่ครี
1 หน่วย การเรียนรู้/ 4 ชั่วโมง	ชั่วโมงที่ 1	ขั้นตอนที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา
	ชั่วโมงที่ 2	ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก ขั้นตอนที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล
	ชั่วโมงที่ 3	ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์
	ชั่วโมงที่ 4	ขั้นตอนที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ

7. นำแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจพิจารณาความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ เนื้อหาสาระ และความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

8. นำแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มาปรับปรุงตามข้อเสนอของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สามารถสรุปได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

8.1 ควรปรับปรุงสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ให้ครอบคลุมโมทัศน์สำคัญของเนื้อหาที่สะท้อนถึงกระบวนการเรียนการสอนแต่ครีซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญอันจะนำไปสู่การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

8.2 ควรปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องและครอบคลุมสาระการเรียนรู้

8.3 ควรปรับปรุงการใช้ข้อความนำเข้าสู่บทเรียนในขั้นการอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นที่ศึกษาให้เป็นคำถามที่เปิดกว้างหรือถามความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาสาระที่นักเรียนศึกษา

8.4 ควรปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนกระบวนการเรียนการสอนแต่ครีให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การส่งเสริมให้นักเรียนเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์และมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

8.5 ควรอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนให้ถูกต้องและชัดเจน

8.6 ควรเพิ่มเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในชั้นเปรียบเทียบข้อมูลจาก 2 - 3 ชั้น เป็นไม่ต่ำกว่า 3 ชั้น เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสในการวิเคราะห์ตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายมากขึ้น

8.7 ควรปรับปรุงใบความรู้และใบงานในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการเรียนการสอน

9. นำแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ ที่ปรับปรุงแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตรวจสอบความถูกต้องและความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตามประเด็นการประเมินดังนี้

1) องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยครบถ้วน เหมาะสม และมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน

2) การเขียนสาระสำคัญในแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยกระชับ และครอบคลุมข้อสรุปที่เป็นหลักการโดยทั่วไป

3) จุดประสงค์การเรียนรู้ถูกต้อง ชัดเจน ครอบคลุมตัวชี้วัดและเนื้อหาสาระ

4) กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอน

5) กิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

6) กิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แสดงถึงสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับนักเรียน

7) เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับจำนวนเวลาที่กำหนด

8) เนื้อหาสาระในแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยถูกต้องตามหลักวิชาการ

9) หลักฐานและข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสม

10) การวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับตัวชี้วัด สาระสำคัญ และจุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ดังนี้

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีความเหมาะสม
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีความเหมาะสม
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไม่มีความเหมาะสม

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 หน่วยการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.96 0.93 และ 0.97 ตามลำดับ ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

10. นำแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ได้ตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพื่อให้แผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

10.1 ควรเพิ่มกิจกรรมการทบทวนความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามประเด็นที่กำหนดในขั้นตอนที่ 1 ขึ้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษาเพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจภาพรวมของสาระการเรียนรู้โดยสังเขปก่อนการนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในขั้นตอนต่อไป

10.2 ควรปรับคำถามในใบงานให้มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และเขียนคำอธิบายเพิ่มเติมในใบงานหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในกรณีที่มีคำศัพท์ยากแก่การทำความเข้าใจของนักเรียน

10.3 ควรให้นักเรียนทำใบงานและปฏิบัติกิจกรรมสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์นอกเวลาเรียนเพื่อนำมาใช้อภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน ทั้งนี้ครูจะต้องติดตามและประเมินการทำงานตลอดจนให้คำแนะนำในการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวแก่นักเรียนเป็นระยะ

10.4 ควรเพิ่มหลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใหม่มองที่แตกต่างกัน

10.5 ควรเพิ่มแนวคำถามในระหว่างการอภิปรายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

10.6 ควรเน้นย้ำให้นักเรียนประเมินคุณค่าหลักฐานก่อนนำข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในสร้างคำอธิบายทางประวัติศาสตร์หรือนำเสนอองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์

10.7 การนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาใช้ประกอบการเรียนการสอนต้องมีหลักการเลือกใช้ ช่วงเวลาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีความสอดคล้องกัน และหลักฐานสามารถให้ข้อมูลที่มีผลต่อการสร้างความเข้าใจทางประวัติศาสตร์แก่นักเรียน

10.9 การนำเสนอเนื้อหาในใบความรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ ควรเรียงเรียงตามลำดับของเหตุการณ์ คือ สาเหตุของเหตุการณ์ รายละเอียดของเหตุการณ์ และผลของเหตุการณ์

11. นำแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 35 คน ที่เรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ 1 และกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย พบว่า นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ตามวัตถุประสงค์ของแผนการจัดการเรียนรู้ แต่ในขั้นตอนที่ 2 ถึงขั้นตอนที่ 4 ของกระบวนการเรียนการสอน พบว่านักเรียนใช้เวลาค่อนข้างมากในการทำความเข้าใจข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ไม่คุ้นชินด้วยการอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้แนะนำให้นักเรียนพยายามตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์และทำความเข้าใจคำศัพท์ที่ยากด้วยการให้นักเรียนร่วมกันระบุดำคำศัพท์ยังไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ชัดเจน แล้วนำมาอภิปรายถึงความหมายตามความเข้าใจของตน จากนั้นให้นักเรียนสืบค้นคำอธิบายคำศัพท์ดังกล่าวจากแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ เช่น พจนานุกรม สารานุกรม เป็นต้น รวมทั้งพิจารณาข้อความแวดล้อมคำศัพท์ที่ยากต่อการทำความเข้าใจในหลักฐานทางประวัติศาสตร์อันจะนำไปสู่การตีความทางประวัติศาสตร์ได้อย่างสมเหตุสมผล นอกจากนี้ เมื่อนักเรียนต้องนำเสนอข้อค้นพบจากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 3 ถึงขั้นตอนที่ 5 ด้วยการเขียนเชิงบรรยาย นักเรียนโดยส่วนใหญ่จะไม่มีคำอธิบายหลักฐานประกอบการนำเสนอข้อมูลในการเขียนของตน ผู้วิจัยจึงให้นักเรียนพิจารณาถึงแหล่งข้อมูลที่ตนนำมาใช้ประกอบการนำเสนอและแนะนำแนวทางการอ้างอิงหลักฐานประกอบการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงนำข้อค้นพบดังกล่าวมาปรับปรุงแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อการนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

12. นำแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศรัจำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยทดลองกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ ได้แก่ 1) แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ และ 2) แบบวัดเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์ โดยขั้นตอนของการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์แบบอัตโนมัติ จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในการวัดก่อนและหลังการทดลองชุดเดียวกัน มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. ศึกษาองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ที่จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์การวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

2.1 การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบใหญ่ 5 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1.1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ คือ อธิบายสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในเหตุการณ์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์

2.1.2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบย่อย ได้แก่

2.1.2.1 นำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ มาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและ/หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น

2.1.2.2 ระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน

2.1.3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ องค์ประกอบย่อย ได้แก่

2.1.3.1 แสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันบนพื้นฐานบริบทของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

2.1.3.2 นำความรู้ที่ได้จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา มาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

3. ศึกษาแนวทางการสร้างแบบวัดและเกณฑ์วัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

4. นำสาระการเรียนรู้จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แนวทางการสร้างแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ มาสร้างแบบวัดซึ่งแบ่งโครงสร้างออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และส่วนที่ 2 คือ

คำถามย่อย 7 ข้อคำถาม ครอบคลุมทุกองค์ประกอบที่กำหนด โดยข้อสอบแต่ละข้อมีคะแนนเต็ม ข้อละ 3 คะแนน และมีคะแนนเต็มเฉลี่ยของข้อประกอบละ 3 คะแนน ดังตารางที่ 8 ต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกลงทางประวัติศาสตร์กับ จำนวนข้อคำถามที่ใช้ในการสร้างแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกลงทางประวัติศาสตร์

องค์ประกอบหลัก ของการเข้าถึง ความรู้สึกลงทาง ประวัติศาสตร์	องค์ประกอบย่อย ของการเข้าถึงความรู้สึกลงทาง ประวัติศาสตร์	ข้อ คำถาม ที่	จำนวน ข้อสอบ	คะแนน เต็ม	คะแนน เต็ม เฉลี่ย
1. การสร้าง คำอธิบายบริบททาง ประวัติศาสตร์	อธิบายสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพล ต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำ ของผู้คนในเหตุการณ์ตามหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์	1	1	3	3
2. การเปิดรับ มุมมองที่ หลากหลายของ เหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์	2.1 นำความรู้สึกลงนึกคิดของผู้คน ในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มา อธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและ/หรือ ผลกระทบที่เกิดขึ้น	2	1	3	3
	2.2 ระบุความแตกต่างของความรู้สึกลงนึก คิดของผู้คนในเหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน	3.1	1	3	
		3.2	1	3	
		3.3	1	3	
3. การเชื่อมโยงอดีต กับปัจจุบันด้วย ความเข้าใจ	3.1 แสดงความรู้สึกลงนึกคิดของตนเอง ที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ที่เหมือนหรือแตกต่างกันในอดีต กับปัจจุบันบนพื้นฐานบริบทของข้อมูล ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา	4	1	3	3
	3.2 นำความรู้ที่ได้จากเหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้กับ เหตุการณ์ในปัจจุบัน	5	1	3	
จำนวนข้อสอบ		5	7		
รวมคะแนนทั้งหมด				21	3

ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดระดับการให้คะแนนระดับคุณภาพการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ดังนี้

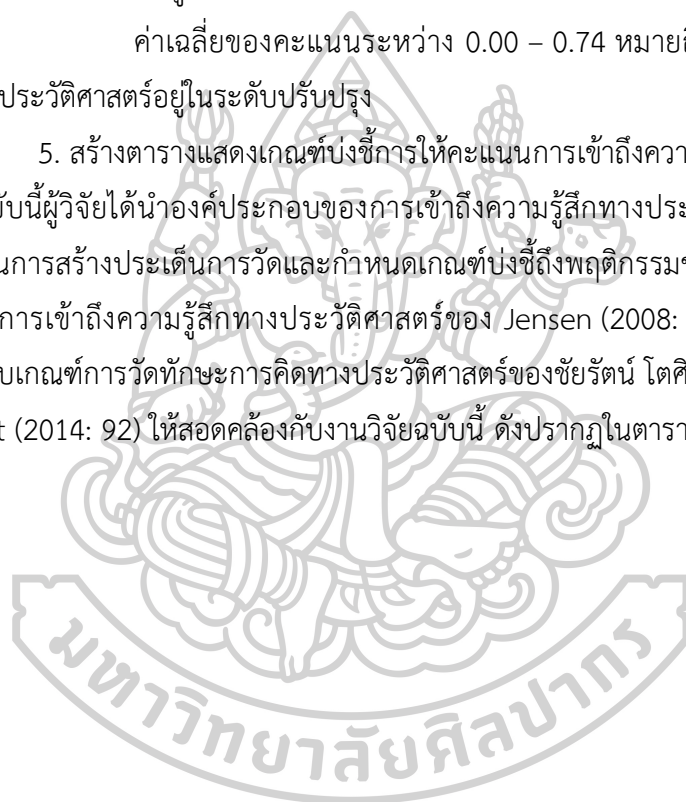
ค่าเฉลี่ยของคะแนนระหว่าง 2.25 – 3.00 หมายถึง นักเรียนมีการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์อยู่ในระดับดี

ค่าเฉลี่ยของคะแนนระหว่าง 1.50 – 2.24 หมายถึง นักเรียนมีการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยของคะแนนระหว่าง 0.75 – 1.49 หมายถึง นักเรียนมีการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์อยู่ในระดับพอใช้

ค่าเฉลี่ยของคะแนนระหว่าง 0.00 – 0.74 หมายถึง นักเรียนมีการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์อยู่ในระดับปรับปรุง

5. สร้างตารางแสดงเกณฑ์บ่งชี้การให้คะแนนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการสร้างประเด็นการวัดและกำหนดเกณฑ์บ่งชี้ถึงพฤติกรรมของนักเรียน โดยปรับใช้เกณฑ์การวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของ Jensen (2008: 65) และ Meier (2009: 95-98) ร่วมกับเกณฑ์การวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของชัยรัตน์ โตศิลา (2555: 87-98) และ VanSledright (2014: 92) ให้สอดคล้องกับงานวิจัยฉบับนี้ ดังปรากฏในตารางที่ 9 ต่อไปนี้

ตารางที่ 9 เกณฑ์บ่งชี้การให้คะแนนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

<p align="center">เกณฑ์บ่งชี้การให้คะแนนองค์ประกอบที่ 1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์</p>	
<p>ตัวชี้วัด อธิบายสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในเหตุการณ์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์</p>	<p>คะแนน/ ความหมาย</p>
<p>ข้อคำถามที่ 1 จงอธิบายถึงสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลให้พระยาตาก (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) ดำเนินการปราบปรามชุมนุมต่าง ๆ ที่ตั้งตนเป็นใหญ่ภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบการอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - ระบุสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้องและครอบคลุมสาระสำคัญ - อธิบายปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในอดีตโดยไม่นำแนวคิดในปัจจุบันมาเป็นข้อกำหนดในการทำความเข้าใจอดีต 	<p>3 ดี</p>
<ul style="list-style-type: none"> - ระบุสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้องและครอบคลุมสาระสำคัญเป็นส่วนใหญ่* - อธิบายปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในอดีตโดยนำแนวคิดในปัจจุบันบางส่วนมาเป็นข้อกำหนดในการทำความเข้าใจอดีต 	<p>2 พอใช้</p>
<ul style="list-style-type: none"> - ระบุสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้องและครอบคลุมสาระสำคัญเป็นบางส่วน** - อธิบายปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในอดีตโดยนำแนวคิดในปัจจุบันมาเป็นข้อกำหนดในการทำความเข้าใจอดีต 	<p>1 ปรับปรุง</p>
<p>ไม่สามารถระบุสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้</p>	<p>0 ไม่ดี</p>

* ส่วนมาก หมายถึง ผิดไปจากแนวคำตอบบ้างเล็กน้อย/ไม่ถูกต้องทั้งหมด

** ส่วนน้อย หมายถึง ผิดไปจากแนวคำตอบเกินครึ่ง/มีความถูกต้องน้อยกว่าร้อยละ 50

ตารางที่ 9 (ต่อ)

<p style="text-align: center;">เกณฑ์บ่งชี้การให้คะแนนองค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์</p>	
<p>ตัวชี้วัด 2.1 นำความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น</p>	คะแนน/ ความหมาย
<p>ข้อคำถามที่ 2 จงอธิบายถึงความรู้สึกนึกคิดของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ส่งผลให้พระองค์ทรงฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรีตอนต้น พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบการอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์</p>	
<p>- ตีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาได้สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์อย่างสมเหตุสมผล</p> <p>- นำความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการตีความข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษามาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ครอบคลุมสาระสำคัญ</p>	3 ดี
<p>- ตีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาได้สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์อย่างสมเหตุสมผลเป็นส่วนมาก*</p> <p>- นำความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการตีความข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษามาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ครอบคลุมสาระสำคัญเป็นส่วนมาก*</p>	2 พอใช้
<p>- ตีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาไม่สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์</p> <p>- นำความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการตีความข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษามาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ครอบคลุมสาระสำคัญเป็นส่วนน้อย**</p>	1 ปรับปรุง
<p>- ไม่สามารถตีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาได้</p>	0 ไม่ดี

* ส่วนมาก หมายถึง ผิดไปจากแนวคำตอบบ้างเล็กน้อย/ไม่ถูกต้องทั้งหมด

** ส่วนน้อย หมายถึง ผิดไปจากแนวคำตอบเกินครึ่ง/มีความถูกต้องน้อยกว่าร้อยละ 50

ตารางที่ 9 (ต่อ)

เกณฑ์บ่งชี้การให้คะแนนองค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์		คะแนน/ ความหมาย
ตัวชี้วัด 2.2 ระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน		
ข้อคำถามที่ 3.1 ผู้คนที่อยู่ในช่วงเหตุการณ์การฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรี มีความรู้สึกนึกคิดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น		
- ตีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาได้อย่างสมเหตุสมผล และครอบคลุมสาระสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์		3 ดี
- ตีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาได้สมเหตุสมผล แต่ยังไม่ครอบคลุมสาระสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์		2 พอใช้
- ตีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาไม่สมเหตุสมผล และไม่ครอบคลุมสาระสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์		1 ปรับปรุง
- ไม่สามารถตีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาได้		0 ไม่ดี

ตารางที่ 9 (ต่อ)

เกณฑ์บ่งชี้การให้คะแนนองค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์	
ตัวชี้วัด 2.2 ระบุความแตกต่างของความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน	คะแนน/ ความหมาย
ข้อคำถามที่ 3.2 นักเรียนมีความรู้สึกนึกคิดต่อเหตุการณ์การฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรีอย่างไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น	
- อภิปรายเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาได้สมเหตุสมผล และครอบคลุมสาระสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์	3 ดี
- อภิปรายเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาได้สมเหตุสมผลเป็นส่วนใหญ่* แต่ยังไม่ครอบคลุมสาระสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์	2 พอใช้
- อภิปรายเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยไม่พิจารณาถึงสาระสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษา	1 ปรับปรุง
- ไม่สามารถอภิปรายเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้	0 ไม่ดี

* ส่วนมาก หมายถึง ผิดไปจากแนวคำตอบบ้างเล็กน้อย/ไม่ถูกต้องทั้งหมด

ตารางที่ 9 (ต่อ)

<p style="text-align: center;">เกณฑ์บ่งชี้การให้คะแนนองค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์</p>	
<p>ตัวชี้วัด 2.2 ระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน</p>	คะแนน/ ความหมาย
<p>ข้อคำถามที่ 3.3 ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่อยู่ในช่วงเหตุการณ์การฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรีที่มีต่อเหตุการณ์ ณ ขณะนั้น มีความเหมือนหรือแตกต่างจากความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างไร จงอธิบายประกอบเหตุผล</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - ระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองได้ชัดเจน - ให้เหตุผลในการแยกแยะความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองได้สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์และประเด็นที่ศึกษา 	3 ดี
<ul style="list-style-type: none"> - ระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองได้ชัดเจน - ให้เหตุผลในการแยกแยะความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองได้ แต่ไม่สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์และประเด็นที่ศึกษา 	2 พอใช้
<ul style="list-style-type: none"> - ระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองได้ แต่ไม่ชัดเจน - ให้เหตุผลในการแยกแยะความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองที่ไม่สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์และประเด็นที่ศึกษา 	1 ปรับปรุง
<ul style="list-style-type: none"> - ไม่สามารถระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองได้ 	0 ไม่ดี

ตารางที่ 9 (ต่อ)

เกณฑ์บ่งชี้การให้คะแนนองค์ประกอบที่ 3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ	
ตัวชี้วัดที่ 3.1 แสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันบนพื้นฐานบริบทของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา	คะแนน/ ความหมาย
ข้อคำถาม 4 รัฐบาลไทยสามารถนำแนวคิดที่ได้รับจากวิธีการฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือบริหารบ้านเมืองในยุคปัจจุบันได้หรือไม่ เพราะเหตุใด	
อธิบายความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม*	3 ดี
อธิบายความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้ แต่ไม่ครอบคลุมสาระสำคัญของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา	2 พอใช้
อธิบายความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันโดยไม่พิจารณาถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา	1 ปรับปรุง
ไม่สามารถอธิบายความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้	0 ไม่ดี

* เหมาะสม หมายถึง อธิบายความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันโดยมีมุมมองทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานบริบทของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา หรืออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ของตนเองที่คล้ายคลึงกับบุคคลในประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

ตารางที่ 9 (ต่อ)

เกณฑ์บ่งชี้การให้คะแนนองค์ประกอบที่ 3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ	
ตัวชี้วัด 3.2 นำความรู้ที่ได้จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้กับบริบทเหตุการณ์ในปัจจุบัน	คะแนน/ ความหมาย
ข้อคำถามที่ 5 นักเรียนจะมีแนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากเหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ทางสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างไร	
- อธิบายแนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ทางสังคมยุคปัจจุบันได้สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษาโดยไม่ใช้ค่านิยมในปัจจุบันเป็นหลักในการตัดสินอดีต - เสนอแนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ทางสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างสร้างสรรค์ มีความเป็นไปได้ และสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน	3 ดี
- อธิบายแนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ทางสังคมยุคปัจจุบันได้สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษาโดยไม่ใช้ค่านิยมในปัจจุบันเป็นหลักในการตัดสินอดีต - เสนอแนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์มาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันที่มีความเป็นไปได้ และสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่	2 พอใช้
อธิบายแนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ทางสังคมยุคปัจจุบันได้เป็นส่วนน้อย* หรือยังขาดความชัดเจนและ/หรือไม่เหมาะสม**	1 ปรับปรุง
ไม่สามารถอธิบายแนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ทางสังคมยุคปัจจุบันได้	0 ไม่ดี

* ส่วนน้อย หมายถึง ผิดไปจากแนวคำตอบเกินครึ่ง/มีความถูกต้องน้อยกว่าร้อยละ 50

** ไม่เหมาะสม หมายถึง อธิบายแนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันได้ไม่สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษา ใช้ค่านิยมในปัจจุบันเป็นหลักในการตัดสินการกระทำของคนในอดีต และหรือเสนอแนวทางในการปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันที่ไม่สร้างสรรค์ ไม่สามารถปรับใช้ได้จริงกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน ไม่สัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน

6. นำแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สามารถสรุปได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

6.1 ควรปรับคำถามให้ตรงประเด็น ชัดเจน สอดคล้อง และครอบคลุมองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

6.2 ควรเพิ่มหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้เป็นกรณีตัวอย่างให้มีความหลากหลายเกี่ยวกับมุมมองทางประวัติศาสตร์ และครอบคลุมสาระสำคัญที่ต้องการให้นักเรียนศึกษา อันจะเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนสามารถสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ตามประเด็นทางประวัติศาสตร์ได้

6.3 ควรอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้เป็นระบบตามรูปแบบที่ถูกต้อง

7. นำแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ตามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตรวจสอบความถูกต้องและความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ตามกรอบประเด็นการประเมิน 3 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความสอดคล้อง/เหมาะสมของหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่ละชิ้นที่นำมาใช้ในการวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยประเด็นการประเมิน ดังนี้

- 1) สามารถแสดงให้เห็นถึงความชัดเจนของเหตุการณ์
- 2) สามารถนำมาใช้วัดตัวชี้วัดของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ได้
- 3) หลักฐานมีความสอดคล้องกับข้อความในแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

ด้านที่ 2 ความสอดคล้อง/เหมาะสมของข้อความแต่ละข้อกับตัวชี้วัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

ด้านที่ 3 ความสอดคล้อง/เหมาะสมของเกณฑ์การให้คะแนนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยประเด็นการประเมิน ดังนี้

1) เกณฑ์การให้คะแนนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ชัดเจน และครอบคลุมการประเมินในทุกองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

2) เกณฑ์การให้คะแนนสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

3) เกณฑ์การให้คะแนนมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการตรวจให้คะแนนของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ได้จริง เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ดังนี้

- +1 หมายถึง ข้อคำถามสอดคล้องกับความสามารถที่ต้องการวัด
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับความสามารถที่ต้องการวัด
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับความสามารถที่ต้องการวัด

ค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับของแบบวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC) มีค่าเท่ากับ 0.93 ซึ่งค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะที่สามารถสรุปได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

7.1 ควรปรับข้อคำถามให้มีความชัดเจน ไม่กำกวม และมีความสัมพันธ์กับหลักฐานที่นำมาใช้ประกอบการสร้างแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์

7.2 ควรปรับปรุงคำที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการให้คะแนนแบบวัดให้มีความชัดเจน สามารถตรวจให้คะแนนได้จริง และสอดคล้องกับตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงการเข้าถึงความรู้ทางประวัติศาสตร์

7.3 ควรเพิ่มเติมข้อมูลของหลักฐานที่นำมาใช้ในการสร้างแบบวัดในบางประเด็น เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น

7.4 ควรตัดคำว่า “อาจจะ” ออกจากประโยคคำถามเพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนเกิดความสับสนในการตอบคำถามที่เกี่ยวกับการตีความความรู้สึก ความคิด ความเชื่อของบุคคลในประวัติศาสตร์ และเพิ่มคำว่า “...เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น” และ “...พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบการอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์” ท้ายประโยคคำถาม เพื่อให้นักเรียนสามารถตอบคำถามได้อย่างชัดเจน เช่น

คำถามเดิม : ผู้คนในเหตุการณ์การฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรี อาจจะมีความรู้สึกนึกคิดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร

แก้ไขเป็น : ผู้คนที่อยู่ในช่วงเหตุการณ์การฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรีมีความรู้สึกนึกคิดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

คำถามเดิม : จงอธิบายถึงความรู้สึกนึกคิดของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ส่งผลให้พระองค์ทรงฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรีตอนต้น

แก้ไขเป็น : จงอธิบายถึงความรู้สึกนึกคิดของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ส่งผลให้พระองค์ทรงฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรีตอนต้น พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบการอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์

8. นำแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและผ่านการอนุญาตอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียน

มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย จำนวน 30 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ซึ่งเคยเรียนรายวิชา ส31106 ประวัติศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 มาแล้ว เพื่อหาค่าความยากง่าย (p) ของแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ โดยใช้เกณฑ์ความยากง่ายระหว่าง 0.20 - 0.80 และหาค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ โดยใช้เกณฑ์ 0.20 ขึ้นไป พบว่า แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.44 - 0.59 ซึ่งข้อสอบมีระดับค่อนข้างยาก (ดี) ถึงค่อนข้างง่าย (ดี) มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.66 - 0.81 มีระดับที่จำแนกได้ดีมาก

9. นำแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.85 มีระดับความเชื่อมั่นสูง

10. นำแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

2. แบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

ในการวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวัด 1 ฉบับ คือ แบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนในช่วงก่อนและหลังการทดลอง มีขั้นตอนการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1. ศึกษาความหมาย ลักษณะสำคัญ องค์ประกอบ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเจตคติ การวัดเจตคติ และเจตคติกับการศึกษาประวัติศาสตร์ จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของเจตคติตามแนวคิดของนักวิชาการ นักจิตวิทยา และนักการศึกษาแล้วนำมาปรับใช้เป็นองค์ประกอบของเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งองค์ประกอบของเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 ด้านความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ความรู้ ความคิด และความเชื่อของนักเรียนเกี่ยวกับการเห็นคุณค่า หรือไม่เห็นคุณค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

1.2 ด้านความรู้สึก หมายถึง อารมณ์ของนักเรียนที่แสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

1.3 ด้านพฤติกรรม หมายถึง แนวโน้มในการแสดงออกของนักเรียนที่จะปฏิบัติ หรือหลีกเลี่ยงจะปฏิบัติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

2. สร้างแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 78 ข้อ ประกอบด้วยข้อความเชิงนิมาน (Positive) และข้อความเชิงนิเสธ (Negative) มีรายละเอียดครอบคลุมถึงคุณลักษณะที่ต้องการวัดทั้ง 3 องค์ประกอบ โดยมีการแบ่งระดับความคิดเห็นของข้อความเชิงนิมานและข้อความเชิงนิเสธ ดังต่อไปนี้

ระดับความคิดเห็น	ข้อความเชิงนิมาน	ข้อความเชิงนิเสธ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5 คะแนน	1 คะแนน
เห็นด้วย	4 คะแนน	2 คะแนน
ไม่แน่ใจ	3 คะแนน	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2 คะแนน	4 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1 คะแนน	5 คะแนน

ผู้วิจัยดำเนินการหาค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งฉบับ แล้วแปลงเป็นระดับเจตคติในเชิงคุณภาพที่มีการแปลความหมายดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 – 5.00	นักเรียนมีระดับเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์สูงมาก
3.51 – 4.50	นักเรียนมีระดับเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์สูง
2.51 – 3.50	นักเรียนมีระดับเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ปานกลาง
1.51 – 2.50	นักเรียนมีระดับเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ต่ำ
1.00 – 1.50	นักเรียนมีระดับเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ต่ำมาก

3. นำแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ที่สร้างขึ้น เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบที่ต้องการวัดกับข้อความที่สร้างขึ้น โดยข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สามารถสรุปได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 ควรปรับสำนวนภาษาที่ใช้ในการสร้างข้อความให้สื่อความหมายถึงเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ในแต่ละองค์ประกอบให้ชัดเจนและครอบคลุม

3.2 ควรสร้างข้อความที่ใช้ในการวัดเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย แนวทางการสอน และความสำคัญของการศึกษาระวัติศาสตร์ ตามแนวคิดของ Barton and Levstik (2004) นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธินยะ (2525) แถมสุข นุ่มนนท์ (2531)

สิริวรรณ ศรีพหล (2554) วินัย พงศ์ศรีเพียร (2543; 2552) สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554; 2558) ชัยรัตน์ โตศิลา (2555) พรเพ็ญ ฮั่นตระกูล (2556) และเฉลิม มลิลา นิติเชตต์ปรีชา (2559)

3.3 ควรตัดข้อความที่เป็นข้อเท็จจริงที่สามารถคาดการณ์ผลได้ชัดเจนหรือมีลักษณะเป็นกลางที่ไม่แสดงให้เห็นถึงคุณหรือโทษของเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ต้องการวัด เนื่องจากไม่สามารถจำแนกนักเรียนที่มีเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันได้

3.4 ควรพิจารณาปรับหรือตัดข้อความที่แสดงรายละเอียดของเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ในแต่ละองค์ประกอบที่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกัน

3.5 ควรปรับและเพิ่มข้อความที่แสดงรายละเอียดของเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงนิเสธให้มีจำนวนมากขึ้น เนื่องจากมีข้อความที่แสดงรายละเอียดของเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงนิเสธเป็นจำนวนมาก

3.6 ควรจัดลำดับข้อความที่ใช้ในการวัดแต่ละองค์ประกอบของเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ให้เป็นไปตามกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์

4. นำแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทำให้มีข้อความที่ประกอบด้วยข้อความเชิงนิเสธ (Positive) และข้อความเชิงนิเสธ (Negative) คงเหลืออยู่จำนวน 61 ข้อ

5. นำแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ จำนวน 61 ข้อ ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องขององค์ประกอบที่ต้องการวัดกับข้อความ ความครอบคลุมขององค์ประกอบที่ต้องการวัดและความถูกต้องของการใช้ภาษา โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อความและองค์ประกอบที่ต้องการวัด (Item Objective Congruence, IOC) โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อความที่มีคุณภาพควรมีดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงจะถือว่าข้อความสอดคล้องกับโครงสร้างและนิยามที่ต้องการวัด ทั้งนี้ข้อความที่ใช้ในการวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์แต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 ควรเน้นคำว่า “ไม่” ที่ปรากฏในข้อความเชิงนิเสธโดยทำเป็นตัวหนาเพื่อให้ นักเรียนสามารถสังเกตรายละเอียดของข้อความได้ชัดเจนมากขึ้น

5.2 ควรตัดคำที่แสดงถึงความถี่ของพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น “แทบทุกครั้ง” “ทุกครั้ง” “เสมอ” “เป็นประจำ” “มักจะ” ออกจากข้อความที่แสดงรายละเอียดของเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นคำบ่งชี้ระดับการแสดงพฤติกรรม ซึ่งนักเรียนจะต้องประเมินความคิดเห็นของ

ตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น ๆ ในช่องมาตราส่วนประมาณค่าที่กำหนดไว้ในแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแล้ว

5.3 ข้อความที่ใช้ควรหลีกเลี่ยงคำศัพท์เฉพาะทางซึ่งไม่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป

6. นำแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

7. นำแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ได้จากการนำไปทดลองใช้มาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับที่ไม่รวมค่าของข้อนั้น (Corrected Item - total Correlation) และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยใช้วิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกข้อความที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ตั้งแต่ 0.2 – 0.8 และค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.8 ขึ้นไป จึงจะถือว่าข้อความนั้นมีคุณภาพ และสามารถนำแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้ ทั้งนี้พบว่า ข้อความทั้งหมด 61 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.40 – 0.82 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 โดยมีค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นรายด้าน ดังนี้

ด้านความรู้ความเข้าใจ 24 ข้อ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.36 - 0.89 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94

ด้านความรู้สึก 21 ข้อ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.39 - 0.80 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94

ด้านพฤติกรรม 16 ข้อ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.39 - 0.80 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90

8. นำแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 36 คน มีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ผู้วิจัยเตรียมการเรียนการสอน ประกอบด้วย สร้างแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้

1.2 จัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์และแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

2. ขั้นตอนการทดลอง

2.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์และแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ก่อนเรียน (Pre-test) เพื่อวัดความรู้พื้นฐานและเก็บผลการทดสอบไปเปรียบเทียบกับผลการเรียนรู้หลังเรียน

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการสอนโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ตามแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ได้สร้างไว้ทั้ง 3 หน่วยการเรียนรู้ และเริ่มทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 รวม 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

2.3 ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์และแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์หลังเรียน (Post-test)

3. ขั้นตอนหลังการทดลอง

ผู้วิจัยเปรียบเทียบผลการทดสอบการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อตรวจสอบว่ากระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์หรือไม่ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ตรวจสอบคุณภาพของแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)

2. ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน ดังนี้

2.1 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC)

2.2 ตรวจสอบความยากง่าย (p) ของแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์

2.3 ตรวจสอบอำนาจจำแนก (r) ของแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึททางประวัติศาสตร์

2.4 ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

3. ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

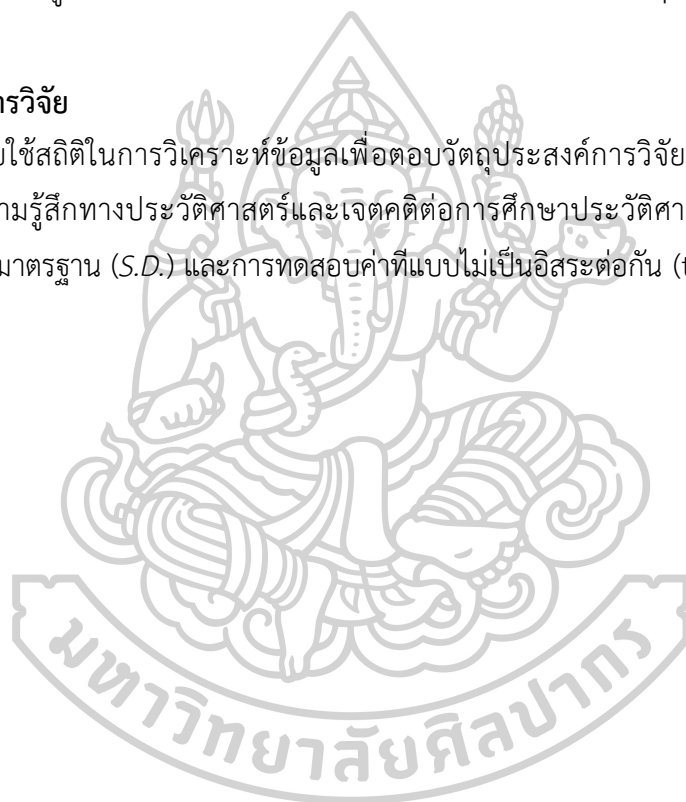
3.1 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC)

3.2 ตรวจสอบอำนาจจำแนก (r) ของแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

3.3 ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย คือ การแปลผลการวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) และการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t -test dependent)

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 36 คน ที่เรียนรายวิชา ส31106 ประวัติศาสตร์หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 3 และ 4 เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนปลาย ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยธนบุรีตอนปลาย และการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ และ 2) แบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน และขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีก่อนเรียนและหลังเรียน

ตอนที่ 3 ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีที่มีต่อเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีก่อนเรียนและหลังเรียน

ตอนที่ 1 ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครี่ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครี่จำแนกตามรายองค์ประกอบ

การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์	คะแนนเต็มเฉลี่ย	M	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์	3	2.67	0.48	ดี	(1)
อธิบายสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อรู้สึนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในเหตุการณ์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์	3	2.67	0.48	ดี	-
2. การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์	3	2.40	0.33	ดี	(2)
2.1 นำความรู้สึนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและ/หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น	3	2.42	0.50	ดี	1
2.2 ระบุความแตกต่างของความรู้สึนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน	3	2.39	0.34	ดี	2
3. การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ	3	2.31	0.32	ดี	(3)
3.1 แสดงความรู้สึนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันบนพื้นฐานบริบทของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา	3	2.47	0.51	ดี	1
3.2 นำความรู้ที่ได้จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน	3	2.14	0.35	ปานกลาง	2
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3	2.41	0.26	ดี	

จากตารางที่ 10 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครี่หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($M=2.41$, $S.D.=0.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ในระดับดี ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่หนึ่งคือ องค์ประกอบที่ 1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ ($M=2.67$,

$S.D.= 0.48$) รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ($M=2.40, S.D.=0.33$) และลำดับสุดท้ายคือ องค์ประกอบที่ 3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ ($M=2.31, S.D.= 0.32$) โดยในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดขององค์ประกอบย่อย ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ อธิบายสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในเหตุการณ์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ อยู่ในระดับดี ($M=2.67, S.D.=0.48$)

องค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เมื่อพิจารณาในรายองค์ประกอบย่อยพบว่า ทั้ง 2 องค์ประกอบย่อยอยู่ในระดับดี โดยที่องค์ประกอบย่อยด้านนำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและ/หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น ($M=2.42, S.D.= 0.50$) อยู่ในลำดับที่หนึ่ง และด้านระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน ($M=2.39, S.D.= 0.34$) อยู่ในลำดับที่สอง

องค์ประกอบที่ 3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ เมื่อพิจารณาในรายองค์ประกอบย่อย พบว่า ด้านแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันบนพื้นฐานบริบทของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา อยู่ในระดับดี ($M=2.47, S.D.=0.51$) และด้านนำความรู้ที่ได้จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($M=2.14, S.D.=0.35$) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศีก์ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 11 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศีก์ก่อนเรียนและหลังเรียน จำแนกตามรายองค์ประกอบ

องค์ประกอบของ การเข้าถึง ความรู้สึกทาง ประวัติศาสตร์	คะแนนเต็ม แต่ละ องค์ประกอบ	ก่อนเรียน (N=36)			หลังเรียน (N=36)			t	p
		M	S.D.	ระดับ	M	S.D.	ระดับ		
1. การสร้าง คำอธิบายบริบท ทางประวัติศาสตร์	3	0.89	0.40	พอใช้	2.67	0.48	ดี	15.67*	.000
2. การเปิดรับ มุมมองที่ หลากหลายของ เหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์	3	0.93	0.16	พอใช้	2.40	0.33	ดี	23.22*	.000
3. การเชื่อมโยง อดีตกับปัจจุบันด้วย ความเข้าใจ	3	0.97	0.16	พอใช้	2.31	0.32	ดี	21.16*	.000
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3	0.94	0.16	พอใช้	2.41	0.26	ดี	28.95*	.000

* $p < .05$, $df=35$

จากตารางที่ 11 พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของคะแนนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศีก์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละด้านของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์พบว่ามีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ($M=2.67$, $S.D.=0.48$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ($M=0.89$, $S.D.=0.40$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ($M=2.40$, $S.D.=0.33$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ($M=0.93$, $S.D.=0.16$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ประกอบที่ 3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ($M=2.31$, $S.D.=0.32$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ($M=0.97$, $S.D.=0.16$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีที่มีต่อเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของ
นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน
แต่ครีจำแนกตามรายด้าน

เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์	M	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
ด้านความรู้ความเข้าใจ	4.46	0.27	สูง	(1)
1. ฉันคิดว่าหลักสูตรไม่ควรกำหนดให้ประวัติศาสตร์เป็นวิชาบังคับ สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเนื่องจากนักเรียนสามารถ ศึกษาได้ด้วยตนเอง (-)	4.17	0.74	สูง	23
2. การศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นการ ส่งเสริมให้ฉันได้ฝึกการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ อย่างเป็นระบบ	4.47	0.56	สูง	14
3. การพิจารณาข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ ส่งเสริมให้ฉันได้ฝึกสร้างมโนภาพเกี่ยวกับความรู้สึกของคนใน เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อันเป็นโอกาสในการทำความเข้าใจ ประวัติศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้ง	4.50	0.61	สูง	9
4. ฉันคิดว่าการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายช่วยลดอคติของผู้ที่ศึกษา ประวัติศาสตร์ลงได้	4.50	0.51	สูง	9
5. การทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมของเหตุการณ์ในอดีตทำให้ ฉันเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น	4.44	0.61	สูง	16
6. การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้ฉันเห็นความแตกต่างระหว่าง บริบทสภาพแวดล้อมในอดีตกับปัจจุบัน	4.61	0.55	สูงมาก	2
7. การศึกษาประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ทำให้ ฉันมีความสามารถในการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็น ที่ศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย	4.39	0.65	สูง	19
8. ฉันคิดว่าความรู้จากการศึกษาประวัติศาสตร์ช่วยให้มนุษย์รู้จัก ตัวตนของตัวเองมากขึ้น	4.50	0.61	สูง	9

ตารางที่ 12 (ต่อ)

เจตคติต่อการศึกษาระดับประวัติศาสตร์	M	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
9. ฉันคิดว่าความรู้จากการศึกษาประวัติศาสตร์ส่งผลให้ประชาชนแต่ละชาติเกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน	4.28	0.66	สูง	21
10. การศึกษาประวัติศาสตร์ส่งผลให้ฉันมีทักษะในการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นระบบมากขึ้น	4.47	0.70	สูง	14
11. ฉันคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ส่งเสริมให้ผู้ศึกษามีความสามารถในการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์	4.56	0.56	สูงมาก	5
12. ฉันคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกคน	4.42	0.55	สูง	17
13. ฉันคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ควรเป็นหน้าที่หลักของนักประวัติศาสตร์เท่านั้น (-)	4.61	0.60	สูงมาก	2
14. การศึกษาประวัติศาสตร์ช่วยให้ฉันมีความสามารถในการสื่อสารมากขึ้น	4.17	0.56	สูง	23
15. การศึกษาประวัติศาสตร์ส่งเสริมให้ฉันสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบันได้อย่างมีเหตุผล	4.56	0.56	สูงมาก	5
16. ฉันคิดว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวที่มีแต่ข้อมูลเกี่ยวกับสงครามและความขัดแย้งของผู้คนในอดีต (-)	4.25	0.73	สูง	22
17. การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้ฉันได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาอื่น ๆ	4.31	0.53	สูง	20
18. การศึกษาประวัติศาสตร์ส่งเสริมให้ฉันมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.56	0.50	สูงมาก	5
19. การศึกษาประวัติศาสตร์ส่งเสริมให้ฉันรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล	4.50	0.51	สูง	9
20. ฉันคิดว่าประวัติศาสตร์ทำให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรควัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีผลต่อสังคมในปัจจุบัน	4.64	0.49	สูงมาก	1
21. ฉันคิดว่าประวัติศาสตร์ไม่ได้ช่วยส่งเสริมให้ผู้ศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ (-)	4.42	0.65	สูง	17
22. ฉันคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับทักษะที่จำเป็นของผู้คนในยุคปัจจุบัน (-)	4.58	0.50	สูงมาก	4
23. ฉันคิดว่าไม่จำเป็นต้องใช้หลักฐานเป็นองค์ประกอบหลักในการศึกษาประวัติศาสตร์เนื่องจากมีความยากลำบากในการเข้าถึงแหล่งหลักฐาน (-)	4.56	0.65	สูงมาก	5
24. ฉันคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ไม่ได้ช่วยฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิชาอื่น ๆ ได้ (-)	4.50	0.74	สูง	9

ตารางที่ 12 (ต่อ)

เจตคติต่อการศึกษาระดับประวัติศาสตร์	M	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
ด้านความรู้สึกรู้สึก	4.37	0.39	สูง	(3)
1. ฉันรู้สึกกังวลในเวลาเรียนประวัติศาสตร์ (-)	4.22	0.76	สูง	18
2. ฉันรู้สึกว่าผู้ที่สนใจในการศึกษาระดับประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความคิดล้าหลัง (-)	4.47	0.74	สูง	4
3. ฉันสนุกที่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย	4.42	0.60	สูง	8
4. ฉันตื่นเต้นเมื่อค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้สนับสนุนหรือโต้แย้งประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่กำลังศึกษา	4.33	0.59	สูง	14
5. การสืบค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังศึกษาเป็นเรื่องที่ท้าทายสำหรับฉัน	4.36	0.76	สูง	12
6. เมื่อได้ศึกษาบริบทสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ ฉันรู้สึกว่าตนเองเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตมากขึ้น	4.58	0.50	สูงมาก	2
7. การอภิปรายข้อมูลในหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาเป็นเรื่องน่าสนใจสำหรับฉัน	4.44	0.65	สูง	5
8. ฉันไม่ชอบกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยการอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับข้อมูลที่ขัดแย้งกัน (-)	4.25	0.73	สูง	17
9. ฉันชอบการศึกษาประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เนื่องจากกิจกรรมเหล่านั้นท้าทายความสามารถของฉัน	4.61	0.60	สูงมาก	1
10. การทำการบ้านหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์นอกเวลาเรียนเป็นสิ่งที่ทำให้ฉันเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ (-)	4.44	0.74	สูง	5
11. ฉันรู้สึกว่าการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่ายเพราะต้องจำยุคสมัยและศักราชต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ (-)	4.44	0.65	สูง	5
12. ฉันรู้สึกสนุกกับการมีส่วนร่วมในการอภิปรายในชั้นเรียนประวัติศาสตร์	4.53	0.65	สูงมาก	3
13. ฉันเป็นกังวลเมื่อต้องเตรียมสอบวิชาประวัติศาสตร์ (-)	4.22	0.80	สูง	18
14. ฉันรู้สึกว่าผู้สอนไม่ควรมอบหมายภาระงานให้ผู้เรียนไปสืบค้นหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์เพราะเป็นเรื่องที่ยุงยาก (-)	4.33	0.79	สูง	14
15. ฉันเสียโอกาสในการฝึกทักษะ/ความสามารถที่จำเป็นต่อการศึกษาระดับประวัติศาสตร์ เมื่อมีเหตุจำเป็นที่ต้องหยุดเรียนในวันที่มีการเรียนวิชาประวัติศาสตร์	4.42	0.65	สูง	8

ตารางที่ 12 (ต่อ)

เจตคติต่อการศึกษาวรรณคดี	M	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
16. ฉันรู้สึกว่าการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากแนวคิดหลัก/ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่นำเสนอโดยผู้สอนเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ (-)	4.36	0.64	สูง	12
17. ฉันชอบสนทนากับกลุ่มเพื่อนในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์	4.31	0.62	สูง	16
18. ฉันชอบสืบค้นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทาง ประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเพื่อตรวจสอบ ยืนยัน และ/หรือขยาย รายละเอียดของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์	4.39	0.80	สูง	10
19. ฉันอยากให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ใน โรงเรียนและชุมชน	4.39	0.73	สูง	10
20. ฉันอยากให้มีการจัดตั้งชุมนุมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประวัติศาสตร์ขึ้นในโรงเรียน	4.14	0.72	สูง	19
21. ฉันอยากให้มีการเพิ่มคาบเรียนวิชาประวัติศาสตร์	4.03	0.85	สูง	20
ด้านพฤติกรรม	4.45	0.39	สูง	(2)
1. ก่อนที่จะสรุปและนำเสนอข้อมูล ฉันจะต้องหาหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์มาอ้างอิง	4.50	0.61	สูง	4
2. ฉันพยายามทำความเข้าใจบริบทสภาพแวดล้อมทาง ประวัติศาสตร์ด้วยการตีความหลักฐานที่ปรากฏ	4.50	0.61	สูง	4
3. ฉันให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มอย่างเต็มความสามารถ เมื่อมีการปฏิบัติกิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์	4.53	0.61	สูงมาก	2
4. ฉันจะหลีกเลี่ยงการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยการตีความ หลักฐาน (-)	4.22	0.68	สูง	16
5. ฉันจะตัดสินใจการกระทำของผู้คนในอดีตด้วยการใช้บรรทัดฐาน และค่านิยมในปัจจุบัน (-)	4.39	0.60	สูง	14
6. เมื่อมีข้อสงสัยหรือความสนใจเกี่ยวกับประเด็นสำคัญทาง ประวัติศาสตร์ ฉันจะสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองเพื่อศึกษา ก่อนจะสอบถามผู้สอนหรือเพื่อน	4.42	0.65	สูง	11
7. ฉันจะพยายามทำความเข้าใจสาระสำคัญของหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ที่ใช้ประกอบการสืบค้น	4.47	0.70	สูง	7
8. ฉันจะพยายามวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ที่นำมาใช้ประกอบในการศึกษาประวัติศาสตร์	4.47	0.61	สูง	7
9. ฉันจะพยายามตั้งคำถามสำคัญต่อประเด็นทางประวัติศาสตร์ เพื่อกำหนดเป็นหัวข้อในการศึกษาประวัติศาสตร์ต่อไป	4.50	0.66	สูง	4

ตารางที่ 12 (ต่อ)

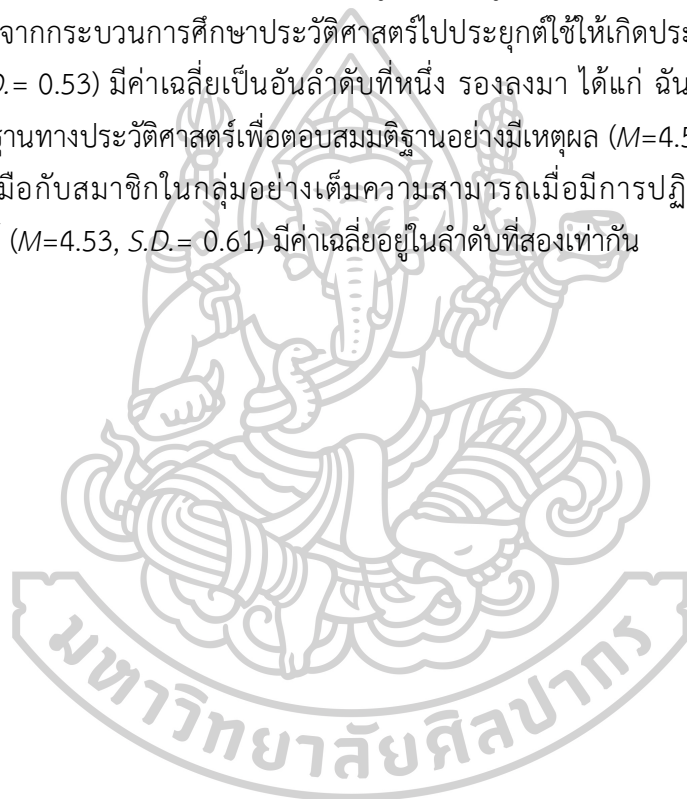
เจตคติต่อการศึกษาระดับประวัติศาสตร์	M	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
10. ฉันจะไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ใด ๆ ที่เคยได้ศึกษามาแล้ว (-)	4.47	0.70	สูง	7
11. ฉันจะกระตือรือร้นในการแสวงหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองมติฐานอย่างมีเหตุผล	4.53	0.65	สูงมาก	2
12. ฉันจะเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์เมื่อมีโอกาส	4.42	0.69	สูง	11
13. ฉันจะศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ในบทเรียนมาก่อนการเรียนในชั้นเรียน	4.25	0.60	สูง	15
14. ฉันจะนำผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	4.69	0.53	สูงมาก	1
15. ฉันจะแบ่งปันข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ได้ศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เครือข่ายสังคมออนไลน์ การจัดนิทรรศการ การจัดป้ายนิเทศ ฯลฯ	4.44	0.61	สูง	10
16. หากมีเวลาว่าง ฉันจะศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มเติม นอกเหนือจากแบบเรียนประวัติศาสตร์ที่ใช้ในชั้นเรียน	4.42	0.65	สูง	11
ภาพรวม	4.42	0.31	สูง	

จากตารางที่ 12 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่คีย์มีค่าเฉลี่ยเจตคติต่อการศึกษาระดับประวัติศาสตร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($M=4.42$, $S.D.=0.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่หนึ่งคือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ($M=4.46$, $S.D.=0.27$) รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรม ($M=4.45$, $S.D.=0.39$) และลำดับสุดท้ายคือ ด้านความรู้สึก ($M=4.37$, $S.D.=0.39$) โดยในแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านความรู้ความเข้าใจ นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาระดับประวัติศาสตร์อยู่ในระดับสูง โดยประเด็นที่นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาระดับประวัติศาสตร์อยู่ในระดับสูงมาก 2 ลำดับแรก คือ ฉันคิดว่าประวัติศาสตร์ทำให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรควัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีผลต่อสังคมในปัจจุบัน ($M=4.64$, $S.D.=0.49$) มีค่าเฉลี่ยเป็นลำดับที่หนึ่ง รองลงมา ได้แก่ ฉันคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ควรเป็นหน้าที่หลักของนักประวัติศาสตร์เท่านั้น ($M=4.61$, $S.D.=0.60$) และการศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้ฉันเห็นความแตกต่างระหว่างบริบทสภาพแวดล้อมในอดีตกับปัจจุบัน ($M=4.61$, $S.D.=0.55$) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับที่สองเท่ากัน

ด้านความรู้สึก นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาระวัตศาสตร์อยู่ในระดับสูง โดยประเด็นที่นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาระวัตศาสตร์อยู่ในระดับสูงมาก 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ฉันชอบการศึกษาระวัตศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เนื่องจากกิจกรรมเหล่านั้นท้าทายความสามารถของฉัน ($M=4.61, S.D.=0.60$) 2) เมื่อได้ศึกษาบริบทสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ฉันรู้สึกว่าตนเองเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตมากขึ้น ($M=4.58, S.D.=0.50$) และ 3) ฉันรู้สึกสนุกกับการมีส่วนร่วมในการอภิปรายในชั้นเรียนประวัติศาสตร์ ($M=4.53, S.D.=0.65$) ตามลำดับ

ด้านพฤติกรรม นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาระวัตศาสตร์อยู่ในระดับสูง โดยประเด็นที่นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาระวัตศาสตร์อยู่ในระดับสูงมาก 2 ลำดับแรก คือ ฉันจะนำผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากกระบวนการศึกษาระวัตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ($M=4.69, S.D.=0.53$) มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่หนึ่ง รองลงมา ได้แก่ ฉันจะกระตือรือร้นในการแสวงหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองมติฐานอย่างมีเหตุผล ($M=4.53, S.D.=0.65$) และฉันให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มอย่างเต็มความสามารถเมื่อมีการปฏิบัติกิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ ($M=4.53, S.D.=0.61$) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับที่สองเท่ากัน

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4
ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศีก์ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 13 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศีก์ก่อนเรียนและ
หลังเรียนจำแนกเป็นรายด้าน

องค์ประกอบ ของเจตคติ ต่อการศึกษา ประวัติศาสตร์	คะแนนเต็ม แต่ละ องค์ประกอบ	ก่อนเรียน (N=36)			หลังเรียน (N=36)			t	p
		M	S.D.	ระดับ	M	S.D.	ระดับ		
1. ด้านความรู้ ความเข้าใจ	5	2.90	0.54	ปาน กลาง	4.46	0.27	สูง	21.86**	.000
2. ด้านความรู้ สึก	5	2.80	0.64	ปาน กลาง	4.37	0.39	สูง	18.32**	.000
3. ด้านพฤติกรรม	5	2.88	0.62	ปาน กลาง	4.45	0.39	สูง	18.89**	.000
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	5	2.86	0.57	ปาน กลาง	4.42	0.31	สูง	21.94**	.000

** $p < .05$, $df=35$

จากตารางที่ 13 พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศีก์หลังเรียนสูงกว่า
ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละด้านของเจตคติ
ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์พบว่ามีรายละเอียดดังนี้

ด้านความรู้ความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($M=4.45$, $S.D.=0.27$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อน
เรียน ($M=2.90$, $S.D.=0.54$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านความรู้สึก มีค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($M=4.37$, $S.D.=0.39$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนเรียน
($M=2.80$, $S.D.=0.64$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านพฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($M=4.37$, $S.D.=0.39$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนเรียน
($M=2.80$, $S.D.=0.64$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแตรคีร์ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึกลทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบแผนการวิจัยก่อนทดลอง (Pre Experimental Designs) แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนการทดลองและทดสอบหลังการทดลอง (The One Group Pretest - Posttest Design) โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 4 ประการดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกลทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแตรคีร์ 2) เพื่อเปรียบเทียบการเข้าถึงความรู้สึกลทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแตรคีร์ 3) เพื่อศึกษาเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแตรคีร์ และ 4) เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแตรคีร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย กรุงเทพมหานคร ที่เรียนวิชา ส31106 ประวัติศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 3 และ 4 เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ สมัยอยุธยาตอนปลาย ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยธนบุรีตอนปลาย และการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ จำนวน 36 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแตรคีร์ จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ ที่ผ่านการการตรวจหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.96 0.93 และ 0.97 ตามลำดับ 2) แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกลทางประวัติศาสตร์จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.93 มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.44 - 0.59 มีระดับที่ค่อนข้างยาก (ดี) ถึงค่อนข้างง่าย (ดี) มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.66 - 0.81 มีระดับที่จำแนกได้ดีมาก และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.85 มีระดับความเชื่อมั่นสูง และ 3) แบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 61 ข้อประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.95 มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.40 - 0.82 มีระดับที่จำแนก

ได้ดีมาก และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.97 มีระดับความเชื่อมั่นสูง สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) และทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t -test dependent) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึทงประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. การเข้าถึงความรู้สึทงประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี
2. การเข้าถึงความรู้สึทงประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง
4. เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึทงประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถอภิปรายผล โดยจำแนกตามตัวแปรตามใน 2 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. ด้านการเข้าถึงความรู้สึทงประวัติศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า การเข้าถึงความรู้สึทงประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 และการเข้าถึงความรู้สึทงประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คี่ร์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

ทั้งนี้การที่นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์อยู่ในระดับดี และคะแนนเฉลี่ยการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องมาจากกระบวนการเรียนการสอนแต่ครีมีหลักการสำคัญ คือ 1) การใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้มีการปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดมุมมองและแนวคิดทางประวัติศาสตร์ที่กว้างขวางมากขึ้น 2) การให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดในการวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในประเด็นต่าง ๆ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดในระดับต่าง ๆ ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และ 3) การให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยการสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้พัฒนาความรู้ความเข้าใจขึ้นได้ด้วยตนเองสามารถเชื่อมโยงข้อความรู้ได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผลจนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ เป็นหลักการสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการเปรียบเทียบยุคสมัยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตีความหลักฐานจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็น การประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การสร้างและเชื่อมโยงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้สอดคล้องกับบริบทสังคม ดังที่ผลการวิจัยของชัยรัตน์ ไตศิลา (2555) ซึ่งได้พัฒนากระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น เรียกว่า กระบวนการเรียนการสอนแต่ครี (DACIR) ประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา 2) ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก 3) ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล 4) ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ 5) ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ เมื่อพิจารณาผลของการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวได้ข้อสรุปว่า ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่นักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการในการกำหนดคำถามสำคัญ ตั้งสมมติฐาน วิเคราะห์ เปรียบเทียบ ตีความหลักฐาน และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อค้นพบในรูปแบบของเส้นเวลาเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งลักษณะของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ตามที่กล่าวมาข้างต้นมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ 2) การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และ 3) การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ ด้วยเหตุนี้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีจึงสามารถส่งเสริมให้นักเรียนเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ Dulberg (2002: 5) ที่กล่าวว่านักประวัติศาสตร์และนักการศึกษาจำนวนมากเห็นว่าการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์อาจเป็นผลพลอยได้จาก

การคิดทางประวัติศาสตร์หรือการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญหลักของการคิดทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์จะต้องมีทักษะการให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแต่ครั้งมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา ขั้นนี้จัดเป็นขั้นเตรียมการเบื้องต้นที่จะช่วยส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในองค์ประกอบเกี่ยวกับการสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ และการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยมีกิจกรรมที่นักเรียนได้ร่วมกันศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาจากใบความรู้ หนังสือเรียน เอกสารหรือบทความที่ครูแนะนำ เพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยภาพรวม จากนั้นครูยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายของข้อมูลโดยอิงบริบทจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อให้นักเรียนได้ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจเดิมของตนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาด้วยเหตุผล กิจกรรมดังกล่าวทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ในเบื้องต้น รวมทั้งได้สะท้อนมุมมองอันหลากหลายที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านการอภิปรายร่วมกันจนนำไปสู่การกำหนดคำถามสำคัญและตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นกรอบเนื้อหาสำคัญที่นำไปสู่แนวทางในการศึกษาในขั้นตอนต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ Foster (2001) ที่กล่าวว่า ในการฝึกฝนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ครูควรมุ่งเน้นไปที่สถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้นักเรียนเกิดความงุนงงสงสัยและความขัดแย้งเพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้และช่วยให้นักเรียนเห็นความแตกต่างของอดีตที่ห่างไกลกับอดีตที่ตนศึกษา ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของ Davison (2012) ที่เสนอกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้กลับสู่ออดีตโดยมีจุดเน้นเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสทบทวนถึงความเชื่อและความรู้เดิมของตนเกี่ยวกับเหตุการณ์และ/หรือบุคคลในประวัติศาสตร์ อันจะนำไปสู่การเต็มใจที่รับฟังมุมมองอื่น ๆ

ทั้งนี้ นักเรียนได้สะท้อนการเรียนรู้ผ่านบันทึกการเรียนรู้เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นตอนนี้ที่เป็นการวางพื้นฐานต่อการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนนี้ ๆ ต่อไป ดังนี้

“...การพูดคุยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ในคาบนี้ ทำให้ผมได้ทบทวนความรู้ซึ่งส่วนมากจะเป็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในเรื่องที่เคยเรียนมาแล้วตอน ม.ต้น เช่น การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมในสมัยอยุธยา แต่การเรียนในครั้งนี้แตกต่างจากการเรียนในชั้น ม.ต้น คือ เป็นการเรียนที่ให้ผมได้ฝึกคิด ฝึกพูด และรับฟังว่าเพื่อน ๆ มีความรู้สึกและคิดเห็นอย่างไรต่อประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ครูได้ยกตัวอย่าง ซึ่งผมชอบการเรียนแบบนี้มากกว่าการเรียนที่จะต้องนั่งฟังครูพูดอธิบายเนื้อหาตลอดทั้งคาบ เพราะว่าผมกับเพื่อน ๆ ได้มีส่วนร่วมในการตั้งคำถามจากประเด็นที่ครูนำมาอภิปราย ทำให้ผมมีแนวทางหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สนใจจากหนังสือและเอกสารที่ครูแนะนำ...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 1

“...ได้เรียนวิชาประวัติศาสตร์ในแบบที่น่าสนใจ ...เป็นการเรียนรู้ที่เน้นอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นทางประวัติศาสตร์จากคำถามต่าง ๆ และฝึกให้ตั้งคำถามในเรื่องสงสัย เพื่อให้มีแนวทางการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่สนใจ...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 2

“...บางเรื่องราวที่ครูยกตัวอย่างก็แตกต่างไปจากความเข้าใจที่ผมมีอยู่ ...การเรียนในชั้นตอนนี้ทำให้ผมได้แสดงความคิดเห็นและอธิบายในเรื่องที่ผมมีความเข้าใจ และมีหลายเรื่องที่ผมยังไม่เข้าใจ หรือเข้าใจไม่ชัดเจน เช่น สาเหตุที่แท้จริงที่นำไปสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ได้แก่อะไรบ้าง คนในสมัยนั้นคิดอย่างไรและมีวิธีการรับมืออย่างไรบ้างเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ...ได้ตั้งคำถามและทราบถึงแนวทางการหาคำตอบด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 3

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก ในขั้นนี้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในองค์ประกอบเกี่ยวกับการสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ และการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในเบื้องต้นจากการที่นักเรียนได้ร่วมกันศึกษา อภิปราย วิเคราะห์ และตีความหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญซึ่งมีความสัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาจำนวน 1 ชิ้น เกี่ยวกับที่มา ช่วงเวลา ประเภท ความน่าเชื่อถือ สาระสำคัญหรือแนวคิดหลักวัตถุประสงค์ของการสร้างหลักฐาน รวมทั้งประเด็นคำถามหรือข้อสงสัยที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชิ้นดังกล่าว โดยครูเป็นผู้จัดเตรียมหลักฐานดังกล่าวให้ กิจกรรมดังกล่าวทำให้นักเรียนได้สร้างความเข้าใจของตนเองที่มีต่อบริบททางประวัติศาสตร์ตามประเด็นที่ศึกษาและเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของตนที่มีต่อเหตุการณ์และบุคคลในอดีต สอดคล้องกับ

ชัยรัตน์ โตศิลา (2555: 140) ที่ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นตอนวิเคราะห์หลักฐานหลักของกระบวนการเรียนการสอนแต่ครุเป็นผู้จัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญซึ่งมีความสัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์วิพากษ์เกี่ยวกับสาระสำคัญตามบริบทและความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะการระบุแหล่งที่มาและบริบทต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นไปตามที่ Foster (2001) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับบริบทและลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บางส่วนก่อนจะช่วยให้นักเรียนศึกษาหัวข้อที่ตนสนใจได้ลึกซึ้งมากขึ้น และการกระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถามที่สำคัญเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลเป็นการตรวจสอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเองจะช่วยให้นักเรียนมีความระมัดระวังในการใช้ข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากขึ้น

นอกจากนี้ วินัย พงศ์ศรีเพียร (2543: 14) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายว่า ครูจะต้องช่วยพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียน ด้วยการให้นักเรียนได้อ่านและตีความเอกสารขั้นต้นบ้าง ซึ่งจะทำให้ นักเรียนสามารถเข้าถึงบรรยากาศของสมัยที่ศึกษาได้ สอดคล้องกับ Barton (2005: 751-752) ที่ได้เสนอแนวทางการสนับสนุนให้นักเรียนมีโอกาสนับถือปฏิบัติภารกิจกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ไว้ว่า การที่ครูใช้แหล่งข้อมูลในชั้นเรียนเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนในเบื้องต้น และจัดเตรียมหลักฐานให้นักเรียนปฏิบัติการสืบสอบแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อถ่ายทอดข้อมูลในอดีตเป็นช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความคิดและประสบการณ์ของผู้คนในอดีตได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ Foster (1999: 19) ยังเสนอแนะว่า นักเรียนจำเป็นต้องตระหนักถึงเหตุการณ์สำคัญ บุคลิกภาพ และวัฒนธรรมของช่วงเวลาการศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้การตรวจสอบข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างพินิจพิเคราะห์ เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการศึกษาประวัติศาสตร์ นักเรียนจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตีความและประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทและลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่พฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในอดีตได้มากขึ้น

อนึ่ง นักเรียนได้สะท้อนการรู้ผ่านบันทึกการเรียนรู้เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นตอนนี้ที่เป็นการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในองค์ประกอบที่ 1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ ดังนี้

“...ได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ในหลากหลายแง่มุม และตีความจากหลักฐานว่าคนในอดีตได้คิดหรือรู้สึกอย่างไร เมื่อต้องอยู่ในเหตุการณ์นั้น ทำให้ผมสรุปประเด็นสำคัญจากการอ่านได้ดีขึ้น ...ได้ตั้งคำถามที่มีหลักฐานขึ้นดังกล่าวเพื่อนำเรื่องที่สงสัยไปหาคำตอบจากแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติม...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 1

“การอ่าน วิเคราะห์ ตีความหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์เป็นประสบการณ์ใหม่ในเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ เพราะช่วยให้เข้าใจสภาพแวดล้อมของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น ...ทำให้หนูสามารถอธิบายความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของคนในอดีตได้อย่างมีเหตุผล...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 2

ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล ในขั้นนี้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในองค์ประกอบเกี่ยวกับการสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ และการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ จากการทำให้นักเรียนได้ร่วมกันศึกษาหลักฐานขั้นต้นและหรือขั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาด้วยจำนวนมากขั้น ไม่ต่ำกว่า 3 ขั้น ตามที่ครูได้จัดเตรียมไว้ซึ่งมีเนื้อหาสนับสนุนและเนื้อหาที่แตกต่างจากหลักฐานในขั้นตอนที่ 2 แล้วร่วมกันอภิปราย วิเคราะห์ และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสาระสำคัญเบื้องต้นและเนื้อหาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว จากนั้นเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูลกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก กิจกรรมดังกล่าวทำให้นักเรียนสามารถอภิปรายสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขึ้นต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยเหตุผล และเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนตีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์อย่างสมเหตุสมผล รวมทั้งนำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการตีความข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษามาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นตามสาระสำคัญของหลักฐาน จากนั้นอภิปรายเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาแล้วเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทาง

ประวัติศาสตร์กับตนเองโดยใช้เหตุผลในการแยกความแยะแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบันตามบริบทและประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

การวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายที่เป็นไปตามกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นการเปรียบเทียบข้อมูลจะทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในประเด็นสาเหตุและผลกระทบของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์นั้น ๆ ได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Monte-Sano (2011: 212-249) ที่สรุปได้ว่า ในการสร้างเข้าใจทางประวัติศาสตร์ให้นักเรียนจำเป็นต้องใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการอภิปราย ตั้งคำถาม วิเคราะห์ และตีความ เพื่อให้นักเรียนประเมินความคิดและมุมมองของผู้เขียนซึ่งจะทำให้เกิดเข้าใจบริบทและมุมมองของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างและมีความหลากหลาย ตลอดจนเห็นถึงประเด็นที่ซับซ้อนของเรื่องราวในอดีต อันจะนำไปสู่ความสามารถในการสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับบริบท มุมมอง ความคิด และความรู้สึกต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์และตีความของตนเองที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ในอดีตอย่างชัดเจนและมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ดังที่ Drake and Brown (2003: 467-468) ได้เสนอว่า การให้นักเรียนได้อภิปรายประเด็นทางประวัติศาสตร์โดยใช้หลักฐานที่มีข้อมูลหลากหลายทั้งข้อมูลสนับสนุนและข้อมูลที่ทำให้เห็นความแตกต่างของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานสำคัญในขั้นตอนแรกที่น่ามาให้นักเรียนศึกษาจะทำให้ให้นักเรียนเข้าใจถึงแตกต่างเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตตามบริบทที่พวกเขาได้พิจารณา นอกจากนี้ Barton and Levstik (2004) และ Endacott and Brooks (2013) ได้กล่าวอย่างสอดคล้องกันว่า การจะทำให้ให้นักเรียนสามารถอธิบายสภาพแวดล้อม ความรู้ ความคิด และความเชื่อของผู้คนในเหตุการณ์และให้เหตุผลเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ชัดเจนขึ้นนั้น นักเรียนต้องสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ด้วยตนเองโดยการพยายามสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของเหตุการณ์ในอดีตโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ สัมพันธ์กับแนวทางการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของ Jensen (2008) และ Davison (2012) ที่เสนอว่า การนำบริบททางประวัติศาสตร์มาใช้อธิบายเหตุการณ์นั้น นักเรียนจำเป็นต้องมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาใช้ประกอบคำอธิบายเพื่อสร้างน้ำหนักหรือความน่าเชื่อถือให้แก่คำอธิบายของตน และเป็นไปตามข้อสนับสนุนของ Sexias and Morton (2013) ที่ระบุว่าหลักฐานที่นักเรียนนำมาใช้อ้างอิงนั้นอาจจะบ่งชี้ข้อมูลหรือสะท้อนให้เห็นความคิด ความรู้ ความเชื่อ หรือความรู้สึกนั้นโดยตรง หรือเป็นการตีความหลักฐานของผู้เรียนเกี่ยวกับความคิด ความรู้ ความเชื่อ หรือความรู้สึกที่เป็นผลมาจากหลักฐานนั้นก็ได้

ทั้งนี้ นักเรียนได้สะท้อนการเรียนรู้ผ่านบันทึกการเรียนรู้เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นตอนนี้ที่เป็นการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในองค์ประกอบที่ 1

การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ และองค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

“...ผมใช้ความสามารถที่เคยได้ฝึกปฏิบัติมาแล้วในขั้นตอนที่ 2 มาวิเคราะห์ ตีความ และประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีจำนวนขึ้นมากขึ้นในขั้นตอนที่ 3 นี้ ... กิจกรรมนี้ทำให้ผมได้ตีความและแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกที่มีต่อผู้คนเหตุการณ์จากหลักฐานที่ให้ข้อมูลอย่างหลากหลายได้ดีมากขึ้น ...เห็นบริบทของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ...แยกแยะได้ว่าอดีตกับปัจจุบันมีความเหมือนหรือแตกต่างกันในประเด็นใดบ้าง...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 1

“...การวิเคราะห์และประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญในการอธิบายสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ และตีความเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ ของผู้คนในเหตุการณ์ ในขั้นตอนนี้หนูได้ฝึกเปรียบเทียบหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลากหลายขึ้นมากขึ้น ซึ่งก็ทำให้หนูแปลกใจไม่น้อยเมื่อพบว่าหลักฐานบางชิ้นเป็นเรื่องเล่าที่ผู้แต่งได้ปฏิเสธเนื้อหาในพงศาวดารและสร้างคำอธิบายในแง่มุมใหม่ที่ไม่ปรากฏในหลักฐานชั้นต้นให้ผู้อ่านมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น ๆ เพราะหลักฐานชิ้นนั้นขาดความน่าเชื่อถือ...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 2

“...ข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หนูได้เปรียบเทียบในขั้นตอนนี้มีทั้งที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและแตกต่างจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขั้นที่ 1 ตามมุมมองของผู้เขียนหลักฐานชิ้นต่าง ๆ ...กิจกรรมในขั้นตอนนี้ทำให้หนูได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ในประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักฐานแต่ละชิ้น และตีความเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ มุมมองของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ซึ่งทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนอดีตนั้นเป็นผลมาจากความรู้สึกนึกคิดของเขาเหล่านั้น และความรู้สึกนึกคิดเขาเหล่านั้นก่อให้เกิดเหตุการณ์และผลกระทบที่ตามอย่างไร ซึ่งจะต้องใช้พยายามเป็นอย่างมากในการตีความและอธิบายประเด็นดังกล่าวเพื่อจะใช้ประกอบการนำเสนอข้อค้นพบอย่างเป็นทางการเป็นเหตุเป็นผลบนพื้นฐานของหลักฐานที่ศึกษา...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 3

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในขั้นตอนนี้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในองค์ประกอบเกี่ยวกับการสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ และการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

จากการที่นักเรียนได้ร่วมกันสืบค้น คัดเลือก รวบรวม และจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและ/หรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 แล้วนำมาวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับที่มา ช่วงเวลา ประเภท ความน่าเชื่อถือ สาระสำคัญหรือแนวคิดหลักวัตถุประสงค์ของการสร้างหลักฐาน รวมทั้งประเด็นคำถามหรือข้อสงสัยที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขึ้นดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนนี้กับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก และขั้นตอนที่ 3 ชั้นเปรียบเทียบข้อมูลจากนั้นร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความเชื่อ ความคิด ความรู้สึก ค่านิยม การตัดสินใจของบุคคลที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ในอดีตที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา และสะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ตามสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แล้วเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา จากนั้นนักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาตามกรอบของสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 1 ให้มีความต่อเนื่องตามลำดับเวลา มีความเป็นเหตุเป็นผล และใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจน แล้วนำผลการสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวไปออกแบบเป็นผลงานเพื่อใช้ในการนำเสนอข้อค้นพบในรูปแบบแผนผังความคิดหรือรูปแบบที่นักเรียนสนใจตามความเหมาะสม ทั้งนี้เป็นไปตามที่ ปิยนาล บุนนาค (2553: 21) ได้กล่าวไว้ว่า การสังเคราะห์ที่ดีนั้นต้องมาจากการวางโครงเรื่องและตั้งข้อสมมติฐานที่ชัดเจนความสามารถของผู้ศึกษาในการวิเคราะห์และตีความหลักฐาน ความสามารถในการสรุปเรื่อง และการอธิบายอย่างเที่ยงธรรม รวมถึงความสามารถเชิงวรรณศิลป์ในการเรียบเรียงนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างสมดุลงต่อเนื่องและมีความเป็นเหตุเป็นผล

กิจกรรมในขั้นตอนที่ 4 ทำให้นักเรียนสามารถตรวจสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากกระบวนการสืบสอบของตนเองและกลุ่ม จนนำไปสู่การอภิปรายเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับสาระสำคัญตามบริบททางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ระหว่างข้อค้นพบที่ได้ในขั้นตอนนี้กับข้อค้นพบในขั้นตอนที่ 2 และ 3 นอกจากนี้ยังเป็นการทำความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตที่ส่งผลต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยการอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นตามสาระสำคัญของหลักฐานทั้งหมด แล้วสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานโดยหลีกเลี่ยงการนำมาตรฐานของความคิด ความเชื่อ และค่านิยมในปัจจุบันมาตัดสินความเป็นไปของอดีต กอปร

กับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างมุมมอง ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และค่านิยมของตนเอง กับผู้คนในอดีตเป็นการสนับสนุนการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจตามบริบทและประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาอันเป็นการขยายมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาได้มากขึ้น การปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจซึ่งจัดเป็นองค์ประกอบที่ 3 ของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

กิจกรรมในขั้นตอนนี้สอดคล้องกับหลักการของกระบวนการเรียนการสอนแตรคีร์ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ หลักการให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยการสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาความรู้ความเข้าใจขึ้นได้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงข้อความรู้ได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผลจนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยที่หลักการนี้นำไปสู่การพัฒนาการคิดเพื่อสร้างข้อมูลทางประวัติศาสตร์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยนั้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับเวลา และให้เหตุผลประกอบการสนับสนุนหรือโต้แย้งข้อมูลที่นำเสนอ และการคิดเพื่อแปลงข้อมูลที่นำเสนอในรูปแบบของเส้นเวลาตามลำดับของช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ และหลักการใช้ความคิดในการวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในประเด็นต่าง ๆ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดในระดับต่าง ๆ ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการคิดเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็นจากข้อมูลในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการคิดเพื่อแสดงผลในการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในลักษณะต่าง ๆ (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 138) ซึ่งเป็นไปตามที่ Drake and Brown (2003: 467-468) ได้กล่าวว่า การให้นักเรียนได้ค้นคว้าและจัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับหลักฐานที่ผู้สอนได้จัดเตรียมให้ในขั้นต้นเป็นการส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ Davison (2012: 123) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ไว้ว่า การจัดกิจกรรมโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นแกนสำคัญในการให้นักเรียนได้สำรวจหลักฐานเพื่อนำมาตรวจสอบแนวคิดที่ขัดแย้ง โดยการให้นำหนักกับการประเมินความน่าเชื่อถือและกระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมโยงอดีตผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นแนวทางการสร้างความรู้เกี่ยวกับบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในลักษณะที่กว้างขึ้นที่ไม่ได้นอกเหนือไปจากความเชื่อและพฤติกรรมโดยปกติของสังคมในช่วงเวลานั้น รวมทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาและตีความอดีตจากมุมมองที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างความเชื่อในอดีตกับปัจจุบันโดยสนับสนุนให้นักเรียนตีความ

ความเชื่อในอดีต ตลอดจนได้เรียนรู้ถึงการทำความเข้าใจอดีตโดยปราศจากการใช้ความเชื่อในปัจจุบัน ในการทำความเข้าใจเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งต้องใช้ดุลยพินิจประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับ เหตุการณ์และบุคคลในประวัติศาสตร์ ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัตติยะ (2525: 222) เสนอว่า การศึกษาประวัติศาสตร์โดยการจำลองตนเองไปสู่สถานการณ์ในอดีตนั้นสามารถทำได้โดยอาศัย ความรู้ที่ประมวลมาอย่างถูกต้องจากหลักฐาน และจินตนาการที่มีความรู้เป็นตัวกำกับอันจะทำให้ ผู้ศึกษารู้จักชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอดีตดีขึ้นและเกิดความเข้าใจยุคสมัยที่ผ่านไปแล้วได้ อย่างลึกซึ้ง สอดคล้องงานวิจัยของ Colby (2007) ที่สรุปได้ว่า การเรียนการสอนที่ฝึกฝนให้นักเรียน ตั้งคำถาม วิเคราะห์ ตีความ เปรียบเทียบ อภิปราย และพิจารณาเกี่ยวกับบริบทและมุมมองทาง ประวัติศาสตร์บนฐานของการใช้หลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรองที่หลากหลายผ่านการปฏิบัติ กิจกรรมสืบสอบทางประวัติศาสตร์สามารถช่วยส่งเสริมการเข้าถึงความรู้ลึกทางประวัติศาสตร์ ให้แก่นักเรียนได้

อนึ่ง นักเรียนได้สะท้อนการรู้ผ่านบันทึกการเรียนรู้เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติกิจกรรม การเรียนการสอนในชั้นตอนนี้ที่เป็นการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้ลึกทางประวัติศาสตร์ใน องค์ประกอบที่ 1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่ หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และองค์ประกอบที่ 3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วย ความเข้าใจ ดังนี้

“...ในขั้นตอนที่ 4 ผมและเพื่อน ๆ สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้ร่วมกันสืบค้น รวบรวม วิเคราะห์ ตีความ ประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามกรอบที่ได้กำหนดไว้ใน ขั้นตอนที่ 1 ...ขั้นตอนนี้สำคัญมาก เนื่องจากผมและสมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันลงมือ ปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้วางแผนไว้ กิจกรรมนี้นอกจากจะทำให้ผมเข้าใจเนื้อหา สำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตที่เป็นข้อเท็จจริงมากขึ้นแล้ว ยังจะช่วยให้ผมมีความ เข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือบริบทของเหตุการณ์ในอดีตได้ดียิ่งขึ้น ...การศึกษาและ ตีความข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา อย่างหลากหลายทำให้ผมรับรู้มุมมองที่หลากหลายของผู้คนในอดีตและมุมมองตนเองที่มี ต่อเหตุการณ์ที่ศึกษาซึ่งจะมีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ...ทำให้ไม่ใช่บรรทัด ฐานของค่านิยมในยุคปัจจุบันไปตัดสินความคิดและการกระทำของคนในอดีต...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 1

“...การวางแผนการสืบค้นและการลงมือปฏิบัติกิจกรรมรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่ เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำหนดไว้เป็นไปอย่างสนุกสนาน กลุ่มของหนูได้นัดหมายสมาชิก ทุกคนทุก ๆ ช่วงหลังเลิกเรียนเพื่อช่วยกันหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำหนดไว้ จากพงศาวดาร บทความ ตำรา นิตยสาร อินเทอร์เน็ต และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เพื่อให้ได้

เรียนรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์จากมุมมองที่หลากหลายซึ่งข้อมูลที่รวบรวมมาได้ส่วนใหญ่ นั้นจะมาจากตำราและนิตยสารที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตในบางเว็บไซต์ยังขาดความน่าเชื่อถือ เพราะไม่มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของหลักฐานที่ใช้ในการเรียบเรียง และพบว่ามีความคิดเห็นของผู้เขียนที่ไม่สอดคล้องกับหลักฐานและบริบททางประวัติศาสตร์ปรากฏรวมอยู่ในเนื้อความโดยเฉพาะข้อมูลในเว็บบอร์ด ดังนั้น จึงควรต้องตรวจสอบความถูกต้อง ประเมินความน่าเชื่อถือ และระมัดระวังในการนำข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตมาใช้ นำเสนอข้อค้นพบ ...ในขั้นตอนนี้นักกับเพื่อน ๆ ได้ช่วยกันสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ และตีความเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของผู้คนในอดีตที่มีต่อบุคคลและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง ...ขอเรียนประวัติศาสตร์เพราะกิจกรรมนี้ทำให้หนูที่ได้ใช้ความคิดของตนเองในการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตจากหลักฐานที่ได้สืบค้นและรวบรวมมา ...ได้เปรียบเทียบความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตกับตัวเราเอง บางอย่างก็คล้าย หลายอย่างก็ต่างกันออกไป ในบางเรื่องนั้นคนในอดีตเขาก็คิดไม่เหมือนกับเราในปัจจุบัน ...ยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ความคิดความเชื่อบางอย่างก็เปลี่ยนแปลงไป เราจึงไม่ควรด่วนตัดสินการกระทำของเขาโดยยึดถือความคิดในยุคสมัยของเราเป็นหลัก...การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในระหว่างการทำกิจกรรมทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา และมุมมองในใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งเข้าใจความคิดและพฤติกรรมที่เพื่อนแสดงออกมากยิ่งขึ้นอีกด้วย...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 2

“...ผู้คนในอดีตมีความความคิด ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่อาจจะแตกต่างจากเราในยุคปัจจุบัน ...การสืบค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและมีความน่าเชื่อถือ แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความ ทำให้ผมเห็นความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังศึกษา ...ในขั้นตอนที่ 4 ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยธนบุรีตอนปลาย ผมและสมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมกันปรึกษาหารือและถกเถียงกันในประเด็นนี้อยู่เป็นเวลานานเพราะการตีความข้อมูลของเรามีความต่างแตกต่างกันออกไป แต่นั่นไม่ใช่เรื่องที่จะทำให้เราต้องผิดใจหรือบาดหมางกันแต่อย่างใด เพราะการถกเถียงในลักษณะนี้จะทำให้ได้เห็นมุมมองของผู้เขียนหลักฐานและทัศนคติของเพื่อนที่มีต่อผู้เขียนหลักฐาน ตลอดจนบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในประเด็นที่กำลังศึกษา อีกทั้งยังเป็นการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของผมเองที่มีต่อประเด็นดังกล่าวและเป็นโอกาสที่จะได้แสดงผลของตนเองบนพื้นฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สืบค้นมา ...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 3

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ ในขั้นนี้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเข้าถึง ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในทุกองค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน ด้วยความเข้าใจ จากการทำให้นักเรียนได้นำเสนอเรื่องราวจากประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาผ่าน ขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแต่ครั้งทั้ง 4 ขั้น ได้แก่ 1) ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา 2) ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก 3) ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล และ 4) ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองมติฐานตามประเด็นคำถามอย่างมีเหตุผล ความต่อเนื่องและอ้างอิง ข้อเท็จจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอทั้งข้อมูลที่เป็นแนวคิดสนับสนุนและแนวคิดที่ ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก จากนั้นนักเรียนร่วมกันอภิปรายข้อค้นพบที่แต่ละกลุ่มนำเสนอในประเด็น เกี่ยวกับองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา สาเหตุและผลกระทบของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์โดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การพิจารณาบริบทและมุมมองที่ หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความรู้สึกของผู้คนในเหตุการณ์และความรู้สึกของ นักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ดังกล่าว แนวคิดที่ได้จากการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์อันจะนำไปสู่ การประยุกต์ใช้ในเหตุการณ์ปัจจุบัน แล้วร่วมกันวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับจากกิจกรรม การเรียนการสอนตามกระบวนการสอนแต่ครั้ง และแนวทางการนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

กิจกรรมในขั้นตอนที่ 5 ได้ส่งเสริมให้นักเรียนเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ ดังจะเห็นได้จากการที่นักเรียนสามารถสังเคราะห์และนำเสนอข้อค้นพบโดยการนำความรู้สึกนึกคิด ของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการตีความข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษามา อธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นตามสาระสำคัญของหลักฐาน จากนั้นอภิปราย เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของข้อมูลที่ ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาแล้วเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ ทางประวัติศาสตร์กับตนเองโดยใช้เหตุผลในการแยกความแยะแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คน ในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบันตามบริบทและประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาโดยไม่ใช้ ค่านิยมในปัจจุบันมาตัดสินบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับ วงเดือน นาราสะจจ์ (2548: 11) ที่ได้เสนอว่า การนำหลักฐานมาใช้ในการนำเสนอข้อเท็จจริงเชิงสาเหตุและผลกระทบของ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต ผู้ศึกษาต้องเรียบเรียงเนื้อหาตามโครงเรื่องที่กำหนดไว้ด้วยสำนวนของตนเอง อย่างเป็นกลาง มีความระมัดระวังในการตรวจสอบและตีความข้อเท็จจริง รวมทั้งมีวิจารณญาณและ เหตุผลในการเลือกใช้ข้อมูล โดยเฉพาะในบางเหตุการณ์ที่มีข้อมูลหลากหลายและ/หรือบางส่วนเป็น ข้อมูลที่ขัดแย้งกันหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์มีมุมมองต่างกัน โดยสะท้อนความคิดที่แตกต่างกัน

ของผู้ที่อยู่ร่วมหรือมีส่วนร่วมในเหตุการณ์นั้น ที่สำคัญจะต้องไม่นำความคิดของสมัยปัจจุบันไปตัดสินความคิดของคนในอดีตซึ่งแตกต่างกันทั้งด้านโลกทัศน์และสภาพแวดล้อมทางสังคม

เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนที่ 5 ชื่อนำเสนอข้อค้นพบแล้วจะทำให้นักเรียนสามารถอธิบายความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งประเด็นที่เหมือนหรือแตกต่างกับปัจจุบันโดยมีมุมมองทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ของตนเองที่คล้ายคลึงกับบุคคลในประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล นำไปสู่การอธิบายแนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันได้สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษาและสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมโดยไม่ใช้ค่านิยมในปัจจุบันเป็นหลักในการตัดสินการกระทำของคนในอดีต เป็นไปตามที่ Endacott and Brooks (2013) ได้กล่าวว่า การพิจารณาเชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตของตนที่มีต่อการตอบสนองทางอารมณ์ที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์ การกระทำ และประสบการณ์ของบุคคลในประวัติศาสตร์อย่างใกล้ชิดราวกับว่ากำลังเผชิญหน้ากัน จะนำไปสู่ความเข้าใจที่มากขึ้นกว่าการรับรู้มุมมองของผู้อื่นเพียงอย่างเดียว เพราะเป็นการสร้างความเข้าใจในแนวคิด ความเชื่อ และการตัดสินใจในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้งซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างสมเหตุสมผลมากขึ้น ดังที่ Brooks (2011) ที่ได้กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ คือ มุมมองที่เอาใจใส่และเห็นคุณค่าของอดีต (Perspective Recognition and Care) เป็นสิ่งที่ต้องใช้ร่วมกันในการอธิบายความคิด ความรู้สึก การตัดสินใจและการกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์ได้ลึกซึ้งมากขึ้น

อนึ่ง Barton and Levstik (2004) ได้นำเสนอว่า ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่เป็นอติวิสัยของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือเป็นเจตคติและ/หรือความรู้สึกที่บุคคลที่มีต่อสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ความเอาใจใส่แก่บุคคลหรือสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ (Care to) จึงเป็นการนำความเข้าใจที่มีต่อสถานการณ์หรือบุคคลในประวัติศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ หรือนำความรู้ที่ได้จากศึกษาเหตุการณ์นั้น ๆ มาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน สัมพันธ์กับแนวคิดของ เฮเดออร์ นักประวัติศาสตร์กลุ่ม Historicism ที่ได้แสดงทัศนะว่า หลักสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ คือ การเข้าถึงจิตใจ (empathy) ซึ่งหมายความว่า ผู้เขียนประวัติศาสตร์จะต้องสร้างความรู้สึกของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับยุคสมัยที่ตนเขียนไว้ให้ได้ โดยที่ต้องสร้างบุคลิก สถานที่และบรรยากาศของเหตุการณ์ที่ต้องการศึกษาร่วมด้วย (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2527: 97) สัมพันธ์กับแนวคิดของ Dilthey ที่อธิบายว่า การศึกษาประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับจิตใจและความรู้สึกนึกคิดของ มนุษย์

ผู้ศึกษาจะเข้าใจประวัติศาสตร์ได้ดีขึ้นหากมีความรู้สึกเหมือนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอยู่ด้วย (สืบแสง พรหมบุญ, 2527: 80) เป็นไปตามที่ Collingwood (1956) ได้อธิบายว่า ประวัติศาสตร์มีวิธีการอันเป็นอัตโนมัติที่ถือเป็นวิธีการเฉพาะของวิชานี้ ทั้งนี้สิ่งที่นักประวัติศาสตร์หรือผู้ที่สนใจเรื่องเกี่ยวกับอดีตต้องทำคือ การสร้างประสบการณ์แห่งอดีตให้กลับมาเป็นความรู้สึกนึกคิดของปัจจุบัน ต้องดึงภาพอดีตมาจากความบังเอิญ ความเข้าใจ ทั้งนี้เพื่อสร้างชีวิตขึ้นมาใหม่ หรือนำตนเองเข้าไปสู่ยุคสมัยที่ตนศึกษาให้จงได้โดยเข้าไปให้ถึงความคิดของคนในยุคหนึ่ง ซึ่งประวัติศาสตร์ก็คือการจำลองความคิดของคนในอดีตขึ้นมา โดยที่ วินัย พงศ์ศรีเพียร (2543: 25) ได้ให้ข้อสรุปว่า การใช้วิธีการดังกล่าวในการศึกษาประวัติศาสตร์ จะทำให้เข้าถึงอดีตจากแง่มุมประวัติศาสตร์ คือ การเข้าใจความคิดหรือปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังความคิดของตัวละครในประวัติศาสตร์

ทั้งนี้ นักเรียนได้สะท้อนการรู้ผ่านบันทึกการเรียนรู้เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นตอนนี้ที่เป็นการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในองค์ประกอบที่ 1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และองค์ประกอบที่ 3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ ดังนี้

“...หนูและเพื่อนในกลุ่มได้นำข้อค้นพบตามที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมมาตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 - 4 ในรูปแบบแผนผังความคิดโดยนำเสนอข้อมูลซึ่งมีที่มาอย่างหลากหลายเป็นข้อค้นพบที่ไม่ได้สนับสนุนแนวคิดหลักทั้งหมด หลังจากได้นำเสนอข้อมูลทุกคนในกลุ่มของเราได้ช่วยกันตอบข้อสงสัยที่เพื่อนกลุ่มอื่น ๆ ถามในประเด็นเกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ สาเหตุและผลกระทบของประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ได้นำเสนอ รวมถึงการทำความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและไม่ตัดสินการกระทำของคนในอดีตด้วยการใช้ค่านิยมในปัจจุบัน ...หนูให้ความสนใจกับกิจกรรมต่าง ๆ ทุกขั้นตอนเพราะเป็นการเรียนที่ไม่น่าเบื่อ และสนุกสนานมาก ๆ เวลาที่ได้อภิปรายกับเพื่อน ๆ เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา ...เป็นครั้งแรกที่หนูได้เรียนประวัติศาสตร์ในแบบที่ได้ฝึกตีความความรู้สึก ความคิด ค่าความเชื่อของผู้คนในอดีตจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 1

“...สนุกการเรียนในขั้นตอนนี้มากที่สุด เพราะได้นำเสนอข้อมูลที่ผมกับเพื่อนในกลุ่มช่วยกันค้นคว้าและรวบรวมมาจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งบทความ บันทึกความทรงจำ และคำประกาศที่เกี่ยวข้อง ...ผมได้เห็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่ละชิ้น ...การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองแล้วนำข้อค้นพบที่ได้มานำเสนอในครั้งนี้ทำให้ผมมีประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์และการนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ในหลาย ๆ

เรื่อง เช่น การวิเคราะห์และประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร การรับฟัง เหตุผลของบุคคลที่คิดต่างจากเราและไม่ใช้ความคิดและค่านิยมส่วนตัวไปตัดสินบุคคล ที่แตกต่างจากเราในเรื่องต่าง ๆ ...กิจกรรมในชั้นตอนนี้ทำให้ผมมั่นใจมากขึ้นว่าตัวเอง ก็สามารถตีความและพยายามทำความเข้าใจความคิด ความเชื่อ ของคนในอดีตได้ อย่างมีประสิทธิภาพ หากฝึกฝนการวิเคราะห์ ตีความ ประเมิน สังเคราะห์ และ เชื่อมโยงหลักฐานทางประวัติศาสตร์...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 2

“...การเรียนในชั้นตอนนี้ทำให้หนูได้รับความรู้ทางประวัติศาสตร์จากหลากหลาย มุมมองตามการตีความข้อมูลในหลักฐานชิ้นต่าง ๆ ที่เพื่อนแต่ละกลุ่มได้สืบค้นหา ...การ ฝึกตีความเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของผู้คนในอดีตจากหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ทำให้หนูมีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ...ทำให้เข้าใจที่มาของ คำอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตที่นักประวัติศาสตร์เขียนได้มากขึ้น เนื่องจาก นัก ประวัติศาสตร์เองก็ต้องอาศัยการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาความคิด ความเชื่อของคนในอดีต ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เพราะบางครั้งหลักฐานที่เรามีอยู่ก็ไม่ได้ เปิดเผยให้เราทราบเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตเอาไว้โดยตรง เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจึงจะต้องพยายามค้นหาหลักฐานให้มากขึ้นและฝึกฝนการตีความความรู้สึกนึกคิด ของคนในอดีตที่อาจจะแฝงอยู่ในเอกสาร หลักฐานชิ้นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันประเด็นที่ เราต้องการศึกษา เพื่อให้เข้าใจบริบทและมุมมองทางทางประวัติศาสตร์ รวมไปถึง ความคิดและเหตุผลในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ของคนในอดีตได้ดียิ่งขึ้น และที่สำคัญใน การศึกษาประวัติศาสตร์นั้นเราไม่ควรใช้ความคิดในปัจจุบันไปตัดสินบุคคลและ เหตุการณ์ในอดีต เพราะอดีตมีความแตกต่างจากปัจจุบัน...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 3

2. ด้านเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานข้อที่ 3 และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการ จัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีมีสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4 ทั้งนี้เป็นผลมาจากกิจกรรมตามกระบวนการเรียนการสอนแต่ครีมี หลักการ 5 ประการที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) การสืบสอบ แสวงหาคำตอบตามสมมติฐาน 2) การกระตุ้นความสนใจต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยการวิพากษ์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ 3) การปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 4) การขยายมุมมอง และแนวคิดทางประวัติศาสตร์ และ 5) การลงมือปฏิบัติการเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบโครงงานใหญ่มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอน (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 112-117, 142-144) โดยที่นักเรียนบางส่วนได้เสนอแนวทางในการนำทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์และกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม ดังจะเห็นได้จากการที่นักเรียนได้เขียนแสดงความคิดเห็นและสะท้อนความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าว

การที่กระบวนการเรียนการสอนแบบโครงงานสามารถส่งเสริมเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้นั้น เป็นไปตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่เหมาะสม ดังที่พรเพ็ญ อ้นตระกูล (2556: 330-340) ได้เสนอไว้ว่า ครูไม่ควรเน้นที่จะให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เพราะจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่เห็นประโยชน์ของวิชาประวัติศาสตร์ แต่ควรสอนให้นักเรียนรู้จักเรียนรู้วิธีเรียน (Teach him to learn how to learn) สอนให้รู้จักวิธีการค้นพบความรู้ (Teach him how to find means to discover knowledge) สอนให้รู้จักสืบสอบด้วยการใช้คำถาม (Teach him to inquire) และสอนให้นักเรียนคิดอย่างวิพากษ์ วิเคราะห์และช่างตรึกตรอง (Teach him to think critically) โดยเฉพาะการสอนที่มุ่งฝึกฝนนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดทั้งศึกษาข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ โดยยึดหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่มุ่งเน้นการสังเกต การสงสัย การตั้งคำถาม การแสวงหาคำตอบด้วยการอ่านและการตรวจสอบหลักฐาน การวิเคราะห์และตีความหลักฐาน การสังเคราะห์ แล้วนำมาเสนอในชั้นเรียน ตลอดจนการรู้จักนำหลักฐานมาใช้ประกอบการให้เหตุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการเรียนการสอนตามแนวทางดังกล่าวจะช่วยฝึกฝนให้นักเรียนมีจิตใจที่ชอบตรวจสอบ ไต่สวน ค้นหา วิเคราะห์ วิพากษ์ จนกระทั่งมีความชำนาญในการไตร่ตรองใช้เหตุผล รวมทั้งการใช้จินตนาการ วิจัยข้อมูล ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวของนักเรียนมีความสอดคล้องกับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

การที่นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อยู่ในระดับสูงและค่าเฉลี่ยเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากกระบวนการเรียนการสอนแบบโครงงานประกอบไปด้วยขั้นตอนการเรียนการสอนที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ 2) ด้านความรู้สึก และ 3) ด้านพฤติกรรม

ซึ่งสามารถอภิปรายความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในแต่ละด้านกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่ปรากฏในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนได้ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านความรู้ความเข้าใจ ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง และสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสูงมาก 8 ประเด็น สำหรับการอภิปรายครั้งนี้จะนำเสนอใน 3 ประเด็นที่นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสูงมาก ดังนี้ ลำดับที่ 1 ฉันทคิดว่าประวัติศาสตร์ทำให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีผลต่อสังคมในปัจจุบัน ลำดับที่ 2 นักเรียนมีค่าเฉลี่ยเจตคติต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสูงมากเท่ากัน 2 ประเด็น ได้แก่ ฉันทคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ควรเป็นหน้าที่หลักของนักประวัติศาสตร์เท่านั้น และการศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้ฉันเห็นความแตกต่างระหว่างบริบทสภาพแวดล้อมในอดีตกับปัจจุบัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนการสอนแต่ครีในแต่ละขั้นตอนได้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในด้านความรู้ความเข้าใจตามกรอบของกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา นักเรียนได้ฝึกตั้งคำถามสำคัญจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในการอภิปรายและฝึกตั้งสมมติฐานเพื่อตอบคำถามสำคัญที่นักเรียนเป็นผู้กำหนดขึ้นอันเป็นการนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวทางการศึกษา ค้นคว้าและตรวจสอบข้อเท็จจริงต่อไป โดยกิจกรรมดังกล่าวเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ ได้ใช้ความคิดเพื่อตั้งคำถามและกำหนดสมมติฐานต่อประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ตนกำลังศึกษา และช่วยเปิดมุมมองต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเบื้องต้นก่อนที่จะลงมือปฏิบัติกิจกรรมการสืบสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนต่อไป

ในขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก นักเรียนได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์อันเป็นแกนหลักสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นคำถามและสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ในขั้นตอนที่ 1 ที่ครูเป็นผู้จัดเตรียมไว้ในเบื้องต้นเพื่อนำมาร่วมกันอภิปราย วิเคราะห์ และตีความเกี่ยวกับที่มา แรงจูงใจในการสร้าง สาระสำคัญและบริบททางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในเนื้อหาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขึ้นดังกล่าว เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและพยายามให้เหตุผลในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริง มุมมองของผู้เขียนและบริบททางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานสำคัญขึ้นดังกล่าวมากที่สุด กิจกรรมดังกล่าวช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในหลักฐานและทำให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษามากขึ้น สังเกตได้

จากการที่นักเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วยการตอบคำถาม ตั้งคำถามสำคัญ ตีความและวิเคราะห์ข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐาน เป็นไปตามหลักการของกระบวนการเรียนการสอน แดคิ์ (ชัยรัตน์ โดศิลา, 2555: 137-138) ที่ระบุว่า การจัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของครู เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาและอภิปรายประเด็นทางประวัติศาสตร์มีส่วนช่วยกระตุ้นความสนใจในการเรียนการสอนและส่งเสริมทักษะในการสืบค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียนเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน

ในขั้นตอนที่ 3 ชั้นเปรียบเทียบข้อมูล นักเรียนได้ร่วมกันศึกษาหลักฐานขั้นต้นและ/หรือ ชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาด้วยจำนวนที่มากขึ้น ไม่ต่ำกว่า 3 ชั้น ที่มีเนื้อหาสนับสนุนและเนื้อหาที่แตกต่างจากหลักฐานที่ครูจัดเตรียมมาในขั้นตอนที่ 2 แล้วร่วมกันวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้จากการตีความไปสู่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นแกนในขั้นต้น กิจกรรมดังกล่าวส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดในการจัดการกับข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายมากขึ้นซึ่งหลักฐานในขั้นตอนนี้จะมีลักษณะเฉพาะเพื่อกระตุ้นการคิดเชิงเปรียบเทียบแก่นักเรียนด้วยการที่ครูจัดเตรียมหลักฐานในประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา แต่หลักฐานแต่ละชั้นที่นำมาให้นักเรียนวิเคราะห์นั้นจะมีเนื้อความที่สนับสนุนและ/หรือขัดแย้งกับหลักฐานหลักในขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมต่อการวิพากษ์หลักฐานในขั้นตอนนี้ทำให้นักเรียนได้ขยายมุมมองในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มากขึ้นเนื่องจากนักเรียนจะพบกับข้อเท็จจริงที่หลากหลายทั้งที่สนับสนุนและขัดแย้งกันเองจนทำให้นักเรียนเกิดความสงสัยต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากขึ้นกว่าขั้นตอนที่ 2 อันนำไปสู่การสังเกตและตั้งคำถามเพื่อต้องการเข้าถึงองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ให้ได้มากที่สุด สังเกตได้จากพฤติกรรมการตั้งคำถามของนักเรียนในแต่ละกลุ่มเมื่อพบกับข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่างหลักฐานที่กลุ่มตนศึกษากับหลักฐานของเพื่อนในกลุ่มอื่น ๆ มีการโต้แย้งกันอย่างมีเหตุผลด้วยการใช้ข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ตนศึกษาทำให้นักเรียนต้องการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา นักเรียนและครูจึงได้ร่วมกันอภิปรายถึงแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยการสืบค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อเป็นพื้นฐานไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนที่ 4 ต่อไป

นอกจากนี้การที่นักเรียนได้พิจารณาถึงบริบทสภาพแวดล้อมในอดีตที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายจึงส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ด้านความรู้ความเข้าใจในประเด็น “การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้ฉันเห็นความแตกต่างระหว่างบริบทสภาพแวดล้อมในอดีตกับปัจจุบัน” อยู่ในระดับสูงมาก เป็นไปตามหลักการที่ 3 และ 4 ของกระบวนการเรียนการสอนแดคิ์ (ชัยรัตน์ โดศิลา, 2555: 138) ที่ระบุว่า การใช้หลักฐานทาง

ประวัติศาสตร์จากหลาย ๆ แหล่งที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาใช้เป็นหลัก ในการจัดการเรียนการสอนเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้มีการปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดมุมมองและแนวคิดทางประวัติศาสตร์ที่กว้างขวางมากขึ้น และการใช้ความคิดในการวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในประเด็นต่าง ๆ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะ การคิดในระดับต่าง ๆ ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการเรียนการสอน ประวัติศาสตร์ไทยของ วินัย พงศ์ศรีเพียร (2543: 11-13) ที่กล่าวว่า ครูควรกระตุ้นกระบวนการคิด ของนักเรียนด้วยการส่งเสริมให้รู้จักการวิพากษ์และอภิปรายข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนควร ฝึกฝนให้นักเรียนเกิดความสามารถในการสังเกตความแตกต่างของสิ่งที่ศึกษาบนพื้นฐานของเวลาและ สถานที่ ซึ่งวิธีการดังกล่าวถือเป็นการปลูกฝังสำนึกของความเป็นนักประวัติศาสตร์ให้แก่ นักเรียนอีก ทางหนึ่ง

ในขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นักเรียนต้องร่วมกันค้นคว้า และจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและ/หรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ที่เป็นแกน แล้วนำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้ จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนนี้กับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 และ 3 จากนั้นต้องร่วมกันออกแบบการ นำเสนอข้อมูลตามประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ได้ค้นพบในรูปแบบแผนผังความคิดหรือรูปแบบ ที่ตนเองสนใจตามความเหมาะสม เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลจากหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ด้วยตนเองตามกรอบของคำถามและสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 1 เมื่อแต่ละ กลุ่มได้รวบรวมหลักฐานมาแล้วจะต้องนำมาวิเคราะห์และตีความที่มา แรงจูงใจในการสร้าง สารสำคัญและสภาพแวดล้อมตามบริบทที่ปรากฏในข้อมูลของหลักฐาน จากนั้นเชื่อมโยงข้อค้นพบ ดังกล่าวกับข้อค้นพบในหลักฐานอื่น ๆ ตามขั้นตอนที่ 2 และ 3 ก่อนที่จะออกแบบการนำเสนอข้อ ค้นพบในขั้นตอนที่ 5 จากกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการสืบค้น การ รวบรวมข้อมูล การประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน การวิเคราะห์ การตีความ และการ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วร่วมกันออกแบบการนำเสนอตามที่แต่ละกลุ่มสนใจ จากการสังเกตพฤติกรรม และการตรวจแบบบันทึกการปฏิบัติกิจกรรมการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของ แต่ละกลุ่ม พบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ เมื่อนักเรียนแต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายให้สืบค้นและรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตาม ประเด็นที่ศึกษาแล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบการนำเสนอ นักเรียน ทุกกลุ่มแบ่งหน้าที่ของสมาชิกในปฏิบัติกิจกรรมอย่างชัดเจน ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าว

สังเกตได้ว่า นักเรียนทุกกลุ่มจะนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวิเคราะห์ วิพากษ์ หลักฐานมาปรึกษากับครูเป็นระยะเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของ ข้อค้นพบในประเด็นทางประวัติศาสตร์ตามที่กลุ่มตนได้ศึกษา รวมทั้งรูปแบบการนำเสนอที่เหมาะสม ต่อข้อค้นพบของกลุ่มตนเพื่อใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมการนำเสนอข้อค้นพบในขั้นตอนที่ 5 เมื่อปฏิบัติ กรรมเสร็จสิ้นแล้วนักเรียนทุกกลุ่มก็ส่งงานตรงเวลาที่กำหนด แสดงให้เห็นถึงการใช้ความคิดในการ วางแผนและร่วมมือกันปฏิบัติกิจกรรมการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ด้วยความตั้งใจ

การปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนนี้ทำให้นักเรียนได้ฝึกให้นักเรียนใช้ทักษะการคิดทาง ประวัติศาสตร์ในการสร้างมโนภาพเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของเหตุการณ์ในอดีต จนนำไปสู่การสร้าง องค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ อันเป็นการส่งเสริมการสร้างความเข้าใจทาง ประวัติศาสตร์แก่นักเรียนได้ลึกซึ้งมากขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวนักเรียนจึงมีเจตคติต่อการศึกษา ประวัติศาสตร์ด้านความรู้ความเข้าใจในประเด็น “ฉันคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ควรเป็นหน้าที่ หลักของนักประวัติศาสตร์เท่านั้น” อยู่ในระดับสูงมาก อย่างไรก็ตามข้อความสะท้อนเจตคติดังกล่าว เป็นข้อความเชิงนิเสธ ซึ่งการที่นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ด้านความรู้ความเข้าใจใน ประเด็นประเด็นนี้อยู่ในระดับสูงมาก แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นในทางตรงกันข้ามกับ ข้อความดังกล่าว หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งได้ว่า นักเรียนคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ไม่ควร เป็นหน้าที่หลักของนักประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ทุกคนสามารถได้รับการฝึกฝนเพื่อเข้าถึงองค์ความรู้ ทางประวัติศาสตร์ได้สอดคล้องกับหลักการของกระบวนการเรียนการสอนแดคเคอร์ ดังที่ ชัยรัตน์ ไตศิลา (2555: 138) ระบุว่า การให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดย การสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาความรู้ ความเข้าใจขึ้นได้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงข้อความรู้ได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผลจนนำไปสู่การ สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ และเป็นไปตามที่ (Ogle, Klemm, & McBride, 2007: 56) ได้อธิบายว่า การที่ครูกระตุ้นความสนใจของนักเรียนด้วยการใช้ข้อมูลที่ช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยง เหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบันอย่างเหมาะสมจะทำให้นักเรียนเห็นความเกี่ยวข้องของเนื้อหาที่ศึกษากับ ตนเองอันเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อเรื่องที่ศึกษา

ในขั้นตอนที่ 5 ชี้นำเสนอข้อค้นพบ นักเรียนต้องนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาเพื่อตอบ สมมติฐานอย่างมีเหตุผล มีความต่อเนื่องและอ้างอิงข้อเท็จจริงจากหลักฐาน โดยต้องนำเสนอทั้งข้อมูล ที่เป็นแนวคิดสนับสนุนและแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก แล้วร่วมกันวิเคราะห์ถึงผลการเรียนรู้ ที่ได้รับจากการเรียนการสอนตามกระบวนการสอนแดคเคอร์ และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวัน กิจกรรมในชั้นตอนนี้ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นข้อค้นพบทางประวัติศาสตร์ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ ตีความ วิพากษ์วิจารณ์ด้วยมุมมองที่หลากหลาย โดยมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของหลักฐานผ่านการใช้ทักษะในการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเห็นความแตกต่างระหว่างบริบทสภาพแวดล้อมในอดีตกับปัจจุบันและเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตที่ส่งผลต่อเนื่องมาสู่ปัจจุบันได้อย่างมีเหตุผล การเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายข้อค้นพบของแต่ละกลุ่มยังเป็นการช่วยลดอคติของนักเรียนที่มีต่อเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ตามข้อค้นพบได้ การใช้คำถามของครูเพื่อกระตุ้นให้เห็นถึงคุณค่าของการศึกษาประวัติศาสตร์ในชั้นตอนนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนใช้ความคิดในการเสนอแนวทางการประยุกต์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาและทักษะที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม สังเกตได้การที่นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการอภิปรายและมีการโต้แย้งข้อค้นพบที่กลุ่มอื่นนำเสนอโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการอ้างอิงถึงสาเหตุและผลสืบเนื่องในด้านต่าง ๆ จากประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาอย่างเป็นระบบ ผลที่เกิดขึ้นดังกล่าวจึงส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์ด้านความรู้ความเข้าใจในประเด็น “ฉันคิดว่าประวัติศาสตร์ทำให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีผลต่อสังคมในปัจจุบัน” อยู่ในระดับสูงมากเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการที่ 4 และ 5 ของกระบวนการเรียนการสอนแดคิริ (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 138) ที่ระบุว่า การใช้ความคิดในการวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในประเด็นต่าง ๆ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดในระดับต่าง ๆ ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และการให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยการสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาความรู้ความเข้าใจขึ้นได้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงข้อความรู้ได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผล จนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการจัดเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของ พรเพ็ญ อันตระกูล (2556: 339) ที่ระบุว่า ครูจะต้องสนับสนุนให้นักเรียนสามารถสรุปความรู้อย่างเป็นระบบ หรือสร้างความคิด แนวคิด กรอบทฤษฎีของตนเองได้ ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องทำการทดสอบอย่างพร่ำเพรื่อ เนื่องจากจะให้นักเรียนเกิดความเครียด เสียเวลา และครูกับนักเรียนได้อภิปรายร่วมกันน้อยลง

ทั้งนี้ นักเรียนได้สะท้อนความคิดเห็นที่สัมพันธ์กับเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์ในด้านความรู้ความเข้าใจผ่านบันทึกการเรียนรู้ ดังนี้

“...ก่อนหน้านี้ผมมองว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งที่มีเนื้อหาค่อนข้างยากเกินกว่าที่เราจะมีความสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง สำหรับการเรียนประวัติศาสตร์ในครั้งนี้ทำให้มี

โอกาสได้ฝึกตั้งคำถามและคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุและผลกระทบของเหตุการณ์ ...ได้ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่สนใจด้วยตนเอง ...การเรียนประวัติศาสตร์จากการศึกษาหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ ทำให้ผมมองวิชาประวัติศาสตร์เปลี่ยนไป ...ถ้าฝึกการวิเคราะห์หลักฐานและใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ...ประวัติศาสตร์ก็จะไม่ได้ยากอย่างที่เราคิด”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 1

“การเรียนประวัติศาสตร์ในครั้งนี่ไม่ใช่การเรียนที่มุ่งให้เราจดจำและสะสมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอดีตให้ได้มากที่สุด แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้เขียนตอบข้อสอบ ...การแสดงความคิดเห็นและอธิบายเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ การตัดสินใจของคนในอดีตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตบนพื้นฐานของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หนูและเพื่อน ๆ ได้ช่วยกันสืบค้นและรวบรวมมา ทำให้หนูเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาในแง่มุมที่หลากหลายและในบางประเด็นก็มีความแตกต่างไปจากการจากความรู้เดิมที่มีอยู่...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 2

“หลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีตได้เกิดขึ้นจริง ...เราต้องศึกษาหลักฐานเหล่านั้นอย่างระมัดระวัง เพราะความคิด ความเชื่อบางอย่างของคนในอดีตที่เราสามารถตีความได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์อาจจะมี ความแตกต่างจากความคิดของคนในปัจจุบัน ...เราต้องพยายามขจัดอคติ ไม่ด่วนตัดสินฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยไม่ศึกษาหลักฐานอย่างละเอียดรอบคอบ ...ไม่นำความคิด ความเชื่อของเราไปอธิบายสาเหตุในการกระทำของผู้คนในอดีต เนื่องจากบริบทสภาพแวดล้อมของเหตุการณ์และยุคสมัยมีความแตกต่างกัน ...การสืบค้น การวิเคราะห์ ตีความและประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนประวัติศาสตร์”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 3

“...จากการที่ครูใช้หลักฐานขั้นต้นเป็นสื่อการสอนในชั้นตอนนี้ทำให้หนูได้วิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลที่ปรากฏ เช่น หลักฐานมีสาระสำคัญอย่างไร ผู้ที่สร้างหลักฐานเป็นใคร มีจุดประสงค์อย่างไรในการสร้างหลักฐาน ทำให้เห็นว่าหลักฐานขั้นนี้ถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง เพราะการประเมินหลักฐานจะทำให้เรามีข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือเพื่อนำไปใช้ในการสังเคราะห์และเรียบเรียงเป็นข้อค้นพบในตอนสุดท้ายของการปฏิบัติกิจกรรม...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 4

“...หนูคิดว่าหลักฐานขั้นต้นมีความน่าเชื่อถือมากกว่าหลักฐานชั้นรองเสมอมา แต่ตอนนี้หนูเริ่มไม่แน่ใจว่าจะเป็นเช่นนั้นเสมอไป เพราะบางครั้งผู้เขียนหลักฐานหรือผู้คนที่อยู่ร่วมยุคสมัยนั้นอาจจะมีอคติต่อบุคคล เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือมีจุดประสงค์อื่นที่แฝงอยู่เบื้องหลังการเขียนมากกว่าการให้ข้อมูลที่เป็นจริง เช่น ต้องการโจมตีหรือใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น ดังนั้น จึงควรต้องมีการตรวจสอบหลักฐานก่อนนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งการเรียนในชั้นตอนนี้ ทำให้หนูวิเคราะห์ ตีความ และประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องอย่างระมัดระวัง...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 5

2.2 ด้านความรู้สึก ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ด้านความรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คิรีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง และสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์สูงมาก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ฉันชอบการศึกษาศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เนื่องจากกิจกรรมเหล่านั้นท้าทายความสามารถของฉัน 2) เมื่อได้ศึกษาบริบทสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ ฉันรู้สึกที่ตนเองเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตมากขึ้น และ 3) ฉันรู้สึกสนุกกับการมีส่วนร่วมในการอภิปรายในชั้นเรียนประวัติศาสตร์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนการสอนแแต่คิรีในแต่ละขั้นตอนได้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการศึกษาศาสตร์ในด้านความรู้สึก กล่าวคือ ในขั้นตอนที่ 1 ชั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา การที่ครูได้ยกกรณีตัวอย่างทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและมีเนื้อความที่ขัดแย้งกันซึ่งแตกต่างจากรับรู้เดิมของนักเรียนเป็นการความขัดแย้งทางปัญญาที่ท้าทายให้นักเรียนเกิดความสงสัยต่อข้อมูลในประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ตนกำลังเรียนรู้อันเป็นแรงจูงใจที่นำไปสู่การตั้งคำถามสำคัญและสมมติฐานจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ตนกำลังศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการค้นคว้าและตรวจสอบข้อเท็จจริงต่อไป โดยกิจกรรมดังกล่าวเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความรู้สึกที่มีต่อการศึกษาศาสตร์ผ่านการตอบคำถาม การตั้งคำถาม การให้เหตุผล การอธิบาย และอภิปรายเกี่ยวกับข้อมูลที่ครูได้นำมาใช้ในเบื้องต้นเพื่อกำหนดประเด็นที่จะศึกษาในขั้นตอนต่อไป ซึ่งสังเกตได้ว่านักเรียนมีความใส่ใจในการตอบสนองต่อกิจกรรมดังกล่าวอย่างกระตือรือร้น สอดคล้องกับ Bloom (1956) ที่อธิบายว่าการที่ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ในสิ่งที่ตนกำลังศึกษาอย่างใส่ใจ โดยเฉพาะการนำเสนอกรณีตัวอย่างที่เป็นประเด็นปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับความรู้ค่านิยม หรือความเชื่อเดิมของนักเรียนหรือการใช้คำถามที่ท้าทายความคิดเกี่ยวกับค่านิยมนั้นจะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการรู้ตัวและเต็มใจที่จะรับรู้ต่อสิ่งที่ตนกำลังศึกษา

นอกจากนี้กิจกรรมในขั้นตอนที่ 2 ถึงขั้นตอนที่ 4 เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยการวิเคราะห์และตีความสาระสำคัญจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลาย การสืบค้นและประเมินค่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การเปรียบเทียบและเชื่อมโยงข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ในด้านต่าง ๆ การนำเสนอข้อค้นพบตามประเด็นคำถามและสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ในขั้นตอนที่ 1 โดย ไม่ใช่ค่านิยมในปัจจุบันในการตัดสินเรื่องราวในอดีต โดยที่ครูเป็นผู้สนับสนุนให้นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการจัดเตรียมหลักฐานหลักและหลักฐานอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายเพื่อนำให้นักเรียนร่วมกัน วิเคราะห์ วิพากษ์ตามขั้นตอนที่ 2 และ 3 แนะนำหลักฐานและวิธีการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์ของในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตั้งคำถาม ยกตัวอย่าง และให้คำแนะนำในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยพิจารณาถึงบริบททางประวัติศาสตร์และประเด็นที่ศึกษา จากการศึกษาสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวของนักเรียนพบว่า นักเรียนให้ความใส่ใจต่อการปฏิบัติกิจกรรมในทุกขั้นตอน มีความตื่นตัวเมื่อได้ข้อค้นพบใหม่ทางประวัติศาสตร์ที่ตนไม่เคยรับรู้มาก่อน กระตือรือร้นต่อการมีส่วนร่วมในการอภิปรายทั้งในกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย เต็มใจในการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายทุกครั้ง ยอมรับเมื่อข้อค้นพบใหม่ในกรณีที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตนได้ตั้งไว้ ฟังพอใจเมื่อเมื่องานที่ทำสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งเป็นไปตามที่ Shaw and Wight (1976) และ จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์ (2547) ได้อธิบายว่า ประสบการณ์มีอิทธิพลอย่างมากต่อเจตคติ ดังนั้นการสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านกระบวนการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่สนับสนุนให้บุคคลเห็นคุณค่าก็จะนำไปสู่การเกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น

ในขั้นตอนที่ 5 ชื่อนำเสนอข้อค้นพบ ซึ่งนักเรียนแต่ละกลุ่มจะต้องนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาเพื่อตอบสมมติฐานอย่างมีเหตุผลมีความต่อเนื่องและมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง และร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์โดยการลงมือปฏิบัติการสืบสอบแสวงหาความรู้ เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษา สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของ พรเพ็ญ อ้นตระกูล (2556: 339) ที่กล่าวว่า ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้สึกอยากให้ร่วมมือกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยอาจใช้วิธีการร่วมกันอภิปรายถึงกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ลงมือปฏิบัติไปแล้วเพื่อเป็นการทบทวน ตรวจสอบ และสร้างความต่อเนื่องในการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้ตามความเข้าใจของตนเองได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวถือเป็นการเสริมสร้างจิตใจและทัศนคติที่แห่งความร่วมมือ (cooperative spirit and attitude) ให้นักเรียน ตลอดทั้งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและสังคม รู้เขารู้เรา

(empathy) สอดคล้องกับ อารมณ์ ใจเที่ยง (2553) ที่ระบุว่า การส่งเสริมประสบการณ์ตรงและการเรียนรู้ด้วยตนเองจะทำให้ให้นักเรียนมีการยอมรับเจตคตินั้น

นอกจากนี้ นักเรียนได้สะท้อนความคิดเห็นที่สัมพันธ์กับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ในด้านความรู้สึกผ่านบันทึกการเรียนรู้ ดังนี้

“การเรียนประวัติศาสตร์ครั้งนี้ในช่วงแรกผมยังตั้งคำถาม ค้นหา วิเคราะห์ ตีความ ประเมินคุณค่า สังเคราะห์ และเชื่อมโยงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ไม่ดีนัก แต่พอได้ฝึกฝนและอภิปรายร่วมกับเพื่อน ๆ ในแต่ละขั้นตอนของการเรียนทำให้สามารถทำได้ดีขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะการตั้งคำถามและค้นหาหลักฐานที่เกี่ยวข้องประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่สนใจ ...ผมจดเลขเรียกหนังสือหลายเล่มที่ต้องการรวบรวมข้อมูลและใช้ในการอ้างอิง ...ผมดีใจเมื่อพบข้อมูลที่ต้องการ ข้อมูลเหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาศึกษาบริบทของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะทำให้เข้าใจความคิดและพฤติกรรมของคนในอดีตได้ดีกว่าการอ่านหนังสือเรียนเพียงอย่างเดียว”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 1

“การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในอดีตมีความแตกต่างไปจากปัจจุบัน ... การฝึกตีความสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์มีส่วนสำคัญทำให้หนูรับรู้เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ของคนอดีตได้มากขึ้น ...การอธิบายความรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตจะต้องใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย ซึ่งนอกจากจะช่วยให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตแล้ว ยังทำให้เห็นมุมมองและทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อผู้คนและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อีกด้วย ...สนุกกับการร่วมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ๆ เพราะแต่ละคนต่างพยายามที่จะให้เหตุผลและอธิบายความคิดเห็นสนับสนุนหรือโต้แย้งข้อมูลในประเด็นที่กำลังศึกษาในขั้นตอนการนำเสนอข้อค้นพบ ซึ่งทำให้การเรียนประวัติศาสตร์ไม่น่าเบื่อ...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 2

“...เรื่องราวที่เพื่อน ๆ ได้นำมาอภิปรายในชั้นเรียนมีความน่าสนใจเพราะมีข้อมูลบางอย่างที่ผมไม่สามารถหาอ่านได้จากหนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ...ชอบกิจกรรมการเรียนการสอนนี้เพราะทำให้ผมมีความรู้ทางประวัติศาสตร์ใหม่ ๆ และมีมุมมองเกี่ยวกับอดีตที่หลากหลายมากขึ้น ...อยากให้มีการอภิปรายเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทุกครั้งที่เราเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เพราะทำให้ผมได้ฝึกคิดวิเคราะห์และเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลที่มีการนำมาใช้ศึกษาประวัติศาสตร์จากหลายแหล่ง”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 3

2.3 ด้านพฤติกรรม ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ด้านพฤติกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง และสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์สูงมาก 3 ลำดับแรกในประเด็นต่อไปนี้

- 1) ฉันจะนำผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
- 2) ฉันให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มอย่างเต็มความสามารถเมื่อมีการปฏิบัติกิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ และ
- 3) ฉันจะกระตือรือร้นในการแสวงหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองมาตรฐานอย่างมีเหตุผล การที่นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ด้านพฤติกรรมอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนการสอนแต่ครีในแต่ละขั้นตอนได้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ในด้านพฤติกรรมตามกรอบของกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ขึ้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา นักเรียนจะได้ฝึกตั้งคำถามจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในการอภิปราย และได้ฝึกตั้งสมมติฐานเพื่อตอบคำถามสำคัญที่นักเรียนเป็นผู้กำหนดขึ้นอันเป็นการนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวทางในการศึกษา ค้นคว้าและตรวจสอบต่อไป สอดคล้องกับ McGuire (1968) ที่ได้กล่าวว่าการอภิปรายและเสนอความคิดเห็นเรื่องต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางที่เหมาะสม จะทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้

ในขั้นตอนที่ 2 ถึง ขั้นตอนที่ 5 นักเรียนจะปฏิบัติกิจกรรมที่สำคัญตามลำดับ ได้แก่ ร่วมกันศึกษาหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่ครูจัดเตรียมให้จำนวน 1 ชิ้น แล้วร่วมกันอภิปรายวิเคราะห์ และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสาระสำคัญเบื้องต้นและเนื้อหาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ซึ่งดังกล่าว ซึ่งเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์เปรียบเทียบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของหลักฐานที่เพิ่มมากขึ้นใน ขั้นที่ 3 ขึ้นเปรียบเทียบข้อมูล จากนั้นในขั้นที่ 4 ขึ้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นักเรียนจะได้ร่วมกันค้นคว้าและจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นและ/หรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 แล้วนำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนนี้กับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก และขั้นตอนที่ 3 ขึ้นเปรียบเทียบข้อมูล จากนั้นผู้เรียนจะได้เขียนคำตอบที่ร่วมอภิปรายลงในใบงาน และออกแบบการนำเสนอข้อมูลตามที่ได้ค้นพบในรูปแบบแผนผังความคิดหรือรูปแบบที่นักเรียนสนใจ และในขั้นที่ 5 ขึ้นนำเสนอข้อค้นพบ นักเรียนจะได้นำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาเพื่อตอบสนองมาตรฐานอย่างมีเหตุผลมีความ

ต่อเนื่องและมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง โดยนำเสนอทั้งข้อมูลที่เป็นแนวคิดสนับสนุนและแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก แล้วร่วมกันวิเคราะห์ถึงผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเรียนการสอนตามกระบวนการสอนแแต่อร์ และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน กิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องแนวคิด Barton (2005: 751-752) ที่กล่าวว่า การนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เป็นการกระตุ้นพฤติกรรมของนักเรียนในการสืบสอบหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับ สิริวรรณ ศรีพหล (2554: 141) ที่กล่าวถึงคุณค่าของวิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ไว้ว่า วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นวิธีการเรียนการสอนที่นักเรียนจะต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำของครูผู้สอน เป็นการฝึกทักษะการคิด การแสวงหาความรู้และวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ เช่น การวางแผนในการแสวงหาข้อมูล การวางแผนในการรวบรวมข้อมูล วางแผนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินข้อมูล และวางแผนในการนำเสนอผลการศึกษา ทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการเรียนรู้โดยตรง อันจะช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีเหตุผล ตลอดจนเกิดเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับ อีรุณี เอกะกุล (2550) ที่กล่าวว่า ประสบการณ์เฉพาะด้าน (Specific experiences) กับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเจตคตินั้น เป็นวิธีการหนึ่งที่บุคคลเรียนรู้จากเจตคติได้ สอดคล้องกับแนวทางการเปลี่ยนแปลงเจตคติตามที่ Triandis (1971) ได้อธิบายไว้ว่า การรับข้อมูลใหม่จากบุคคลหรือสื่อต่าง ๆ การจัดประสบการณ์ให้บุคคลมีความตั้งใจและสมาธิในการเลือกรับรู้ข้อมูลที่ตนสนใจด้วยกระบวนการต่าง ๆ แล้วแสดงความเข้าใจ ยอมรับและจดจำการรับรู้ข้อมูลจะนำไปสู่การมีเจตคติต่อสิ่งนั้น

นอกจากนี้ หลังจากการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ครูได้มอบหมายให้นักเรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอน และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้ฝึกเขียนสะท้อนความคิดที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา ตลอดจนรู้จักการเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ กระบวนการที่ได้รับจากการศึกษาประวัติศาสตร์ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม กิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของ พรเพ็ญ อ้นตระกูล (2556: 340) ที่กล่าวว่า หลังจากการสอนทุกครั้งครูควรให้นักเรียนเขียนอย่างเป็นอิสระถึงบทเรียน การสอน การเรียน และความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เขียน ได้ทบทวน และได้คิดในสิ่งที่เรียนไปแล้วอยู่ตลอดเวลา (active learning) ถ้าปฏิบัติได้เป็นประจำจะส่งผลให้นักเรียนตื่นตัวและสนใจเรียนมากขึ้น

อนึ่ง นักเรียนได้สะท้อนความคิดเห็นที่สัมพันธ์กับเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ใน
ด้านพฤติกรรมผ่านบันทึกการเรียนรู้ ดังนี้

“...สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันได้ใน
หลาย ๆ เรื่อง เช่น การวิเคราะห์ เปรียบเทียบเทียบ และประเมินความน่าเชื่อถือของ
ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพราะหากเราปลงใจเชื่อ ปฏิบัติตาม หรือส่งต่อข้อมูลเหล่านั้น
ในทันทีโดยที่ไม่ได้คิดไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนก็อาจจะก่อให้เกิดผลเสียต่อเราได้ ...
การยอมรับฟังเหตุผลและมุมมองของเพื่อนหรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีความคิดเห็นแตกต่าง
จากเรา ...การเข้าอกเข้าใจผู้อื่นจะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ต่อผู้อื่น และช่วยเหลือ
เกื้อกูลกัน ทำให้เราอยู่ร่วมกับผู้อื่นสังคมได้มีอย่างมีความสุข...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 1

“สิ่งที่ได้รับการเรียนประวัติศาสตร์และจะนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน คือ การฝึก
หาความรู้ด้วยตัวเอง การวางแผนการทำงานอย่างมีระบบ การรับฟังความคิดเห็นของ
คนอื่น การตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 2

“...สามารถนำความรู้จากการเรียนประวัติศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ใน
ชีวิตประจำวันได้ เช่น การสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดเห็นและมุมมองของเรา การ
พิจารณาสื่อต่าง ๆ ที่ได้รับชมรับฟังว่าให้ข้อมูลที่ถูกต้องและความน่าเชื่อถือหรือไม่...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 3

“...หนูหาข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.
2475 จากบันทึกความทรงจำของบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับ
ประเด็นนี้ในห้องสมุดกับเพื่อน ๆ สมาชิกในกลุ่ม แล้วนำช่วยมาวิเคราะห์ตีความ...
การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้หนูมีความละเอียดรอบคอบมากขึ้น ...การเรียน
ประวัติศาสตร์ช่วยเรา รู้จักตรวจสอบว่าถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลก่อนที่จะ
นำเสนอ ซึ่งหนูจะนำเรื่องนี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนและการทำงานอื่น ๆ
ต่อไป...”

ตัวอย่างนักเรียนคนที่ 4

กล่าวโดยสรุปกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน
5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา 2) ขั้นตอนวิเคราะห์หลักฐานหลัก 3) ขั้นตอน
เปรียบเทียบข้อมูล 4) ขั้นตอนปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ 5) ขั้นตอนนำเสนอข้อค้นพบ
โดยที่ในแต่ละขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้ง

ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งมีลักษณะที่เป็นวงจรปฏิบัติที่เมื่อนักเรียนได้รับการฝึกด้วยขั้นตอนการเรียนการสอนหลาย ๆ วงจรปฏิบัติอย่างต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาหนึ่งจึงสามารถส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเกิดเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ที่แต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ด้วยเหตุนี้องค์ประกอบในแต่ละด้านของเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ผู้เรียนสะท้อนออกมาหลังจากได้รับการเรียนรู้ตามกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ครั้งจึงมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Köse. (2017: 1291-1311) ที่ได้ศึกษาเจตคติของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาที่มีต่อบทบาทของครูประวัติศาสตร์ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ข้อสรุปว่า การที่ครูประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมโดยการนำหลักฐาน และแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระหว่างหรือตลอดหลักสูตรการศึกษามีผลโดยตรงต่อความชอบหรือไม่ชอบของนักเรียน ซึ่งความรู้สึกที่นักเรียนได้รับจากการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะส่งผลต่อเจตคติและความสนใจเกี่ยวกับบทเรียนประวัติศาสตร์ในปีการศึกษาต่อ ๆ ไปอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครั้งที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 3 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปตามลำดับดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1.1 ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ผู้สอนนำกระบวนการเรียนการสอนแต่ครั้งไปใช้เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยดำเนินการจัดประชุม สัมมนา หรืออบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอน สังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการเรียนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนนี้อย่างถูกต้องและชัดเจน

1.2 ผู้บริหารที่มีเป้าหมายให้นักเรียนมีทักษะ กระบวนการทางประวัติศาสตร์ สามารถเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ สามารถใช้

กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์เป็นทางเลือกหนึ่งในการส่งเสริมคุณลักษณะดังกล่าวให้แก่นักเรียน และควรสนับสนุนให้ผู้สอนนำหลักการของกระบวนการเรียนการสอนนี้ไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระอื่น ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งกลุ่มสาระอื่น ๆ ที่มีลักษณะหรือธรรมชาติของรายวิชาที่เหมาะสมต่อการการพัฒนาทักษะกระบวนการและคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันจะเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนการสอนนี้ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนต่อไป

1.3 ผู้บริหารควรสนับสนุนในเรื่องการจัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่จะนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย เพียงพอ และเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกรทางประวัติศาสตร์เจตคติที่ดีต่อการศึกษาศาสตร์ และทักษะด้านต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับศึกษานิเทศก์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

2.1 ศึกษานิเทศก์ควรนำกระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ไปใช้ในการฝึกอบรมครูประวัติศาสตร์ เพื่อให้สามารถนำกระบวนการเรียนการสอนนี้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกรทางประวัติศาสตร์และเจตคติที่ดีต่อการศึกษาศาสตร์ของนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ตลอดจนมีการติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่นักเรียนต่อไป

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรมีการนำกระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในสาระประวัติศาสตร์ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ครูสังคมศึกษามีแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอันจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึกรทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำกระบวนการและขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ไปใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนี้

2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำกระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ไปใช้

2.1.1 ผู้สอนที่จะนำกระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ไปใช้ควรตระหนักถึงบทบาทของตนเองซึ่งเปลี่ยนจากการควบคุม กำกับการเรียนรู้ มาเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก

สะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เช่น แนะนำแหล่งสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ช่วยวิเคราะห์ตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการสืบค้นเพื่อสร้างพื้นฐานให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้สอนควรศึกษาและทำความเข้าใจบทบาทของตนเองให้ชัดเจนก่อนที่จะนำกระบวนการเรียนการสอนนี้ไปใช้

1.1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครี ผู้เรียนจะต้องเขียนบันทึกการเรียนรู้เมื่อครบวงจรปฏิบัติของการใช้กระบวนการเรียนการสอนทั้ง 5 ขั้นตอน ทั้งนี้ผู้สอนควรให้ข้อเสนอแนะและป้อนกลับแก่ผู้เรียน ก่อนการมอบหมายให้นักเรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้ครั้งต่อไป เพื่อให้ผู้สอนจะได้ประเมินความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้ทราบข้อบกพร่องของตนเองในประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนมีแนวทางในการพัฒนาตนเองได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

1.1.3 ผู้สอนควรส่งเสริมให้นักเรียนนำกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครี เช่น การอ่านอย่างพินิจวิเคราะห์ การเขียนอธิบาย การสังเกต การตั้งคำถาม การสืบสอบ การวิเคราะห์ การอภิปราย การตีความ การลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามช่วงเวลา การสังเคราะห์ การนำเสนอผลงาน ไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

1.2 ข้อเสนอแนะในการนำขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแต่ครีไปใช้

1.2.1 ขั้นตอนที่ 1 ขั้นอธิบายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา ผู้สอนควรสำรวจความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียนในเบื้องต้นเพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถอธิบาย ตั้งคำถาม และกำหนดสมมติฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้โดยการสนับสนุนให้ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนซึ่งเป็นการเปิดมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

1.2.2 ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก ผู้สอนต้องวิเคราะห์และจัดลำดับเนื้อหาสาระที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ รวมทั้งต้องสำรวจและศึกษาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทั้งหลักฐานชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิให้มีความหลากหลายและครอบคลุมประเด็นที่ผู้เรียนศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนอธิบายในบริบทต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้สอนควรให้คำแนะนำแนวทางการอ่าน การแปลความ และยกตัวอย่างตัวอย่างแนวทางการตอบคำถามเพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนหลงประเด็นจากกรอบเนื้อหาที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 1 รวมทั้งการเขียนคำศัพท์เฉพาะหรือคำที่สะกดยากบนกระดานให้นักเรียนด้วย เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพในการอ่าน การเขียน การวิเคราะห์ไม่เท่ากัน

1.2.3 ขั้นตอนที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล ผู้สอนสามารถจัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์จำนวนหลายชิ้นจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ตามที่ผู้เรียนศึกษาในขั้นตอนที่ 2 ให้ผู้เรียนนำไปศึกษาเพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญ ฯลฯ นอกเวลาเรียน และคอยติดตามกระบวนการทำงานของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด แล้วให้เรียนเรียนนำผลงานมาอภิปรายในชั่วโมงถัดไป นอกจากนี้ในระหว่างการจัดการเรียนรู้ในขั้นเปรียบเทียบข้อมูล ผู้สอนต้องตั้งคำถามยกตัวอย่างประกอบที่สอดคล้องกับบริบทของเนื้อหา การระดมความคิดในการวิเคราะห์ ตีความ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

1.2.4 ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผู้สอนต้องเสริมแรงผู้เรียนให้พยายามสืบค้นข้อมูล ให้คำแนะนำในการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูล que ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้เพื่อให้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมมีความหลากหลาย และครอบคลุมประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา ในกรณีที่ผู้เรียนพบอุปสรรคและข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ผู้สอนอาจจะรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยจัดทำเป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอน รวมทั้งการรวบรวมหนังสือ วารสาร เอกสาร และตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้องไว้ที่มุมการเรียนรู้ในห้องเรียนหรือห้องศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนสะดวกต่อการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผู้สอนควรตรวจสอบ ติดตาม และประเมินความก้าวหน้าในการปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนนี้เป็นระยะ เพื่อให้ทราบถึงความเข้าใจของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละขั้นตอน หากมีความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติกิจกรรมจะทำให้ผู้สอนสามารถเข้าไปช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงแก้ไขผลงานให้มีความถูกต้อง ชัดเจน และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนจะนำเสนอองค์ความรู้ที่ค้นพบในขั้นตอนต่อไป

1.2.5 ขั้นตอนที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ ผู้สอนควรแนะนำเทคนิคและวิธีการนำเสนอข้อมูล โดยเฉพาะการใช้สื่อประกอบเพื่อลดอาการประหม่าและตื่นเต้นในการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ทั้งนี้การวิเคราะห์ ตีความ และประเมินความน่าเชื่อถือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนบางกลุ่มอาจคลาดเคลื่อนเนื่องจากมีคำศัพท์ทางประวัติศาสตร์ที่มีนัยแฝงหรือมีข้อมูลไม่เพียงพอ ดังนั้นผู้สอนต้องตรวจสอบผลงานของผู้เรียนก่อนนำเสนอข้อค้นพบเสมอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ครีที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการนำกระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ไปใช้ในการส่งเสริมความสามารถ ทักษะ กระบวนการและคุณลักษณะพึงประสงค์ที่สัมพันธ์กับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์นอกเหนือจากการเข้าถึงความรู้สึกรทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ เช่น การสืบสอบทางประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์ การให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์ เชื่อมโยงความรู้ทางประวัติศาสตร์ การลดอคติทางประวัติศาสตร์ การเขียนความเรียงทางประวัติศาสตร์ การวิจัยทางประวัติศาสตร์ การประยุกต์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ การนำเสนอผลงานทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2. ควรมีการนำกระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ในประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สากลและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาหรือระดับอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

3. ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่สามารถตีความได้อย่างหลากหลาย หรือประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ ตลอดจนนำไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น การไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ การจัดค่ายประวัติศาสตร์ การสำรวจและตามรอยเส้นทางประวัติศาสตร์

4. ควรมีการนำขั้นตอนการเรียนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์มาประยุกต์ใช้ร่วมกับรูปแบบการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ เช่น การใช้โครงงานเป็นฐาน การใช้บริบทเป็นฐาน การวิจัยทางประวัติศาสตร์ และการสืบสอบทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความสามารถ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะที่สัมพันธ์กับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

5. กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอนนี้ส่งเสริมทักษะพื้นฐานและทักษะสำคัญที่กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ จำเป็นต้องใช้ เช่น การอ่าน การเขียน การตั้งคำถาม การสังเกต การวิเคราะห์ การตีความ การเปรียบเทียบ การเชื่อมโยง การสังเคราะห์ และการนำเสนอผลงาน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมลรัตน์ หล้าสูงงษ์. (2527). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). รายงานสัมมนาโต๊ะกลมเรื่อง ทิศทางการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กันยกานต์ โสภกา. (2559). “ผลของการพัฒนาการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกรู้สีก่อนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์. (2547). ทศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมความเชื่อ: การวัดการพยากรณ์ และการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. (2553). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์.

เฉลิม มลิลลา นิติเขตต์ปรีชา. (2559). เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยรัตน์ โตศิลา. (2555). “การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2527). “ประวัติศาสตร์และปรัชญาของตะวันตก.” ใน ปรัชญาประวัติศาสตร์. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2537). อารยธรรมไทยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.

ชูชีพ อ่อนโคกสูง. (2550). จิตวิทยาคัพพ์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

โชติกา ภาชีผล. (2559). การวัดและประเมินผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ญาติกา เอกวัฒนพันธ์. (2555). “การศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกนึกเรียนของครูมัธยมศึกษา: การวิจัยแบบผสมวิธี.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ดวงกมลชนก ตั่งวิฑูรย์. (2559). “ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาความเห็นอกเห็นใจโดยใช้บทบาทสมมติของเด็กปฐมวัย.” ปรินิพนธ์ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ แขนงวิชาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2523). การวัดทัศนคติเพื่อทำนายพฤติกรรม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- แดเนียลส์ โรเบิร์ต วี. (2520). ศึกษาประวัติศาสตร์อย่างไรและทำไม. แปลโดย ธิดา สาระยา. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- เดช บุญนา. (2527). “วิธีการของประวัติศาสตร์.” ใน ปรินิพนธ์ประวัติศาสตร์. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2527). “ประวัติศาสตร์คืออะไร.” ใน ปรินิพนธ์ประวัติศาสตร์. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2531). หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. นครปฐม: ม.ป.ท.
- ทิตนา แคมมณี. (2552). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิฆกุล คำงาม. (2560). “ผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้โน้ตค้นทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5.” วิทยานิพนธ์ปริญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2549). การวัดเจตคติ. อุบลราชธานี: วิทยาออฟเซทการพิมพ์.
- นพมาศ ธีรเวคิน. (2542). จิตวิทยาสังคมกับชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธินะ. (2525). หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรตติ้ง.
- นิปัทม์ ทิพยกมลพันธ์. (2558). “การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์แบบบูรณาการ เรื่อง “เสรีไทยแพร” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิริยาลัยจังหวัดแพร่.” ปรินิพนธ์ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2547). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2543). วิธีวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประณาท เทียนศรี. (2556). การสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาการคิดของนักเรียนระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2520). ทักษะคิด: การวัด การเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปรางฤทัย ใจสุทธิ. (2556). “ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์และความสามารถในการคิดสังเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ปิยนถ บุนนาค. (2553). “ไทยคดีศึกษาในบริบทแห่งความหลากหลาย.” ใน แนวคิด ทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: แชนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พจณี วัฒนมงคล. (2553). “อิทธิพลของความเป็นไปได้ในการกระทำผิดต่อการให้อภัยระหว่างกลุ่มโดยมีการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่นและการรับรู้ความรุนแรงของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรเพ็ญ อ้นตระกูล. (2529). การศึกษาประวัติศาสตร์ไทย เอกสารการสอนชุดวิชา สังคมศึกษา 5 (ประวัติศาสตร์ไทยสำหรับครู) หน่วยที่ 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรเพ็ญ อ้นตระกูล. (2547). เอกสารคำสอน รายวิชา 415 501 ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์. นครปฐม: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรเพ็ญ อ้นตระกูล. (2556). “เทคนิคการสอนและการใช้นวัตกรรมการสอนวิชาประวัติศาสตร์.” ใน ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา : รวมบทความไทยศึกษา เพื่อระลึกถึง ศาสตราจารย์ อภิวิทย์ โยเนะโอะ. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และฉลอง สุนทรวาณิชย์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พิชิต ฤทธิจรรณ. (2559). เทคนิคการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล หวังพานิช. (2523). การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). วิธีวิจัยทางการศึกษา. นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุทธศิลป์ แปลนาค. (2559). “ผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ที่มีต่อทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและความสามารถในการตั้งคำถามสำคัญทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รวีตา ระย้านิล. (2553). “อิทธิพลของรูปแบบความผูกพันต่อลักษณะนิสัยการให้อภัย: ทวีโมเดล แข่งขันโดยมีตัวแปรการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่นและการหมกมุ่นครุ่นคิดเป็นตัวแปรส่งผ่าน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์. (2533). เอกสารคำสอนวิชา วผ 306 : การวัดทัศนคติเบื้องต้น. ชลบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัชนิกร เศรษฐ์. (2528). สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ล้วน สายยศ และอังคนา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ล้วน สายยศ และอังคนา สายยศ. (2543). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2557). จิตวิทยาสำหรับครู. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วงเดือน นาราัจจ์. (2548). ประวัติศาสตร์: วิธีการและพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วันเพ็ญ วรรณโกมล. (2544). การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2558). บันทึกช่วยจำ หลักคิดและทัศนคติ ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2543). คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ประเทศไทย: จะเรียนจะสอนกันอย่างไร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2552). อาจารย์บูชา: สรรพสาระ ประวัติศาสตร์ ภาษาและวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิพัชร จำปา. (2558). “การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศักดิ์ สุนทรเสณี. (2531). เจตคติ. กรุงเทพฯ: ดี.ดี. บุ๊คสโตร์.

- ศุภณัฐ พานา. (2560). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ตามแนวคิดกระบวนการสืบสอบแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มร่วมกับแนวคิด **Magic If** เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์และการรับรู้ความรู้สึกลงทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ ชูโต. (2527). “ประวัติศาสตร์.” ใน ปรัชญาประวัติศาสตร์. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สรียา โชติธรรม. (2553). “อิทธิพลตัวแปรส่งผ่านของการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกรู้ของผู้อื่น และอิทธิพลตัวแปรกำกับของเพศต่ออิทธิพลการสนับสนุนจากครอบครัวและสภาพการแข่งขันทางการเรียนต่อความก้าวร้าวและการช่วยเหลือ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญาพร เลิงขุนทด. (2557). “การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระประวัติศาสตร์ เจตคติที่มีต่อสาระประวัติศาสตร์และทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ.” ปริญญาโทปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พรินทวานกราฟฟิค.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2554). เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2556). การศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2554). การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา. นนทบุรี: สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- สืบแสง พรหมบุญ. (2527). “ปรัชญาประวัติศาสตร์.” ใน ปรัชญาประวัติศาสตร์. ชาลวิทท์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์.
- สืบแสง พรหมบุญ. (2555). รวมบทความทางประวัติศาสตร์ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สืบแสง พรหมบุญ. ม.ป.ท.
- สุชา จันทน์เอม. (2544). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนทร ชูตินทรานนท์ และคณะ. (2557). ชานินิยมในแบบเรียนไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2559). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศร ศักดิ์สูง. (2552). ความคิดทางประวัติศาสตร์และวิธีวิทยาการวิจัย. สงขลา: ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อนุพงษ์ ชุมแวงวาปี. (2554). ผลการใช้หน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) โดยใช้การสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 5(1): 148-154.
- อรพินทร์ ชูชม. (2545). เอกสารคำสอนวิชา วป 502 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). หลักการสอน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อาร์โนลด์ จอห์น เอช. (2560). ประวัติศาสตร์ของประวัติศาสตร์. แปลโดย ไชยันต์ รัชชกุล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อาน.
- อี.เอช.คาร์. (2531). ประวัติศาสตร์คืออะไร (What is History?). แปลโดย ชาติชาย พณานานนท์. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ฮิล ชาร์ล ปีเตอร์. (2513). คำแนะนำเรื่องการสอนประวัติศาสตร์. แปลโดย สำนักเลขาธิการ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. พระนคร: สำนักเลขาธิการ คณะกรรมการแห่งชาติ.

ภาษาอังกฤษ

- Allport, G. W. (1985). **Handbook of social psychology**. Reading, Mass: Addison – Wesley.
- Anastasi, A. (1982). **Psychological Testing**. London: Macmillan.
- Barton, K. (2005). Primary Sources in History: Breaking through the Myths. **The Phi Delta Kappan**, 86(10): 745-753.

- Barton, K., & Levstik, L. (2004). **Teaching history in common good**. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bem, D. J. (1970). **Beliefs, Attitudes, and Human Affairs**. Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Brooks, S. (2011). Historical Empathy as Perspective Recognition and Care in One Secondary Social Studies Classroom. **Theory and Research in Social Education**, 39(2): 166-202.
- Carvalho, M., & Barca, I. (2012). Student's Use of Historical Evidence in European Countries. **International Journal of History Teaching Learning and Research**, 1(1): 24-39.
- Centre for the Study of Historical Consciousness. (2014). **The Historical Thinking Project Promoting critical historical literacy for 21st century**. Available from <http://historicalthinking.ca/historical-perspectives>
- Colby, R. S. (2007). **"Students as Historians: The Historical Narrative Inquiry Model's Impact on Historical Thinking and Historical Empathy."** Ph.D. Dissertation, University of North Texas.
- David, R., & Cheruiyot, R. O. (2016). An Assessment of the Attitudes of Students towards History and Government in Selected Secondary Schools in Bomet County in Kenya. **Journal of Education and Practice**, 7(19): 90-94.
- Davis, O. L., Jr., (2001). **Historical empathy and perspective taking in the social studies**. Maryland: Roman and Littlefield.
- Davison, C. M. (2012). **"It is Really Hard Being in Their Shoes": Developing Historical Empathy in Secondary School Students."** Ph.D. Dissertation, Faculty of Education, The University of Auckland.
- Diamond, J. (2012). **"You weren't doing what you would actually do, you were doing what people wanted you to do': A study of historical empathy in a digital history game."** Ph.D. Dissertation, Steinhardt School of Culture, Education, and Human Development, New York University.
- Dillenburg, M. (2017). **"Understanding historical empathy in the classroom."** Ed.D. Dissertation, School of Education, Boston University.

- Doppen, H. F. (2002). "**Beginning social studies teachers' use of technology in the teaching of history.**" Ph.D. Dissertation, The Graduate School of The University of Florida.
- Drake, F. D., & Brown, S. D. (2003). A systematic approach to improve students' historical thinking. *The History Teacher*, 36(4): 465-489.
- Dulberg, N. (2002). **Engaging in History: Empathy and Perspective-Taking in Children's Historical Thinking** Available from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED474135.pdf>
- Endacott, J., & Brooks, S. (2013). An updated theoretical and practical model for promoting historical empathy. *Social Studies Research and Practice*, 8(1): 41-58.
- Endacott, J. L. (2010). Reconsidering affective engagement in historical empathy. *Theory & Research in Social Education*, 38(1): 6-47.
- Endacott, J. L. (2014). Negotiating the Process of Historical Empathy. *Theory & Research in Social Education*, 42(1): 1-31.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). **Belief, Attitude, Intention and Behavior : an Introduction to Theory and Research.** Reading, Mass: Addison - Wesley.
- Foster, S. J. (1999). Using historical empathy to excite students about the study of history: Can you empathize with Neville Chamberlain?. *The Social Studies*, 90(1): 8-24.
- Foster, S. J. (2001). **Historical Empathy and Perspective Taking in the Social Studies.** Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Good, C. V. (1945). **Dictionary of Education.** New York: McGraw-Hill.
- Hexter, J. H. (1971). **The history primer.** New York: Basic Books.
- Insko, C. A. (1967). **Theories of Attitude Change.** New York: Appleton-Century-Crofts.
- Jensen, J. (2008). Developing Historical Empathy through Debate: An Action Research Study. *Social Studies Research and Practice*, 3(1): 55-67.
- Katz, D. (1960). The Functional Approach to The Study of Attitudes. *Public opinion quarterly*, 24(2): 163-204.
- Kelman, H. C. (1958). Compliance, Identification, and Internalization Three Processes of Attitude Change. *Journal of conflict resolution*, 2(1): 51-60.

- Köse, M. (2017). The Role of High School History Teachers on University Students' Attitudes toward History Classes. **Educational Sciences Theory & Practice**, 17: 1291–1316.
- Krech, D., Crutchfield, R. S., & Ballachey, E. L. (1962). **Individual in Society: a Textbook of Social Psychology**. New York: McGraw-Hill.
- Maio, G., & Haddock, G. (2014). **The Psychology of Attitudes and Attitude Change**. Sage.
- McGuire, W. J. (1969). **The Nature of Attitudes and Attitude Change**. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Meier, J. D. (2009). "The Use of Primary Source Historical Documents, Historical Reasoning Heuristics, and the Subsequent Development of Historical Empathy." Ph.D. Dissertation, Graduate School Temple University.
- Monte-Sano, C. (2011). Beyond Reading Comprehension and Summary: Learning to Read and Write in History by Focusing on Evidence, Perspective, and Interpretation. **The Ontario Institute for Studies in Education of the University of Toronto Curriculum Inquiry**, 41(2): 212-249.
- Nair, S. M., & Narayanasamy, M. (2017). The Effects of Utilising the Concept Maps in Teaching History. **International Journal of Instruction**, 10(3): 109-126.
- National Center for History in the Schools. (1996). **The National Standards for History**. Available from <https://phi.history.ucla.edu/nchs/historical-thinking-standards/2-historical-comprehension/>
- Newcomb, T. M. (1954). **Social Psychology**. New York: Dryden Press.
- Ogle, D., Klemm, R., & McBride, B. (2007). **Building literacy in social studies : strategies for improving comprehension and critical thinking**. Alexandria, Va.: ASCD, Association for Supervision and Curriculum Development.
- Oskamp, S. (1977). **Attitudes and Opinions**. New Jersey: Prentice hall.
- R.G. Collingwood. (1978). **The Idea of History**. Oxford: Oxford University Press.
- Rosenberg, M. J. (1960). A Structural Theory of Attitude Dynamics. **Public opinion quarterly**, 24(2): 319-340.
- Rosenberg, M. J., & Hovland, C. I. (1960). **Cognitive, Affective and Behavioral Components of Attitudes**. New Haven, CT: Yale University Press.

Sax, G. (1997). **Principles of Educational and Psychological Measurement and Evaluation**. Belmont, CA: Wadsworth.

Secord, P. F., & Backman, C. W. (1964). **Social psychology**. New York: McGraw-Hall.

Seixas, P. (2006). **Benchmarks of Historical Thinking: A Framework for Assessment in Canada**. Available from historicalthinking.ca/sites/default/files/files/docs/Framework_EN.pdf

Seixas, P., & Peck, C. (2004). **Teaching Historical Thinking**. Vancouver: Pacific Educational Press.

Seixas, P., & Morton, T. (2013). **The Big Six: Historical Thinking Concepts**. Toronto: Nelson Education.

Terence, H., Wout, C., & Wilfried, A. (2012). Effect of the Use of Concept Maps on Historical Overview Knowledge. **International Journal of Historical Learning, Teaching and Research**, 11.1: 94-105.

Tettegah, S., & Anderson, C. J. (2007). Pre-service teachers' empathy and cognitions: Statistical analysis of text data by graphical models. **Contemporary Educational Psychology**, 32(1): 48-82.

Thurstone, L. L. (1929). **The Measurement of Attitude: a Psychophysical Method and Some Experiments with a Scale for Measuring Attitude Toward the Church**. Chicago: the University of Chicago Press.

Thurstone, L. L. (1959). **Attitude Measurement**. Chicago: University of Chicago Press.

Triandis, H. C. (1971). **Attitude and Attitude Change**. New York: John Wiley & Sons.

VanSledright, B. (2014). **Assessing Historical Thinking and Understanding**. UK: Routledge.

Viator, G. M. (2012). Developing Historical Thinking through Questions. **The Social Studies**, 103(5): 198–200.

Yilmaz, K. (2007). Historical Empathy and Its Implications for Classroom Practices in Schools. **The History Teacher**, 40(3).

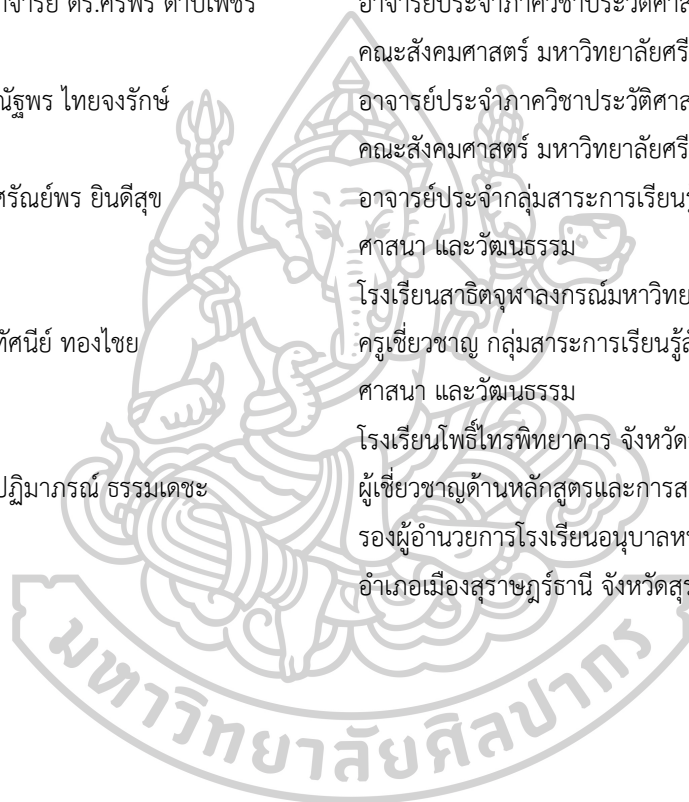

ภาคผนวก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย
โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่คี่ร์

1. ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปิยนถ บุนนาค	อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาคีสมาชิก สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัต ฌ ป้อมเพชร	อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร	อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. อาจารย์ ดร.ณัฐพร ไทยจงรักษ์	อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. อาจารย์ ดร.ศรัณย์พร ยินดีสุข	อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
6. อาจารย์ ดร.ทัศนีย์ ทองไชย	ครูเชี่ยวชาญ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนโพธิ์ไทรพิทยาคาร จังหวัดอุบลราชธานี
7. อาจารย์ ดร.ปฎิมาภรณ์ ธรรมเดชะ	ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา
รองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย
อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัต ฒ ป้อมเพชร	อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงเดือน นาราสำจ	อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ภาคีสมาชิก สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่งศ์พันธ์	อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร	อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นววรรณ วุฒทะกุล	อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ญัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์	อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
7. อาจารย์ ดร.ญัฐพร ไทยจงรักษ์	อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ	อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่งศ์พันธ์	อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนีกร หงส์พันธ์	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร	อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตา ตัญย์เมธากการ	อาจารย์ประจำภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 4
เรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์
(การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
รายวิชา ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
จำนวน 4 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด

ม.4-6/1 ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ

ม.4-6/2 สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด

ม.4-6/1 วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย

ม.4-6/2 วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย

ม.4-6/3 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรคภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ที่มีผลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

สาระสำคัญ

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของไทยในอดีตเป็นผลมาจากปัจจัยที่แตกต่างกัน ตามบริบทสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัย การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ค่านิยม และการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในอดีตที่ส่งผลต่อ พัฒนาการทางประวัติศาสตร์มีความจำเป็นต้องใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ นั้น ๆ เป็นแกนในการสืบค้นเพื่อนำมาวิเคราะห์ วิพากษ์ ประเมินค่าข้อเท็จจริง และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ข้อค้นพบสอดคล้องกับมิติของความจริงมากที่สุด

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจบริบทการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางการเมืองการปกครองไทย

1.1 นักเรียนอภิปรายสถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยภายหลังการปฏิรูปการปกครองสู่ความทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้อย่างมีเหตุผล

1.2 นักเรียนอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้ครอบคลุมสาระสำคัญและมีเหตุผล

1.3 นักเรียนอภิปรายสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผล

1.4 นักเรียนระบุผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่มีต่อโครงสร้างทางการเมืองการปกครองไทยโดยอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผล

ด้านทักษะ/กระบวนการ

2. นักเรียนวิเคราะห์ความจริงและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ผ่านการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

2.1 นักเรียนประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในการศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้อย่างมีเหตุผล

2.2 จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นักเรียนตีความสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้อย่างมีเหตุผล และครอบคลุมสาระสำคัญ

2.3 นักเรียนนำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่ได้จากการตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและ/หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างสมเหตุสมผล

2.4 นักเรียนเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 กับมุมมองทางประวัติศาสตร์ของตนเองได้อย่างมีเหตุผล

2.5 นักเรียนตั้งคำถามที่นำไปสู่การต่อยอดความรู้ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้สัมพันธ์กับประเด็นที่ศึกษา

2.6 นักเรียนนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้น่าสนใจและครอบคลุมสาระสำคัญ

ด้านเจตคติ

3. นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าถึงความรู้สู่ทางประวัติศาสตร์ในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

3.1 นักเรียนรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตที่มีต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่เหมือนหรือแตกต่างกันกับตนเองบนพื้นฐานบริบทของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

3.2 นักเรียนสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยมีมุมมองบนพื้นฐานของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

3.3 นักเรียนเชื่อมโยงคุณค่าที่ได้จากการศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มานำปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันได้อย่างสมเหตุสมผล

3.4 นักเรียนสะท้อนแนวทางการนำแนวคิดที่ได้รับจากการศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

สาระการเรียนรู้

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

1. ด้านความรู้

1.1 สถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยภายหลังการปฏิรูปการปกครองสู่ความทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ 5

1.2 บริบททางประวัติศาสตร์ในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

1.3 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

1.4 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่มีต่อโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง

2. ด้านทักษะ/กระบวนการ

2.1 การประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในการศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

2.2 การตีความสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

2.3 การนำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่ได้จากการตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและ/หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น

2.4 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 กับมุมมองทางประวัติศาสตร์ของตนเอง

2.5 การตั้งคำถามที่นำไปสู่การต่อยอดความรู้ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้สัมพันธ์กับประเด็นที่ศึกษา

2.6 การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

3. ด้านเจตคติ

3.1 การรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตที่มีต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

3.2 การสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

3.3 การเชื่อมโยงคุณค่าที่ได้จากการศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

3.4 การสะท้อนแนวทางการนำแนวคิดที่ได้รับจากการศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

***หมายเหตุ** สารการเรียนรู้โดยละเอียดปรากฏอยู่ในใบความรู้ที่ 4 และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษา เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการเรียนการสอนแต่ครี

สมรรถนะสำคัญของนักเรียน

1. ความสามารถในการสื่อสาร
 - 1.1 ทักษะการอภิปราย
 - 1.2 ทักษะการให้เหตุผล
 - 1.3 ทักษะการนำเสนอ
2. ความสามารถในการคิด
 - 2.1 ทักษะการวิเคราะห์
 - 2.2 ทักษะการตีความ
 - 2.3 ทักษะการสังเคราะห์
 - 2.4 ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
 - 2.5 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
 - 3.1 ทักษะการทำงานกลุ่ม

3.2 ทักษะการตัดสินใจ

3.3 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

ภาระงาน/ชิ้นงาน

- การนำเสนอองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

เกณฑ์การประเมินภาระงาน/ชิ้นงาน

การนำเสนอองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ประเด็นการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ				น้ำหนักคะแนน	คะแนน
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)		
1. เนื้อหาสาระ	เรียบเรียงเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้ถูกต้องครอบคลุมสาระสำคัญตามลำดับเวลา	เรียบเรียงเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้ถูกต้องตามลำดับเวลา แต่ขาดสาระสำคัญบางประเด็น	เรียบเรียงเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้ถูกต้องเป็นบางส่วน	เรียบเรียงเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้ถูกต้องเป็นส่วนน้อย	1	4

ประเด็นการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ				น้ำหนักคะแนน	คะแนน
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)		
2. รูปแบบการนำเสนอ	มีรายละเอียดตามเกณฑ์ดังนี้ 1) จัดแบ่งเนื้อหาในแต่ละประเด็นสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ 2) แสดงให้เห็นถึงมุมมองทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย 3) อ้างอิงที่มาของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ใช้นำเสนอได้อย่างชัดเจน ครบถ้วน	รูปแบบการนำเสนอมีองค์ประกอบตามเกณฑ์ 2 ใน 3 ประเด็น	รูปแบบการนำเสนอมีองค์ประกอบตามเกณฑ์ 1 ใน 3 ประเด็น	- จัดแบ่งเนื้อหาในแต่ละประเด็นขาดความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ - ไม่แสดงให้เห็นถึงมุมมองที่หลากหลายทางประวัติศาสตร์ - อ้างอิงที่มาของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ใช้นำเสนอไม่ชัดเจนหรือไม่มีกรอ้างอิง	1	4
3. การประยุกต์ใช้ความรู้	สะท้อนถึงแนวทางการนำผลการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน ได้หลายลักษณะ	สะท้อนถึงแนวทางการนำผลการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน	สะท้อนถึงแนวทางการนำผลการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ไปประยุกต์ใช้ได้ขาดความชัดเจน	สะท้อนถึงแนวทางการนำผลการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ไปประยุกต์ใช้แต่ไม่สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน	1	4
รวม						12

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพภาระงาน/ชิ้นงาน

ระดับคะแนน	เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ
11-12	ดีมาก
9-10	ดี
7-8	พอใช้
ต่ำกว่า 6	ปรับปรุง

การวัดและประเมินผล

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
<p>1. ความรู้</p> <p>1.1 สถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยภายหลังการปฏิรูปการปกครองสู่ความทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ 5</p> <p>1.2 บริบททางประวัติศาสตร์ในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475</p> <p>1.3 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475</p> <p>1.4 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การตอบคำถาม - การอภิปราย - การทำใบงาน - การนำเสนอข้อค้นพบทางประวัติศาสตร์ตามประเด็นที่ศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - คำถาม - ใบงานที่ 4.1 เรื่อง การศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 - แบบประเมินการนำเสนอข้อค้นพบทางประวัติศาสตร์ตามประเด็นที่ศึกษา 	ครูและนักเรียน
<p>2. ด้านทักษะ/กระบวนการ</p> <p>2.1 ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในการศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475</p> <p>2.2 ตีความสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475</p> <p>2.3 นำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่ได้จากการตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและ/หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น</p> <p>2.4 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 กับมุมมองทางประวัติศาสตร์ของตนเอง</p> <p>2.5 ตั้งคำถามที่นำไปสู่การต่อยอดความรู้ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475</p> <p>2.6 นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การตอบคำถาม - การอภิปราย - การตั้งคำถามสำคัญ - การทำใบงาน - การนำเสนอผลงานด้วยรูปแบบแผนผังความคิดหรือรูปแบบอื่นตามความเหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> - คำถาม - ใบงานที่ 4.2 เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 - ใบงานที่ 4.3 เรื่อง หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องๆ - ใบงานที่ 4.4 เรื่อง การเปรียบเทียบหลักฐานฯ - การประเมินการนำเสนอผลงานด้วยรูปแบบแผนผังความคิดหรือรูปแบบอื่นตามความเหมาะสม 	ครูและนักเรียน

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
<p>3. ด้านเจตคติ</p> <p>3.1 รับรู้ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในอดีตที่มีต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475</p> <p>3.2 สะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475</p> <p>3.3 เชื่อมโยงคุณค่าที่ได้จากการศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มานำปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน</p> <p>3.4 สะท้อนแนวทางการนำแนวคิดที่ได้รับจากการศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การตอบคำถาม - การอภิปราย - การทำใบงาน - การสังเกตพฤติกรรม - การสะท้อนความรู้สึก 	<ul style="list-style-type: none"> - คำถาม - ใบงานที่ 4.5 เรื่อง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทางประวัติศาสตร์ฯ - แบบสังเกตพฤติกรรม - ใบงานที่ 4.6 เรื่อง การอภิปรายสรุปความรู้ 	ครูและนักเรียน
<p>4. สมรรถนะสำคัญของนักเรียน</p> <p>4.1 ความสามารถในการสื่อสาร</p> <p>4.1.1 ทักษะการอภิปราย</p> <p>4.1.2 ทักษะการให้เหตุผล</p> <p>4.1.3 ทักษะการนำเสนอ</p> <p>4.2 ความสามารถในการคิด</p> <p>2.1 ทักษะการวิเคราะห์</p> <p>2.2 ทักษะการตีความ</p> <p>2.3 ทักษะการสังเคราะห์</p> <p>2.4 ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้</p> <p>2.5 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์</p> <p>4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา</p> <p>4.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต</p> <p>4.4.1 ทักษะการทำงานกลุ่ม</p> <p>4.4.2 ทักษะการตัดสินใจ</p> <p>4.4.3 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ</p> <p>4.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การตอบคำถาม - การปฏิบัติกิจกรรม - การสังเกตพฤติกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - คำถาม - แบบสังเกตพฤติกรรม 	ครูและนักเรียน

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 5.2 ซื่อสัตย์สุจริต 5.3 มีวินัย 5.4 ใฝ่เรียนรู้ 5.5 อยู่อย่างพอเพียง 5.6 มุ่งมั่นในการทำงาน 5.7 รักความเป็นไทย 5.8 มีจิตสาธารณะ	- การสะท้อน ความรู้สึก - การสังเกตพฤติกรรม	- ประเด็นคำถาม - แบบสังเกต พฤติกรรม	ครู

เกณฑ์การประเมินผล

รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
การตอบคำถาม	ตอบคำถามได้ถูกต้อง มีการยกตัวอย่างประกอบ ชัดเจน	ตอบคำถามได้ถูกต้อง แต่ยกตัวอย่างประกอบ ไม่ชัดเจน	ตอบคำถามถูกต้อง เป็นบางส่วน และไม่มีการยกตัวอย่างประกอบ
การมีส่วนร่วมในการอภิปราย	มีส่วนร่วมในการอภิปราย สม่ำเสมอ แสดงความกระตือรือร้นในการอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ	มีส่วนร่วมอภิปราย ในประเด็นต่าง ๆ เป็นบางครั้ง	ไม่มีความกระตือรือร้นต่อการอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ
การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์	- ระบุสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้อง และครอบคลุมสาระสำคัญ - อธิบายปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในอดีตโดยไม่นำแนวคิดในปัจจุบันมาเป็นข้อกำหนดในการทำความเข้าใจอดีต	- ระบุสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้อง และครอบคลุมสาระสำคัญเป็นส่วนมาก - อธิบายปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในอดีตโดยนำแนวคิดในปัจจุบันบางส่วนมาเป็นข้อกำหนดในการทำความเข้าใจอดีต	- ระบุสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้อง และครอบคลุมสาระสำคัญเป็นส่วนน้อย - อธิบายปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดอันส่งผลต่อการกระทำของผู้คนในอดีตโดยนำแนวคิดในปัจจุบันมาเป็นข้อกำหนดในการทำความเข้าใจอดีต

รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์	<p>มีรายละเอียดของประเด็นการประเมินตามเกณฑ์ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาได้ สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์อย่างสมเหตุสมผล 2. นำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการตีความข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษามาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ครอบคลุมสาระสำคัญทั้งหมด 3. ระบุความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองได้ชัดเจน 4. ให้เหตุผลในการแยกแยะความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองได้สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์และประเด็นที่ศึกษา 	<p>มีพฤติกรรมที่แสดงถึงรายละเอียดของเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน</p> <p>2-3 ประเด็น</p>	<p>มีพฤติกรรมที่แสดงถึงรายละเอียดของเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินเพียง 1 ประเด็น</p>

รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ	<p>มีรายละเอียดของประเด็นการประเมินตามเกณฑ์ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> อธิบายความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม อธิบายแนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษามาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันได้สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษาโดยไม่ใช้ค่านิยมในปัจจุบันเป็นหลักในการตัดสินการกระทำของคนในอดีต เสนอแนวทางในการปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันได้อย่างสร้างสรรค์ <p>มีความเป็นไปได้ และสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน</p>	<p>มีพฤติกรรมที่แสดงถึงรายละเอียดของเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน</p> <p>2 ประเด็น</p>	<p>มีพฤติกรรมที่แสดงถึงรายละเอียดของเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินเพียง</p> <p>1 ประเด็น</p>

เกณฑ์การผ่าน : ระดับพอใช้ (2) ขึ้นไป

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นที่ศึกษา (คาบเรียนที่ 1)

1.1 ครูสนทนากับนักเรียนในประเด็นเกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยใช้คำถามเพื่อนำไปสู่การอภิปรายในชั้นเรียน ดังนี้

1.1.1 ภายหลังจากการปฏิรูปการปกครองสู่ความทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ 5 สภาพบ้านเมืองของไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร *(นักเรียนร่วมกันสะท้อนความเห็น)*

1.1.2 สถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยภายหลังจากการปฏิรูปการปกครองสู่ความทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงก่อนการเกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นอย่างไร *(นักเรียนร่วมกันสะท้อนความเห็น)*

1.1.3 มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยในสมัยดังกล่าวตามที่นักเรียนอ้างถึงหรือไม่ *(นักเรียนร่วมกันอภิปรายและเสนอข้อหลักฐาน)*

1.1.4 นักเรียนสามารถทำความเข้าใจสถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยภายหลังจากการปฏิรูปการปกครองสู่ความทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 ได้จากแหล่งข้อมูลใดบ้าง *(นักเรียนร่วมกันสะท้อนความเห็น)*

1.2 จากคำถามในกิจกรรมที่ 1.1 ครูให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากนั้นให้นักเรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยครูจะเขียนคำถามของนักเรียนไว้บนกระดาน

1.3 นักเรียนร่วมกันกำหนดสมมติฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ให้สอดคล้องกับข้อคำถามที่นักเรียนได้ตั้งไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1.2 จากนั้นให้นักเรียนนำคำถามและสมมติฐานที่เขียนไว้บนกระดานบันทึกลงในสมุดประจำรายวิชา

1.4 นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 4 เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือทางอินเทอร์เน็ต พร้อมทั้งทำใบงานที่ 4.1 เรื่อง การศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ประกอบการศึกษา โดยใช้เวลาในการศึกษา 15 นาที

1.5 ครูสุ่มตัวแทนนักเรียน 3 คนนำเสนอเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่ได้ทำลงในใบงานที่ 4.1 ตามประเด็นที่กำหนดให้ พร้อมทั้งให้นักเรียนในห้องร่วมกันอภิปรายในแต่ละประเด็น ซึ่งประเด็นที่ใช้ในการอภิปรายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีดังนี้

- 1) สถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยภายหลังจากการปฏิรูปการปกครองสู่ความทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ 5
- 2) สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
- 3) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

1.6 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญจากการอภิปรายตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1.5

1.7 ครูมอบหมายให้นักเรียนศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ต้องศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ และแหล่งเรียนรู้ที่น่าเชื่อถือตามที่ครูแนะนำ

ขั้นตอนที่ 2 **ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก** (คาบเรียนที่ 2)

2.1 ครูให้นักเรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขั้นที่ 1 จากใบงานที่ 4.2 เรื่อง การวิเคราะห์เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

หลักฐานขั้นที่ 1 เป็นประกาศคณะราษฎร เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 (เอกสารแนบในใบงานที่ 4.2)

ที่มา: คณะราษฎร-ประกาศคณะราษฎร. (2555). 78 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2477 - 2555) : มองธรรมศาสตร์ผ่านเอกสารและจดหมายเหตุ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์. อ้างถึงใน ศราวุฒิ วิสาขม. (2559). **ราษฎรสามัญ หลังวันปฏิวัติ 2475**. กรุงเทพฯ: มติชน. (หน้า 33)

2.2 ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสาระสำคัญเบื้องต้นและเนื้อหาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขั้นที่ 1 ที่ครูได้จัดเตรียมไว้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

2.2.1 ข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐาน

2.2.2 สาระสำคัญ/แนวคิดหลักของหลักฐาน

2.2.3 วัตถุประสงค์ของการสร้างหลักฐาน

2.2.4 หลักฐานดังกล่าวเป็นหลักฐานประเภทใด และเพราะเหตุใด

2.2.5 ประเด็นคำถาม/ข้อสงสัยที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐาน

2.2.6 สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐาน

2.2.7 ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม หรือความคาดหวังของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์

2.2.8 ความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

จากนั้นให้นักเรียนเขียนคำตอบที่ได้ร่วมกันอภิปรายลงในใบงานที่ 4.2 เรื่องการวิเคราะห์เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์

2.3 ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ความคาดหวังของผู้คนในอดีตที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ขั้นตอนที่ 3 ชั้นเปรียบเทียบข้อมูล (คาบเรียนที่ 2)

3.1 ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน เพื่อศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จำนวน 6 ชั้น ได้แก่ หลักฐานชั้นที่ 2 - 8 ตามที่ปรากฏใบงานที่ 4.3 เรื่อง หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ดังนี้

หลักฐานชั้นที่ 2 เป็นข้อมูลจากหนังสือเบื้องต้นแรกประชาธิปไตย เล่ม 1 หัวข้อ “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย” จากปากคำของนายปรีดี พนมยงค์ (เอกสารแนบในใบงานที่ 4.3)

ที่มา: สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. (2559). **เบื้องต้นแรกประชาธิปไตย เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สมาคม. (หน้า 49-63)

หลักฐานชั้นที่ 3 หลักฐานชั้นที่ 3 เป็นคำบอกเล่าของเสนีย์ เสาวพงศ์หรือศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475 (เอกสารแนบในใบงานที่ 4.3)

ที่มา: “สัมภาษณ์เสนีย์ เสาวพงศ์” **ชีวิตบ้านเรา**. 2 : 6 (กรกฎาคม 2523) อ้างถึงใน ชาลวิทย์ เกษตรศิริ. (2535). 2475 : การปฏิวัติของสยาม. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น. (หน้า 37-38)

หลักฐานชั้นที่ 4 เป็นบันทึกพระยาทรงสุรเดช เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ความว่า

“...ความไม่เข้าใจ และความไม่เอาใส่ใจของราษฎรเรา เห็นได้ถนัดเมื่อวันประกาศรัฐธรรมนูญที่พระที่นั่งอนันตฯ วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ต้องต้อนราษฎรให้เข้าฟังในพระที่นั่งกันเสียแทบแยะ และได้จำนวนราษฎรล็กหยิบมือเดียว ไปยืนฟังโดยไม่รู้เรื่องอะไร หากจะมีละครให้ดู และมีแจ็กก๊วยเตี้ยวด้วยแล้ว คนจะไปมากกว่านั้นมาก ในปีต้น ๆ ที่มีราษฎรไปงานรัฐธรรมนูญกันมากนั้นไม่ได้หมายความว่าเพราะเข้าใจและเหลื่อมใสการเปลี่ยนแปลง ต้องการเที่ยวสนุกเท่านั้น ไม่ต้องการรู้อะไรมากไปกว่า มีการมหรสพอะไร ที่ไหน วันใด เท่านั้น”

ที่มา: นรนิติ เศรษฐบุตร และชาลวิทย์ เกษตรศิริ, (ชำระความ). (2527). **บันทึกพระยาทรงสุรเดช: เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา. (หน้า 26)

หลักฐานชิ้นที่ 5 เป็นทัศนะของป่วย อึ้งภากรณ์ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2475 ความว่า

“เมื่อมิถุนายน 2475 ผมเป็นนักเรียนชั้นมัธยมที่แปด อยู่โรงเรียนอัสสัมชัญ ไม่เคยเรียนเรื่องการเมือง การปกครอง ไม่เคยคิดถึงสิทธิเสรีภาพของราษฎร เคยเรียนหนังสือเรื่องพลเมืองดี ซึ่งสอนว่า พลเมืองมีหน้าที่อย่างใดบ้าง จะต้องอยู่ในระเบียบวินัยอย่างไร แต่ไม่เคยมีใครสอนว่า พลเมืองก็มีสิทธิเสรีภาพด้วย..ด้วยโลกของคนหนุ่มอย่างผมสมัยนั้น เป็นโลกที่ตัดปัญหาการเมืองออกไปเสียแต่มีปัญหาให้ศึกษาเร็ว ๆ เสรีจลันไปด้วยดี จะได้ออกไปประกอบอาชีพ ช่วยครอบครัวทางเศรษฐกิจ”

ที่มา: ป่วย อึ้งภากรณ์. (2515). “แตกเนื้อหนุ่มเมื่อ 2547,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (มิถุนายน 2515) : 99-104.

หลักฐานชิ้นที่ 6 เป็นตัวอย่างราษฎรที่มีอารมณ์ร่วมกับประกาศคณะราษฎรที่ตนได้รับฟัง : นายอนุ นามสนธิ เล่าว่า

“ข้าพเจ้าทราบเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เวลา 8.00 น. ข้าพเจ้าจึงมาดูถึงถนนราชดำเนิน เวลา 10.00 น. ได้ยินทหารเรืออ่านคำแถลงการณ์ของคณะราษฎรรู้สึกพอใจจึงร้องขึ้นมาว่าผมคนหนึ่งเกลียดเจ้านัก ผมถูกเจ้ากดขี่ นายทหารเรือผู้อ่านประกาศจึงร้องขึ้นมาว่านั่นเป็นพวกเดียวกันแล้วฉีกเศษผ้าเช็ดหน้าแพรสีเหลืองให้ข้าพเจ้ามาทหารเรือผู้นี้ข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักหน้าหรือชื่อมาแต่เดิมเลย...”

ที่มา: หจข. สร.0201.16/32 เบ็ดเตล็ดเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง. อ้างถึงใน ศราวุฒิ วิสาพรหม. (2559). ราษฎรสามัญ หลังวันปฏิวัติ 2475. กรุงเทพฯ: มติชน. (หน้า 37)

หลักฐานชิ้นที่ 7 เป็นพระราชหัตถเลขาที่รัชกาลที่ 7 ได้พระราชทานถึงพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 (เอกสารแนบในใบงานที่ 4.3)

ที่มา: พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์. (2552). เกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ์: สมัยสมบูรณ์ราษฎรชาติวิธานย์และสมัยประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: ริเวอร์ บุ๊คส์. (หน้า 283-284)

หลักฐานชิ้นที่ 8 เป็นพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 (เอกสารแนบกับใบงานที่ 4.3)

ที่มา: Batson, Benjamin A. ed. (1974). *Siam's Political Future: Document from the End of the Absolute Monarchy*. New York: Cornell University, Southeast Asia Program Data Paper No. 96. pp. 101-102 อ้างถึงใน เบนจามิน เอ. บัทสัน. (2547). *อวสานสมบูรณ์ราษฎรชาติวิธานย์ในสยาม*. แปลโดย กาญจนา ละอองศรี, ยุพา ชุมจันทร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (หน้า 456-459)

3.2 ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แต่ละหลักฐานข้างต้นในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลที่ปรากฏ ในหลักฐาน สารระสำคัญ/แนวคิดหลักของหลักฐาน วัตถุประสงค์ของการสร้างหลักฐาน ประเภทและ ความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ประเด็นคำถาม/ข้อสงสัยที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐาน สภาพแวดล้อมทาง ประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐาน ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม หรือความคาดหวัง ของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และความรู้สึกนึกคิดของนักเรียน ที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำคำตอบที่ได้จากการอภิปราย ในแต่ละประเด็นบันทึกลงในใบงานที่ 4.3 เรื่อง หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

3.3 ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล ที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้ง 7 ชั้น กับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 ชั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก ซึ่งเป็นหลักฐาน สำคัญที่ใช้ในการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยมีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

3.3.1 หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชั้นที่ 2-8 มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ชั้นที่ 1 อย่างไร

3.3.2 ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่พบจาก หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 ได้แก่อะไรบ้าง

3.3.3 หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชั้นใดบ้างที่สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดของ ของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

3.3.4 หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่นักเรียนได้ศึกษาสะท้อนถึงความรู้สึกนึก คิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อย่างไร (นักเรียนตีความความรู้สึก นึกคิดของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ตามที่ปรากฏในหลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์)

3.4.5 ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีความเหมือนหรือแตกต่างกับความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนอย่างไรบ้าง

3.3.6 ปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

3.3.7 ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาหลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 3 มีความเหมือนหรือแตกต่างกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 อย่างไรบ้าง ให้ยกตัวอย่าง ข้อมูลที่นำมาใช้สนับสนุนการวิเคราะห์

จากนั้นให้นักเรียนเขียนคำตอบที่ได้ร่วมอภิปรายลงในใบงานที่ 4.4 การเปรียบเทียบหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลง

การปกครอง พ.ศ. 2475 และระบุสาระสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแต่ละประเด็นลงในตัวอย่างตารางเปรียบเทียบสาระสำคัญที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่ละชิ้น ดังนี้

หลักฐานชิ้นที่ ประเด็น	1	2	3	4	5	6	7	8
1. สาระสำคัญ/แนวคิดหลักของหลักฐาน								
2. วัตถุประสงค์ของการสร้างหลักฐาน								
3. ประเภทและความน่าเชื่อถือของหลักฐาน								
4. ข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐาน								
5. ประเด็นคำถาม/ข้อสงสัยที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐาน								
6. สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐาน								
7. ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม หรือ ความคาดหวังของบุคคลในอดีตที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์								
8. ความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์								

3.4 ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากการวิเคราะห์ตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนนี้กับขั้นตอนที่ 2 (ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก) พร้อมทั้งให้นักเรียนที่นั่งฟังร่วมอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ตามที่กลุ่มเพื่อนนักเรียนได้ออกมานำเสนอ

3.5 ครูอธิบายแนวทางในการค้นคว้าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แก่นักเรียน จากนั้นมอบหมายให้นักเรียนแต่ละกลุ่มไปสืบค้นและรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นที่กำลังศึกษา และสมมติฐานที่นักเรียนได้ตั้งขึ้นในขั้นที่ 1 หรือประเด็นสงสัยที่เกิดขึ้นหลังจากศึกษาหลักฐานชิ้นที่ 1 - 8 กลุ่มละ 1 - 2 ชิ้น เป็นอย่างต่ำ เพื่อนำมาอภิปรายร่วมกันในคาบเรียนถัดไป

4. ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (คาบเรียนที่ 3)

4.1 ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามที่กลุ่มของตนได้สืบค้นและรวบรวมมา พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลดังกล่าวลงในสมุดบันทึกประจำรายวิชาตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 สาระสำคัญเบื้องต้นของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐาน สาระสำคัญ/แนวคิดหลักของหลักฐาน วัตถุประสงค์ของการสร้างหลักฐาน ประเภทและความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ประเด็นคำถาม/ข้อสงสัยที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐาน สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐาน ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม หรือความคาดหวังของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว

4.1.2 เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนนี้กับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก และขั้นตอนที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล

4.2 ครูให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานชิ้นต่าง ๆ ในขั้นตอนที่ 2 และ 3 สะท้อนให้ถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและ/หรือรัฐบาลของพระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นอย่างไร และเพราะเหตุใด

2) เหตุการณ์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นักเรียนได้วิเคราะห์และตีความในขั้นตอนที่ 1-3 ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดหรือการตัดสินใจของคณะราษฎรและ/หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในสมัยรัชกาลที่ 7 อย่างไร

3) ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลในประวัติศาสตร์ (ในข้อ 2) มีต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีความเหมือนหรือแตกต่างไปจากคนในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร

4) นักเรียนมีคิดเห็นหรือรู้สึกต่อบุคคล/เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อย่างไร

จากนั้นให้นักเรียนเขียนคำตอบที่ได้ร่วมอภิปรายลงในใบงานที่ 4.5 เรื่อง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

4.3 ครูมอบหมายให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกแบบการนำเสนอข้อมูลตามที่ได้ค้นพบในรูปแบบแผนผังความคิดหรือรูปแบบที่นักเรียนสนใจให้มีความเหมาะสมกับประเด็นที่ศึกษา พร้อมทั้งให้นักเรียนนำเสนอผลงานในชั่วโมงถัดไป

ขั้นตอน 5 ชี้นำเสนอข้อค้นพบ (คาบเรียนที่ 4)

5.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน โดยนักเรียนที่นั่งฟังต้องจดบันทึกสาระสำคัญจากการนำเสนอ พร้อมทั้งตั้งประเด็นคำถามที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ

5.2 ครูตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การสรุปทเรียน ดังนี้

5.2.1 จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทำให้นักเรียนทราบถึงเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อย่างไรบ้าง (นักเรียนสะท้อนความเห็น)

5.2.2 การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ส่งผลอย่างไรต่อสังคมไทยในปัจจุบัน (นักเรียนสะท้อนความเห็น)

5.2.3 การวิเคราะห์ ตีความ และประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีวิธีการอย่างไรบ้าง (นักเรียนสะท้อนความเห็น)

5.2.4 การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามกระบวนการเรียนการสอนแอดคิรเพื่อสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์และการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อการศึกษาร่องราวทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอย่างไร (นักเรียนสะท้อนความเห็น)

5.2.5 จากการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทำให้นักเรียนได้รับรู้ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่อยู่ในเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างไร แล้วนักเรียนมีความรู้สึกนึกคิดต่อเหตุการณ์นี้ที่เหมือนหรือแตกต่างกับผู้คนอดีตอย่างไร

5.2.6 จากการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทำให้นักเรียนได้รับแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบันอย่างไรบ้าง

5.2.7 กระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการสอนแอดคิรมีอะไรบ้าง และนักเรียนจะมีแนวทางการนำกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้อย่างไร

จากนั้นให้นักเรียนเขียนคำตอบที่ได้ร่วมอภิปรายลงในใบงานที่ 4.6 เรื่อง การอภิปรายสรุปความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

5.3 ครูมอบหมายให้นักเรียนสะท้อนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนโดยการเขียนบันทึกการเรียนรู้

สื่อการจัดการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

1. ใบความรู้ที่ 4 เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
2. ใบงานที่ 4.1 เรื่อง การศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

3. ใบงานที่ 4.2 เรื่อง การวิเคราะห์เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์
4. ใบงานที่ 4.3 เรื่อง หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
5. ใบงานที่ 4.4 เรื่อง การเปรียบเทียบหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
6. ใบงานที่ 4.5 เรื่อง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
7. ใบงานที่ 4.6 เรื่อง การอภิปรายสรุปความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
8. แบบบันทึกการวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์
9. แบบบันทึกการสืบค้นหลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์
10. แบบบันทึกการเรียนรู้
11. แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่ควรศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้แก่
 - 11.1 นรนิติ เศรษฐบุตร และชาญวิทย์ เกษตรศิริ, (ชำระความ). (2527). **บันทึกพระยาทรงสุรเดช: เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
 - 11.2 เบนจามิน เอ. บัทสัน. (2547). **อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม**. แปลโดย พรรณงาม เถาธรรมสาร สดใส ชันติวรพงศ์ และศศิธร รัชนี ณ อยุธยา บรรณาธิการแปลโดย กาญจนา ละอองศรี และยุพา ชุมจันทร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
 - 11.3 ปวย อึ้งภากรณ์. (2515). “**แตกเนื้อหนุ่มเมื่อ 2547**,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (มิถุนายน 2515) : 99-104.
 - 11.4 ศราวุฒิ วิสาพรหม. (2559). **ราษฎรสามัญ หลังวันปฏิวัติ 2475**. กรุงเทพฯ: มติชน.
 - 11.5 สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. (2559). **เบื้องแรกประชาธิปไตย เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สมาคม.
 - 11.6 แฉมสุข นุ่มนนท์. (2545). **ละครการเมือง 24 มิถุนายน 2475**. กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
 - 11.7 นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2553). **การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.
 - 11.8 ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2559). **ประวัติการเมืองไทยสยาม พ.ศ. 2475-2500**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
 - 11.9 สุพจน์ ด้านตระกูล. (2544). **พระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม (ประเทศไทย)

11.10 วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์. (2514). **รวมประกาศของคณะปฏิวัติ**. พระนคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง

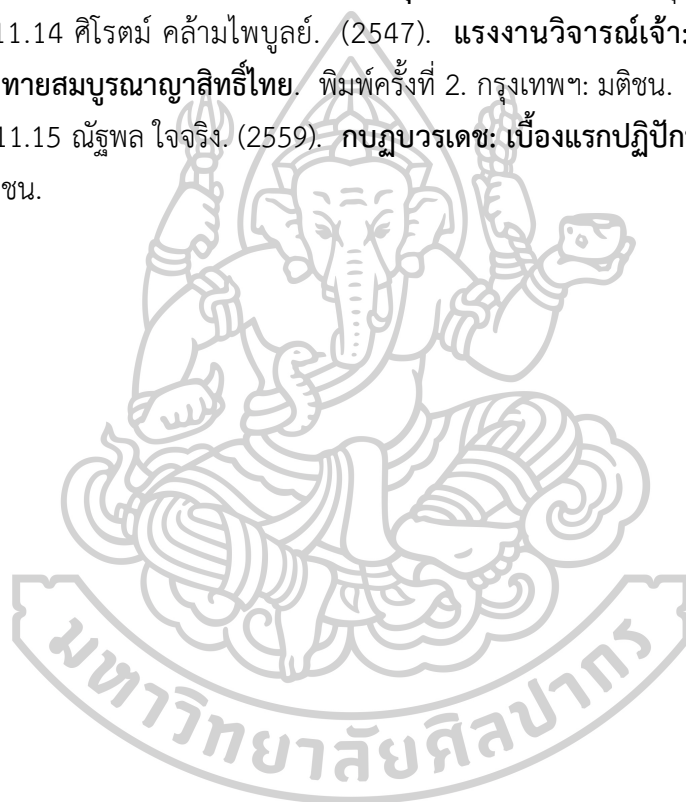
11.11 ปรีดี พนมยงค์. (2553). **คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย 24 มิถุนายน: ความเป็นมาของศัพท์ไทย “ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวัฒน์”**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แม่คำผาง

11.12 นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2546). **ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.

11.13 สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และสถาบันนโยบายศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2534). **สมุดภาพการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: ฉลองรัตน์.

11.14 ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์. (2547). **แรงงานวิจารณ์เจ้า: ประวัติศาสตร์ราษฎรผู้กล้าหาญท้าทายสมบูรณาญาสิทธิไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.

11.15 ณัฐพล ใจจริง. (2559). **กบฏบวรเดช: เบื้องแรกปฏิปกษ์ปฏิวัติสยาม 2475**. กรุงเทพฯ: มติชน.

บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้

1. การเรียนการสอน

1.1 การบรรลุจุดประสงค์

.....

.....

1.2 การเรียนรู้ของนักเรียนตามกระบวนการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา

.....

.....

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก

.....

.....

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล

.....

.....

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์

.....

.....

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ

.....

.....

1.3 ผลงานของนักเรียน

.....

.....

1.4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน.....

.....

.....

1.5 บทบาทครู.....

.....

.....

2. ปัญหา/สิ่งที่ต้องการพัฒนา

.....

.....

.....

3. แนวทางการแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ลงชื่อ

(นายณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน)

...../...../.....

ใบความรู้ที่ 4

เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เกิดเหตุการณ์ที่สำคัญเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทย คือ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้ยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นั้น ควรทำความเข้าใจถึงสภาพการณ์ทางการเมืองของไทยนับตั้งแต่ยุคปรับตัวให้ทันสมัยทางการเมืองการปกครองของไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาโดยสังเขป ตามลำดับต่อไปนี้

1) สถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยภายหลังการปฏิรูปการปกครองสู่ความทันสมัยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภายหลังการปฏิรูปการปกครองเข้าสู่ความทันสมัยในรัชกาลที่ 5 แล้ว การเมือง การปกครองของไทยได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความทันสมัยอย่างกว้างขวางทั้งการบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น แต่ยังมีได้ถึงขั้นที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองของประเทศและการจัดตั้งรัฐสภาตามแบบตะวันตก เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่าขณะนั้นประชาชนไทยยังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเองได้ตามระบบรัฐสภาภายใต้รัฐธรรมนูญ

ต่อมาภายหลังเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2453 ได้ไม่นาน ได้มีนายทหารกลุ่มหนึ่งวางแผนที่จะใช้กำลังบีบบังคับให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบบการปกครองที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ เมื่อ พ.ศ. 2454 แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะรัฐบาลทราบเบาะแสจึงสามารถจับกุมผู้วางแผนการได้ทั้งหมด เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นภายหลังมักจะเรียกว่า “กบฏ ร.ศ. 130”

ภายหลังเกิดเหตุการณ์ ร.ศ. 130 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงจัดตั้ง “ดุสิตธานี” เมืองประชาธิปไตยขึ้นทดลองใน พ.ศ. 2461 โดยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญลักษณะการปกครองนคราภิบาลสำหรับใช้ในการปกครองดุสิตธานี มีการเลือกตั้ง “นคราภิบาล” ซึ่งเปรียบได้กับนายกเทศมนตรีในปัจจุบัน นคราภิบาลซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยเสียงข้างมากจากราษฎรในดุสิตธานีจะมีอำนาจในการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ มาปกครองดุสิตธานี อย่างไรก็ตาม ดุสิตธานีก็เป็นเพียงเมืองทดลองประชาธิปไตย แต่ก็แสดงให้เห็นถึงแนวพระราชดำริของรัชกาลที่ 6 ที่ต้องการให้ข้าราชการบริพารของพระองค์รู้จักระบอบประชาธิปไตย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ได้ทรงแต่งตั้งอภิรัฐมนตรีสภาเพื่อเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในพระองค์ เพราะทรงเชื่อว่าการแก้ปัญหาของชาติในขณะนั้นจะต้องอาศัยความคิดเห็นหลาย ๆ ความคิดมาร่วมมือกัน พระองค์จึงทรงมอบหมายให้อภิรัฐมนตรีสภากำหนดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล โดยการปรับปรุงแก้ไขสุขาภิบาลที่มีอยู่เป็นเทศบาล แต่ไม่ทันได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติ นอกจากนี้ พระองค์ยังได้มีพระราชดำริให้มีการร่างรัฐธรรมนูญสำหรับใช้ในการปกครองประเทศ แต่ก็ยังมิได้ประกาศใช้ เพราะสมาชิกในอภิรัฐมนตรีสภาบางส่วนเห็นว่าสถานการณ์ในขณะนั้นยังไม่ถึงเวลาที่จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญ จนกระทั่งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎรในที่สุด

2) สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เกิดขึ้นโดยคณะราษฎร ซึ่งมีพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้า บุคคลในคณะราษฎร ประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ ตำรวจ และพลเรือน โดยได้เริ่มการประชุมอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 7 คน ในที่ประชุมได้ตกลงให้นายปรีดี พนมยงค์ เป็นประธานและหัวหน้าคณะราษฎรชั่วคราว โดยที่ประชุมมีความเห็นว่าประเทศไทยสมควรที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งบุคคลที่ร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นเรียกว่า “ผู้ก่อการ” ในการประชุมของผู้ก่อการคณะราษฎรรุ่นแรกได้กำหนดจุดมุ่งหมายและอุดมการณ์ หรือที่เรียกว่า “หลัก 6 ประการของคณะราษฎร” เอาไว้ดังนี้

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ เป็นต้นของประเทศให้มั่นคง
2. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มากที่สุด
3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก
4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน
5. จะต้องให้ราษฎรมีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระภาพ เมื่อเสรีภาพนั้นไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวมาแล้ว
6. จะให้การศึกษอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ภายหลังผู้ก่อการรุ่นแรกสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศและกลับคืนสู่ประเทศไทยแล้วได้มีการขยายสมาชิกผู้ก่อการของคณะราษฎรให้มีจำนวนมากขึ้น มีทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจ และพลเรือน โดยมีพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้าคณะราษฎร คณะราษฎรทำการยึดอำนาจการปกครองจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผลสำเร็จขณะประทับอยู่ที่วังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 พระองค์ทรงยอมรับการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนั้นและเสด็จกลับคืนสู่พระนคร

การที่คณะราษฎรภายใต้การนำของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) ได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 มีสาเหตุที่สำคัญ ดังนี้

1. ปัญหาทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวคือ ปัญหาการเมืองภายใน ซึ่งปัญหาที่ใกล้ชิดกับพระองค์มากที่สุดคือ การจัดตั้ง “อภิรัฐมนตรีสภา” ประกอบด้วยเชื้อพระวงศ์ชั้นผู้ใหญ่หลายพระองค์ ทำหน้าที่ถวายคำปรึกษาในเรื่องการบริหารราชการแผ่นดินทำให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการผูกขาดอำนาจไว้ในหมู่พระราชวงศ์ นอกจากนี้ รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานของเสนาบดีสภา ที่ขาดประสิทธิภาพและบางครั้งมีความขัดแย้งแตกแยกกันเอง ทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพในการบริหารงาน นำมาสู่ความไม่ไว้วางใจในหมู่ข้าราชการและกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์อย่างกว้างขวาง

2. การรับการศึกษาและแนวคิดด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามตะวันตก การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการศึกษาและส่งพระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง ข้าราชการไปศึกษาต่อในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศได้รับแนวคิดการเมืองการปกครองสมัยใหม่ตามแบบอย่างของประเทศในยุโรป ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 กลุ่มผู้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ซึ่งขณะนั้นกำลังศึกษาอยู่ในประเทศฝรั่งเศสได้รวมตัวกันก่อตั้ง “คณะราษฎร” ขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 เนื่องจากเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยที่มีในโลกตะวันตกเป็นทางออก

ของสังคมและสามารถนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของประเทศได้ อีกทั้งยังเห็นว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นเรื่องล้าหลัง ถ่วงความเจริญของชาติบ้านเมือง

ขณะเดียวกัน การตื่นตัวทางการเมืองของผู้มีการศึกษาที่อยู่นอกระบบราชการก็มีเพิ่มมากขึ้น ด้วย เช่น นักเขียน นักหนังสือพิมพ์ นักรูทิจการคำ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ซึ่งเริ่มขยายตัวมาตั้งแต่สมัยรัชการที่ 6 และแพร่หลายอย่างกว้างขวางขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 การเติบโตของสื่อมวลชนนี้มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการเผยแพร่ความคิดทางการเมือง การวิพากษ์วิจารณ์การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การเสนอแนวทางใหม่ ๆ ตลอดจนความนิยมต่อระบอบประชาธิปไตยในหมู่ผู้มีการศึกษามากขึ้น

3. ปัญหาสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของไทยและของโลก เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเสวยราชย์ใน พ.ศ. 2467 ขณะนั้นสถานะทางการคลังของประเทศกำลังเสื่อมโทรม เงินคงคลังถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศเป็นจำนวนมาก ในสมัยรัชกาลที่ 6 งบประมาณรายจ่ายของประเทศสูงกว่ารายรับทุกปี จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 7 พระองค์ได้ทรงพยายามแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้รายได้เพียงพอต่อรายจ่าย เช่น การตัดทอนงบประมาณรายจ่ายหลายครั้ง การปลดข้าราชการออกเป็นจำนวนมากเพื่อลดรายจ่ายของรัฐซึ่งข้าราชการที่ถูกปลดมากที่สุดคือ ทหารบก นอกจากนั้น ยังมีการเพิ่มอัตราภาษีอากรและประกาศเพิ่มชนิดของภาษีลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาษีไม้ขีดไฟ มาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ สร้างความไม่พอใจแก่ข้าราชการและราษฎรโดยทั่วไปอย่างมาก

นอกจากนี้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2472 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2475 ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก อันสืบเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทยอย่างมาก เช่น ทำให้ราคาข้าวซึ่งเป็นสินค้าส่งออกของไทยตกต่ำลงมากถึง 2 ใน 3 ประชาชนขาดเงินสดสำหรับใช้ซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคและเสียภาษีอากร เกิดภาวะหนี้สินและอัตราการว่างงานสูง ซึ่งรัฐบาลขณะนั้น ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำของประเทศให้ ลุล่วงไปได้ ทำให้กลายเป็นข้ออ้างสำหรับคณะราษฎรในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

4. การได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย ขณะนั้น ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียกำลังเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบรัฐธรรมนูญ เช่น ญี่ปุ่น ตุรกี จีน เป็นต้น ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในไทยด้วย

จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้กลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาในต่างประเทศเห็นควรให้ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง ซึ่งสามารถกระทำได้ด้วยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

3) ผลจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

หลังยึดอำนาจการปกครองแล้ว คณะราษฎรได้นำร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกมีชื่อว่า “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475” ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และมีพิธีเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร เป็นครั้งแรกในวันดังกล่าว หลังจากนั้นได้มีการจัดตั้งรัฐบาลปกครองประเทศในเวลาต่อมา โดยมีพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี

ต่อมารัฐสภาได้จัดตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อใช้แทน “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475” เมื่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 เรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475”

จากการที่รัชกาลที่ 7 พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรนี้เอง ต่อมาทางการได้กำหนดให้วันที่ 10 ธันวาคมของทุกปีเป็น “วันรัฐธรรมนูญ” และเป็นวันหยุดราชการด้วย

ในระยะแรกของการใช้รัฐธรรมนูญ อำนาจการบริหารประเทศตกอยู่ภายใต้การชี้นำของคณะราษฎร ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของราษฎรทั้งหมดในการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนกว่าสถานการณ์จะเข้าสู่ความสงบเรียบร้อย ประชาชนจึงจะมีสิทธิในอำนาจอธิปไตยอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพยายามวางพระองค์เป็นกลาง มีพระราชอุทิศสาธุ และอดทนอดกลั้นอย่างใหญ่หลวงในการรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขของบ้านเมืองและราษฎร แต่ความยุ่งยากทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทรงตัดสินใจสละราชสมบัติ ขณะประทับรักษาพระองค์ ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 โดยทรงสละพระราชสิทธิในการแต่งตั้งผู้สืบราชสันตติวงศ์แต่ทรงตั้งพระทัยที่จะสละอำนาจของพระองค์ให้แก่ราษฎรทั่วไป

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงการจัดการปกครอง ระบบราชการ และความคิดทางการเมืองทั้งระบอบ แต่มิได้หมายความว่าสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่จะมีเสถียรภาพ ความมั่นคงหรือมีกฎเกณฑ์เรียบร้อยเกิดขึ้นโดยทันที ในทางตรงกันข้าม ผลที่เกิดขึ้นเต็มไปด้วยความขัดแย้ง แยกแยะ และบาดหมางกันภายในผู้นำส่วนต่าง ๆ ทั้งในกลุ่มผู้นำเดิมและกลุ่มผู้นำใหม่ โดยที่ความแตกแยกนั้นดำเนินควบคู่กันไปกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีผลสำเร็จในท้ายที่สุดพอสมควร ดังนั้นประเทศสยามในปลายทศวรรษที่ 2470 จึงเป็นรัฐสยามใหม่ที่มีชาติรัฐธรรมนูญ สถาปนาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรี และระบบราชการแบบใหม่เป็นกลไกสำคัญในการปกครอง โดยมีองค์พระมหากษัตริย์คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเป็นพระประมุขของประเทศ

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). **คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไทย : จะเรียน**

จะสอนกันอย่างไร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา.

กรมศิลปากร. (2558). **ประวัติศาสตร์ชาติไทย.** กรุงเทพฯ: กรม.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (2560). **ปฏิวัติ 2475 = 1932 revolution in Siam.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2553). **การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน.

ใบงานที่ 4.1

เรื่อง การศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

(สำหรับบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 1 ชั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา)

ชื่อ ชั้น เลขที่

คำชี้แจง

ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 4 เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากนั้นตอบคำถามต่อไปนี้

1) สถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยภายหลังการปฏิรูปการปกครองสู่ความทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นอย่างไร และมีหลักฐานใดบ้างที่ให้ข้อมูลในเรื่องดังกล่าว

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จงอธิบายพร้อมทั้งอ้างอิงหลักฐานที่ปรากฏ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ส่งผลกระทบต่อบ้านเมืองขณะนั้นอย่างไร จงอธิบายพร้อมทั้งอ้างอิงหลักฐานที่ปรากฏ

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 4.2
เรื่อง การวิเคราะห์เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์
(สำหรับบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 2 ชั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก)

ชื่อ ชั้น เลขที่

คำชี้แจง: ให้นักเรียนศึกษาข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้วตอบคำถาม

หลักฐานชิ้นที่ 1

ประกาศคณะราษฎร

ราษฎรทั้งหลาย

เมื่อกษัตริย์องค์นี้ได้ครองราชสมบัติสืบจากพระเชษฐานั้น ในชั้นต้นราษฎรบางคนได้หวังกันว่า กษัตริย์องค์ใหม่นี้ คงจะปกครองราษฎรให้ร่มเย็น แต่การก็เป็นไปตามหวังที่คิดหวังไม่ กษัตริย์ทรงอำนาจอยู่นอกกฎหมายอยู่ตามเดิม ทรงแต่งตั้งญาติวงศ์และคนสอพลอไร้คุณความรู้ให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร ปล่อยให้ข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้าง ซื้อของใช้ในราชการ ทหากำไรในการเปลี่ยนราคาเงิน ผลาญเงินของประเทศ ยกพวกเจ้าขึ้นให้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร กดขี่ข่มเหงราษฎร ปกครองโดยขาดหลักวิชา ปล่อยให้บ้านเมืองเป็นไปตามยถากรรมดังที่จะเห็นได้ในการตกต่ำในทางเศรษฐกิจและความผิดเคืองในการทำมาหากิน ซึ่งพวกราษฎรได้รู้กันอยู่ทั่วไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์เหินกฎหมายมิสามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้

การที่แก้ไขไม่ได้ก็เพราะรัฐบาลของกษัตริย์เหินกฎหมายมิได้ปกครองประเทศเพื่อราษฎรตามที่รัฐบาลอื่น ๆ ได้กระทำกัน รัฐบาลของกษัตริย์ได้ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่งเรียกว่าไพร่บ้าง ข้าบ้าง) เป็นสัตว์เดือรั้งฉานไม่ถือว่าเป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้น แทนที่จะช่วยราษฎร กลับพากันทำบาปหลังราษฎร จะเห็นได้ว่า ภาษีอากรที่บีบคั้นเอาจากราษฎรนั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้ส่วนตัวปีหนึ่งเป็นจำนวนหลายล้าน ส่วนราษฎรสิ กว่าจะหาได้แม้แต่เล็กน้อย เลือดตาแทบกระเด็น ถึงคราวเสียเงินราชการหรือภาษีใด ถ้าไม่มีเงิน รัฐบาลก็ยึดทรัพย์หรือโรงงานโยธา แต่พวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลกจะให้เงินเจ้ามากเช่นนี้ นอกจากพระเจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์เยอรมัน ซึ่งชนชาตินั้นได้โค่นราชบัลลังก์ลงเสียแล้ว

รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวงไม่ซื่อตรงต่อราษฎร มีเป็นต้นว่า หลอกว่าจะบำรุงการทำมาหากินอย่างโน้นอย่างนี้ แต่ครั้นค่อยๆ ก็เหลวไป หาได้ทำจริงจึงไม่ มีหน้าซำกกล่าวหมิ่นประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณเสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้กินว่า ราษฎรยังมีเสียงทางการเมืองไม่ได้ เพราะราษฎรยังโง่ คำพูดของพวกรัฐบาลเช่นนี้ใช้ไม่ได้ ถ้าราษฎรโง่ เจ้าก็โง่ เพราะเป็นคนชาติเดียวกัน ที่ราษฎรรู้เท่าไม่ถึงเจ้านั้น ไม่ใช่เพราะโง่ เป็นเพราะขาดการศึกษาที่พวกเจ้าปกปิดไว้ไม่ให้เรียนเต็มที่ เพราะเกรงว่าเมื่อราษฎรได้มีการศึกษา ก็ จะรู้ความชั่วร้ายที่ทำไว้ และคงจะไม่ยอมให้ทำบาปหลังคน

ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่า ประเทศเรานี้เป็นของราษฎร ไม่ใช่ของกษัตริย์ตามที่เขาหลอกลวง บรรพบุรุษของราษฎรเป็นผู้ช่วยกันกู้ให้ประเทศเป็นอิสระภาพพ้นมือจากข้าศึก พวกเจ้ามีแต่ขลุ่ยมือเปิบและกวาดทรัพย์สมบัติ เข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้าน เงินเหล่านี้เอามาจากไหน? ก็เอามาจากราษฎรเพราะวิธีทำบาปหลังคนนั่นเอง บ้านเมืองกำลังอัคคีพิบัติเดือดร้อน ชาวนาและพ่อแม่ทหารต้องทิ้งนาเพราะทำไม่ได้ผล รัฐบาลไม่บำรุง รัฐบาลไล่คนงานออกอย่างเกลื่อนกลาด นักเรียนที่เรียนเสร็จแล้วและทหารที่ปลดกองหนุนแล้วไม่มีงานทำ จะต้องอดอยากไปตามยถากรรม เหล่านี้เป็นผลของรัฐบาลของกษัตริย์เหินกฎหมาย บีบคั้นข้าราชการชั้นผู้น้อย นายสิบและเสมียน เมื่อให้ออกจากงานแล้วไม่ให้เบี้ยบำนาญ ความจริงควรเอาเงิน

ที่กวาดรวบรวมไว้มาจัดบ้านเมืองให้มีงานทำจึงจะสมควรที่สนองคุณราษฎรซึ่งได้เสียภาษีอากรให้พวกเขาได้ร่ำรวยมานาน แต่พวกเขาทำได้อย่างใดไม่ คงสุขเลือกกันเรื่อย ๆ ไป เงินมีเหลือเท่าใดก็เอาฝากต่างประเทศคอยเตรียมหนีเมื่อบ้านเมือง ทรุดโทรม ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก การเหล่านี้ย่อมชั่วร้าย

เหตุฉะนั้น ราษฎร ข้าราชการ ทหาร และพลเรือน ที่รู้เท่าถึงการกระทำอันชั่วร้ายของรัฐบาลดังกล่าวแล้ว จึงรวม กำลังตั้งเป็นคณะราษฎรขึ้น และได้ยึดอำนาจของรัฐบาลของกษัตริย์ไว้แล้ว คณะราษฎรเห็นว่าการที่จะแก้ความชั่วร้ายนี้ได้ ก็ โดยที่จะต้องจัดการปกครองโดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือหลายๆ ความคิดดีกว่าความคิดเดียว ส่วนผู้เป็นประมุขของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่มีประสงค์ทำการแย่งชิงราชสมบัติ ฉะนั้น จึงขอเชิญให้กษัตริย์องค์นี้ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้กฎหมายธรรมนูญการปกครองของแผ่นดิน จะทำอะไรโดยลำพังไม่ได้ นอกจากความเห็นชอบของสภา ผู้แทนราษฎร คณะราษฎรได้แจ้งความเห็นนี้ให้กษัตริย์ทราบแล้ว เวลานี้ยังอยู่ในความรับตอบ ถ้ากษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ ตอบภายในกำหนดโดยเห็นแก่ส่วนตนว่าจะถูกลดอำนาจลงมาก็จะชื่อว่าทรยศต่อชาติ และก็เป็นกาณ์ที่ประเทศจะต้อง มีการปกครองอย่างประชาธิปไตย กล่าวคือ ประมุขของประเทศจะเป็นบุคคลสามัญซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งขึ้นอยู่ใน ตำแหน่งตามกำหนดเวลา ตามวิธีนี้ราษฎรพึงหวังเถิดว่าราษฎรจะได้รับความบำรุงอย่างดีที่สุด ทุกๆ คนจะมีงานทำ เพราะ ประเทศของเราเป็นประเทศที่อุดมอยู่แล้ว-ตามสภาพ เมื่อเราได้ยึดเงินที่พวกเขารวบรวมไว้จากการทำนาบหลังคนตั้งหลาย ร้อยล้านมาบำรุงประเทศขึ้นแล้ว ประเทศจะต้องเฟื่องฟูขึ้นเป็นแน่มนัน การปกครองซึ่งคณะราษฎรจะพึงกระทำก็คือ จำต้อง จัดวางโครงการอาศัยหลักวิชา ไม่ทำไปเหมือนคนตาบอดเช่นรัฐบาลที่มีกษัตริย์เหนือกฎหมายทำมาแล้ว หลักรใหญ่ ๆ ที่ คณะราษฎรวางไว้ มีอยู่ว่า

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่นเอกราชในการเมืองในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศ ไว้ให้มั่นคง
2. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก
4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่ให้พวกเขาเจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎรเช่นที่เป็นอยู่)
5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 5 ประการดังกล่าวข้างต้น
6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ราษฎรทั้งหลาย จึงพร้อมกันช่วยคณะราษฎรให้ทำกิจอันคงจะอยู่ชั่วดินฟ้านี้ให้สำเร็จ คณะราษฎรขอให้ทุกคนที่มีได้ร่วมมือเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลกษัตริย์เหนือกฎหมายพึงตั้งอยู่ในความสงบและตั้งหน้าทำมาหากิน อย่าทำการใด ๆ อัน เป็นการขัดขวางต่อคณะราษฎร การที่ราษฎรช่วยคณะราษฎรนี้เท่ากับราษฎรช่วยประเทศและช่วยตัวราษฎร บุตร หลาน หลาน ของตนเอง ประเทศจะมีความเป็นเอกราชอย่างพร้อมบูรณ์ ราษฎรจะได้รับความปลอดภัย ทุกคนจะต้องมีงานทำไม่ต้องอดตาย ทุกคนจะมีสิทธิเสมอกัน และมีเสรีภาพจากการเป็นไพร่ เป็นข้าเป็นทาสพวกเขา หมดสมัยที่เจ้าจะทำนาบหลัง ราษฎร สิ่งทีทุกคนพึงปรารถนา คือความสุขความเจริญอย่างประเสริฐซึ่งเรียกเป็นศัพท์ว่า “ศรีอารีย์” นั้น ก็จะมีบังเกิดขึ้น แก่ราษฎรถ้วนหน้า

คณะราษฎร
24 มิถุนายน 2475

ที่มา: คณะราษฎร-ประกาศคณะราษฎร. (2555). 78 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2477 - 2555) : มงธรรมศาสตร์ ผ่านเอกสารและจดหมายเหตุ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์. อ้างถึงใน ศราวดี วิสาพรหม. (2559). ราษฎรสามัญ หลังวันปฏิวัติ 2475. กรุงเทพฯ: มติชน. (หน้า 33)

ใบงานที่ 4.3

เรื่อง หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 (สำหรับบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 3 เปรียบเทียบข้อมูล)

ชื่อ ชั้น เลขที่

คำชี้แจง: ให้นักเรียนศึกษาเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากหลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชั้นที่ 2 – 8 แล้วตอบคำถามตามข้อคำถามในใบงาน

หลักฐานชั้นที่ 2

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย นายปรีดี พนมยงค์

การประชุมเป็นทางการครั้งแรกของคณะราษฎรมีขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1927 ที่หอพักแห่งหนึ่ง ณ “RUE DU SOMMERARD” ซึ่งเราเช่าห้องใหญ่ไว้เฉพาะการประชุมนั้น ผู้ร่วมประชุมมี 7 คน คือ (1) ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุนซึ่งเคยเป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์รัชกาลที่ 6 (2) ร.ท. แปลก ชิตตะสังคะ สำเร็จวิชาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสยาม แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส (3) ร.ต. ทศนัย มิตรภักดี นายทหารกองหนุนซึ่งเคยเป็นผู้บังคับหมวดกรมการทหารม้าที่ 5 นครราชสีมา แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารม้าฝรั่งเศส (4) นายตั้ว ลพานุกรม นักศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์ในสวิตเซอร์แลนด์ เคยเป็นจ่านายสิบในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ 1 (5) หลวงสิริราชไมตรี นามเดิม จรูญ นามสกุล สิงเสนินผู้ช่วยสถานทูตสยาม ประจำกรุงปารีส เคยเป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม และเป็น นายสิบตรีในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ 1 (6) นายแนบ พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ (7) ข้าพเจ้า [นายปรีดี พนมยงค์ – ผู้วิจัย]

ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้าเป็นประธานและเป็นหัวหน้าคณะราษฎรจนกว่าจะมีบุคคลที่เหมาะสมเป็นหัวหน้าคณะราษฎรในกาลต่อไป

การประชุมดำเนินไปเป็นเวลาประมาณ 5 วันซึ่งได้ตกลงสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ก. วัตถุประสงค์ของคณะราษฎร คือ เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มีศัพท์สมัยใหม่ว่า “ปฏิวัติ” หรือ “อภิวัฒน์” เพื่อถ่ายทอดคำฝรั่งเศส อังกฤษ REVOLUTION ดังนั้น เราจึงใช้ศัพท์ธรรมดาคือ “เปลี่ยนการปกครองของกษัตริย์เหนือกฎหมายมาเป็นการปกครองที่มีกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย” และการดำเนินเพื่อให้สยามบรรลุหลัก 6 ประการ คือ (1) รักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง (2) รักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดลงให้มาก (3) บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาลใหม่ จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง (4) ให้

ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (5) ให้ราษฎรมีเสรีภาพที่ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวแล้ว (6) ให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ข. โดยคำนึงถึงสภาพของสยามที่ถูกแวดล้อมโดยอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งชาติทั้งสองนี้มีข้อตกลงกันถือเอาสยามเป็นประเทศกันชน แต่เขาอาจพร้อมกันยกกำลังทหารเข้ามายึดครอง แล้วแบ่งดินแดนสยามไปเป็นเมืองขึ้นหรืออยู่ใต้อำนาจอิทธิพลของประเทศทั้งสอง ดังนั้นเราจึงเห็นว่าวิธีเปลี่ยนการปกครองดังกล่าวจะต้องกระทำโดยวิธี GOUPD'ETAT ซึ่งเราเรียกกันด้วยคำไทยธรรมดาว่าการยึดอำนาจโดยฉับพลัน เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีผู้ใดตั้งศัพท์ไทยว่า “รัฐประหาร” เพื่อถ่ายทอดคำศัพท์ฝรั่งเศสดังกล่าวนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันการแทรกแซงของมหาอำนาจ เพราะเมื่อคณะราษฎรได้อำนาจโดยฉับพลันแล้ว มหาอำนาจก็จะต้องเผชิญต่อสถานการณ์ที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า FAIT ACCOMPLI คือพฤติกรรมที่สำเร็จรูปแล้ว

ค. ผู้ที่เข้าร่วมประชุมครั้งแรกเป็นกรรมการกลางของคณะราษฎรไปพลางก่อน กรรมการแต่ละคนเป็นหัวหน้าแต่ละสายที่จะต้องเลือกเฟ้นผู้ที่ไว้วางใจได้ตามระเบียบพิจารณาตัวบุคคลแล้วนำมาเสนอ กรรมการกลางของคณะราษฎร ซึ่งจะรับเข้าเป็นสมาชิกคณะราษฎรได้โดยมติเป็นเอกฉันท์เท่านั้น ในขั้นแรกให้หัวหน้าสายหาสมาชิกเพิ่มเติมเพียงสายละ 2 คนก่อน แล้วก็แยกเป็นหัวหน้าสายย่อยใหญ่ย่อยแตกกิ่งก้านสาขาออกไป

ง. การเลือกเฟ้นสมาชิกคณะราษฎรเพิ่มเติมขึ้น ต้องคำนึงถึงความเสียสละเพื่อชาติอย่างแท้จริง, ความกล้าหาญ, ความสามารถในการรักษาความลับ

ดังนั้นจึงได้แบ่งบุคคลที่ต้องการเปลี่ยนระบบปกครองดังกล่าวออกเป็น 3 ประเภท คือ

ดี 1. บุคคลที่สมควรได้รับคำชักชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรก่อนวันลงมือยึดอำนาจรัฐ แต่บุคคลประเภทนี้ก็ต้องแยกแยะออกไปอีกว่าผู้ใดควรได้รับคำชักชวนไว้ตั้งแต่เนิ่นๆ หรือชวนต่อเมื่อใกล้เวลาที่จะลงมือทำการยึดอำนาจ มิให้ถือเพียงแต่ว่าบุคคลใดเป็นเพื่อนที่ช่วยด้วยกัน กินด้วยกัน แล้วก็ชวนเข้าเป็นสมาชิกในคณะราษฎรได้ทุกคนในทันทีทันใด ถ้าเพื่อนคนนั้นชอบพูดตลกเกินไปก็ยอมเอาเรื่องจริงบ้างไม่จริงบ้างมาพูดเพียงแต่จะให้ผู้ฟังขบขันเป็นการตลกและอาจเอาเรื่องลับของคณะไปแยมพรายเพื่อการตลก เพื่อนบางคนมีลักษณะดีหลายอย่าง แต่เวลากินเหล้าเข้าไปแล้วกุมสติไว้ไม่อยู่แล้วพูดเลอะเทอะ ก็อาจพลั้งพลาดเอาเรื่องของคณะไปพูดในเวลาเมา จึงมิได้ชวนเข้าร่วมในคณะยึดอำนาจ แต่เมื่อยึดอำนาจได้ในวันที่ 24 มิถุนายนแล้ว ไม่มีความลับที่จะปิดบังจึงชวนให้ร่วมมือได้

ดี 2. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนต่อเมื่อได้ลงมือปฏิบัติในการยึดอำนาจแล้ว ซึ่งเขายอมมีบทบาทเป็นกำลังให้คณะราษฎรได้

ดี 3. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนในวันลงมือปฏิบัติการยึดอำนาจนั่นเอง แต่ภายหลังที่การยึดอำนาจได้มีที่ทำแสดงว่าจะจะเป็นผลสำเร็จมากกว่าความไม่สำเร็จ

จ. นโยบายที่จะดำเนินภายหลังที่คณะราษฎรได้อำนาจรัฐแล้ว ที่ประชุมได้มอบให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ชี้แจง และเห็นชอบตามหลัก 6 ประการ ซึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้เสนอ รวมทั้งหลักการทำไปในเค้าโครงการเศรษฐกิจ และได้มอบให้ข้าพเจ้าเตรียมร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจในโอกาสต่อไป

ฉ. ที่ประชุมได้พิจารณาเพื่อไว้ว่าถ้าการกระทำของคณะราษฎรต้องถูกปราบปรามหรือพ่ายแพ้ก็ให้มีเพื่อนทำหน้าที่สายคนหนึ่งที่เรากันไว้มิให้แสดงออกนอกหน้าว่าเป็นสมาชิกคณะราษฎรโดยไม่ต้องมาประชุม คณะกรรมการหัวหน้าสายบ่อยครั้งไม่ว่าจะในฝรั่งเศสหรือเมื่อกลับสยามแล้ว โดยบำเพ็ญตนประดุจเป็นคนอยู่ในบ้านอย่างสงบเสถียร ผู้ที่มีหน้าที่ดำเนินกิจการของคณะราษฎรที่อาจถูกปราบปรามหรือพ่ายแพ้ต่อไปให้สำเร็จ พร้อมทั้งให้มีหน้าที่ดูแลช่วยเหลือครอบครัวของเพื่อนที่ถูกติดคุกหรือถึงแก่ความตาย ที่ประชุมเห็นห้องกันมอบหน้าที่นี้ให้แก่ นายแนบ พหลโยธิน ซึ่งเป็นผู้มีทรัพย์สินมากโดยได้รับมรดกจากบิดา

เมื่อเสร็จการประชุมก่อตั้งคณะราษฎรแล้วข้าพเจ้ากลับสยามในเดือนมีนาคมปีนั้น แล้วเพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสเลือกเป็นผู้ที่สมควรชวนร่วมคณะราษฎรต่อไป อีกประมาณ 2-3 เดือน เพื่อนที่ยังอยู่ปารีสได้ชวน นายทวี บุญยเกษตร นักศึกษาวิชาเกษตร และ นายบรรจง ศรีจรูญ ไทยมุสลิมจากอียิปต์ที่มาเยือนปารีส ซึ่งรับภาระจัดตั้งไทยมุสลิมต่อไป อาทิ นายแหม่ม มุสตาฟา (บุตรหัวหน้าศาสนาอิสลามในไทยที่รู้จักกันในนามว่า “ครูฟา” ต่อมานายแหม่มเปลี่ยนนามสกุลว่า “พรหมยงค์” คล้าย ๆ นามสกุลข้าพเจ้า) ต่อมาได้ชวน ร.ต. ลินธุ์ กมลนาวิน ร.น. นักศึกษาวิชาทหารเรือเดนมาร์กที่มาเยือนปารีส

ต่อมาพระยาทรงสุรเดชได้มาดูงานทหารในฝรั่งเศส เพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสจึงลงทาบถามว่ามีความรู้สึกอย่างไรต่อระบบสมบูรณาฯ ก็ได้ความว่าไม่พอใจระบบนั้น แต่ยังมีได้ถูกชวนเข้าร่วมในคณะราษฎร ต่อจากนั้นเพื่อนที่ก่อตั้งคณะราษฎรที่ปารีสก็ทยอยกันกลับสยาม ค่อย ๆ ชวนเพื่อนนักศึกษาที่เคยสังเกตไว้ในการสนทนากันเพียงคร่าว ๆ มิได้จำกัดเฉพาะนักศึกษาในฝรั่งเศสเท่านั้น

ฉะนั้นต่อมาในสยามจึงชวน ม.ล. อุดม สนิทวงศ์ นักศึกษาจากสวิตเซอร์แลนด์, ม.ล.กรี เดชาติวงศ์, นายสพรั่ง เทพหัสดิน ณ อยุธยา และ นายเล็ง ศรีสมวงศ์ นักศึกษาจากอังกฤษ ฯลฯ และเพื่อนทหารบก ทหารเรือ พลเรือนคนอื่น ๆ ในสยาม ในปลาย พ.ศ. 2474 จึงได้ชวนพระยาพลพลพยุหเสนา, พระยาทรงสุรเดช, พระยาฤทธิอัคเนย์ และมอบให้พระยาพลฯ เป็นหัวหน้าคณะราษฎร

2. การที่คณะราษฎรเรียกสมาชิกประเภทที่ 1 ว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” หรือโดยย่อว่า “ผู้ก่อการ” นั้น ก็แสดงอยู่ในตัวแล้วว่าบุคคลประเภทนี้เป็นเพียง “กองหน้า” (Vanguard) ของมวลราษฎรที่มีความต้องการเสรีภาพและความเสมอภาคยิ่งกว่าระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมาชิกประเภทที่ 2 และที่ 3 เป็นกำลังหนุนตามลำดับ แต่พลังมหาศาลที่ช่วยให้คณะราษฎรทำการได้สำเร็จนั้นคือมวลราษฎรที่ให้ความสนับสนุนทั้งทางตรงและทางปริยาย ผู้ถือทรศนะ ตามพลังเก่าบางคนกล่าวว่าคณะราษฎรอ้างราษฎรโดยราษฎรไม่รู้เห็นด้วยนั้น ก็เนื่องจากผู้ที่กล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวตามทรศนะ และจุดยืนหยัดในชนชั้นวรรณะของเขาคือเขามีประโยชน์หรือนิยมชมชอบอยู่

วิทยาศาสตร์ทางสังคมที่ก้าวหน้าได้จำแนกบุคคลในสังคมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ (1) พวกปฏิกริยา (Reactionaries) ซึ่งต้องการเห็นยั้งระบบสังคมเก่าให้คงอยู่กับที่หรือให้ถอยหลังยิ่งขึ้นไปอีก (2) บุคคลอื่น ๆ นอกจากเป็นพวกปฏิกริยาเป็น People ซึ่งเราแปลว่า “ราษฎร” พลเมืองสยามส่วนมากซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองสมัยนั้นเรียกตัวเองว่า “ราษฎร” เช่น นายอำเภอเกณฑ์พลเมืองทำงานโยธา ก็เรียกกันว่าเกณฑ์ราษฎร หรือราษฎรรำพึงกันถึงความทุกข์ยากก็พูดว่า “ราษฎรเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า” คือแสดงถึงลักษณะของพลเมืองส่วนที่ถูกปกครองโดยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ความต้องการของมวลราษฎรไทยที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นมิใช่คณะราษฎรเป็นคณะแรกที่ต้องการเช่นนั้น ผู้สนใจในวิทยาศาสตร์สังคมอันแท้จริงย่อมได้ศึกษามาก่อนแล้วถึงปรัชญาทางสังคมว่าทรศนะทางสังคมของมนุษย์ได้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร แล้วนำมาประยุกต์กับข้อเท็จจริงที่ประจักษ์ขึ้นในสยามตั้งแต่สมัยที่สยามจำต้องทำสนธิสัญญากับประเทศทุนนิยมต่างๆ ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา

ก. ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไว้บ้างแล้วในหนังสือ “ความเป็นอนิจจังของสังคม” สรุปโดยย่อคือ เมื่อเครื่องมือการผลิตชีวปัจจัยของมนุษย์สังคมได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ซึ่งเป็นผู้ทำและใช้เครื่องมือการผลิตนั้นก็ต้องพัฒนาไปตาม จึงจะเป็นพลังการผลิตที่ทำให้การผลิตชีวปัจจัยอุดมสมบูรณ์ขึ้น ครั้นแล้วความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของมนุษย์ในสังคมก็จะต้องเปลี่ยนไปตามจึงจะไม่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ แล้วเมื่อระบบเศรษฐกิจอันเป็นรากฐานของสังคมได้เปลี่ยนไปแล้ว ระบบการเมืองของสังคมก็จำต้องเปลี่ยนไปตาม มิฉะนั้นก็เกิดความขัดแย้งกับระบบเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานและก่อให้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ ทรศนะทางสังคมของมนุษย์ก็เกิดขึ้นเป็นหลัก นำให้มนุษย์มีการเคลื่อนไหวเพื่อจะได้มาซึ่งสิ่งอันจำเป็นแก่ระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาขึ้นใหม่

ในหนังสือของข้าพเจ้าเล่มที่อ้างนั้น ได้กล่าวถึงสังคมที่พัฒนาจากระบบปฐมนิเทศกรรมมาเป็นระบบทาสจากระบบทาสมาเป็นระบบศักดินาหรือส่วย FEUDALISM และจากระบบนี้ในตอนปลายเมื่อเกิดระบบเศรษฐกิจทุนนิยมขึ้น ทรศนะทางสังคมเพื่อระบบทุนนิยมก็เกิดขึ้น และก็จะมีการทรศนะอื่น ๆ ที่ก้าวหน้าเกิดขึ้นในระยะต่อ ๆ ไป

ณ ที่นี้ ข้าพเจ้าขอกล่าวโดยย่อถึงกำเนิดของทรศนะสังคมที่ต้องการเลิกระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นระบบศักดินานั้น ว่ามิได้เกิดขึ้นด้วยเจ้าศักดินาในยุโรป แต่เกิดขึ้นจากรากฐานที่ในยุโรปตะวันตกเมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้มีผู้คิดเครื่องจักรกลที่ใช้กำลังไอน้ำ อันเป็นการอภิวัฒน์ใหญ่แห่งเครื่องมือการผลิตและก่อให้เกิดสิ่งที่ยุ่กันว่า “การอภิวัฒน์ทางอุตสาหกรรม” (INDUSTRIAL REVOLUTION) ความจำเป็นจึงเกิดขึ้นที่จะต้องพัฒนามนุษย์ให้สามารถทำและใช้เครื่องมือการผลิตสมัยใหม่ดังกล่าวนี้ เพราะการที่จะใช้ไฟร์ฟ้าเข้าแผ่นดินที่ข่านานอยู่แต่การใช้สัตว์พาหนะเป็นกำลังลากจูงไถ หรือใช้เครื่องมือหัตถกรรม ก็ไม่อาจที่จะทำและใช้เครื่องมือผลิตสมัยใหม่นั้นให้เกิดสมรรถภาพได้

ดังนั้นนายทุนสมัยใหม่ ที่เป็นเจ้าของวิสาหกิจใช้เครื่องมือการผลิตสมัยใหม่นั้นจึงจำเป็นต้องใช้คนงานสมัยใหม่ที่มีความรู้ความสามารถกว่าคนงานตามระบบศักดินาเก่า และต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของวิสาหกิจกับคนงานมาเป็นความสัมพันธ์ชนิดใหม่ คือชนิดระหว่างระบบทุนสมัยใหม่ ซึ่งให้คนงานเป็นลูกจ้างสมัยใหม่ที่มีเสรีภาพยิ่งขึ้นกว่าไฟร์ฟ้าเข้าแผ่นดินตามระบบศักดินาเก่าที่ถูกบังคับให้ทำงานโดยไม่มีกำลังใจเพียงพอที่จะเอาใจใส่ต่อเครื่องมือสมัยใหม่ที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น

ดังนั้นพวกนายทุนสมัยใหม่นั้นเอง จึงต้องการเปลี่ยนระบบการเมืองศักดินาให้สอดคล้องกับระบบทุนสมัยใหม่ที่กำลังพัฒนา ฉะนั้นทรศนะทางสังคมแห่งระบบทุนที่เกิดขึ้นใหม่จึงเกิดขึ้นที่ต้องการเปลี่ยนระบบการเมืองศักดินาเพื่อให้ราษฎรมีเสรีภาพและมีสิทธิประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ความคิดและทรศนะที่เรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุโรปในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 จึงแพร่หลายมาก ส่วนเจ้าศักดินาก็พยายามเหนี่ยวรั้งระบบที่ฝ่ายตนได้ประโยชน์มากที่สุดไว้ และพยายามเอาทรศนะเก่าตามระบบศักดินาของตนมาโต้แย้งทรศนะใหม่ที่ก้าวหน้า ความขัดแย้งระหว่างระบบเก่าและทรศนะเก่าฝ่ายหนึ่งกับระบบใหม่และความคิดใหม่อีกฝ่ายหนึ่งจึงเกิดขึ้นอย่างรุนแรง

เมื่อระบบทุนสมัยใหม่ได้เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตกแล้วก็ได้พัฒนาเป็นทุนใหญ่มหาศาลยิ่งขึ้นเป็นบรมณานุภาพหรือจักรวรรดินิยมที่ได้แผ่อำนาจมาในสยามและประเทศด้อยพัฒนาอื่น ๆ สยามก็ได้ถูกบังคับให้จำต้องทำสนธิสัญญากับประเทศทุนนิยมต่าง ๆ อันเป็นผลให้สยามจำต้องรับเอาระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้ามาคู่เคียงกับระบบเศรษฐกิจศักดินาสมัยเก่า ดังนั้นทรศนะอันเกิดจากระบบทุนสมัยใหม่ ในยุโรปจึงได้ตามเข้ามาในสยามด้วย ซึ่งมีเสียงเรียกร้องภายในสยามเองและจาก ผู้ที่เคยศึกษาในยุโรป อเมริกา ที่มีใจหัวดีหัวร้อนของระบบศักดินาที่ล่าหลังจนเกินไป ที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น แต่เสียงเรียกร้องนั้นมีระดับต่างๆ กัน บางพวกขอเอาแต่น้อย ๆ บางพวกก็ขอให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญครบถ้วนตามหลักประชาธิปไตยสมบูรณ์ สุดแต่แต่บุคคลใดจะจำกัดทรศนะของตนเองเพียงใด

ข. ภาควิทยาศาสตร์แห่งบ่อเกิดจิตสำนึกของมนุษย์ มีอยู่ว่า “ความเป็นอยู่เป็นสิ่งกำหนดจิตสำนึกของมนุษย์” ดังนั้นผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างเจ้าศักดินาหรือ เจ้าส่วยย่อมมีจิตสำนึกที่จะรักษาระบบนั้นไว้ แต่ช้อยกเว้นมิได้ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าว ไว้ในหนังสือเล่มที่อ้างนั้นว่า “เมื่อกล่าวถึง ‘พลังตกค้าง’ แห่งระบบเก่า เราจำต้องทำความเข้าใจว่าพลังตกค้างนั้นมีไขบุคคลในวรรณะเก่าเสมอไป เพราะบุคคลในวรรณะเก่าบางคนเป็นผู้ก้าวหน้าที่มองเห็นกฎแห่ง อนิจจัง ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมของสังคมเหนือกว่าประโยชน์ของวรรณะ โดยเฉพาะ เป็นผู้มีศีลลัตย์ ซึ่งสมควรได้รับความสรรเสริญ นักปราชญ์ซึ่งเป็นต้น ฉับแห่งวิทยาศาสตร์ทางสังคมสมัยใหม่กล่าวไว้ตามรูปธรรมที่

เห็นจริงว่า ในที่สุด ขณะที่การต่อสู้ของวรรณะจนจะถึงคราวเด็ดขาด ความเสื่อมสลายกำลังดำเนิน ไปภายใน วรรณะปกครอง ที่จริงนั้นคือภายในสังคมเก่าทั้งกระบวนการ การตั้งว่านั่น รุนแรงและเกรี้ยวกราด จึงมีชนในวรรณะ ปกครองส่วนน้อยแผนกหนึ่งละทิ้งวรรณะ ของตน, และเข้าร่วมในวรรณะอภิวัฒน์ซึ่งเป็นวรรณะที่กุมอนาคตไว้ในมือ

ดังเช่นเดียวกับในสมัยก่อน ซึ่งส่วนหนึ่งของวรรณะขุนนางได้ไปเข้ากับ วรรณะเจ้าสมบัติ (นายทุน สมัยใหม่) ดังนั้น ในสมัยนี้ส่วนหนึ่งของวรรณะเจ้า สมบัติก็ไปเข้าข้างวรรณะผู้ไร้สมบัติโดยเฉพาะส่วนหนึ่งของ วรรณะเจ้าสมบัติผู้มี ปัญญาที่ได้พองตนขึ้นสู่ระดับที่เข้าใจทฤษฎีแห่งขบวนการวิวัฒนาการทั้งปวง ในทางตรง กันข้ามกับ บุคคลที่กล่าวในวรรคก่อน ความจริงก็ปรากฏว่ามีบุคคลซึ่งดูเหมือนจะเป็นวรรณะใหม่ แต่ไม่เข้าใจกฎแห่งอนิจจัง โดยถือว่าสภาวะเก่าเป็นของถาวร และไม่พอใจในความพัฒนาของสภาวะใหม่ที่ต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ บุคคล จำพวกนี้อาจไม่ใช่หน่อเนื้อเชื้อไขของวรรณะเก่า แต่ป่าเพี้ยตนเป็นสมุนของพลังเก่ายิ่งกว่าบุคคลแห่งอันดับสูงของ วรรณะเก่า ทั้งนี้ก็เพราะพลังเก่าที่สลายไปนั้นได้สูญไปนั้นได้สูญสิ้นไปเฉพาะรูปร่างนอกของระบบการเมือง แต่ละ บุคคลเก่ายังแฝงอยู่ในกลไกอำนาจรัฐและอำนาจเศรษฐกิจ ซึ่งยังคงมีพรรคคนที่ผิดไปจากกฎธรรมชาติยิ่งกว่าบุคคล ก้าวหน้าแห่งวรรณะเก่าเอง ฉะนั้นจึงดำเนินการโต้กฎธรรมชาติและกฎแห่งอนิจจัง ดึงสังคมให้ถอยหลังเข้าคลองยิ่ง กว่าพวกถอยหลังเข้าคลองที่จำต้องไปตามสภาวะของเขา แต่อย่างไรก็ตาม “การดึงให้สังคมถอยหลังก็เป็นไป เพียงชั่วคราว เพราะในที่สุดกฎแห่งอนิจจังต้องประจักษ์ขึ้น”

จากกฎดังกล่าวข้างบนนั้น เราก็ย่อมวินิจฉัยได้ว่าบุคคลใดมีลักษณะเป็นพลังใหม่นั้นมิใช่ถือแต่เพียงว่าเป็น ผู้ที่เกิดและมีชีวิตร่างกายอยู่ในกาลสมัยใหม่ แต่ต้องดูถึงพรรคคนที่เขาใช้เป็นหลักนำชีวิตเขานั้นเป็นพรรคคนใหม่ที่ เกิดจากความเปลี่ยนแปลงใหม่ของระบบเศรษฐกิจที่เป็นพื้นฐานของสังคม หรือเขาถือตามพรรคคนที่เกิดจากระบบ เก่าซึ่งเข้าลักษณะที่มีคำพังเพยว่า “เหล่าเก่าในขวดใหม่” นั้นเอง

ค. ถ้านำเหล่าดังกล่าวนี้มาประยุกต์กับการค้นหาว่าพรรคคนใหม่ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบบสมบูรณาญา ในสยามเริ่มจากบุคคลใดนั้น ก็จะปรากฏว่าฝ่ายที่อยู่ในพลังเก่าที่ตกค้างย่อมมองเห็นแต่ว่าเกิดจากบุคคลในพลังเก่า ส่วนผู้ที่เป็นพลังใหม่เฉพาะที่ทำงานว่าเป็นคนใหม่ที่สุดก็มองแต่คนในพลังใหม่เท่านั้น แต่ผู้ที่บ้าเพี้ยตนตามคติของ ประชาชนที่อ้างข้างบนนั้นคือผู้ที่ “พองตนขึ้นสู่ระดับที่เข้าใจทฤษฎีแห่งวิวัฒนาการทั้งปวง” ก็ไม่จำกัดความคิดของ ตนเองมองแต่บุคคลในพลังเก่าหรือไม่โดยข้างเดียว คือยอมมองทุกด้านจึงจะประสบผลสำเร็จ

(1) ภายในพลังเก่าแห่งสยาม เคยมีบุคคลส่วนหนึ่งที่ก้าวหน้ากว่าผู้ที่เกาะแน่นอยู่ในความคิดเก่า คือ ปรากฏว่าเมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้ว ได้มีพระเจ้านั่งยาเธอ 3 พระองค์ คือ กรมหมื่นนเรศวร์, พระองค์เจ้า โสณบัณฑิต (ต่อมาเป็นกรมขุนพิทยลาภ) พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ (ต่อมาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ) และ ข้าราชการสถานทูตสยามกรุงลอนดอน อาทิ หลวงวิเศษสาส์ (นาค ณ ป้อมเพชร์ ต่อมาเป็นพระยาไชยวิชิต ลิทธิสาตรา ผู้รักษากรุงเทพฯ), สิบเลฟท์เทอแนนท์สอาด (สกุล “สิงหเสนี” ต่อมาเป็น นายพลตรี พระยาประสิทธิ คัลยการ อัครราชทูตสยามประจำกรุงลอนดอน แล้วได้เป็นพระยาลิงหเสนี สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครราชสีมา) ฯลฯ ได้เคยทำหนังสือกราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5 ขอให้ทรงปรับปรุงการปกครองประเทศให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

ท่านเหล่านี้มีลักษณะก้าวหน้าแต่ท่านมีพรรคคนไม่ไกลถึงขนาดขอให้สยามมีระบอบรัฐสภาที่ราษฎรมีส่วน ในการเลือกตั้งผู้แทนและถึงขนาดที่เสนาบดีต้องได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร แต่ก็เห็นว่าท่านเหล่านั้นมี ความกล้าหาญมากในการกราบบังคมทูล ปัญญาชนรุ่นปัจจุบันที่เป็นพลังใหม่แท้จริงไม่ควรละดูอยู่เพียงแต่เห็นว่า เคยมีพระบรมวงศานุวงศ์ดังกล่าวแล้วได้มีความคิดก้าวหน้าเท่านั้น ขอให้ติดตามค้นคว้าต่อไปให้สิ้นกระแสความว่า พระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงตอบคำกราบบังคมทูลนั้นว่าอะไร และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาว่า ภาระในเรื่องการปกครองโดยระบอบรัฐสภา และมีพระราชหัตถเลขาถึงพระราชธิดาองค์หนึ่งในหนังสือไกลบ้านตอน

ที่เสด็จนอร์เวย์ว่าอะไร ซึ่งข้าพเจ้าได้เชิญพระราชหัตถเลขามากล่าวไว้ในคำอธิบายกฎหมายปกครองที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม เมื่อ พ.ศ. 2474

ผู้สนใจในประวัติศาสตร์แห่งความคิดประชาธิปไตยของคนไทยควรค้นคว้าต่อไปว่าท่านที่ได้กราบบังคมทูล พระพุทธเจ้าหลวงดังกล่าวนั้น เมื่อท่านกลับสยามแล้วท่านเองได้มีการปฏิบัติหรือมีการแสดงความเห็นประชาธิปไตย ไว้ในที่ไหน เมื่อใดบ้าง ข้าพเจ้าเคยเป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมในสมัยที่สมเด็จพระสวัสดิฯ เป็นอธิบดี ศาลฎีกา จึงมีโอกาสศึกษาคาพิพากษาฎีกาที่พระองค์ทรงวางบรรทัดฐานไว้แสดงให้เห็นถึงทรงพระชนะประชาธิปไตย ในทางศาล อาทิ คาพิพากษาที่ 326/2455 มีความตอนหนึ่งว่า “ในคดีที่เป็นอุกฤษฏ์โทษถึงตายถ้าการพิจารณายังมี กระจำงจะพึงเอาพิรุธนายณมยา ลิงโทษถึงตายนี้ยังหมิ่นเหม่มีบังคับและธรรมภาษิตว่าไว้ว่าคดีเมื่อมีเหตุเคลือบ แคลงสงสัย แม้จะปล่อยผู้ผิดเสียสัก 10 คน ก็ยังจะดีกว่าจะลงโทษคนที่หาผิดมิได้คนหนึ่งดังนี้”

บรรทัดฐานประชาธิปไตยทางศาลที่พระองค์ได้ทรงวางไว้นั้น ตลการในสมัยนั้นและสมัยต่อมาได้ปฏิบัติ ตามอยู่อีกหลายปี จนกระทั่งชากเก่าแห่งความคักดินาโบราณได้ฟื้นขึ้นมาอีก จึงมีตลการบางคนทีถือชากทรงพระชนะเก่าได้ละทิ้งธรรมภาษิตที่รากฐานแห่งทรงพระชนะประชาธิปไตยในทางศาลยุติธรรมตามระบบดังกล่าวแล้ว

นักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมสมัยนั้นจาดต้องศึกษาพระราชบัญญัติใหญ่่น้อย ดังนั้นคนรุ่นนั้นจึงยังพอ จำกันได้ถึงพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2460 ประวัติของเรื่องมีอยู่ว่า กระทรวงธรรมการในสมัยนั้นกราบ บังคมทูลรัชกาลที่ 6 เสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเพื่อกวดขันโรงเรียนราษฎร์ที่สมัยก่อนเอกชนตั้งขึ้นได้โดยไม่ ต้องขออนุญาตจากรัฐบาล กระทรวงธรรมการต้องการให้การตั้งโรงเรียนราษฎร์ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลก่อน อีกทั้งมีข้อบังคับควบคุมโรงเรียนราษฎร์อย่างกวดขัน

รัชกาลที่ 6 ได้ทรงส่งร่างพระราชบัญญัติของกระทรวงธรรมการมาให้คณะกรรมการร่างกฎหมายซึ่งสมเด็จพระ สวัสดิฯ ขณะนั้นเป็นกรมหลวง ทรงเป็นสภานายก ท่านผู้นี้ได้ตรวจร่างแล้วทรงร่างขึ้นใหม่ด้วยพระองค์เอง ตามทรงพระชนะประชาธิปไตยของพระองค์ที่ต้องการให้บุคคลมีเสรีภาพในการให้การศึกษาและให้พลเมืองได้มี การศึกษาอย่างแพร่หลาย

เหตุฉะนั้นพระองค์จึงได้ร่างบทบัญญัติไว้ตอนหนึ่งมีใจความว่า ถ้าผู้ขอตั้งโรงเรียนราษฎร์ได้ยื่นคำขอต่อ กระทรวงธรรมการแล้ว กระทรวงนี้ไม่ตอบอนุญาตภายในกำหนดเวลาที่กล่าวไว้ ก็ให้ถือว่าเป็นการให้อนุญาตแล้ว รัชกาลที่ 6 ทรงเห็นชอบด้วยจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับดังกล่าวแล้ว ซึ่งทำ ให้กระทรวงธรรมการไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งและพยายามแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์หลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ ทั้งนี้ย่อมแสดงว่าสมเด็จพระสวัสดิฯ ในขณะยังทรงรับราชการอยู่นั้น ยังมีทรงพระชนะประชาธิปไตยอยู่บ้างดังกล่าว มานี้

(2) ผู้ที่เป็นพลังใหม่แท้จริงจะต้องไม่ดูหมิ่นคนธรรมดาสามัญว่าไม่มีความคิดที่จะเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบ สมบูรณาฯ เมื่อครั้งข้าพเจ้าเรียนในชั้นมัธยมเบื้องต้นสมัย 60 ปีกว่ามาแล้ว เคยได้ยินได้อ่านและได้พบคนธรรมดา สามัญ ที่มีอายุชราแล้ว 2 คน คือ ก.ศ.ร. กุหลาบ ที่ออกนิตยสาร “สยามประภท” ที่แคะไค้ระบบปกครอง สมบูรณาฯ จนมีผู้ใส่ความว่าผู้นี้มีจิตฟังช่าน แต่เมื่อข้าพเจ้าไปพบ ก็ไม่เห็นท่านฟังช่าน อีกคนหนึ่งคือ “เทียนวรรณ” ซึ่งมีฉายาว่า “วรรณภาโ” ท่านผู้นี้มีคดีประชาธิปไตยมาก ขณะนั้นท่านหนวดขาวแล้ว ประมาณว่าขณะนั้นมีอายุ เกือบ 70 ปี ข้าพเจ้าพบที่ตึกแถวใกล้วัดบวรนิเวศ ท่านผู้นี้เคยติดคุกเพราะเขียนหนังสือและโฆษณาที่ขัดแย้งระบบ สมบูรณาฯ ท่านเห็นว่าท่านไม่ผิดกฎหมาย

กรณีของท่านจึงเข้าลักษณะมีคำพิงเพยโบราณว่า “กฎหมายสู้กฎหมายไม่ได้” ซึ่งแสดงถึงการเล่นพวกของ ตลการสมัยโบราณ แต่ท่านเทียนวรรณที่ถูกติดคุกได้กล่าววลีเดิมอีกรวมเป็นดังนี้ “กฎหมาย สู้กฎหมายไม่ได้ กฎหมาย

ก็ยังสู้กดคอกไม่ได้ กดคอกก็ยังสู้เจ้าหักคอกไม่ได้” นี่ก็แสดงถึงทรศนะที่ท่านเทียนวรรณมีต่อระบบสมบูรณาฯ
 ชนรุ่นใหม่หลายคนในสยามสมัยนั้นที่ได้อ่านและสนทนากับท่านเทียนวรรณยังพอจำกันได้ถึงวลีของท่านดังกล่าวนี้
 แต่ท่านเป็นคนธรรมดาสามัญจึงไม่ได้รับความสนใจจากผู้ที่ถือทรศนะตามพลังเก่า และดูเหมือนคนพลังเก่าไม่ยอม
 กล่าวถึง ก.ศ.ร. กุหลาบ และเทียนวรรณ ซึ่งขณะเป็นหนุ่มเมื่อ 100 ปีกว่ามาแล้วได้แสดงการเรียกร้องให้เปลี่ยน
 ระบบสมบูรณาฯ

(3) ชนรุ่นเรียนหนังสือไทยจากหนังสือ “มูลบทบรรพกิจ” ก่อนสมัยมี “แบบเรียนเร็ว” นั่นก็ดี สมัยมี
 แบบเรียนเร็วแล้ว แต่ได้ยืมชนรุ่นก่อนๆ กล่าวถึงก็ดี ย่อมจำหรือระลึกได้ว่าเริ่มอ่านตั้งแต่แม่ ก กา ก็ได้รับคำสอน
 แสดงถึงความเลื่อมใสในระบอบสมบูรณาฯ ซึ่งพระยาตรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้ประพันธ์ทอาวไว้
 โดยสมมุติถึงความเลื่อมใสในอาณาจักร “สาวตรี” มีความเท่าที่ข้าพเจ้าพอจำได้บ้างดังนี้ “สาธุ สะจะขอไหว้พระ
 ศรีไตรสระระณา พ่อแม่แลครุบาเทวดาในราชี...อยู่มาหมู่ข้าเฝ้าก็หาเยาวนารี ที่หน้าตาดิจ ทำมะโหรีที่เคหา คำเข้า
 เฝ้าสี่ขอ เข้าแต่ทอล่อกามา...หาได้ให้ภริยาโลโกพาให้บ้ำใจ...ถือน้ำร่ำเข้าไป แต่น้ำใจไม่น่าพาหาได้ใครหาเอา ไพรฟ้า
 เสร้าในอุรา...”

ในแม่กมนั้น มีความที่มีผู้พื้นเอาจากกล่าวกันมากในรัชกาลที่ 6 เจ้านายบางองค์ที่ปารีสเคยเตือนให้ข้าพเจ้า
 ระลึกความตอนหนึ่งของแม่กมที่ว่ามี “ขึ้นกมลสมเด็จจอมอาจารย์ ผู้ผ่านภาราสาวตรี เชือกกลหลงเล่ห์เสนีย์ กลอก
 กลับอัปรีย์ บุรีจึงลุ่มจมไป...” ฉะนั้นย่อมเห็นได้ว่าชนรุ่นที่เรียนหนังสือไทยจากมูลบทบรรพกิจหรือคนรุ่นต่อมาที่
 ได้ยืมชนรุ่นเก่าท่องให้ฟังแล้วก็เกิดสำนึกกันทั่วไปถึงความเลื่อมใสในระบอบสมบูรณาฯ หรือระบบศักดินาที่ล้าหลัง

ข้าพเจ้าขอน้อมสักการะพระพุทธเจ้าหลวงที่ทรงมีพระทัยกว้างหน้ากว่าผู้ล้าหลังมาก คือ แม่หนังสือมูลบท
 บรรพกิจจะแต่งขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ แต่พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นักเรียนใช้เป็นตำราเรียนได้ เพื่อ
 จะได้เกิดจิตสำนึกช่วยพระองค์กำจัดข้าราชการที่ทุจริตและหน้าไหว้หลังหลอกเอาความเท่ามากราบบังคมทูล และผู้
 ที่ทำตนเป็นคนนิยมราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดี

(4) ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีเสียงเรียกร้องให้เปลี่ยนระบอบสมบูรณาฯ ในหนังสือพิมพ์และนิตยสารใหญ่น้อย
 มากมาย ได้มีหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษในสยามหลายฉบับที่แสดงทรศนะกล้าหาญ หนังสือพิมพ์เหล่านี้คงทอาว
 ยากในปัจจุบันนี้แต่ถ้าผู้สนใจคนอย่างเอาจริงเอาจังก็อาจหาได้บ้าง ทรศนะที่แสดงออกในสยามนี้ช่วยให้ชาวสยาม
 บางส่วนตื่นตัวขึ้นทีละน้อย ๆ จนถึงมีผู้คิดใช้กำลังยึดอำนาจรัฐที่มีฉายาว่า “คณะ ร.ศ. 130”

ต่อจากนั้นมาก็มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับแม้ภายใต้ระบอบสมบูรณาฯ ได้กล้าหาญเสี่ยงแก่คุกตะรางเขียน
 ข้อความเรียกร้องให้เปลี่ยนระบอบสมบูรณาฯ บางฉบับถูกปิด บรรณาธิการหลายคนถูกจำคุก แต่ก็มีผู้ออก
 หนังสือพิมพ์ และนิตยสารปลุกย่อยมามากมาย

(5) เมื่อข้าพเจ้ากลับประเทศไทยใน พ.ศ. 2470 ภายหลังที่ไปอยู่ในฝรั่งเศสเกือบ 7 ปี นั้นแล้ว ปรากฏว่า
 ชนรุ่นหนุ่มสมัยนั้นชนิดที่ไม่เคยไปเห็นระบบประชาธิปไตยในต่างประเทศ แต่ก็มีควมตื่นตัวที่ต้องการเปลี่ยนระบบ
 สมบูรณาฯ ทั้งนี้ก็แสดงถึงว่าผู้ที่มีได้มีความเป็นอยู่อย่างระบบศักดินา เกิดจิตสำนึกที่เขาประสบแก่ตนเองถึงความไม่
 เหมาะสมของระบบนั้น และอิทธิพลที่เขาได้รับจากสื่อมวลชนที่มีลักษณะก้าวหน้าในสมัยนั้น ที่เรียกร้องให้มีการ
 เปลี่ยนระบบศักดินามาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เพราะเหตุนี้พวกข้าพเจ้าจำนวนน้อยที่กลับมา
 จากยุโรป จึงไม่มีความลำบากมากนักในการชวนผู้ตื่นตัวในเมืองไทยให้เข้าเป็นสมาชิกคณะราษฎร เพราะเขามี
 พื้นฐานแห่งความต้องการนั้นอยู่แล้ว

การที่ชวนเป็นสมาชิกประเภท ดี 1 เพียง 100 คนเศษ ก็เพราะจำนวนนั้นเป็นการเพียงพอที่จะลงมือทำ
 การเป็นกองหน้าของราษฎรและเพื่อรักษาความลับในวงจำกัด แต่เมื่อเราได้ยึดอำนาจรัฐในวันที่ 24 มิถุนาฯ ได้แล้ว

ก็ได้รับความสนับสนุนจากราชกรรจำนวนมหาศาล ทั้งที่มาแสดงความยินดีด้วยตนเองที่พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งเป็นที่ตั้งกองบัญชาการคณะราษฎร และทางจดหมายกับโทรเลขประจักษ์พยานยังมีอยู่อีกคือ คณะได้มอบให้นายทวี บุณยเกตุ เป็นผู้รับสมัครผู้ที่ขอเข้าร่วมในคณะราษฎรที่สวนสราญรมย์ มีผู้ต้องการสมัครมากมายจนถึงกับเรามีใบสมัครเตรียมไว้ไม่พอแจก จึงแย่งกันที่จะได้ใบสมัคร ดังนั้นเราจึงถือว่าเราเป็น “คณะราษฎร” เพราะเราทำตรงกับความต้องการของราษฎร “People” ไม่ใช่ตามความประสงค์ของ “Reactionaries”

ง. นับตั้งแต่มีเสียงเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญปรากฏในเอกสารต่างๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น จนถึง พ.ศ. 2475 ก็เป็นเวลาล่วงเลยมาหลายสิบปี จึงเป็นธรรมดาที่กฎแห่งวิทยาศาสตร์สังคมซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ความเป็นอนิจจังของสังคม” ต้องประจักษ์ขึ้น ข้าพเจ้าขอคัดความตอนนั้นมากล่าวไว้ดังต่อไปนี้

“ตามกฎธรรมชาตินั้น (ระบบการเมือง) ต้องสมานกับสสาร (ระบบเศรษฐกิจ) ดังนั้นถ้ากายภาพของสังคมเปลี่ยนล่าช้ากว่าความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคมจนเนิ่นนานเกินความสมควรแล้ว ธรรมชาติก็บังคับให้กายภาพจำต้องสมานกับสสารจนได้ คือเมื่อไม่เป็นไปตามวิถีวิวัฒน์ ก็ต้องเป็นไปตามวิถีวิวัฒน์ เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ต้องเป็นไปเช่นนั้น เพราะกายภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงล่าช้าเกินสมควรกว่าการเปลี่ยนแปลงทางชีวปัจจัยของสังคม การเปลี่ยนแปลงระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของฝรั่งเศสในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 วิถีวิวัฒน์ ก็เพราะกายภาพของศักดินาไม่ยอมเปลี่ยนโดยวิถีวิวัฒน์ให้สมานกับสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยที่ก้าวหน้าไปมาก”

3. มีผู้เข้าใจผิดว่าผู้ก่อตั้งคณะราษฎรที่กรุงปารีสไม่พอใจอิศรราชทูตสยามสมัยนั้นที่จ่ายเงินเดือนให้ไม่พอให้จึงคิดเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ขึ้น ความเข้าใจผิดนี้แพร่หลายยิ่งขึ้น ภายหลังที่ นายควง อภัยวงศ์ ที่เคยเป็นสมาชิกคณะราษฎร เมื่อก่อนวันอภิวัฒน์เพียงประมาณ 3 เดือน จึงไม่รู้เรื่องความจริงที่ผู้ก่อตั้งคณะราษฎรได้ริเริ่มมาอย่างไร และมีพรรคชนทางสังคมเกิดขึ้นอย่างใดก่อนนั้นได้ไปพูดที่คุรุสภา เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2506 เพื่อปลุกตัวออกจากความรับผิดชอบของคณะราษฎร โดยกล่าวขอความคลาดเคลื่อนหลายประการ เพื่อแสดงว่าตนเป็นคนที่มีเงินใช้ส่วนตัวมากมาย เพื่อให้เห็นว่าตนอยู่ในชนชั้นวรรณะของเจ้าศักดินาและเจ้าสมบัติ ซึ่งต่างกับนักศึกษาส่วนอื่นๆ ที่ได้ร่วมกันต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม สมัยนั้นโดยเจาะจงมายังข้าพเจ้ากับ ร.ท. แปลก ที่ได้เงินเดือนไม่พอใช้ ผมเรื่องการจ่ายเงินเดือนว่าใครได้เท่าใดแม้จะเป็นลูกของคนเศรษฐีที่อิศรราชทูตสยามกวดขันเหมือนกันนั้น ยังคงมีอยู่ที่สถานทูต ณ กรุงปารีส ซึ่งข้าพเจ้าจะได้ชี้แจงในโอกาสอันควรต่อไป

ณ ที่นี้ ขอกล่าวว่ข้าพเจ้ากับเพื่อนอีก 6 คน ที่ก่อตั้งคณะราษฎรขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1927 นั้น ได้มีจิตสำนึกที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณาฯ มาก่อนแล้วตามข้อเท็จจริงแห่งการดำเนินมาก่อนแล้วตามกฎข้อเท็จจริงแห่งการกำเนิดของพรรคชนทางสังคมที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบอบสมบูรณาฯ ดังกล่าวในข้อ 2 แต่พ้นจากระดับนี้ไปแล้วยังมีความต้องการพัฒนาสังคมตามวิถีทางและขั้นแห่งการพัฒนาต่างกันไปตามระดับจิตสำนึกของแต่ละคนได้ ซึ่งเป็นเหตุให้มีความขัดแย้งระหว่างกันภายหลังได้อำนาจรัฐแล้ว

โดยเฉพาะการตัดสินใจที่จะทำการอย่างเอาจริงเอาจังในการเปลี่ยนระบอบสมบูรณาฯ นั้น ในสยามก็มีคนรุ่นหนุ่มจำนวนหนึ่งได้ตกลงกันไว้แล้วร่วมสมทบเข้าอยู่ในคณะราษฎร ภายหลังที่ข้าพเจ้ากับเพื่อนก่อตั้งคณะราษฎรที่กรุงปารีสได้กลับสยามแล้ว ส่วนข้าพเจ้ากับเพื่อนที่อยู่ในปารีสนั้นก็ได้มีการทาบตามกันมาก่อนหลายปีแล้วต่อมาใน ค.ศ. 1925 ปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งคณะราชสมัยนั้นยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งเจ้านายบางพระองค์ที่ถือสัจจะตามพุทธวจนะ “สัจจังเว อมตา วาจา” เล่าให้ฟังว่าเสียงเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนระบอบสมบูรณาฯ ในสยามมีมากถึงขนาดไหน

ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี ผู้เคยเป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์และเป็นมหาดเล็กรักษาพระองค์เคยรับใช้ใกล้ชิดรัชกาลที่ 6 นั้น เมื่อมาถึงปารีสใน ค.ศ. 1925 และได้พบข้าพเจ้า ก็ได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังถึงความเสื่อมโทรมของระบบสมบูรณาฯ และเสียงเรียกร้องของราษฎรในสยามที่ต้องการให้เปลี่ยนระบบนั้น ฉะนั้นใน ค.ศ. 1925 นั้นเอง ภายหลังจากที่ข้าพเจ้าได้สนทนากับ ร.ท. ประยูร หลายครั้งแล้วจึงได้ชวนเขาไปเดินเล่นที่ถนน Henri Martin บรรารภกันว่าได้ยินถึงผู้ต้องการเปลี่ยนระบอบสมบูรณาฯ มามากหลายคนแล้ว แต่ยังไม่มีการตัดสินใจเอาจริง ฉะนั้นเราจะไม่พูดแต่ปาก คือจะต้องทำจริงจากน้อยไปสู่มาก แล้ววางวิธีการชวนเพื่อนที่ไว้ใจได้ร่วมเป็นหน่วยแรกขึ้น ต่อมาชวน ร.ท. แปก, ร.ต. ทศนัย ซ้อย้ายจากบ้านพักเดิมไปอยู่ถิ่นเดียวกันกับข้าพเจ้าที่ “Cuartier Latin” จึงได้สนทนากันแทบทุกวัน แล้วก็ได้ชวนเพื่อนอื่น ๆ ให้ร่วมด้วย

เราได้วางแผนปลุกจิตสำนึกเพื่อนนักศึกษาทั่วไปให้เกิดความรู้สึกถึงความจำเป็นต้องเปลี่ยนระบอบสมบูรณาฯ ว่าโอกาสที่เหมาะสมที่สุดคือระหว่างมีการประชุมประจำปี ค.ศ. 1925 ของสมาคมที่ข้าพเจ้าเป็นสภานายกอยู่นั้นจะได้จัดให้เพื่อนไทยอยู่ร่วมกัน ณ คฤหาสน์ใหญ่ที่ตำบล “Chatrettes” ซึ่งสมาคมเข้าไว้เฉพาะการนั้นมีกำหนด 15 วัน เราได้จัดให้มีกีฬาแทบทุกชนิดรวมทั้งการยิงเป้าเป็นพื้นฐานแห่งการฝึกทางอาวุธ

ในเวลาค่ำก็มีการแสดงปาฐกถาในเหตุการณ์ระหว่างประเทศและเหตุการณ์ภายในประเทศและการได้วาทะในหัวข้อที่เป็นคติ มีการแสดงละครเป็นคติ เช่น เรื่อง “โลเลบุรี” ของพระมงกุฎเกล้าฯ ที่แสดงถึงความหลงเหลือแห่งการศาลและอัยการของบุรี ที่พระองค์สมมุติว่า “โลเล” มีการดนตรีและขับร้องบ้างแต่ไม่มีการเดินย้วยวนกามารมณ์ การชุมนุมในฤดูร้อน ค.ศ. 1925 ได้ดำเนินการไปอย่างได้ผลถึงความสนิทสนมกลมเกลียวของเพื่อนนักศึกษาไทยที่ร่วมประชุมถึงขีดที่เมื่อครบกำหนด 15 วันแล้วหลายคนก็ได้แสดงถึงความอาลัยที่ตั้งคนจะต้องแยกย้ายกันไป

ท่านแล้วข้าพเจ้ากับเพื่อนที่ริเริ่มซึ่งออกนามมาแล้วก็ได้ปรึกษาคถกลงกันว่าในการประชุมประจำปีต่อไปขึ้นในเดือนกรกฎาคม 1926 สมควรที่จะพัฒนาจิตสำนึกของเพื่อนนักศึกษาให้สูงขึ้นอีกระดับหนึ่งถึงขั้นต่อสู้กับอัครราชทูตซึ่งเป็นตัวแทนของระบบสมบูรณาฯ ในต่างประเทศ แต่จะต่อสู้โดยวิธีที่ธรรมเนียมประเพณีอนุญาตไว้คือการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระปกเกล้าฯ ซึ่งทรงขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อรัชกาลที่ 6 ในการนั้นก็จะต้องถือเอาความไม่พอใจที่นักศึกษาส่วนมากมีอยู่เป็นพื้นฐาน เนื่องจากอัครราชทูตจ่ายเงินกระเปาะให้น้อยเกินไป ทั้ง ๆ ที่แต่ละคนมีงบประมาณที่ทางรัฐบาลหรือทางบ้านได้มอบไว้ที่อัครราชทูตอย่างเพียงพอ เราถือเอาเศรษฐกิจเป็นรากฐานที่จะพัฒนาจิตสำนึกให้เป็นทางการเมืองตามกฎวิทยาศาสตร์สังคมแห่งการพัฒนาจิตสำนึก

ที่มา: สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. (2559). เบื้องแรกประชาธิปไตย เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สมาคม. (หน้า 49-63)

หลักฐานชิ้นที่ 3 คำบอกเล่าของเสนีย์ เสาวพงศ์หรือศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475 ความว่า

“เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 ผมกำลังเรียนหนังสืออยู่ชั้นมัธยม 5 สมัยนั้นแบ่งการศึกษาประถมถึง ป.4 มัธยมถึง ม.8 จำได้แต่ว่า มีครูประจำชั้นซึ่งกำลังเรียนเนติบัณฑิตอยู่ได้พูดสนับสนุนและพูดถึงรัฐธรรมนูญให้นักเรียนฟัง ซึ่งนักเรียนก็จะไม่รู้และเข้าใจอะไรมากนัก แต่เริ่มรู้สึกกันอยู่บ้าง ในระยะเวลาต่อมาว่า มันเริ่มมีอะไรใหม่ ๆ เข้ามา ที่รับรู้กันได้เร็วกว่าหลักการอย่างอื่นของประชาธิปไตย ก็ได้แก่ เรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคอันเป็นที่คนคิดใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองนำมาให้แก่ประชาชน พลเมืองที่เป็นบุคคลธรรมดาสามัญ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนชั้นกลางในเมือง โดยมี นิลิต นักเรียน ปัญญาชนรุ่นใหม่ของระยะเวลานั้น เช่น นักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์ และครูบาอาจารย์เป็นพาหะแห่งการแพร่ขยาย”

ที่มา: “สัมภาษณ์เสนีย์ เสาวพงศ์” ชีวิตบ้านเรา. 2 : 6 (กรกฎาคม 2523) อ้างถึงใน ชาลวิทย์ เกษตรศิริ. (2535). 2475 : การปฏิวัติของสยาม. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น. (หน้า 37-38)

หลักฐานชิ้นที่ 4 บันทึกพระยาทรงสุรเดช เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ความว่า

“...ความไม่เข้าใจ และความไม่เอาใจใส่ใจของราษฎรเรา เห็นได้ถนัดเมื่อวันประกาศรัฐธรรมนูญที่พระที่นั่งอนันตฯ วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ต้องต้อนรับราษฎรให้เข้าฟังในพระที่นั่งกันเสียแทบแย่ และได้จำนวนราษฎร ลักหยิบมือเดียว ไปยืนฟังโดยไม่รู้เรื่องอะไร หากจะมีละครให้ดู และมีแจ็กก๊วยเตี้ยด้วยแล้ว คนจะไปมากกว่านั้นมาก ในปีต้น ๆ ที่มีราษฎรไปงานรัฐธรรมนูญกันมากนั้นไม่ได้หมายความว่าเพราะเข้าใจและเหลื่อมใส การเปลี่ยนแปลง ต้องการเที่ยวสนุกเท่านั้น ไม่ต้องการรู้อะไรมากไปกว่า มีการมหรสพอะไร ที่ไหน วันใด เท่านั้น”

ที่มา: นรินดี เศรษฐบุตร และชาลวิทย์ เกษตรศิริ, (ชำระความ). (2527). บันทึกพระยาทรงสุรเดช: เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา. (หน้า 26)

หลักฐานชิ้นที่ 5 ทศนะของป่วย อังภากรณ์ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2475 ความว่า

“เมื่อมิถุนายน 2475 ผมเป็นนักเรียนชั้นมัธยมที่แปด อยู่โรงเรียนอัสสัมชัญ ไม่เคยเรียนเรื่องการเมือง การปกครอง ไม่เคยคิดถึงสิทธิเสรีภาพของราษฎร เคยเรียนหนังสือเรื่องพลเมืองดี ซึ่งสอนว่า พลเมืองมีหน้าที่อย่างใดบ้าง จะต้องอยู่ในระเบียบวินัยอย่างไร แต่ไม่เคยมีใครสอนว่า พลเมืองก็มีสิทธิเสรีภาพด้วย.. ด้วยโลกของคนหนุ่มอย่างผมสมัยนั้น เป็นโลกที่ตัดปัญหาการเมืองออกไปเสียแต่มีปัญหาให้ศึกษาเร็ว ๆ เสรีจลันไปด้วยดี จะได้ออกไปประกอบอาชีพ ช่วยครอบครัวทางเศรษฐกิจ”

ที่มา: ป่วย อังภากรณ์. (2515). “แตกเนื้อหนุ่มเมื่อ 2547,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (มิถุนายน 2515) : 99-104.

หลักฐานชิ้นที่ 6 ตัวอย่างราชฎที่มีอารมณร่วมกับประกาศคณะราชฎที่ตนได้รับฟัง : นายอนุ นามสนธิ เล่าว่า

“ข้าพเจ้าทราบเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เวลา 8.00 น. ข้าพเจ้าจึงมาดูถึงถนนราชดำเนิน เวลา 10.00 น. ได้ยินทหารเรืออ่านคำแถลงการณ์ของคณะราชฎรู้สึกพอใจจึงร้องขึ้นมาว่าผมคนหนึ่งเกลียดเจ้านัก ผมถูกเจ้ากดขี่ นายทหารเรือผู้อ่านประกาศจึงร้องขึ้นมาว่านั่นเป็นพวกเดียวกันแล้วฉีกเศษผ้าเช็ดหน้าแพรสีเหลืองให้ข้าพเจ้ามาทหารเรือผู้นี้ข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักหน้าหรือชื่อมาแต่เดิมเลย...”

ที่มา: หจช. สร.0201.16/32 เบ็ดเตล็ดเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง. อ้างถึงใน ศราวุฒิ วิสาพรหม. (2559). ราชฎสามัญ หลังวันปฏิวัติ 2475. กรุงเทพฯ: มติชน. (หน้า 37)

หลักฐานชิ้นที่ 7 พระราชทัตถเลขาที่รัชกาลที่ 7 ได้พระราชทานถึงพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ความว่า

“ฉัน [พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว] รู้สึกเสียตายอย่างยิ่ง ที่เขามิคิดจะถอด (depose) ฉันและฉันยังเสียใจอยู่จนบัดนี้ (ทรงเขียนเดือนสิงหาคม-จ.จ.) [จ.จ. คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์] ความรู้สึกขั้นแรกก็คือ ขอลาออก (abdicate) ทันทิแต่สมเด็จพระสวสดีฯ แนะนำไม่ควรทำ เพราะถ้าทำเช่นนั้น อาจจะมีการรบกัจนนองเลือด ทั้งยุ่งยากต่าง ๆ จนอาจจะมีฝรั่งเข้ามายุ่งและชาติเราอาจจะเสียอิสรภาพได้... ถ้าเราจะรบโดยใช้ทหารหัวเมืองหรือ... นั้นเป็นของแน่ที่เรอาจจำทำได้ แต่ฉันไม่ยินยอมเลยแม้ชั่วขณะเดียว เพราะเจ้านายในกรุงเทพฯ อาจจะถูกฆ่าหมด ฉันรู้สึกว่าจะนั่งอยู่บนราชบัลลังก์ที่เขื่อนโลหิตไม่ได้... สมเด็จพระสวสดีฯ แนะนำตลอดเวลาให้ยินยอมกลับกรุงเทพฯ และช่วยเหลือคณะราชฎ จัดตั้งการปกครองโดยมีกษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นของที่ดีฉันเคยอยากจะทำมานานแล้ว แต่ว่า ฉันเสียขวัญ ในที่สุด มีทางที่จะทำได้ 2 ทาง คือ จะหนีหรือจะกลับกรุงเทพฯ ฉันยอมรับว่า ฉันตัดสินใจไม่ได้ทันทีว่า จะทำอย่างไรดี เราเพิ่งได้ยินคำแถลงการณ์ทางวิทยุกระจายเสียงอันรุนแรง ดูราวกับจะไปทางบอลเชวิค ถ้าเช่นนั้น การที่จะกลับไปให้เขาตัดหัว ดูออกจะไร้ประโยชน์ เป็นการเสียสละอันไม่มีใครได้ประโยชน์อะไรเลย แต่นั่นแหละ คำแถลงการณ์นั้น อาจจะเป็นถ้อยคำของผู้ที่ออกจะคิดสั้นและรวดเร็วมากคนหนึ่ง และไม่ใช่นโยบายจริงของคณะ ฉันเลยตกลงใจเสียงดู โดยให้พวกผู้หญิงเขาเลือกทั้งหญิง [สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี] และ หญิงอากาศ [พระราชชนนีในสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี] ตกลงเลือกให้กลับอย่าง แน่วแน่ และฉันเห็นว่า ทั้งสองควรจะได้รับเกียรติอย่างเต็มที่ในการตกลงใจอย่างกล้าหาญเด็ดเดี่ยวเช่นนั้น เพราะในเวลานั้น เราอาจจะกลับไปสู่ความตายก็ได้ ผู้หญิงเขาเลือกเอาความตายดีกว่าการเสียศักดิ์ (คือ การหนี-จ.จ.) เท่านั้นก็เพียงพอแล้วสำหรับฉัน and that was enough for me”

ที่มา: พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์. (2552). เกิดวังปารุสกั ฉบับสมบูรณ์: สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์และสมัยประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: ริเวอร์ บุคส์. (หน้า 283-284)

หลักฐานชิ้นที่ 8 พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ

บ้านโนล แครนลี. ประเทศอังกฤษ

เมื่อพระยาพหลพลพยุหเสนาฯ กับพวกได้ทำการยึดอำนาจการปกครองโดยใช้กำลังทหาร ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แล้วได้มีหนังสือมาอัญเชิญข้าพเจ้าให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าได้รับคำเชิญนั้น เพราะเข้าใจว่าพระยาพหลฯ และพวกจะสถาปนารัฐธรรมนูญตามแบบอย่างประเทศทั้งหลายซึ่งใช้การปกครองตามหลักนั้น เพื่อให้ประชากรราษฎรได้มีสิทธิที่จะออกเสียงในวิธีดำเนินการปกครองประเทศ และนโยบายต่าง ๆ อันจะเป็นผลได้เสียแก่ประชาชนทั่วไป ข้าพเจ้ามีความเลื่อมใสในวิธีการเช่นนั้นอยู่แล้ว และกำลังดำริจะจัดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศสยามให้เป็นไปตามรูปแบบนั้น โดยมีได้มีการกระทบกระเทือนอันร้ายแรง เมื่อมาเมื่อเหตุรุนแรงขึ้นเสียแล้ว และเมื่อมีผู้ก่อการรุนแรงนั้นอ้างว่ามีความประสงค์จะสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้นเท่านั้น ก็เป็นอันไม่ผิดกับหลักการที่ข้าพเจ้ามีความประสงค์อยู่เหมือนกัน ข้าพเจ้าจึงเห็นควรโน้มตามความประสงค์ของผู้ก่อการยึดอำนาจนั้นได้ เพื่อหวังความสงบราบคาบในประเทศ ข้าพเจ้าได้พยายามช่วยเหลือในการที่จะรักษาความสงบราบคาบเพื่อให้การเปลี่ยนแปลงอันสำคัญนั้นเป็นไปโดยราบรื่นที่สุดที่จะเป็นได้ แต่ความพยายามของข้าพเจ้าไร้ผล โดยเหตุที่ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองหาได้กระทำให้บังเกิดมีความเสรีภาพในการเมืองอย่างบริบูรณ์ขึ้นไม่ และมีได้ฟังความคิดเห็นของราษฎรโดยแท้จริง และจากรัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับจะพึงเห็นได้ว่าอำนาจที่จะดำเนินนโยบายต่าง ๆ นั้น จะตกอยู่แก่คณะผู้ก่อการและผู้สนับสนุนเป็นพวกพ้องเท่านั้น มิได้ตกอยู่แก่ผู้แทนซึ่งราษฎรเป็นผู้เลือก เช่น ในฉบับชั่วคราว แสดงให้เห็นว่าถ้าผู้ใดไม่ได้รับความเห็นชอบของผู้ก่อการ จะไม่ให้เป็นผู้แทนราษฎรเลย ฉบับถาวรได้มีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ตามคำร้องขอของข้าพเจ้า แต่ให้มีสมาชิกซึ่งตนเองเป็นผู้เลือกเอง เข้ากำกับอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรถึงครึ่ง 1 การที่ข้าพเจ้าได้ยินยอมให้มีสมาชิก 2 ประเภทก็โดยหวังว่าสมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งข้าพเจ้าตั้งนั้น จะเลือกจากบุคคลที่รอบรู้การงาน และชำนาญในวิธีดำเนินการปกครองประเทศโดยทั่ว ๆ ไปไม่จำกัดเป็นพวกใดคณะใด เพื่อจะได้ช่วยเหลือนำทางให้แก่สมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา แต่ครั้นเมื่อถึงเวลาที่เลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 ขึ้น ข้าพเจ้าหาได้มีโอกาสแนะนำในการเลือกเลย และคณะรัฐบาลก็เลือกเอกแต่เฉพาะผู้ที่เป็นพวกของตนเกือบทั้งนั้น มิได้คำนึงถึงความชำนาญ นอกจากนี้คณะผู้ก่อการบางส่วนได้มีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงโครงการเศรษฐกิจของประเทศอย่างใหญ่หลวง จึงเกิดแตกร้างขึ้นกันเองในคณะผู้ก่อการและพวกพ้อง จนต้องมีการปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราโดยคำแนะนำของรัฐบาลซึ่งถือตำแหน่งอยู่ในเวลานั้น ทั้งนี้เป็นเหตุให้มีการปั่นป่วนในการเมือง ต่อมาพระยาพหลฯ กับพวกก็กลับเข้าทำการยึดอำนาจโดยกำลังทหารเป็นครั้งที่ 2 และแต่นั้นมาความหวังที่จะให้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นไปโดยราบรื่นก็ลดน้อยลง

เนื่องจากเหตุที่คณะผู้ก่อการมิได้กระทำให้มีเสรีภาพในการเมืองอันแท้จริงและประชาชนไม่ได้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะดำเนินนโยบายอันสำคัญต่าง ๆ จึงเป็นเหตุให้มีการกบฏขึ้น ถึงกับต้องต่อสู้ฆ่าฟันกันเองระหว่างคนไทย

เมื่อข้าพเจ้าได้ร้องขอให้เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเสียให้เข้ารูปประชาธิปไตยอันแท้จริงเพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ประชาชน คณะรัฐบาลและพวกซึ่งกุมอำนาจอยู่บริบูรณ์ในเวลานี้ก็ไม่ยินยอม ข้าพเจ้าได้ร้องขอให้ราษฎรได้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะเปลี่ยนหลักการและนโยบายอันสำคัญ มีผลได้เสียแก่พลเมือง รัฐบาลก็ไม่ยินยอม และแม้แต่การประชุมในสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องสำคัญ เช่นเรื่องคำร้องขอต่าง ๆ ของข้าพเจ้า สมาชิกก็มิได้มีโอกาสพิจารณาเรื่องโดยถ่องแท้และละเอียดลออเสียก่อน เพราะถูกเร่งรัดให้ลงมติอย่างรีบด่วนภายในวาระประชุมเดียว นอกจากนี้รัฐบาลได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกหาว่าทำความผิดทางการเมืองในทางที่ผิดยุติธรรมของโลก คือไม่ให้โอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการอย่างลับไม่เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่ออำนาจอันสิทธิขาดยังอยู่ในมือของข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าได้ร้องขอให้เลิกวิธีนี้ รัฐบาลก็ไม่ยอม

ข้าพเจ้าเห็นว่าคณะรัฐบาลและพวกพ้อง ใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคลและหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใดคณะใด ใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร

บัดนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าความประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่เป็นผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นอันหมดหนทางที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือให้ความคุ้มครองให้แก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติและออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์แต่บัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าขอสละสิทธิของข้าพเจ้าทั้งปวง ซึ่งเป็นของข้าพเจ้าอยู่ในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ แต่ข้าพเจ้าสงวนไว้ซึ่งสิทธิทั้งปวงอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิมมา ก่อนที่ข้าพเจ้าได้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์

ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะบ่งนามผู้ใดผู้หนึ่ง ให้เป็นผู้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ต่อไปตามที่ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะทำได้ตามกฎหมายที่เรียกว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์

อนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะให้ผู้ใดก่อการไม่สงบขึ้นในประเทศเพื่อประโยชน์ของข้าพเจ้า ถ้าหากมีใครอ้างในนามของข้าพเจ้า ฟังเข้าใจว่ามีได้เป็นไปโดยความยินยอมเห็นชอบหรือความสนับสนุนของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ไม่สามารถจะยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติของข้าพเจ้าต่อไปได้ตามความตั้งใจและความหวัง ซึ่งรับสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ยังได้แต่ตั้งสัตย์อธิษฐานขอให้ประเทศสยามจงได้ประสบความเจริญ และขอให้ประชาชนชาวสยามจงได้มีความสุขสบาย

ประชาธิปไตย ปร.

วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477

ที่มา: Batson, Benjamin A. ed. (1974). *Siam's Political Future: Document from the End of the Absolute Monarchy*. New York: Cornell University, Southeast Asia Program Data Paper No. 96. pp. 101-102 อ้างถึงใน เบนจามิน เอ. บัทสัน. (2547). *อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม*. แปลโดย พรรณงาม เง่าธรรมสาร สดใส ชันติวรพงศ์ และศศิธร รัชนี ณ อยุธยา บรรณาธิการแปลโดย กาญจนา ละอองศรี และยุพา ชุมจันทร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. (หน้า 456-459)

ใบงานที่ 4.4

เรื่อง การเปรียบเทียบหลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์
 ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
 (สำหรับบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 3 ชั้นเปรียบเทียบข้อมูล)
 ชื่อ ชั้น เลขที่

1) หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชั้นที่ 2-8 มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นที่ 1 อย่างไร

.....

2) ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่พบจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 ได้แก่อะไรบ้าง

.....

3) หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชั้นใดบ้างที่สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดของของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

.....

4) จากคำตอบในข้อที่ 3 หลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่นักเรียนได้ศึกษาสะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อย่างไร

.....

5) จากคำตอบในข้อที่ 4 ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีความเหมือนหรือแตกต่างกับความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนอย่างไรบ้าง

.....

6) ปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7) ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาหลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในชั้นตอนที่ 3 มีความเหมือนหรือแตกต่างกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในชั้นตอนที่ 2 อย่างไรบ้าง ให้ยกตัวอย่างข้อมูลที่น่ามาใช้นับสนุนการวิเคราะห์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

นักเรียนประเมินตนเอง ดี พอใช้ ปรับปรุง

ครูประเมินผล ดี พอใช้ ปรับปรุง

ใบงานที่ 4.5

เรื่อง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทางประวัติศาสตร์
ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
(สำหรับบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์)

ชื่อ ชั้น เลขที่

1) ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความหลักฐานชิ้นต่างๆ ในชั้นตอนที่ 1-3 สะท้อนให้ถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและ/หรือรัฐบาลของพระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นอย่างไร และเพราะเหตุใด

.....
.....
.....

2) เหตุการณ์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นักเรียนได้วิเคราะห์และตีความในชั้นตอนที่ 1-3 ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดหรือการตัดสินใจของคณะราษฎรและ/หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในสมัยรัชกาลที่ 7 อย่างไร

.....
.....
.....

3) ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลในประวัติศาสตร์ (ในข้อ 2) มีต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีความเหมือนหรือแตกต่างไปจากนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

4) นักเรียนมีคิดเห็นหรือรู้สึกต่อบุคคล/เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อย่างไร

.....
.....
.....

นักเรียนประเมินตนเอง ดี พอใช้ ปรับปรุง

ครูประเมินผล ดี พอใช้ ปรับปรุง

ใบงานที่ 4.6

เรื่อง การอภิปรายสรุปความรู้เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
(สำหรับบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นตอนที่ 5 ชื่อนำเสนอข้อค้นพบ)

ชื่อ ชั้น เลขที่

1) จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทำให้นักเรียนทราบถึงเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

2) การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ส่งผลอย่างไรต่อโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง และสังคมไทยในปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

3) การวิเคราะห์ ตีความ และประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีวิธีการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

4) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามกระบวนการเรียนการสอนแต่ครั้งเพื่อสร้างความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์และการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อการศึกษาร่องราวทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5) จากการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทำให้นักเรียนได้รู้ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่อยู่ในเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างไร แล้วนักเรียนมีความรู้สึกนึกคิดต่อเหตุการณ์นี้ที่เหมือนหรือแตกต่างกับผู้คนในอดีตอย่างไร

.....

.....

.....

.....

6) จากการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทำให้นักเรียนได้รับแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบันอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

7) กระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการสอนแต่คิรมีอะไรบ้าง และนักเรียนจะมีแนวทางการนำกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

นักเรียนประเมินตนเอง ดี พอใช้ ปรับปรุง

ครูประเมินผล ดี พอใช้ ปรับปรุง

แบบบันทึกการวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์

(สำหรับใช้วิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในชั้นตอนที่ 2 – 4 ของกระบวนการเรียนการสอน)

คำชี้แจง: ให้นักเรียนศึกษาข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แล้ววิเคราะห์สาระสำคัญของหลักฐานแต่ละชิ้นในประเด็น ที่กำหนด

1) ข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐาน

.....

.....

2) สาระสำคัญ/แนวคิดหลักของหลักฐาน

.....

.....

3) วัตถุประสงค์ของการสร้างหลักฐาน

.....

.....

4) ประเภทและความน่าเชื่อถือของหลักฐาน

.....

.....

5) ประเด็นคำถาม/ข้อสงสัยที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐาน

.....

.....

6) สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐาน

.....

.....

7) ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม หรือความคาดหวังของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ ปรากฏในหลักฐาน

.....

.....

.....

8) ความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

.....

.....

.....

แบบบันทึกการสืบค้นหลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์
(สำหรับใช้ปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนที่ 4 ของกระบวนการเรียนการสอน)

ชื่อ..... ชั้น..... เลขที่.....

คำชี้แจง: ให้นักเรียนรายงานผลจากการสืบค้นหลักฐาน/ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 (ให้นักเรียนแนบหลักฐานไว้ด้านหลังแบบบันทึกนี้)

1) ชื่อเอกสาร/หลักฐาน

.....

2) แหล่งที่มาของเอกสาร (อ้างอิง)

.....

3) สารระสำคัญ/แนวคิดหลักของหลักฐาน

.....

4) วัตถุประสงค์ของการสร้างหลักฐาน

.....

5) ประเภทและความน่าเชื่อถือของหลักฐาน

.....

6) ข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐาน

.....

7) ประเด็นคำถาม/ข้อสงสัยที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐาน

.....

8) สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐาน

.....

9) ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ความคาดหวังของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์

.....

10) ความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

.....

11) จงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักฐานที่ครูได้จัดเตรียมให้แก่นักเรียนและหลักฐานที่นักเรียนได้สืบค้นว่ามีสาระสำคัญ ประเด็นที่เกี่ยวข้อง เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร จงอธิบาย

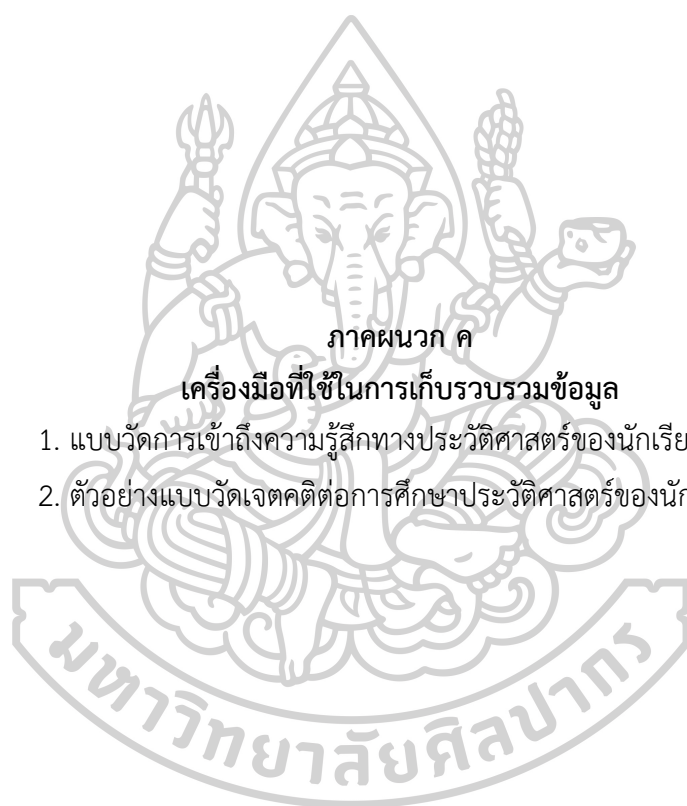
.....

.....

.....

แบบบันทึกการเรียนรู้

ขั้นตอนการเรียนการสอนของ กระบวนการเรียนการสอนแต่ครั้ง	กิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ	ความรู้/ทักษะที่นักเรียนได้รับ และความคิดเห็นที่นักเรียน มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้
ขั้นที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนด ประเด็นศึกษา (นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์ที่จะนำไปสู่การกำหนด คำถามสำคัญ การตั้งสมมติฐาน การ กำหนดกรอบเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางใน การศึกษา)
ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก (นักเรียนอภิปรายถึงบริบทต่าง ๆ จากการวิเคราะห์หลักฐานขั้นต้นทาง ประวัติศาสตร์ที่สำคัญจำนวน 1 ชิ้น)
ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล (นักเรียนวิเคราะห์และตีความหลักฐาน ขั้นต้นและหรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ ที่ศึกษาและเชื่อมโยงข้อค้นพบ เพื่อ นำไปสู่การเปรียบเทียบกับข้อค้นพบที่ได้ จากขั้นที่ 2)
ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ (นักเรียนเป็นผู้ค้นคว้าและจัดเตรียม หลักฐานขั้นต้นและหรือชั้นรองทาง ประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 โดยนำมาวิเคราะห์และตีความ เพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์)
ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ (นักเรียนนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาเพื่อ ตอบสนองตามอย่างมีเหตุผลมีความ ต่อเนื่องและมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง โดย นำเสนอทั้งข้อมูลที่เป็นแนวคิดสนับสนุน และแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก)

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. ตัวอย่างแบบวัดเจตคติต่อการศึกษประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Empathy)

วิชาประวัติศาสตร์

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4

เรื่อง การฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรี

ปีการศึกษา 2560

คำชี้แจง ในการทำแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

- 1) แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นแบบทดสอบชนิดอัตนัยจำนวน 5 ข้อ คะแนนเต็ม 21 คะแนน
- 2) ให้นักเรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กำหนดให้ครบทุกชิ้น เพื่อนำมาใช้อ้างอิงในการตอบคำถาม
- 3) ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 90 นาที
- 4) ให้นักเรียนอ่านข้อคำถามที่กำหนดและเขียนคำอธิบายคำตอบให้กระชับ ชัดเจน
- 5) การระบุหลักฐานในการตอบคำถาม ให้นักเรียนระบุว่าคำตอบของนักเรียนมาจากหลักฐานชิ้นใดหรือข้อความใดในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กำหนด
- 6) ให้นักเรียนทำข้อสอบให้ครบทุกข้อ
- 7) หากมีปัญหาใด ๆ ในการทำแบบทดสอบ โปรดสอบถามครูผู้คุมสอบ
- 8) อนุญาตให้นักเรียนสามารถขีดเขียนข้อความลงในเอกสารส่วนที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแบบทดสอบได้

โครงสร้างของแบบทดสอบแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 หลักฐานทางประวัติศาสตร์

ส่วนที่ 2 ข้อคำถาม

ส่วนที่ 1 หลักฐานทางประวัติศาสตร์

หลักฐานชิ้นที่ 1

“... ณ วันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น 4 ค่ำ ปีมอธูศก ขณะกรุงเทพมหานครยังมีได้เสียนั้นพระเจ้าอยู่หัว [สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช – ผู้วิจัย] อันมีอภิไศรย์ในเนื้อหน่อพุทราทางกรุงเจ้าตรีศฎาณทราบวา กรุงศรีอยุธยาจะเป็นอันตราย แต่เหตุลึบตีแลราษฎรมีเป็นธรรม จึงอุสาหะด้วยกำลังกรุณาแก่สมณพราหมณาจารย์แลบวรพุทธศาสนาจะเสื่อมสูญ จึงชุมนุมพรรคพวกพลทหารจินทหารไทย ประมาณพันหนึ่ง สรรพด้วยเครื่องศัสตราวุธประกอบด้วยทหารชั้นผู้ใหญ่ นั้น พระเชียงเงิน พรหมเสนา ขุนอโยภักดี หลวงพิไชยอาสา หมื่นราชเสนาหา หลวงราชเสนาหา ยกออกไปตั้ง ณ วัดพิไชย อันเป็นมณฑลมหาสถาน ด้วยเดชะบรมโพธิสมภาร เทพยเจ้าอันภิบาลรักษาพระบวรพุทธศาสนาก็ซ้องสาธุการ บันดาลให้วาศการท่าฝนตกลงมาเป็นมหาวิไชยฤกษ์ จำเดิมแต่นั้นมาจึงให้ยกพลยุห้กองทัพออกจากวัดพิไชย ฝ่ายกองทัพพม่าออกมาเป็นเพลาย่าซ้องค้ำยามเสาร์ได้รบกันกับพม่าเป็นสามรบพม่ามีอาจต่อต้านบารมีได้ถอยไป ก็ดำเนินด้วยพลทหารโดยสวัสดิภาพไปทางบ้านข้าวเม่า พอบรรลุถึงบ้านสมบันทิศเพลาทิ้งคืน ประมาณสองยามเศษ เพลิงเกิดในกรุงเทพมหานคร ไหม้แต่ทำทรายตลอดจนถนนหลวงไปจนวัดฉัตรธรรมแสงเพลิงรุ่งโรจน์โชตินาการ

ครั้นได้ทัศนาก็สังเวชสลดใจ ด้วยอาลัยถึงสมณพราหมณาจารย์ ชัตติยวงศานุวงศ์ เสนาพฤตมาตย์ ราษฎรแลบวรพุทธศาสนา มีใครจะไปได้ดูจมีใจย่อหย่อนจากอุตสาห์ ซึ่งปณิธานจะแกกรุงเทพมหานคร กับทั้งบวรพุทธศาสนา เทพจีตลให้สติสมประฤติ มีกำลังกรุณาอุตสาห์...”

ที่มา: กรมศิลปากร. (2542). “พระราชพงศาวดารกรุงสยามฯ” ใน *ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรม. (หน้า 317)

หลักฐานชิ้นที่ 2

“...กาลเมื่อจุลศักราชล่วงได้ 1129 (พ.ศ. 2310) ขณะเมื่อพระมหานครศรีอยุธยาเสียแก่พม่าปัจจามิตรแล้ว ในลำดับนั้น พระยาวชิรปราการ [ต่อมาคือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช – ผู้วีรชัย] ผู้ผ่านเมืองกำแพงเพชรกวาดประชาชนอันเหลืออยู่ในชนบทประเทศธานีใหญ่น้อยทั้งปวง ประมวลมาไว้ในอำนาจแห่งตน นำมาสู่เมืองธนบุรีตั้งเป็นพระนครใหญ่ แล้วได้เสวยไอศุริยสมบัติเป็นบรมกษัตริราชแล้วยกพยุหโยธาหาญไปยุทธนาการในชนบทประเทศธานีต่าง ๆ มีเมืองนครศรีธรรมราชเป็นอาทิ กวาดชนทั้งปวงนำมาสู่พระนครแห่งตน เสวยมโหฬารอยู่ประมาณ 14 ปีเศษ แลกระทำอภุศลกรรมต่าง ๆ ภายหลังมีจิตฟุ้งซ่านถึงซึ่งสัญญาวิปลาส ประพฤติพิปรีดธรรมกรรมอันเดือดร้อนแก่สมณพราหมณาประชาราษฎรทั้งปวง อันชนทั้งหลายมีความโกรธชวนกันกำจัดเสียจากราชสมบัติ แล้วพิฆาตฆ่าเสียกับทั้งบุตรนัดดาวงศ์ทั้งสิ้น...”

ที่มา: กรมศิลปากร. (2542). “เทศนาจุลยุทธการวงศ์” ใน **ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรม. (หน้า 203)

หลักฐานชิ้นที่ 3

“หลังจากที่กองทัพพม่าได้ออกไปจากราชอาณาจักรสยามที่พวกเขาเพิ่งพิชิตมาได้ พวกสยามซึ่งกระจัดกระจายและหนีเตลิดเข้าไปอยู่ในป่าได้พากันกลับมาตั้งเมืองหลวงอีกครั้งหนึ่ง

ด้วยความคิดที่จะแก้แค้นพวกพม่าที่ทำให้พวกเขาต้องได้รับความลำบาก พวกสยามได้ปฏิบัติการอย่างรุนแรงทุกหนทุกแห่งโดยฆ่าพวกพม่าทุกคนที่พบเห็น แต่เลือดของพวกโหดร้ายเหล่านี้ไม่มีประโยชน์อันใดในการที่จะช่วยแก้ไขความอดอยากซึ่งบ้านเมืองกำลังประสบอยู่ได้เลย

ราคาข้าวสูงขึ้นจนกลายเป็นสินค้าซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด หัวเผือก หัวมัน และพวกหน่อไม้เป็นอาหารสำคัญในภาวะอดอยากนี้ และคนส่วนมากถูกคุกคามจากโรคที่แปลก ๆ คนที่ป่วยจะความจำเสื่อมและพูดจาเลอะเลือนจนเมื่อฟื้นคืนสติขึ้นมาก็จะกลายเป็นคนบ้า ซึ่งทำให้อาการของคนป่วยดูน่าหวาดกลัวยิ่งขึ้น แต่ที่จำเป็นจะต้องรู้ไว้ก็คือไม่มีกฎหมายข้อใดที่ยอมให้พวกเขาละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติทุกอย่างได้

พวกสยามจับอาวุธขึ้นต่อต้านพระสงฆ์ซึ่งพวกเขากล่าวหาว่าทรยศต่อพวกเขาพระเจดีย์ถูกปล้นและพระพุทธรูปถูกทำลายเพื่อเอาแร่เงินซึ่งอยู่ในองค์พระ การกระทำที่ลบหลู่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เช่นนี้ทำให้พวกเขาถูกสาปแช่ง แล้วก็ไม่ได้ทำให้พวกเขาร่ำรวยขึ้นมาเพราะพวกเขาก็ไม่สามารถซื้อสิ่งใดได้ด้วยแร่เงินเหล่านั้น ต่อมิน 5 ใบซึ่งบรรจุทองและเงินอยู่เต็มถูกขนไปจากวัดเพียงวัดเดียว หลังคาโบสถ์ของวัดสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งซึ่งทำด้วยทองก็บรรจุได้เต็มถึง 3 ลำเรือ

ชาวสยามที่เชื่อในเรื่องไสยศาสตร์พากันไว้วางใจด้วยความโกรธในเรื่องอื้อฉาวที่พวกหัวขโมยได้ร่วมกันโจรกรรมทองและเงินทั้งหมดที่พวกพม่าผู้ชนะศึกได้ขนเอาไปด้วย ไม่ต้องสงสัยเลยว่าทรัพย์สมบัติมหาศาลจะปรากฏขึ้นในอีกไม่ช้า เพราะประชาชนที่เคร่งศาสนาหลายคนที่มีความเชื่อในเรื่องการกลับมาเกิดได้พากันฝังทรัพย์สมบัติของตนไว้ในพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า โดยเชื่อมั่นว่าจะหาเงินเจอตอนที่เหตุการณ์บ้านเมืองได้สงบลงแล้ว

ทั้ง ๆ ที่มีการรวมตัวด้วยความปรารถนาที่จะแก้แค้น แต่พวกสยามก็ยังแตกแยกออกเป็นก๊กเป็นเหล่าตามผู้นำสายตาของคนต่างชาติต่างจับจ้องไปที่ขุนนางสยามที่ชื่อพระยาตากสินซึ่งมีมารดาเป็นชาวจีน การที่พระองค์เป็น

หลักฐานชิ้นที่ 3 (ต่อ)

ทั้งนักการเมืองและนักรบ พระองค์จึงทรงปฎิบัติที่จะไปสู่ความยิ่งใหญ่โดยเรียกร้องความสงสารและเห็นใจ พระองค์ได้รับเลือกเป็นผู้นำโดยเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนทั้งหมด ในตอนแรกทรงใช้นามแฝงว่า “ผู้กู้ชาติ” (Defender of the Nation) และปิดบังอำพรางความมั่งคั่งใหญ่ใฝ่สูงของตนเองไว้ภายใต้ท่าทางอ่อนน้อมถ่อมตน พระองค์ทรงปรารถนาที่จะให้ภาพที่ปรากฏเป็นเพียงแต่ประชาชนคนหนึ่งที่จะเป็นกษัตริย์ที่แท้จริงต่อไป

เมื่อได้ครอบครองอำนาจสูงสุดแล้ว นโยบายของพระองค์ก็คือการสร้างพันธมิตรด้วยทรงแน่ว พระทัยว่าจิตใจของประชาชนมักจะผันแปรได้อย่างรวดเร็วจากรักเป็นเกลียด พระองค์ทรงเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าพวกเขาจะสงฆ์ที่ใช้อำนาจในทางที่ผิดกับพวกก่อความไม่สงบที่ไม่รู้หนังสือมักจะชอบส่งเสริมปลุกปั่นให้ก่อการกบฏและพยายามทำให้ตนเองเป็นที่เลื่อมใสของประชาชน พระองค์ไม่ทรงพอใจเป็นอย่างยิ่งต่อพวกเขาและทรงไม่พยายามปิดบังไว้เลย ทรงเห็นว่าความเคารพนับถือที่พวกเขาได้รับนั้นเหมือนเป็นการไม่ยอมรับในอำนาจของพระองค์ ดังนั้นจึงทรงปรารถนาจะทำลายล้างบุคคลเหล่านี้ซึ่งแม้จะไม่ครอบครองสิ่งใดแต่ยินดีที่จะเสพสุขในผลจากน้ำพักน้ำแรงของผู้อื่นโดยไม่เคยมอบสิ่งใดเป็นการตอบแทน

พระเถระผู้ใหญ่ผู้ซึ่งเป็นที่เคารพยำเกรงเป็นอย่างยิ่งถูกกล่าวหาในเรื่องเสื่อมเสีย พระยาตากได้นิมนต์ท่านเข้าพบต่อหน้าตุลาการและทรงลงโทษโดยให้ท่านพิสูจน์ความบริสุทธิ์โดยใช้ไฟ ฝ่าเท้าของท่านถูกเผาด้วยถ่านที่กำลังลุกไหม้และนั่นเป็นเครื่องมือพิสูจน์ความผิดของท่านที่เพียงพอแล้วท่านอาจถูกลงโทษจนถึงแก่ชีวิตหากไม่มีผู้ที่มีอำนาจกราบทูลขอพระราชทานอภัยโทษด้วยเหตุผลว่าการมรณภาพของท่านอาจทำให้เกิดเรื่องเสื่อมเสีย และหากพวกสานุศิษย์ของพระพาทันหลบลหนีไปพร้อมกับพระสงฆ์ก็จะเป็นการเสื่อมเสียพระเกียรติ

พระยาตากได้ยกย่องบุคคลผู้สนับสนุนพระองค์ทั้งหมดขึ้นดำรงตำแหน่งสูงสุดของประเทศ

ด้วยมีพม่าเป็นศัตรู พระองค์จึงทรงลงโทษบุคคลซึ่งเอาใจฝักใฝ่กับพม่าอย่างรุนแรง รวมทั้งบุคคลซึ่งก่อให้เกิดการจลาจลขึ้นในราชอาณาจักรด้วย

พ.ศ. 2312 พระองค์ได้ทรงแสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ต่อประชาชนให้เป็นที่ประจักษ์ ความแห่งแล้งก่อให้เกิดความอดอยากขาดแคลนอย่างมหึมา ซึ่งเป็นสถานการณ์ปกติอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในภาวะสงคราม การหยุดชะงักลงชั่วคราวและพวกชาวนาก็สามารถทำนาได้เพียงเล็กน้อย

หนูตัวทำลายได้รุมสวาปามข้าวอย่างตะกรุมตะกรามในที่ที่รวงข้าวสุก เมล็ดข้าวที่ถูกกัดกินได้ร่วงลงดินพวกมันไม่สามารถจะแสวงหา “พืชกินหัว” ซึ่งเป็นประเภทหนึ่งของเห็ดโคนหรือหาหัวมันที่มีขนาดพอให้คนคนหนึ่งกินได้พออิ่ม แมลงฝูงใหญ่พากันรุมตอมซากศพจนทำให้อากาศมีคาวเหม็นและทำให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ต้องทำสงครามต่อสู้กับแมลงเหล่านี้อย่างไม่รู้ที่สิ้นสุด

ภายใต้สถานการณ์ที่เลวร้ายเหล่านี้พระยาตากได้แสดงให้เห็นถึงพระเมตตากรุณาของพระองค์ ความขัดสนไม่ได้ทำให้อดอยากต่อไปอีกนานนัก เพราะพระองค์ทรงเปิดพระคลังหลวงเพื่อเป็นการบรรเทาทุกข์ชาวต่างชาติได้ขายผลิตภัณฑ์ซึ่งไม่มีในประเทศสยามให้โดยต้องใช้เงินสดซื้อผู้ยึดครอง (พระเจ้าตาก) ทรงใช้พระเมตตากรุณาของพระองค์เพื่อพิสูจน์ให้เห็นถึงความถูกต้องในการเข้ายึดอำนาจ ทรงปลงล้างเรื่องการกดขี่ความพลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้พินกลับคืนมา แต่สิ่งเลวร้ายที่สุดที่ปรากฏขึ้นก็คือพระองค์ต้องกลายเป็นผู้ร้ายพระราชบัญญัติซึ่งไม่มีผู้ใดขัดแย้งได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อใช้อำนาจโดยเด็ดขาดซึ่งในอีกไม่ช้าไม่นานคงเป็นสาเหตุของการกบฏ และเมื่อบ้านเมืองมีความมั่นคงและสงบสุข พระองค์สามารถที่จะสร้างเสริมฐานะของพระองค์ให้มั่นคงและไม่มีบุคคลใดที่จะมีส่วนได้สิทธิเพื่อการเรียกร้องที่จะขึ้นครองราชย์ได้

หลักฐานชั้นที่ 3 (ต่อ)

ตอนปลาย พ.ศ. 2312 เจ้าชาย [หมายถึง กรมหมื่นเทพพิพิธเจ้าเมืองพิมายผู้ตั้งตนเป็นหัวหน้าชุมนุมพิมาย ตอนต้นรัชสมัย ต่อมาพระเจ้าตากจำต้องสำเร็จโทษ เพราะกรมหมื่นเทพพิพิธไม่ยอมสวามิภักดิ์ต่อพระองค์ - ผู้แปล และเรียบเรียง] ซึ่งมีความประพฤติไม่ดีผู้ถูกเนรเทศไปอยู่ประเทศลังกาได้รวบรวมสมัครพรรคพวกผู้สนับสนุนและสร้างอำนาจของพระองค์ขึ้นตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศ พระยาตากได้ยกทัพไปต่อต้านพระองค์และได้รับชัยชนะอย่างงดงาม เจ้าชายตกอยู่ใน กำมือของผู้ชนะซึ่งพระยาตากทรงได้ออกคำสั่งให้ประหารพระองค์ทันทีเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่พวกก๊กที่อ่อนแอกว่า

ในปีเดียวกันนั้นพระยาตากได้ยกทัพเข้าโจมตีเมืองพิษณุโลก (Porcelon) และเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็น 2 เมืองที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจการปกครองของพม่า เจ้าเมืองทั้งสองนี้ถือโอกาสในขณะที่บ้านเมืองเกิดจลาจลทำการแข็งเมือง ไม่ยอมตกอยู่ใต้อำนาจสยาม ดังนั้นจึงเป็นอันว่าราชอาณาจักรซึ่งปลดแอกมาจากต่างชาติได้ถูกคุกคามจากทรราชย์ในประเทศผู้พยายามที่จะทำลายสิ่งต่าง ๆ ซึ่งศัตรูได้หรือไว้ แท้จริงแล้วทั่วทั้งราชอาณาจักรสยามกำลังตกอยู่ในภาวะสับสนอลหม่านโดยทั่ว

ไม่เป็นที่ทราบแน่ว่ากองทัพของพระยาตากได้ชัยชนะหรือไม่ มีแต่รายงานซึ่งไม่ยืนยันแน่นอนว่าเมืองทั้งสองถูกยึดได้...”

ที่มา: กรมศิลปากร. (2560). ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยามและประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ: กรม. (หน้า 220-224)

หลักฐานชั้นที่ 4

“...ฝ่ายข้างกรุงเทพมหานคร เมื่อกองทัพพม่ายกกลับไปแล้ว จึงพระนายกองผู้รักษากรุงก็ใช้ผู้คนไปเที่ยวค้นหาพระเจ้าแผ่นดินทุกแห่งทุกตำบล จึงไปพบที่สุ่มทุมไม้ใกล้บ้านจิก อดอาหารมิได้เสวยถึงสิบเอ็ดสิบสองวัน คนทั้งนั้นจึงทูลพระองค์มาลงเรือรับขึ้นไป ณ ค่ายโพธิ์สามต้น พอถึงก็ดับสูญสิ้นพระชนม์ และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์อยู่ในราชสมบัติเก้าปีก็เสวยพระนคร รวมสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเสวยราชสมบัติในกรุงเทพมหานครครีอยุธยา นั้น ตั้งแต่พระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประมุข แรกสร้างกรุงเทพมหานครนั้น トラบเท่าถึงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์เป็นพระองค์ที่เสวย เสวยกรุงเทพมหานครครีอยุธยานั้น นับกษัตริย์ได้สามสิบสี่พระองค์ด้วยกัน และอายุ พระนครตั้งแต่แรกสถาปนาในศักราช 712 ปีชลาทิศก トラบเท่าจนเสีย ในศักราช 1129 ปีกุน นพศกนั้น คิดอายุพระนครได้สี่ร้อยสิบเจ็ดปีโดยกำหนด

ฝ่ายพระนายกองจึงให้เชิญพระศพไปฝัง ณ โคนพระเมรุ ที่ถวายพระเพลิงในพระนครนั้นต่อจัดแจงการบ้านเมืองราบคาบแล้วจึงจะคิดการถวายพระเพลิง

ขณะนั้นแต่บรรดาประชาชนทั้งหลายซึ่งหนีพม่าเหลืออยู่นั้น ต่าง ๆ คุมสมัครพรรคพวกครอบครัวอยู่เป็นพวกเป็นเหล่า ผู้ใดที่มีฝีมือเข้มแข็งก็ตั้งตัวเป็นนายชุมนุม ชองสุ่มคุ้มครองผู้คนครอบครัวเป็นอันมาก ตั้งชุมนุมอยู่แห่งหนึ่ง แต่ชุมนุมตั้งอยู่ดังนี้ในจังหวัดแขวงกรุงและแขวงหัวเมืองและสวน และฝ่ายหัวเมืองอื่นฝ่ายเหนือได้เป็นอันมากหลายแห่งหลายตำบล ชัดสนด้วยข้าวปลาอาหารและเกลือไม่มีจะกิน ต่าง ๆ รบพุ่งแย่งชิงอาหารกัน ชุมนุมนี้ยกไปตีชุมนุมนั้น ชุมนุมนั้นไปตีชุมนุมโน้นต่อ ๆ กันไป ที่นายชุมนุมไหนเข้มแข็งก็มีชัยชนะ และเกิดฆ่าฟันกันเป็นจลาจลไปทั่วทั้งแผ่นดินในเขตแดนแคว้นสยามประเทศ เหตุว่าหาเจ้าแผ่นดินจะปกครองบมิได้ เหมือนดุษัดถันดรกลับและทุพภิกขัณดรกลับ และพระราชวงศานวงศ์ ซึ่งเหลืออยู่พม่ามิได้เอาไปนั้น ตกอยู่ ณ ค่ายโพธิ์สามต้นก็มีบ้าง ที่หนีไปเมืองอื่นก็มีบ้าง และเจ้าฟ้าสุริยา 1 เจ้าฟ้าพิณหวดี 1 เจ้าฟ้าจันทหวดี 1 พระองค์เจ้าฟักทอง 1 ทั้ง 4 พระองค์นี้เป็นราชบุตรพระพุทเจ้าหลวงในพระบรมโกศ และเจ้ามิตรบุตรีกรมพระราชวัง 1 หม่อมเจ้ากระจาดบุตรกรมหมื่นจิตรสุนทร 1 หม่อมเจ้าฉนิบุตรกรมหมื่นเสวกศักดิ์ 1 หม่อมเจ้าฉนิบุตรเจ้าฟ้าจิด 1 เจ้าทั้งนี้ตกอยู่กับพระนายกอง ณ ค่ายโพธิ์สามต้น อนึ่ง พระองค์เจ้าทัพบิมบุตรสมเด็จพระอัยกานั้น พวกข้าไทพาหนีออกไป ณ เมืองจันทบูร เจ้าตากก็สงเคราะห์รับเลี้ยงดูไว้ และเจ้าจ้อยเจ้าศรีสังข์บุตรกรมพระราชวังนั้นหนีออกไปอยู่เมืองพุทไธมาศ อนึ่งขุนนางข้าราชการซึ่งเหลืออยู่นั้นที่ตกอยู่กับพระนายกองก็มีบ้าง ที่หนีไปอยู่หัวเมืองเหนือได้ต่าง ๆ ก็มีบ้าง และนายสุจินตามหาดเล็กนั้นหนีออกไปพำนักอยู่ ณ เมืองชลบุรี ครั้นรู้ข่าวว่าเจ้าตากออกไปตั้งอยู่ ณ เมืองจันทบูร จึงพาพรรคพวกบ่าวไพร่เดินบกออกไปเข้าพึ่งอยู่ด้วยเจ้าตาก เจ้าตากก็รับไว้ชุบเลี้ยงตั้งเป็นพระมหามนตรี เพราะรู้จักคุ้นเคยกันมาแต่ก่อนกรุงยังไม่เสียนั้น

ในขณะนั้นหัวเมืองตั้งตัวเป็นเจ้าขึ้นอีกหลายตำบล คือเจ้าพระยาพิชัยโลกเรือง ก็ตั้งตัวเป็นเจ้าขึ้นอีกตำบลหนึ่ง และพระสังฆราชาเมืองสวางคบุรีเดิมชื่อมหาเรื่อน ชาตภูมิเป็นชาวเหนือ แต่ลงมาเล่าเรียนพระไตรปิฎก ณ กรุง ได้เป็นที่พระพากลเถรราชาคณะอยู่ ณ วัดศรีอโยธยา ภายหลังทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งขึ้นไปเป็นที่พระสังฆราชา ณ เมืองสวางคบุรี แต่ครั้งแผ่นดินพระพุทเจ้าหลวงและมีสมัครพรรคพวกผู้คนนับถือมาก ครั้นรู้ว่ากรุงเสียแก่พม่าแล้วจึงชองสุ่มผู้คนเข้าด้วยเป็นหลายเมืองตั้งตัวขึ้นเป็นเจ้าอีกตำบลหนึ่ง แต่หาสีกเป็นคฤหัสถ์ไม่คงอยู่ในเพศสมณะ แต่นุ่งห่มผ้าแดง คนทั้งปวงเรียกว่าเจ้าพระฝาง บรรดาเจ้าเมืองกรมการหัวเมืองฝ่ายเหนือตั้งแต่เมืองเหนือพระพิชัยโลกขึ้นไป ก็กลัวเกรงนับถืออยู่ในอำนาจทั้งสิ้น และเมืองเหนือครั้งนั้นมีเจ้าขึ้นสองแห่งแบ่งแผ่นดินออกเป็นสองส่วน ตั้งแต่เมืองพระพิชัยโลกลงมาจนถึงเมืองนครสวรรค์กับแควปากน้ำโพ้นเป็นอาณาเขตของเจ้าพระพิชัยโลก ตั้งแต่เหนือเมืองพระพิชัยโลกขึ้นไปจนถึงเมืองน้ำป่าดกระทั่งแดนลาวกับแควแม่น้ำปากฟิงนั้น เป็นอาณาเขตของเจ้าพระฝาง เจ้าพระฝางตั้งแต่นายทัพนายกองแต่พื้นพระสงฆ์ทั้งสิ้น คือ พระครูศรีมานนท์

หลักฐานชิ้นที่ 4 (ต่อ)

1 พระครูเพชรรัตน 1 พระอาจารย์จันทร์ 1 พระอาจารย์ทอง 1 พระอาจารย์เกิด 1 แต่ล้วนเป็นอลัชชีมิได้ละอายแก่บาปทั้งนั้น แล้วจัดแจงกองทัพยกลงมาตีเมืองพระพิษณุโลกตั้งค่ายล้อมเมืองทั้งสองฟากน้ำ และเจ้าพิษณุโลกยกพลทหารออกต่อรบเป็นสามารบ ทฬฝางจะหักเอาเมืองมิได้ แต่รบกันอยู่ประมาณหกเดือน ทฬฝางก็พากันเลิกทัพกลับไปเอง

ฝ่ายแผ่นดินข้างปากใต้ก็มีเจ้าขึ้นอีกตำบลหนึ่ง คือเมื่อครั้งกรุงยังไม่เสียนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้พระยาราชสุภาวดีออกไปครองเมืองนครศรีธรรมราช ให้หลวงนายสิทธิออกไปเป็นพระปลัด และเจ้าพระยานครศรีธรรมราชขึ้นถูกอุทธรณ์ต้องถอดกลับเข้ามา ณ กรุง จึงโปรดให้พระปลัดว่าราชการเมืองอยู่ภายหลังยังหาได้ตั้งเจ้าเมืองไม่ ครั้นพระครูปลัดรู้ข่าวว่ากรุงเทพมหานครเสียแก่พม่าหาพระเจ้าแผ่นดินมิได้แล้ว จึงตั้งตัวขึ้นเป็นเจ้าครองเมืองนครศรีธรรมราช คนทั้งหลายเรียกว่าเจ้านคร มีอาณาเขตแผ่ไปฝ่ายข้างนอกถึงแดนเมืองแขก ข้างในถึงเมืองชุมพรเมืองปัตวิ แบ่งแผ่นดินออกไปอีกส่วนหนึ่ง และราษฎรทั้งหลายในหัวเมืองปากใต้ฝ่ายตะวันตกก็นับถืออยู่ในอำนาจเจ้านครทั้งสิ้น แล้วตั้งแต่งขุนนางตามตำแหน่งเหมือนในกรุงเทพมหานครนั้น

ฝ่ายเจ้ากรมหมื่นเทพพิพิธกับพระยารัตนาธิเบศ และขุนนางซึ่งหนีออกไปจากกรุงเป็นหลายนายพาสมัครพรรคพวกไพร่พลครอบครัวหนีพม่าไปแต่เมืองปราจีน ขึ้นทางด่านช่องเรือแตกไป ณ เมืองนครราชสีมา แต่ครั้งกรุงยังไม่เสียนั้นไปตั้งอยู่ ณ ด่านโคกพระยา พอพระยารัตนาธิเบศป่วยลง ถึงแก่กรรม กรมหมื่นเทพพิพิธก็กระทำการปลงศพในที่นั้น

ฝ่ายพระพิมลสงครามเจ้าเมืองนครนายก กับหลวงนรินทร์ พาไพร่พลและครอบครัวชายหญิงประมาณสามร้อย หนีพม่าไปทางเขาพนมยง ขึ้นไปเมืองนครราชสีมา ไปตั้งอยู่ ณ ด่านบ้านจันทิกและพระยานนครราชสีมาเป็นอริกันอยู่แต่ก่อน จึงใช้ทหารให้ลงมาลงฆ่าพระพิมลสงครามกับหลวงนรินทร์เสียกวาดต้อนผู้คนครอบครัวเข้าไปไว้ในเมืองเสียนั้น

ฝ่ายกรมหมื่นเทพพิพิธจึงให้หลวงมหาพิชัยและนายทองคำ นำเอาหมวกฝรั่ง 1 เสื้อกระบวนจีน 1 ผ้าเกี่ยวลายสองผืน ไปประทานพระยานนครราชสีมา ครั้นอยู่ประมาณสองสามวันจึงหลวงพลกรมการออกมาเฝ้ากราบทูลว่าพระยานนครราชสีมาเกณฑ์เขมรสี่ร้อย จะให้ออกมาจับพระองค์ส่งไป ณ กรุงเทพมหานคร กรมหมื่นเทพพิพิธตกพระทัยคิดการจะหนี และหม่อมเจ้าประยงค์ผู้บุตรไม่เห็นด้วยก็ทูลห้ามไว้ แล้วทูลขอเงินตราห้าชั่งกับผ้าน้ำกึ่งสิบพัน นำเอาไปเที่ยวแจกพันนายบ้านสิบสองตำบล เกลี่ยกล่อมคนพวกชาวบ้านมาเข้าด้วยได้คนสี่ร้อยห้าสิบเศษ ครั้นถึง ณ วันพุธขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 ปีจอ อัฐศก กรมหมื่นเทพพิพิธจึงให้หม่อมเจ้าประยงค์กับหลวงมหาพิชัย หลวงปราบ คุมไพร่สามสิบเศษ กับพวกชาวบ้านซึ่งเข้าด้วยนั้นยกลอบเข้าไปชุมนุมอยู่ในเมือง พอรุ่งขึ้นเป็นวันพระ 15 ค่ำ พระยานนครราชสีมาไม่ทันรู้ตัวออกมาทำบุญที่วัดกลาง ก็ยกกรูกันเข้าไปล้อมจวนจับตัวพระยานนครราชสีมาได้ก็ฆ่าเสีย แต่หลวงแพ่งผู้น้องพระยานนครราชสีมาหนีโดดขึ้นม้าหนีออกจากเมืองทันหาจับตัวได้ไม่ หม่อมเจ้าประยงค์ให้ยิงปืนใหญ่ขึ้นเป็นฤกษ์ แล้วเกณฑ์ให้คนออกมารับเสด็จกรมหมื่นเทพพิพิธเข้าไปในเมือง ประทับอยู่ที่จวนอยู่ประมาณห้าวัน หลวงแพ่งชักชวนพระพิมายซึ่งเป็นเมืองขึ้นแก่เมืองนครราชสีมา ยกกองทัพเข้ามาล้อมเมืองนครราชสีมาเข้าไว้ กรมหมื่นเทพพิพิธให้เกณฑ์คนชาวเมืองขึ้นรักษาหน้าที่เชิงเทิน ได้คนน้อยเพราะชาวเมืองไม่เต็มใจหนีไปเสียมาก ผู้ซึ่งขึ้นอยู่รักษาหน้าที่กำแพงนั้นเบาบางนัก ต่อรบต้านทานอยู่สี่วัน หากกองทัพพระพิมายหลวงแพ่งก็ปืนเข้าเมืองได้ข้างด้านป้อมวัดพายัพ จับได้ตัวหม่อมเจ้าประยงค์ เจ้าคารา เจ้าธรา บุตรกรมหมื่นเทพพิพิธกับพระยาพิชัยราชา หลวงมหาพิชัยและขุนหมื่นนายหมวดนายกองฆ่าเสียเป็นหลายคนและบุตรเจ้ากรมหมื่นเทพพิพิธที่เป็นชายนั้น ยังเหลืออยู่แต่หม่อมเจ้าที่น้อย ๆ กับหม่อมเจ้าหญิง และนายแก่นพวกหลวงแพ่งได้หม่อมเจ้าอุบลไปเป็นภรรยา

หลักฐานชั้นที่ 4 (ต่อ)

นายยันได้หม่อมเสมห่ามกรมหมื่นเทพพิพิธไปเป็นภรรยา หลวงแพ่งจะให้ประหารชีวิตกรมหมื่นเทพพิพิธเสีย พระพิมายขอชีวิตไว้ จึงเชิญเสด็จไปอยู่ ณ เมืองพิมาย หลวงแพ่งก็ได้เป็นเจ้าเมืองนครราชสีมา และพระพิมายนั้นรักใคร่นับถือกรมหมื่นเทพพิพิธว่าเป็นวงศ์ราชตระกูล ช่วยทำนุบำรุงไว้ ครั้นรู้ข่าวว่ากรุงเสียแก่พม่าแล้ว พม่ากวาดเอาพระราชวงศานวงศ์ไปสิ้น จึงกรมหมื่นเทพพิพิธขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินสืบพระวงศ์พระเจ้าแผ่นดินต่อไป เรียกว่าเจ้าพิมาย เจ้าพิมายจึงตั้งพระพิมายเป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ผู้สำเร็จราชการ ตั้งนายสาบุตรผู้ใหญ่เป็นพระยามหามนตรี ตั้งบุตรผู้น้อยเป็นพระยารวงศาธิราช เรียกว่าพระยาน้อย

ในขณะที่เมืองกรุงเสียแล้วนั้น พวกข้าราชการและเชื้อวงศ์ผู้ดี ณ กรุง หนีขึ้นไปอยู่กับพระเจ้าพิมายเป็นอันมาก จึงโปรดตั้งให้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ ผู้น้อยตามสมควรแก่คุณานุรูป แต่ยังหาครบบตามตำแหน่งไม่และเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์จึงคิดกับบุตรทั้งสองว่า จะจับหลวงแพ่งเจ้าเมืองนครราชสีมาฆ่าเสียให้สิ้นสิ้นหนาม ขณะนั้นหลวงแพ่งทำบุญให้มีละคร เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์กับพระยาทั้งสองผู้บุตรรู้ จึงพาทหารซึ่งมีฝีมือสืบคนกับไพร่พลห้าร้อย ยกจากเมืองพิมายมา ณ เมืองนครราชสีมา ฝ่ายหลวงแพ่งไม่ทันรู้ตัวว่าเขาคิดร้ายไว้ใจอยู่ว่าเป็นมิตรกัน และพระยาทั้งสามก็เข้านั่งดูละครด้วยกันกับหลวงแพ่ง ครั้นได้ที่เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ก็ฟันหลวงแพ่ง พระยามหามนตรีฟันนายแก่น พระยารวงศาธิราชฟันนายยัน ตายทั้งสามคน พวกทหารเมืองพิมายก็ฆ่าฟันทหารเมืองนครราชสีมาตายเป็นอันมาก เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์จึงให้พระยารวงศาธิราช ตั้งอยู่ ณ บ้านจอหอรักษาเมืองนครราชสีมา แล้วเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์และพระมหามนตรีก็กลับไปยังเมืองพิมาย ตั้งเกลี้ยกล่อมผู้คนบำรุงอาณาประชาราษฎร์และท้าวทหารให้ม่ก้างสมบูรณ์บริบูรณ์ และอาณาเขตเมืองพิมายก็แบ่งออกเป็นสองส่วน ตั้งแต่แขวงหัวเมืองตะวันออกฝ่ายตอนไปกระทั่งแดนกรุงศรีสัตนาคนหุตและกรุงกัมพูชาฝ่ายใต้ลงมาถึงเมืองสระบุรีตลอดลำน้ำแควป่าสัก และแผ่นดินครั้งนั้น แบ่งออกเป็นหลายส่วนหลายเจ้า ข้างฝ่ายเหนือก็เป็นสองส่วน คือเมืองพระพิษณุโลกส่วนหนึ่ง เมืองสวางคบุรีส่วนหนึ่ง ข้างฝ่ายใต้ก็เป็นสองส่วนคือเมืองจันทบูรฝั่งทะเลฟากตะวันออกส่วนหนึ่ง เมืองนครศรีธรรมราชฝั่งทะเลฟากตะวันตกส่วนหนึ่ง ข้างฝ่ายตอนด้านตะวันออกนั้นคือเมืองพิมายส่วนหนึ่ง และแผ่นดินส่วนกลางเป็นของพระนายกองโพธิ์สามต้นส่วนหนึ่ง เป็นหกแดนหกเจ้าด้วยกัน

ในขณะที่นั้นฝ่ายเจ้าตากซึ่งตั้งอยู่ ณ เมืองจันทบูรต่อเรือรบสำเร็จ ได้ทราบข่าวว่ากรุงเทพมหานครเสียแก่พม่าแล้ว สมณพราหมณาจารย์ และราชตระกูลสุริย วงศาเสนาอำมาตย์ประชาราษฎร์ถึงซึ่งพินาศฉิบหาย พม่ากวาดเอาไปเป็นอันมาก ที่เหลืออยู่ก็ได้รับความทุกข์ลำบาก อดอาหารล้มตายและฆ่าฟันกันแห่งทุกตำบล เพราะหาพระเจ้าแผ่นดินมิได้ พม่าตั้งพระนายกองไว้รั้งกรุงเทพมหานคร บรรดาหัวเมืองทั้งปวงก็คิดก่อกบฏก่อเกิดอหังการตั้งตัวเป็นเจ้าขึ้นเป็นหลายเมือง แผ่นดินแบ่งออกเป็นหลายส่วน เกิดจลาจลรบพุ่งกันเป็นหลายพวก และสมณพราหมณ์ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ได้รับความเดือดร้อน ทาที่พึ่งมิได้ ทรงพระดำริจะปราบยุคเข็ญซึ่งเป็นจลาจลให้สงบราบคาบ และจะก่อกู้กรุงเทพมหานครให้คืนคงเป็นราชอาณาจักร มีพระราชอาณาเขตปกแผ่ไปเป็นแผ่นดินเดียวทั่วจังหวัดแคว้นแคว้นแดนสยามประเทศเหมือนดังเก่า จึงดำรัสสั่งนายทัพนายกองทั้งปวงให้ตรวจเตรียมเรือรบ ครบด้วยพลโยธาสรรพอาวุธปืนใหญ่น้อย และเรือลำเลียงเสบียงอาหารให้พร้อมเสร็จ แล้วตั้งข้าหลวงเดิมผู้มีความชอบอยู่ครองเมืองจันทบูรและเมืองระยองทั้งสองหัวเมืองนั้น

ครั้นถึง ณ เดือน 11 ในปีกุน นพศกนั้น จึงเสด็จยาตรา พลทัพเรือร้อยลำเศษ พลทหารประมาณห้าพัน ยกจากเมืองจันทบูรมาทางทะเลได้ทราบข่าวว่าพระยาอนุราฐเจ้าเมืองชลกับหลวง พลขุนอินเชียงมิได้ละพยศอันร้ายกลับกระทำโจรกรรมออกตีชิงสำเนาและเรือลูกค้ำวานิชเหมือนแต่ก่อนมิได้ตั้งอยู่ในธรรมไมทซึ่งมีพระประสาธา

หลักฐานชิ้นที่ 4 (ต่อ)

สั่งสอนนั้น จึงให้หยุดทัพเรือเข้าประทับ ณ เมืองชลบุรีแล้วให้หาพระยาอนุราฐลงมาเฝ้า ณ เรือพระที่นั่ง ตรีศกาม ก็รับเป็นสหาย จึงสั่งให้ขุนนางนายทหารไทยจีนจับพระอนุราฐประหารชีวิตเสีย และพระยาอนุราฐคงกระพันในตัว แหวงพันหาเข้าไม่ เพราะด้วยสะดอเป็นทองแดง จึงให้พันธนาการแล้วเอาลงถ่วงน้ำเสียในทะเล ก็ถึงแก่กรรม แล้วให้จับหลวงพลและขุนอินเชียง ซึ่งร่วมคิดกระทำโจรกรรมด้วยกันนั้นประหารชีวิตเสีย จึงตั้งผู้มีความชอบเป็นเจ้าของกรรมกรขึ้นใหม่ให้อยู่รักษาเมืองชลบุรี แล้วก็เสด็จยกพลทัพเรือเข้ามาทางปากน้ำเมืองสมุทรปราการถึงเมืองธนบุรี

ฝ่ายเจ้าทองอินซึ่งพม่าตั้งไว้ให้รักษาเมืองนั้น ก็พาพวกพลออกต่อรบประมาณครุหนึ่งก็แตกพ่าย พลข้าหลวงจับตัวได้ที่ฆ่าเสีย และกรรมกรทั้งนั้นก็หนีไปในเปลากลางคืน ขึ้นไป ณ ค่ายโพธิ์สามต้น แจ้งความแก่สุกี้พระนายกอง พระนายกองจึงจัดพลทหารไทยมอญให้มองญาเป็นนายทัพยกทัพเรือมาตั้งรับอยู่ ณ เเพียด ในเปลากลางคืนวันนั้น เรือรบพระยาปลาโหมซึ่งบรรทุกระสุนดินดำ มานั้นล่มลง จึงให้ลงพระราชอาญาเขียนพระยาปลาโหมและขุนนางฝ่ายทหารเป็นหลายคน แล้วตรัสสั่งให้เร่งรีบยกทัพเรือขึ้นไป ณ กรุงในเปลากลางคืน และมองญานายทัพโพธิ์สามต้นนั้นรู้ข่าวว่าทัพหลวงยกขึ้นมาถึงกรุงเทพแล้ว ก็เกรงกลัวพระเดชานุภาพมิได้ตั้งอยู่สู้รบ ก็ถอยหนีไป ณ ค่ายโพธิ์สามต้น

ครั้นรุ่งเช้าเป็นวันเดือน 12 ข้างขึ้น เพลาสามโมงเศษให้พลทหารยกเข้าตีค่ายโพธิ์สามต้นปากตะวันออกแตก จึงตรัสสั่งให้ทำบันไดจะพาดเข้าป็นค่ายใหญ่ปากตะวันตก ซึ่งมีกำแพงที่พระนายกองอยู่นั้น และกองพระยาพิพิธพระยาพิชัยทัพเงินเป็นกองหน้า ยกเข้าตั้งค่ายประชิด ณ วัดกลางห่างค่ายใหญ่ประมาณเจ็ดเส้นแปดเส้น ครั้นรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง จึงดำรัสให้ทัพเงินกองหน้ายกเข้าตีค่ายพระนายกอง พระนายกองก็คุมพลทหารออกต่อรบ รบกันตั้งแต่เช้าจนเพลาก็เที่ยง พวกพระนายกองพ่ายหนีเข้าค่าย ทัพเงินไล่ติดตามเข้าไปในค่าย พระนายกองสู้รบอยู่จนตัวตายในค่ายนั้น พวกพลทัพเงินไล่ฆ่าฟันพลทหารพระนายกองล้มตายในค่ายนั้นเป็นอันมาก ที่เหลืออยู่ก็แตกหนีไปจากค่าย แต่มองญานั้นพาพรรคพวกทหารของตัวหนีขึ้นไป ณ เมืองนครราชสีมา ไปเข้าด้วยพระยารวงศาธิราช ซึ่งตั้งอยู่ ณ ด่านจอหอ

ฝ่ายเจ้าตากครั้งนี้ได้ค่ายโพธิ์สามต้นแล้ว จึงเสด็จด้วยพลโยธาทหารแห่เข้าไปในค่ายประทับอยู่ ณ จวนพระนายกอง จึงพระยาธิเบศบดีขุนนางเก่าในกรุงเทพมหานคร ซึ่งตกอยู่ ณ ค่ายโพธิ์สามต้นนั้น มากกราบถวายบังคมต้อนรับ จึงตรัสสั่งมิให้พลทหารกระทำอันตรายแก่ผู้คนครอบครัวทั้งปวงอันอยู่ในค่าย และได้ทรงเห็นราชตระกูลและข้าราชการเก่าในกรุง ซึ่งได้ความทุกข์ทรมลลำบากก็ทรงพระกรุณาสังเวช จึงพระราชทานทรัพย์และสิ่งของต่างๆ แก่พวกขุนนางเท่ากับทั้งพระราชวงศานุวงศ์ ทั้งนี้ แล้วเสด็จเข้ามาตั้งพลับพลาประทับอยู่ในพระนคร ให้ไปขุดพระศพพระเจ้าแผ่นดินซึ่งพระนายกองฝังไว้วันนั้นกระทำพระโกศ ตามสังเขปใส่พระศพ และให้ทำพระเมรุหุ้มด้วยผ้าขาวแล้วเชิญพระบรมโกศตั้งที่ในพระเมรุ ตั้งเครื่องบูชาสักการะพอสมควร ไปเทียวนิมิตพระสงฆ์ซึ่งเหลืออยู่บ้างนั้นมา สดับปกรณ์ ทรงถวายไทยทานตามสมควร แล้วก็ถวายพระเพลิง

ครั้นปลงพระศพเสร็จแล้ว จึงเสด็จทรงช้างพระที่นั่งไปเที่ยวประพาสทอดพระเนตรทั่วพระนครและในพระราชวังเห็นปราสาทและตึกใหญ่ที่ช่างหน้าช่างใน และอ่าววาสนาเรือนทั้งปวงในกรุงนั้นเพลิงไหม้เสียบ้าง ยังดีอยู่บ้างก็ทรงพระสังเวช ดำริจะกระทำปฏิสังขรณ์บำรุงขึ้นให้ปรกติตั้งแต่ก่อน แล้วจะรวบรวมไพร่ฟ้าประชาราษฎร์และสมณพราหมณาจารย์เข้ามาอยู่ในพระนครตามเดิม จะเสด็จเข้าตั้งดำรงราชอาณาจักรสืบกษัตริย์ครอบครองรักษาแผ่นดินต่อไป จะก่อกรุงรัตนนครหรืออยุธยา ซึ่งถึงกาลประลัยแล้วนั้นให้กลับคืนคงเป็นราชธานีตั้งเก่า ก็เสด็จเข้าประทับแรมอยู่ ณ พระที่นั่งทรงปืนที่เสด็จออกบรรทม อยู่คืนหนึ่งจึงทรงพระสุบินนิมิตว่าพระมหากษัตริย์แต่ก่อนมาขับไล่เสีย มิให้อยู่ ครั้นรุ่งเช้าจึงตรัสเล่าพระสุบินให้ขุนนางทั้งปวงฟัง แล้วจึงดำรัสว่า

หลักฐานชั้นที่ 4 (ต่อ)

เราคิดสังเวชเห็นว่าบ้านเมืองจะร้างรกเป็นป่า จะมาช่วยปฏิสังขรณ์ทำนุบำรุงขึ้นให้บริบูรณ์ดีดั่งเก่า เมื่อเจ้าของเดิมท่านยังหวงแหนอยู่แล้ว เราชวนกันไปสร้างเมืองธนบุรีอยู่เถิด แล้วตรัสสั่งให้เลิกกองทัพกวาดต้อนราษฎร และสมณพราหมณาจารย์ทั้งปวงกับทั้งโบราณชาติตียวงศ์ซึ่งยังเหลืออยู่นั้น ก็เสด็จกลับมาตั้งอยู่ ณ เมืองธนบุรี และให้ไปเที่ยวสืบหาพระญาติพระวงศ์ของพระองค์ซึ่งพลัดพรากกันไป ไปได้มาแต่เมืองลพบุรี รับลงมา ณ เมืองธนบุรี แล้วให้ปลูกสร้างพระราชวังและพระตำหนักข้างหน้าในใหญ่น้อยทั้งปวงสำเร็จบริบูรณ์...”

ที่มา: กรมศิลปากร. (2542). พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรม. (หน้า 161-167)

หลักฐานชั้นที่ 5

“...พระนครนั้นต้องล้อมอยู่ 2 ปี ชาวเมืองทั้งหลายก็สิ้นเสบียงอ่อนเพลียเสียพระนคร เมื่อพระพุทธศักราชล่วงได้ 2310 ปีกับปีจอตอกันเดือนสาม ขึ้น 9 ค่ำ วันอังคารยามเสาร์เพลาราตรี ก็เป็นที่สุดการสงคราม

พระนครนั้น ก็ฉิบหายตามกาลอย่างใด ความฉิบหายอย่างใด ลิ่นอายุแล้วอย่างใด แปรปรวนแล้วอย่างใด สาบสูญโดยประการใด (พม่าฆ่าศึก) จับเอาประชาชนทั้งหลายมีพระราชวงศ์แผ่นดินด้วย เก็บทรัพย์ทั้งหลายมีประการเป็นอันมากด้วย แล้วเผาพระนครแลปราสาทสามองค์ แลพระอารามวิหารเสียด้วย แล้วทำลายกำแพงเมืองเสียด้วย แล้วทำพัสศของกรุงอโยธยานคร มีพระธรรมแลพระวินัย คือไตรปิฎกแผ่นดิน ให้พินาศเสียแล้วก็กลับไปสู่เมืองของตน ได้ถวายทรัพย์ทั้งหลายเป็นอันมากด้วย แลถวายอายุรน้อยใหญ่สำหรับราชสกุลแผ่นดินด้วยแก่เจ้านายของตน

ครั้งนั้นชาวเมืองอริมหัทนนคร ก็พากันเกิดรุ่มรวยด้วยแก้วแหวนเงินทองเป็นมากมาย

เมื่อกรุงอโยธยานคร อันพม่าปัจจามิตรได้ให้พินาศโดยเหตุทั้งหลายต่าง ๆ ในคราวนั้น สมเด็จพระเจ้ากรุงอโยธยราช ก็หนีออกจากพระนครไปซ่อนอยู่ในป่า อดพระกระยาหาร ครั้งปัจจามิตรจับได้ อ่อนกำลังแล้วก็สิ้นชีพไปเอง

ประชาชนทั้งหลาย ถ้ามัทบอยู่ด้วยความโศก ปรีทเวททุกข์โศกนั้นสูญอายุสมากมาย ต่างพากันหิวโหยโรยแรงทั่วไป พลัดพรากจากญาติมิตรลูกเมียทั้งหลาย ฉิบหายวายร้ายจากเครื่องใช้สอย อุปโภคบริโภค ทรัพย์สิ้นเงินทองแก้วแหวนข้าวของทั้งหลาย หาทิ้งพามีได้เป็นทุกตกำพร้าร้ายกาจเป็นอันมากปราศจากเข้าปลาอาหารผ้าผ่อนเครื่องนุ่งห่ม ชุบผอมเผือดผิวดำกายชืดโทรมไป ได้แต่ต้นไม้ใบหญ้าเครือเถาเหง้าเปลือกไม้ดอกไม้พืชเป็นอาทิเป็นอาหาร พวกมนุษย์ทั้งหลายมากมาย พลัดพรากกันไป ต่างเที่ยวสัญจรซัดเซไปในตำบลต่าง ๆ เลี้ยงชีวิตฝืดเคืองแสนทุกข์ยากเป็นอันมาก

มนุษย์ทั้งหลายนั้น คุมกันเป็นหมู่เป็นพวก ปลิ้นชิงเข้าเปลือกเข้าสานเกลือเป็นอาทิ ได้อาหารบ้างมิได้บ้าง ชุบผอมลง เนื้อเลือดก็ลดน้อยไป รุมรั้งด้วยทุกข์ยากสาหัส ตายไปบ้างยังไม่ตายบ้าง

ประชาชนได้ถึงความวิโยค 2 ประการ คือ ญาติวิโยค 1 สมบัติวิโยค 1 ได้ปราศจากเมตตาจิตซึ่งกันแลกัน อันภัยเกิดแต่ความหิว หากบีบคั้นหนักเข้าแล้วก็ไม่สามารถจะเอื้อเพื่อต่อพระพุทธรูปแลพระธรรมพระสงฆ์ได้ เลี้ยงชีพของตนด้วยความคับแค้น

หลักฐานชั้นที่ 5 (ต่อ)

ฝ่ายภิกษุทั้งหลาย เมื่อไม่ได้อาหาร บิณฑบาตแต่หายไปแล้วก็เหนื่อยยากลำบาก ไม่สามารถจะครอง กาสาวพัตร์ได้ ใช้ให้ศิษย์ไปชวนขายหาอาหารเพื่อได้เลี้ยงท้อง ได้บ้างมิได้บ้าง ก็เหนื่อยหน่ายจากการบวช ด้วย ความลำบากที่จะครองเป็นเพศสมณะ ได้พากันสึก ออกหาเลี้ยงชีวิตตามสติกำลัง

บางพวกที่ยังรักษากาสาวพัตร์อยู่ ก็อุสสาหะ พยุงกาย ด้วยการแสวงหาน้ำเวหนายังนักร ได้ฉันบ้างไม่ได้ฉันบ้าง ก็มีรูปกายวิปริต สพรังไปด้วยเกลียวหนังแลเส้นเอ็น ก็ไม่เปนน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้ หมดความอาลัยรักษาพระพุทธรูป แลพระธรรมไว้ไม่ได้ พากันสำเร็จอยู่ตามสถานอันสมควร

ฝ่ายพวกมิจฉาทิฎฐิทั้งหลาย ก็ทำอันตรายแก่พระพุทธรูป

พระธรรมวินัย ไตรปิฎก เมื่อขาดความรักอาลัยแล้ว ก็วินาศไปต่าง ๆ คือพวกมิจฉาทิฎฐิเยื้องเอาผ้าห่อ แลเชือกรัดไปบ้าง ตัวปลวกกัดกินยับเยินไปบ้าง แลพินาศสูญไปต่าง ๆ โดยที่พลัดตกลงดินเปียกน้ำฟูไปเสียบ้างก็มี

ภายหลังภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นได้เห็นพระธรรมยังเหลืออยู่น้อย มีจิตรอกไปด้วยศรัทธา ได้รวบรวม พระธรรมเหล่านั้นไว้ แต่พระธรรมวินัยบางคัมภีร์ที่ยังมั่นคงอยู่ก็มี บางคัมภีร์ก็ได้เหลืออยู่ผูก 1 กว่า บ้าง 2 ผูกเศษ บ้าง เต็มคัมภีร์บ้าง บริบูรณ์บ้าง ไม่บริบูรณ์บ้างบังเกิดอาการต่าง ๆ กันดังนี้แล

ภิกษุเหล่านั้นเลื่องรอมไว้ตามสติกำลัง นำมาเก็บไว้ยังสำนักตน

ฝ่ายปัจฉยทายกที่เหลือตาย อาศัยรอยเคยสระสมกุศลกรรมไว้ แต่ก่อน ๆ มีทรัพย์เหลืออยู่บ้างเล็กน้อย ได้อาหารอันชาวชนบทเขานำมาบ้าง (คือแรกเปลี่ยน) แลได้อาหารมาด้วยกำลังแขนของตนบ้างด้วยเชษฐกรรม ปางก่อนของตนด้วย ด้วยเหตุการณ์ทำทานในภูมิผลสืบในพระศาสนาก็มีอินทรีย์อันบริบูรณ์ใครจะฟังพระสัทธรรม เทศนาด้วยน้ำใจใสศรัทธา บางสมัยก็ได้ไปสู่นักภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น วิงวอน (ขอให้แสดงธรรม)

ภิกษุเหล่านั้นได้เปนอุปสูตรฟังน้อยก็ดี เปนพหูสูตรฟังมากก็ดี ก็ปรารถนาลากสักการ เพื่อจะรักษาชีวิต ของตน ก็รับสำแดงธรรม จึงได้เลือกพระธรรมที่ตนเก็บมาได้พิจารณาดู ก็สำแดงพระสัทธรรมเทศนา แก่คนเหล่านั้น ด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์ ตามรู้เห็นที่ตนได้ศึกษามาหายเหล่านั้น ครั้นได้ฟังพระธรรมเทศนาแล้ว แลกำลังยังโศกมาก ด้วยความพลัดพรากจากลูกหลานเครือญาติ ได้ถ่มทับ อยู่ด้วยญาติวิโยค เมื่อระลึกถึงญาติกาเหล่านั้น ที่มีศรัทธา อ่อนก็มี มีศรัทธามากก็มี ให้บังเกิดความสังเวชใจมาก เมื่อระลึกถึงทุกข์ภัยของตน ก็ได้เลือกเก็บพระพุทธรูปและ พระธรรมมาทำบุญแลฉลองแล้วอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติกาทั้งหลายแล

ชนบางจำพวกได้ให้บุตรแลนัดดาของตนบรรพชาในพระพุทธศาสนา

กาลเปนภายหลังมาแล้วแต่กาลได้ทำบุญพกรรมแล้ว ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นก็มีพวกมาก มีอันเตวสิกมาก บริบูรณ์ด้วยจตุปัจจัยทั้งหลายมีใจคอเอิบอ้อม ก็ได้ยังความอุสาหะให้เกิดแล้ว พากันแสวงหาพระธรรมวินัยในพระ พุทธศาสนา ได้แลเห็นพระพุทธรูปทั้งหลาย มีอวัยวะน้อยใหญ่แตกหักพังทำลายบ้างอาการต่าง ๆ พินาศเสียหายบ้าง ทั้งภิกษุวิหาร สีมา พระพุทธสถูปก็ได้พินาศต่าง ๆ จึงพากันเกิดความสังเวชสลดใจล้นน้ำตามิได้ เพราะความรักพระ พุทธศาสนาเหลือล้น มีหทัยอันหวั่นไหวอยู่ จึงพร้อมกันอันเตวสิกเก็บรวบรวมพระพุทธรูปทั้งหลายไปไว้ในสถานอัน สมควร

พระธรรมวินัยเหล่าใด ที่ยังเหลืออยู่จากความฉิบหายมีมากน้อยเท่าใด ก็ชนพระธรรมวินัยเหล่านั้นไป ตามที่มีอยู่นั้น ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นได้พากันนำไปไว้ในสถานของตน

ชนทั้งปวง ค่อยมีอาหารบริบูรณ์ขึ้น ได้พากันสร้างบ้านปลูกเรือนขึ้นในบ้านเก่า ๆ แลในไร่นาที่ดินเก่า ๆ ซึ่ง เคยอยู่ ณ ที่ต่าง ๆ

หลักฐานชั้นที่ 5 (ต่อ)

ภิกษุทั้งปวง เมื่อได้สัมผัสกับอาหารมีประการต่าง ๆ แล้วก็พากันทำทัฬหะท่อมพะเพิงในวัดเก่า ๆ อยู่กับสหายแล่นสสิตทั้งหลายแห่งตน ๆ แลได้ปลุกกุฏิขึ้น พากันจำพรรษาอยู่ในภูมิตั้ง

ครั้งนั้น ครั้นเมื่อกรุงอโยธยานครพินาศแล้ว พมิสสรผู้เป็นมหาโยธา (แม่ทัพใหญ่) ได้ตั้งชนชาวกรุงอโยธยในเมืองเบงกอละ 4 และ 5 ให้เป็นนายสุริสสร ในแคว้นแคว้นที่ซ่านแล้ว โดยคำสั่งของท่านจงเป็นนายอยู่ในที่นี้ ๆ คือได้คิดว่า “ชนเหล่านี้จักฆ่าซึ่งกันและกันเอง” ด้วยจิตรถุษาจะฆ่าแล้วก็กลับไปเมืองของตน

แท้จริง คนเหล่านั้นเป็นผู้เพียบพุลอยู่ด้วยโลหะ แลโทะสะ แลโมหะทั้งบุญน้อย ปัญญาที่น้อย ไม่สามารถจะรักษาอิสสรียศสิทธิ์ได้ ก็เกิดปล้นกันเอง ฆ่ากันเอง พากันถึงมหาพินาศไป

บางพวกก็มีกำลังมาก คุมกันเป็นพวกเที่ยวเบียดเบียนคนอื่น ๆ คุดคร่ำมาเป็นพวกตน คุมกันเป็นหมู่ ๆ พวก ๆ เบียดเบียนคนอื่น ๆ พิโรธ คนอื่น ๆ

บางพวกได้กำลังมากรักษาเป็นพยุหของตน รบกับปัจจามิตร บางคราวมีไชย บางคราวปราไชยฉิบหายต่าง ๆ ได้มีแล้วในกาลกลียุคอย่างแรงกล้า

ครั้นเมื่ออโยธยานครถึงพินาศโดยประการดังนี้แล้ว

ครั้งนั้นในแคว้นแคว้นอโยธยมีชาย 4 คนตั้งเป็นอิสสรขึ้นในนครของตน ๆ คือ พระยาพิชฌุโลกราช 1 พระราชานครสิริธรรมราช 1 พระราชานครราสีมาราช 1 วรรณยราชคือพระนายกอง 1

ในพระราชาทรงหลายนั้น ส่วนในเมืองพิชฌุโลกปุร ชนทั้งหลายรับพระโองการ และพระราชพิชฌุโลกราช นั้นให้ยหเสวตรฉัตรขึ้นแล้วอภิเษกพระองค์ได้รับกับภิกษุลามกขึ้นมาบาศต่าง ๆ ย้ายสิกขาบทในพระพุทธศาสนา รบกันด้วยมหาโยธาที่กำลังมากมายถึง 3 ครั้ง ไม่แพ้ชนะกัน พระองค์เสวยราชในนครพิชฌุโลกนั้นได้ 6 เดือน มีอายุได้ 49 พรรษา ก็ทำกาลกิริยาไป

ครั้งนั้น ในเมืองศรีธรรมราชนครพระราชานครสิริธรรมราช ก็ทำเหมือนอย่างนั้น คือให้รับพระโองการ แลได้อภิเษกเสวยราชย์ได้ 2 ปีเศษ

พระราชาวชิรปราการราชดำรงอยู่ในเมืองธนปุร ยกสุรโยธาเป็นอันมาก ไปทั้งทางน้ำทางบกถึงเมืองนครนั้น ได้รับด้วยชาวเมืองทั้งหลาย ได้เมืองนครนั้น จับเอาพระราชแลมหาชน แลพัสดุทั้งหลายต่าง ๆ แล้วก็กลับมาเมืองของพระองค์

เมื่อพระราชานั้นอยู่ในอำนาจ 7 ปีเศษ ครั้งพิจารณาเห็นว่าพระราชศรีธรรมราชนั้นมีจิตรบริสุทธิ์ แล้วก็ส่งให้กลับไปเมืองศรีธรรมราชนครตั้งให้เป็นพระยาสิริธรรมราชอีกอยู่ในสิริธรรมนครนั้น 4 ปีเศษตามกำลังตน

แต่นั้นต่อมา ในอปรภาคได้มากรุงรัตนโกสินทรนคร มาเป็นทาสของสมเด็จพระเจ้ารัตนโกสินทรราชอยู่จนถึงกำหนดอายุแล้ว ก็ไปสู่ยถากรรม

ลำดับนั้น พระราชานครราสีมาถูกมหาชนฆ่าตาย แล้วตั้งพระราชองค์อื่นขึ้น พระราชบุตรพระเจ้ากรุงอโยธยองค์ก่อน ทรงพระนามว่าเทพพิวิจ พร้อมมหาชนฆ่าตายเสีย

แลพระราชบุตรได้สำนักอยู่ในเมืองนครราชสีมาปุรนั้น แต่วามหาชนไม่ยอมให้เป็นอิสสรต้องอยู่ในอำนาจมหาชน เสวยทุกข์อยู่ปีเศษ พระราชาวชิรปราการราชยกไปเมืองนครราชสีมาได้รบกันจับพระราชบุตรได้พามาเมืองของพระองค์แล้วฆ่าตาย

ครั้งนั้นวรรณยราช (พระนายกอง) ค่ายโพ 3 ต้นพม่าแม่ทัพตั้งให้อยู่ได้ 7 เดือน กลัวอำนาจพระราชเจ้ากรุงธนบุรีราชหนีไปพระราชตามจับได้ฆ่าเสีย พร้อมทั้งญาติมิตรได้ทำกาลไป...

...

หลักฐานชั้นที่ 5 (ต่อ)

เมื่อพระพุทธศักราชล่วงได้ 2310 ปี ฤๅ พระราชาชาวชิรปากการราช [สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช – ผู้วิจัย] ได้รับราชสมบัตแล้ว ได้ยกทัพสัจจรไปในนิคมชนบทต่าง ๆ ได้รวบรวมชนทั้งหลายที่อยู่ในที่นั้น ๆ ให้ตั้งอยู่ในอำนาจตนแล้ว ก็กลับมากองธนูบูร บำรุงสีมาของพระองค์ต่อไป

พระราชานั้นมีพลเสนามาก ได้ประหารชนบทแลนิคมทั้งหลายไปตามทางทั้งทางน้ำแลบก แล้วรบชนบทต่าง ๆ จับเอาชนชาวศรีธรรมนครเป็นต้นได้แล้วกลับมาพระนครของพระองค์ ได้เสวยราชย์อยู่พระนครธนบุรีใน แคว้นกรุงอโยธยานคร 14 ปีเศษ ได้ทรงทำกรรมต่าง ๆ มีนวทวาเป็นต้น (หรือนวทาน) แล้วมีจิตรฟุ้งชานวิปริตต่าง ๆ มหาชนพากันโกรธฆ่าเสียได้ทำกาลกิริยาทั้งบุตรแลนาคาทั้งหลาย...”

ที่มา: สมเด็จพระวันรัตน์. (2521). **สังคีตยวศ์ : พงศาวดารเรื่องสังคายนาพระธรรมวินัย สมเด็จพระวันรัตน์วัดพระเชตุพน ในรัชกาลที่ 1 แต่งภาษามคร. พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) เปรียญ. แปลเป็นภาษาไทย. กรุงเทพฯ: ศิวพร. (หน้า 407-421, 422-423)**

หลักฐานชั้นที่ 6

“...แต่จัดแจงเกบครอบครัวเอาทรัพย์มาไว้ทุกทับทุกค่ายช้อยู่ถึง 9 วัน 10 วัน เนเมียวจึงให้พระนายกองภาษาพม่าเรียกว่าสุกี้ให้เปนผู้รักษากรุงเทพฯให้รวบรวมผู้คนซึ่งตกค้างอยู่บ้างนั้น ตั้งอยู่ ณ ค่ายโพ 3 ต้น ให้มองญพม่าคนหนึ่งอยู่เปนปลัดเมือง แล้วมอบเรือบรรทุกปืนใหญ่ปืนน้อยทั้งปวง ให้แก่ปะวันห่วนแม่ทับทางใต้ ให้ยกทับบกทับเรือกลับไปทางเมืองกาญจนบุรีโดยทางมา แล้วเนเมียวให้กองทับทางเหนือทั้งปวงคุมเอาสมเด็จพระอนุชาธิราชซึ่งทรงผนวดกับพระราชวงษานวงษทั้งนั้นไปทางเหนือ ยังเหลืออยู่บ้างแต่ที่ประชวนจึงมอบไว้แก่พระนายกองที่เล็ดลอดหนีไปได้นั้นก็มิบ้าง ซึ่งครอบครัวขุนนางแลราษฎรทั้งปวงนั้นแบ่งปันกวาดเอาไปทั้ง 2 ทับทางเหนือ ทางใต้แลตัวเนเมียวนั้น ก็ยกทับบกกลับไปทางเมืองอุไทยธานีพร้อมกันขึ้นบก แล้วยกไปยังเมืองเมาะตะมะ...”

...

“...ขณะนั้นแต่บันดาประชาชนทั้งหลาย ซึ่งหนีพม่าเหลืออยู่นั้น ต่าง ๆ คุมสมักพักพวกครอบครัวอยู่เปนพวก ๆ เหล่า ๆ ผู้ใดมีฝีมือเข้มแข็งก็ตั้งตัวเปนนายชุมนุมชองสุ่มคุมครองผู้คนครอบครัวเป็นอันมาก ตั้งอยู่เปนชุมนุมแห่งหนึ่ง แต่ชุมนุมตั้งอยู่ตั้งนี้มีในจังหวัดแขวงกรุง แลแขวงหัวเมืองสวน แลหัวเมืองอื่นฝ่ายใต้เปนอันมากหลายแห่งหลายตำบล ชัดสนด้วยเข้าปลาอาหารแลเกลือไม่มีจะสู้กันกินต่าง ๆ ก็รับฟุ้งตีชิงอาหารกัน ชุมนุมนี้ยกไปตีชุมนุมนั้น ๆ ยกไปตีชุมนุมโน้นต่อ ๆ กันไป ที่นายชุมนุมไหนเข้มแข็งก็มีไชยชำระ แลเกิดฆ่าฟันกันเป็นจุลาจลไปทั่วทั้งแผ่นดินในเขตแดนแคว้นสยามประเทศ เหตุหาจ้าวแผ่นดินจะปกครองมิได้ เหมือนดุจสัตว์กันตรกับแลทุกภิกษันดร...”

...

“...ก็ทรงพระสังเวชดำริจะกระทำปฏิสังขรณ์บำรุงขึ้นให้ปรกติก่อน แล้วจะรวบรวมไพร่ฟ้าประชากรแลสมณพราหมณาจารย์ทั้งปวง เข้ามาอยู่ในพระนครตามเดิมเสด็จเข้าดำรงคร้าอาณาจักรสืบกระษัตริครอบครองรักษาแผ่นดินต่อไป จะก่อกรุงเทวมหานครศรีอยุธยาซึ่งถึงแก่การละลายแล้วนั้นให้กลับคืนคงเป็นราชธานีตั้งเก่า...”

...

หลักฐานชั้นที่ 6 (ต่อ)

“...แล้วตรัสสั่งให้เลิกกองทัพกวาดต้อนราษฎร แลสมณพราหมณาจารย์ทั้งปวง กับทั้งโบราณชาติยวงซึ่งยังเหลืออยู่นั้นก็เสด็จกลับลงมา ตั้งอยู่ ณ เมืองธนบุรี แล้วให้ไปเที่ยวสืบหาพวกพระญาติพระวงศ์ของพระองค์ซึ่งพราดพรากันไป ๆ ได้มาแต่เมืองลพบุรี รับลงมาณะเมืองธนบุรี แล้วให้ปลุกสร้างพระราชวังและพระตำหนักข้างหน้าข้างใน ใหญ่น้อยทั้งปวงสำเร็จบริบูรณ์ลุศักราช 1130 ปีชวดสำเร็จศักราช (พ.ศ. 2311) จึงท้าวพญาข้าราชการไทจีนผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงก็ประชุมพร้อมกัน อัญเชิญเสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติเป็นบรมกระษัตริย์ผ่านพิภพสีมาอาณาจักร ณ กรุงธนบุรี ตั้งขึ้น เป็นราชธานีสืบไป...”

...

“...ทรงพระกรุณาให้แจกจ่ายอาหาร แก่ราษฎรทั้งหลายซึ่งอดโซนาถาทั่วสี่มามณฑลเคลื่อนกล่นกันมา รับพระราชทานมากกว่าหมื่น บันดาราชการฝ่ายทหารพลเรือนไทจีนทั้งปวงนั้นได้รับพระราชทานเข้าสารเสมอคนละถึง กินคนละยี่สิบวัน ครั้นนั้นยังมีผู้ใดทำไร่นาไม่ ออาหารกันตนนั้ก แลสำเนาบันทุกเข้าสารมาแต่เมืองพุทไธมาต จำหน่ายถึงละสามบาท สี่บาทบ้าง ทรงพระกรุณาซื้อแจกคนทั้งปวงทรงพระราชอุสาห โปรตเลี้ยงสัตว์โลกประทานชีวิตไว้ หนีได้อาโดยแก่พระราชทรัพย์แล้วแจกจ่ายเสื้อผ้าเงินตราแก่ไพร่ฟ้าประชาชนจักนับมิได้...”

...

“...ในขณะนั้นบันดาชายชุนมลินทั้งปวง ซึ่งคุมสมักภักพวกตั้งอยู่ในแขวงนายอำเภอหัวเมืองต่าง ๆ แลรบพุ่งช่วงชิงอาหารกันอยู่แต่ก่อนนั้น ก็สงบราบคาบลงทุก ๆ แห่ง มิได้เบียดเบียนปีหากันสืบต่อไปต่าง ๆ เข้ามาถวายตัวเป็นข้าทูลอองทุลีพระบาทได้รับพระราชทานเสื้อผ้าเงินตรา แลโปรดชุบเลี้ยงให้เป็นขุนนางในกรุง หัวเมืองบ้าง บ้านเมืองก็สงบปราศจากโจรผู้ร้าย ราษฎรก็ได้ตั้งทำไร่นาปลูกข้าววนิชก็ไปมาค้าขายทำมาหากินเปนสุข เข้าปลาอาหารก็ค้อยบริบูรณ์ขึ้น คนทั้งหลายก็ค้อยได้บำเพญการกุศลต่าง ๆ...”

...

“...แลประชาชนชาวเมืองพระพิศณุโลก เมืองพิจิด ที่แตกหนี ภาครอบคร้วอพยพลงมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ณ กรุงธนบุรีก็เปนอันมาก...”

“...เจ้าพญามหากระษัตริย์ก็ได้ทราบในท้องตราแล้วจึงจัดแจงบ้านเมืองตั้งให้พญาสุโก ขุนนางเมืองล้านช้างให้อยู่รั้งเมือง แล้วก็กวาดครอบครัวลาวชาวเมืองกับทั้งพระราชบุตรธิดาวงษานวงษ์ แลขุนนางท้าวเพลี่ยทั้งปวงกับทรัพย์สิ่งของเครื่องสารถู้อแลช้างม้าเปนอันมากแลเชิญพระพุทภิฎมากรพระแก้ว พระบาง เลิกทับกกลับมายังกรุงธนบุรีโดยพระราชกำหนด แลกกองทัพมาถึงเมืองสุระบุรี...”

...

“...ลุศักราช 1130 ปีชวด สำเร็จศักราช (พ.ศ. 2311) จึงท้าวพญาข้าราชการไทจีนผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงก็ประชุมพร้อมกันอัญเชิญเสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติเป็นบรมกระษัตริย์ผ่านพิภพสีมาอาณาจักร ณ กรุงธนบุรี ตั้งขึ้นเป็นราชธานีสืบไป...”

...

“...แลทรงพระกรุณาโปรดชุบเลี้ยง ตั้งแต่งขุนนางข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยครบตำแหน่งถานานุศัคดีเหมือนแต่ก่อน แลโปรดตั้งเจ้าเมืองกรมการให้ออกไปปกครองหัวเมืองใหญ่น้อยซึ่งอยู่ในพระราชอาณาเขตร์ไกล ๆ นั้นทุก ๆ เมือง ให้ตั้งเกลี้ยกล่อมชองสมอณาประชาราษ ซึ่งแตกฉานชานไปนั้น ให้กลับมาอยู่ตามภูมิลำเนาเหมือนแต่ก่อนทุกบ้านทุกเมือง...”

หลักฐานชั้นที่ 6 (ต่อ)

ที่มา: ศานติ ภักดีคำ. (ผู้ตรวจชำระและบรรณาธิการ). (2558). พระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จพะพรรัตน วัดพระเชตุพน ตรวจสอบและชำระจากตัวเขียน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ “ทุนพระพุทธรูปอศุฟ้า” ในพระบรมราชูปถัมภ์. (หน้า 357,366,373-375,377,436)

หลักฐานชั้นที่ 7

จดหมายมองซิเออร์คอร์ถึงมองซิเออร์มารอน

วันที่ 8 เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1769 (พ.ศ. 2312)

“ทางที่จะไปเมืองไทยจากเมืองคันเคาเปนอันไปไม่ได้แล้ว เพราะเหตุว่าเจ้าเมืองคันเคาได้เกิดอริกับผู้ที่คิดจะเอาราชสมบัติไทย ข้าพเจ้าจึงได้ลองเดิรทางเมืองปาสัก เพราะที่นั่นมีเรือจีนอยู่ลำ 1 จวนจะแล่นไปไปยังเมืองไทยอยู่แล้ว เมื่อวันที่ 16 เดือนมกราคม ข้าพเจ้าได้ลามองเซนเยอร์ เดอคานาธ และข้าพเจ้าได้ลงเรือเมื่อวันที่ 22 เดือนมกราคม และเมื่อวันที่ 4 เดือนมีนาคมก็ได้ไปถึงบางกอกและได้ไปพักที่บ้านคนเข้ารีตชาติปอดุเกตคน 1 รุ่งขึ้นกำลังข้าพเจ้าจะลงมือสวดมนต์ ก็ได้รับพระราชโองการให้ข้าพเจ้าไปเฝ้าและได้มีเรือมารับข้าพเจ้าด้วยลำ 1 ข้าพเจ้าจึงจำเป็นต้องเลิกการสวดมนต์ และรีบไปเฝ้าตามรับสั่ง พระเจ้ากรุงสยามได้พระราชทานเงินแก่ข้าพเจ้า 20 เหรียญเรือลำ 1 กับที่สำหรับปลูกวัดแห่ง 1 เงิน 20 เหรียญนั้นข้าพเจ้าได้รับไว้แล้ว แต่ของอื่น ๆ ยังมาไม่ถึง และของเหล่านั้นก็คงจะไม่ได้จนกว่าจะได้ให้เงินหรือของแก่เจ้าพนักงาน พวกไทยเห็นจะไม่ทิ้งนิสัยเปนแน่ อย่างไร ๆ ก็คงจะหาข้อแก้ตัวที่จะขัดพระราชโองการให้จงได้ เพื่อจะถ่วงเวลาให้ได้รับของกำนันเสียก่อนเท่านั้น

ข้าพเจ้าได้เห็นพวกเข้ารีตในค่ายของเรา และค่ายปอดุเกตซึ่งอยู่ใกล้กับป้อมที่บางกอกเหลืออยู่ 14 คนเท่านั้น นอกนั้นก็ยวกระจายอยู่ทั่วไปหมด พวกนี้ก็ได้มาหาข้าพเจ้าโดยมาก ข้าพเจ้าได้นับพวกเข้ารีตที่มาหาข้าพเจ้าถึง 108 คน เมื่อพวกเข้ารีตที่หนีไปเมืองเขมรได้กลับมาเมื่อไร ก็คงจะรวบรวมพวกเข้ารีตได้ไม่ต่ำกว่า 300 หรือ 400 คน

ค่าอาหารการรับประทานในเมืองนี้แพงอย่างที่สุด เวลานี้เข้าสารขายกันหนานละ 2 เหรียญครึ่ง คนที่หาเลี้ยงชีพด้วยการรับจ้างนั้นถึงจะหมั่นสักเพียงไร ก็หาเพียงซื้ออาหารรับประทานแต่คนเดียวก็ไม่พอ เมื่อเป็นเช่นนี้บุตรภรรยาจะเป็นอย่างไรบ้าง พวกที่อ้างตัวว่าเป็นปอดุเกตนั้นดูเหมือนจะเดือดร้อนยิ่งกว่าคนอื่นมาก เพราะพวกนี้ไม่ละความเกียจคร้านหรือลดหย่อนความหิวของตัวเลย ร้องแต่ว่าหุนไม่มีจึงไม่ได้ทำการอะไร นอกจากนอนซิงอยู่บนเสื่อตั้งแต่เช้าจนเย็น ส่วนพวกเข้ารีตของเรานั้นพอจะเอาตัวรอดได้ เขาไม่ได้รับกวนใคร แต่ทำมาหาเลี้ยงชีพของตัวไป ฝ่ายพวกจีนและพวกไทยเห็นว่าการหาเลี้ยงชีพเป็นการผิดเคือง จึงได้หันเข้าหาวัดโดยมาก เพราะพวกไทยด้วยความเชื่อถืออะไรของเขาย่าง 1 ได้เอาเงินและทองบุญไว้ในองค์พระพุทธรูปเปนอันมาก เงินทองเหล่านี้บุญไว้ในพระเศียรก็มี ในพระอุระก็มี ในพระบาทก็มี และตามพระเจดีย์ต่าง ๆ ได้บุญจุนไว้มากกว่าที่แห่งอื่น ท่านคงจะคาดไม่ถึงว่าพวกไทยได้เอาเงินทองเที่ยวซุกซ่อนไว้เปนจำนวนมากมายสักเท่าไร ฝ่ายพวกเข้ารีตไปถือเสียว่าถ้าตัวได้ทำความดีในชาตินี้เท่าไรก็คงได้รับความดีคืนตั้งร้อยเท่า จึงไม่ได้คาดการณ์ล่วงหน้าเหมือนอย่างไทย ในพระเจดีย์องค์เดียวเท่านั้นมีคนพบเงินถึง 5 โท และทอง 3 โท ผู้ใดที่ทำลาย พระพุทธรูปลงแล้วไม่ได้เห็น้อยเปล่าจนคนเดียว เพราะฉะนั้นโดยเหตุที่พวกจีนมีความหมั่นเพียรและเป็นคนชอบเงินมาก ประเทศสยามจึงยังคงบริบูรณ์อยู่เท่ากับเวลาก่อนพ่ายยกเข้ามาตีกรุง ทองคำเปนสิ่งที่หาง่ายจนถึงกับหยิบกันเล่นเปนกำ ๆ ราคาทองคำซื้อขายกัน

หลักฐานชั้นที่ 7 (ต่อ)

ราคา 8 การัต พระเจดีย์เป็นเหมือนเตาสำหรับหล่อพระพุทธรูปด้วยทองเหลืองและทองแดง ตามถนนหนทางเต็มไปด้วยถ่านและเศษทองแดง และตามทางเดินดำยิ่งกว่าปล่องไฟเสียอีก พระราชธานีของเมืองไทย ตลอดทั้งวัดวาอารามและบ้านของเรากับค่ายปอดุเกดเหมือนกับเป็นสนามอันใหญ่ที่มีแต่คนขุดคุ้ยพูนไปหมดทั้งนั้น

ข้าพเจ้าได้ไปที่โรงเรียนสามเณรแล้ว จึงได้เห็นด้วยตาของตัวเองว่าผนังวัดยังดีอยู่ และมีคนที่เข้าใจได้บอกกับข้าพเจ้าว่ายังจะซ่อมแซมได้โดยไม่ต้องเสียเงินสักเท่าไรเลย ส่วนบ้านบาทหลวงนั้น ชั้นบนถูกเพลิงไหม้และผนังไม้นั้นก็ไหม้หมด ข้าพเจ้าจึงสงสัยว่าชั้นบนจะไม่มีกำลังพอที่จะรับเครื่องบนได้ ที่นี้จะหาอะไรหรือทำฐานะอะไรไม่ได้สักอย่างเดียว นอกจากจะมีของไว้สำหรับทำของกำนัล เพราะเป็นธรรมเนียมของเมืองนี้ และเป็นการไม่สมเกียรติยศของไทย ที่จะไปหาขุนนางข้าราชการโดยไม่มีของไปให้ ถ้าได้มีป็นดี ๆ ถวายต่อผู้ที่เอาราชสมบัติก็จะเป็สิ่งที่โปรดมาก สำหรับข้าราชการนั้นถ้าเอาป็นธรรมดาไปให้กับศิลาสำหรับลูกปืนสักถุง 1 ก็พอแล้ว ถ้าได้เอาของไปให้ก็คงจะได้อะไรที่ดินหรือของอื่น ๆ ตามต้องการทุกอย่าง”

จดหมายมองซิเออร์คอร์ถึงมองเซนเยอร์บริโกต์

บางกอกวันที่ 1 เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1769 (พ.ศ. 2312)

“เมื่อข้าพเจ้าได้ไปถึงเมืองไทยได้เห็นราษฎรพลเมือง ซึ่งรอดพ้นมือพม่าไปได้ั้น ยากจนเดือดร้อนอย่างที่สุด ในเวลานี้ดูเหมือนดินฟ้าอากาศจะช่วยกันทำโทษพวกเรา ฝนก็ไม่ตกตามฤดูกาล ชาวนาได้หว่านเข้าถึง 3 ครั้ง ก็มีตัวแมลงคอยกินรากต้นข้าวและรากผักทุก ๆ อย่าง โจรผู้ร้ายก็ชุกชุมมีทั่วทุกหนทุกแห่ง เพราะฉะนั้นถ้าจะไปไหนก็ต้องมีอาวุธติดมือไปด้วยเสมอ

เมื่อวันที่ 5 เดือนมีนาคม ปีนี้ (2311) ข้าพเจ้าได้มาถึงบางกอกพร้อมกับนักเรียนสามคนกับไทยเข้ารับคน 1 ที่ฝั่งคลองใกล้กับป้อมนั้นข้าพเจ้าได้พบคนเข้ารับประมาณ 100 คน ข้าพเจ้าจะไม่พูดถึงความเดือดร้อนร่างกายของพวกนี้ จะกล่าวแต่ถึงความเดือดร้อนแห่งวิญญาณของเขา

พวกนี้โดยมากไม่มีใครไปฟังสวดแล้ว และการปฏิบัติก็ไม่แปลกกันกับพวกที่ไม่ได้เข้ารับเลย พวกผู้หญิงสาว ๆ ที่รอดพ้นมือพม่าไปได้ั้น ก็ตกไปอยู่กับพวกจีนกระจ่ายอยู่ทั่วทุกแห่ง และการปฏิบัติของเขานั้น ก็เอาอย่างของนายเจ้าสุก

เมื่อข้าพเจ้าได้มาถึงบางกอก พระยาตากเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ได้ทรงต้อนรับข้าพเจ้าอย่างดี และโปรดให้ข้าพเจ้าเลือกหาที่ดินตามชอบใจ ข้าพเจ้าได้เลือกไว้แห่ง 1 เหนือหมู่บ้านพวกเข้ารับ แต่กิจการของพระเยซูจะให้สำเร็จไปทีเดียวยังไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงได้พยายามหาที่อื่นต่อไปอีกหลาย แห่งครั้งเมื่อวันที่ 14 เดือนกันยายน ปี ค.ศ. 1769 (พ.ศ. 2312) ตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 พระยาอินทวงศา (Phia Inta Vonisa) ได้มาตรวจวัดปักเขตที่ดินของข้าพเจ้า แต่พวกไทยก็ยังร้องคัดค้านอยู่ตนเอง เมื่อวันที่ 17 เดือนกันยายน พระยาอินทวงศาได้กลับมาอีก และได้ตรวจวัดปักเขตเสร็จในวันนั้นเอง เพื่อจะให้เป็นที่ระฤกของวันนั้นซึ่งเป็นฤกษ์อันดีของศาสนาเราในเมืองไทยนั้น ข้าพเจ้าตั้งใจว่าจะได้ให้พรแก่วัดของเรา แต่ข้าพเจ้าเป็นคนจน และจะทำอะไรไม่ได้นอกจากจะต้องเป็หนี้เขา แต่เพื่อจะกันไม่ให้คนไทยบ่นได้ ข้าพเจ้าจึงจะสร้างบ้านเล็ก ๆ ขึ้นสักหลัง 1

ข้าพเจ้าต้องอ้อนวอนขอให้ท่านเป็นธุระในลูกศิษย์ของท่านให้มาก ๆ ข้าพเจ้าไม่มีเชิงเทียนหรือเครื่องประดับวัดอย่างใดเลย และพวกเข้ารับก็ตายด้วยอดอาหารเป็อันมาก ข้าพเจ้าก็ได้จัดการช่วยเหลือพวกเข้ารับทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ตั้งแต่ข้าพเจ้ามาถึงเมืองไทยตลอดจนถึงเดือนกันยายน ข้าพเจ้าสู้อดไม่ได้รับประทานเนื้อสัตว์เลย รับประทานแต่ปลาข้างเล็กน้อยทุก ๆ วัน ส่วนตัวข้าพเจ้าไม่ได้ซื้อหาอะไรเลย ได้ซื้อแต่เพียงเข้าสาร

หลักฐานชั้นที่ 7 (ต่อ)

เท่านั้น และเข้าสารที่ชื่อไว้นั้นก็หาเพียงพอมไม่ ข้าพเจ้าได้เรียกคนมายังโรงเรียนเพื่อช่วยกันขนเสา และชื่อซึ่งรอตไม่ได้ไหมไฟไปเก็บรักษาไว้”

จดหมายมองซิเออร์คอร์ถึงมองซิเออร์เลอพิศกาลเดอมาลากา

วันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1769 (พ.ศ. 2312)

“ในเวลาที่เราพม่าเข้าศึกหนีออกจากกรุงศรีอยุธยา นั้น พระยาตากก็ได้เตรียมการที่จะตั้งตัวเป็นใหญ่ต่อไป โดยรวบรวมเกลี้ยกล่อมผู้คนที่ยังหนีกระจัดกระจายอยู่ แล้วจึงได้ไปตั้งมั่นอยู่ที่เมืองจันทบุรี จากเมืองจันทบุรีพระยาตากได้ยกไปที่เมืองเทียนออย (Thieng-ioi) แล้วยกไปที่บางปลาสร้อย แล้วจึงเลยเข้าไปถึงบางกอก เมื่อพระยาตากยกทัพไปถึงตำบลใด ก็ได้แจกจ่ายเงินทองทั่วไปทุกแห่ง กองทัพพระยาตากจึงมีจำนวนคนเพิ่มมากขึ้นทุกวัน เมื่อพระยาตากได้เกลี้ยกล่อมผู้คนไว้ได้มากแล้ว จึงได้ตั้งต้นคิดการใหญ่ต่อไป ในตอนแรกการได้ดำเนินระดมความคิดเป็นที่เรียบร้อยทุกอย่าง ใคร ๆ ก็เข้ามาอ่อนน้อมหมัดไม่มีใครขัดแย้งได้เลย ครั้นพระยาตากยกทัพขึ้นไปเมืองนครราชสีมา ก็ยอมอ่อนน้อมโดยดีหาต้องรบพุ่งไม่ พระยาตากจึงได้ให้จับเจ้ากรมเทพจิตร (Chau Krom Tep-chit) ซึ่งเป็นเจ้าไทยเคยหนีไปอยู่เมืองบาดาเวียมาครั้ง 1 เสีย ครั้นพระยาตากกลับลงมาถึงบางกอกจึงได้ให้ตัดศีรษะกรมหมื่นเทพพิพิธเสีย ครั้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1768 (พ.ศ. 2311) พระยาตากได้เกิดอริกับเจ้าเมืองคันเคา จึงได้ยกกองทัพไปตีเมืองคันเคาเพื่อไปทำโทษเจ้าเมืองเปนนธรรมนิยมของพระยาตากอย่าง 1 ซึ่งต้องคุมกองทัพไปด้วยพระองค์เองเสมอ ครั้นเสด็จไปถึงเมืองคันเคาก็ได้ทรงมีชัยชนะ ผู้ใดทำผิดพระยาตากก็ลงโทษเสียสิ้น

ในระหว่างที่พระยาตากพระเจ้าแผ่นดินใหม่ของกรุงสยาม ได้ทรงทำให้บ้านเมืองใกล้เคียง สทกสท้านกลัว เดชานุภาพไพรมนต์นั้น พวกไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินต้องรับความเดือดร้อนต้องล้มตายวันละมาก ๆ เพราะอาหารการกิน อดคัดกันดารอย่างที่สุดในปีนี้ได้มีคนตายมีจำนวนมากกว่าเมื่อครั้งพม่าเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา เหตุที่คนตายมากนั้นก็คือเพราะเงินทองซึ่งบังญูไว้ตามเจดีย์หมดเสียแล้ว

เมื่อปีก่อนและในปีนี้ พวกจีนและไทยไม่ได้หากินอย่างอื่น นอกจากเที่ยวทำลายพระพุทธรูปและพระเจดีย์ พวกจีนได้ทำให้เงินทองในเมืองไทยไหลไปเทมาและการที่ประเทศสยามกลับตั้งตัวได้เร็วเช่นนี้ก็เพราะความหมั่นเพียรของพวกจีน ถ้าพวกจีนไม่ใช่เป็นคนมักได้แล้ว ในเมืองไทยทุกวันนี้คงจะไม่มีเงินใช้เปนแน่ เพราะพวกจีนได้ไปเที่ยวขูดเงินทองที่ฝังไว้ตามดินและบังญูไว้ตามพระเจดีย์นั่นเอง เมื่อพวกจีนได้ทำลายวัดภูไทย (Vat Phu Thai) ซึ่งเป็นวัดใหญ่อยู่ใกล้กับโรงเรียนสามเณรนั้น ข้าพเจ้าได้กลับมาถึงเมืองไทยแล้ว ในวัดนี้เมื่อทำลายลงแล้ว พวกจีนได้พบทองเปนอันมากพอบันทุกเรือยาวได้ถึงสามลำ ในวัดที่พระเจ้าแผ่นดินทรงผนวชเรียกว่าวัดประดู่ (Vat Padu) วัดเดียวเท่านั้นได้พบเงินถึง 5 ไท และในวัดอื่น ๆ ก็มีเงินทุกวัดมากบ้างน้อยบ้าง

พวกจีนเท่ากับทำสงครามกับพระพุทธรูปที่หล่อด้วยทองแดงเครื่องมือของจีนที่จะทำลายพระพุทธรูปนั้นก็คือบานหน้าต่างบานประตูและเสาโบสถ์

วัดต่าง ๆ ในเวลานี้จะเปรียบก็เท่ากับเตาไฟ ฝาผนังก็ตำหมัดและตามลานวัดก็เต็มไปด้วยถ่านและพระพุทธรูปหักพังเปนชิ้นเล็กชิ้นน้อย

พระเจ้ากรุงสยามองค์ใหม่หาได้จัดการป้องกันศาสนาไทยตามที่ควรทำไม่เพราะเหตุว่าทรงเกรงว่าคนจะเอาใจออกหาก”

หลักฐานชิ้นที่ 7 (ต่อ)

จดหมายมองซิเออร์คอร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ

บางกอกวันที่ 7 เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1770 (พ.ศ. 2313)

“เมื่อข้าพเจ้าได้กลับมาถึงเมืองไทยได้หลายเดือน ข้าพเจ้าได้ไปเที่ยวดูในพระราชธานี ได้พบจำนวนเด็กเป็นอันมากซึ่งอดอยากอย่างที่สุดในระหว่างที่เข้ายากหมากแพงนั้น เด็กพวกนี้ได้รับน้ำมนต์เข้ารีตมีจำนวน 400 คน เด็กเหล่านี้โดยมากเป็นบุตรของชาวบ้านนอก ซึ่งพระเจ้าแผ่นดิน องค์ใหม่ได้พามาจากหัวเมืองในเวลาที่ได้เสด็จไปปราบปรามหัวเมืองเหล่านั้น คนเหล่านี้เป็นชาวเมืองพิษณุโลกและชาวเมืองพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้พาลงมาเป็นเชลยเพื่อให้นำคนในกรุงแน่นหนาขึ้น เพราะตั้งแต่ครั้งรบกับพม่า ในกรุงหมดยุคคนเหลือแต่เสือและสัตว์ป่าอยู่เท่านั้น

คนที่ต้องมาเป็นเชลยนั้นหมดทางที่จะทำมาหากิน เพราะมาอยู่ภูมิภาคใหม่ซึ่งไม่เคยได้มาอยู่เลย เพราะฉะนั้นคนเหล่านี้จึงจวนจะตายด้วยอดอาหารการกินและก็ไม่มีใครที่จะสงเคราะห์ช่วยเหลือพวกนี้เลย ในเวลาที่พวกนี้ยังกำลังทุกข์ร้อนอยู่เช่นนี้ จะไปพูดการศาสนาด้วยก็เห็นจะป่วยการเปล่า เพราะพวกนี้ไม่ต้องการอะไร นอกจากจะรับประทานอาหารเท่านั้น คือต้องการเข้าสู่กุหลาบสำหรับตัวรับประทานเองกับบุตรหลาน หากต้องการทุกข์ยากอย่างใดไม่ เมื่อพวกนี้เห็นพวกเราเข้าเมื่อใด ก็อดที่จะด่าและเยาะเย้ยเราไม่ได้

พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ ได้เสด็จด้วยพระองค์เองไปปราบเมืองนครศรีธรรมราช พวกเข้ารีตของเราทุกคนต้องถูกเกณฑ์ไปทัพตามเสด็จ ข้าพเจ้าอยู่ในกรุงเทพฯ คนเดียวกับบุตรภรรยาของพวกเข้ารีตที่ไปทัพเท่านั้น นอกนั้นจะหาคนแจวเรือหรือหาคนสำหรับต่ายาผสมยาสักคนเดียวก็ไม่ได้ ข้าพเจ้าก็หมดทุนรอนแล้ว เพราะฉะนั้นในปีนี้จะไปเที่ยวให้น้ำมนต์เด็กเพื่อรับเข้ารีตไม่ได้

เมื่อครั้งพม่าตีกรุงนั้น ได้ทำลายวัดและพระพุทธรูปลงบ้างแต่เล็กน้อยเท่านั้น แต่การดีอันนี้คือการทำลายวัดและพระพุทธรูปนั้นพวกจีนและพวกไทยได้ทำการต่อพวกพม่าอีก การที่ได้เห็นคนทำลายวัดและพระพุทธรูปเช่นนี้ ทำให้นักพรตของพระเยซูมีความสบายใจขึ้นมาก เพราะเท่ากับเห็นผู้ที่นับถือเปเรตได้ทำลายเปเรตซึ่งเป็นที่น่าเกลียดของตัวเอง

บรรดาพระพุทธรูปและพระเจดีย์ซึ่งได้ปิดทองกันอย่างงดงาม บัดนี้ก็ทำลายหักพังเปนมงรุลีไปหมดแล้วตามวัดวาอารามก็ร้างไปหมดเพราะพวกพระสงฆ์ได้หนีทั้งวัดไปสิ้น ผ้าเหลืองเวลานี้ไม่มีใครมีใครจะนับถือเหมือนแต่ก่อนแล้ว และถ้าใครขึ้นครองผ้าเหลืองในเวลานี้ก็อด การที่เป็นเช่นนี้ไม่ เฉพาะแต่ในกรุงและตำบลใกล้เคียง แต่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จยกทัพไปที่แห่งใดก็เป็นเช่นนี้ทั่วไป เช่นเมืองพิษณุโลก นครราชสีมา เพ็ชรบุรี นครศรีธรรมราช และภูเก็ต เป็นต้น การที่วัดวาอารามรกร้างว่างเปล่าและพระพุทธรูปต้องทำลายลงเช่นนี้ เป็นการกระทำที่เราหวังดีสำหรับศาสนาของเราในภายหน้าต่อไป เพราะเวลานี้บรรดาพระเจดีย์และพระพุทธรูปได้ทำลายลงหมดแล้ว ด้วยพวกจีนทราบได้ว่าเงินทองของรูปพรรณได้บัญญัติไว้ที่แห่งใดบ้าง และพวกจีนก็ได้เลือกที่เลย ของมีที่ไหนก็ทำลายสิ่งนั้นลงโดยไม่ละเว้น เมื่อทำลายแห่งนี้ลงแล้ว พวกจีนก็หยุดพ้อหายใจให้หายเหนื่อยสักหน่อย ก็ไปทำลายสิ่งอื่นหาทรัพย์ต่อไปอีก...”

หลักฐานชิ้นที่ 7 (ต่อ)

จดหมายมองเซนเยอร์เลอบองถึงบาทหลวงโซเวแลง

เขียนกลางทะเล ระหว่างทางไปเกาะมะลากา

วันที่ 14 เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1770 (พ.ศ. 2313)

“...บรรดาคนทั้งหลายเรียกพระเจ้าตากว่าพระเจ้าแผ่นดิน แต่พระเจ้าตากเองว่าเปนแต่เพียงผู้รักษากรุงเท่านั้น พระเจ้าตากหาได้ทรงประพฤติเหมือนอย่างพระเจ้าแผ่นดินก่อน ๆ ไม่ และในธรรมเนียมของเจ้าแผ่นดินฝ่ายทิศตะวันออก ที่ไม่เสด็จออกให้ราษฎรเห็นพระองค์ ด้วยกลัวจะเสื่อมเสียพระเกียรติยศนั้น พระเจ้าตากไม่ทรงเห็นชอบด้วยเลย พระเจ้าตากทรงพระปรีชาสามารถยิ่งกว่าคนธรรมดา เพราะฉะนั้นจึงไม่ทรงเกรงว่าถ้าเสด็จออกให้ราษฎรพลเมืองเห็นพระองค์และถ้าจะทรงมีรับสั่งด้วยแล้ว จะทำให้เสียพระราชอำนาจแต่อย่างใด เพราะพระองค์มีพระประสงค์จะทอดพระเนตรการทั้งปวงด้วยพระเนตรของพระองค์เอง และจะทรงฟังการทั้งหลายของพระกรรมของพระองค์เองทั้งสิ้น พระองค์ทรงทนทานแก่ความเหน็ดเหนื่อย ทั้งทรงกล้าหาญและพระปัญญาที่เฉียบแหลม มีพระนิสัยกล้าได้กล้าเสียและพระทัยเร็ว ถ้าจะว่าก็เป็นทหารอันกล้าหาญคน 1 ตั้งแต่แต่ไม่ได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ได้เสด็จยกทัพไปปราบเมืองนครศรีธรรมราช และเมืองไทรบุรีก็มายอมอ่อนน้อมสวามิภักดิ์ต่อพระองค์แล้ว เมื่อเร็ว ๆ นี้ พระเจ้าตากได้เสด็จไปตีเมืองคันคาและเมื่อป่าสักมาได้ และทางฝ่ายเขมรนั้นไม่มีใครคิดต่อสู้พระองค์เลย ถ้าในระหว่างที่กำลังรบกันอยู่พระเจ้าตากทรงเห็นนายทัพนายกองคนใดถอยหลังแล้ว ก็เสด็จเข้าหานายทัพนายกองรับสั่งว่า “เองกลัวดาบของข้าศึกแต่เองไม่กลัวคมดาบของข้าดอกหรือ” แล้วก็ทรงเงื้อพระแสงดาบฟันศีรษะฆ่านายทัพนายกองคนนั้นในทันที พระเจ้าตากทรงวางพระทัยในพวกข้าราชการมาก ถ้าเสด็จทัพราวใดก็ต้องมีพวกข้าราชการตามเสด็จไปด้วยเสมอทุกคราว พวกข้าราชการสำหรับรักษาพระองค์ ทั้งทรงโปรดยกเว้นไม่ให้พวกข้าราชการต้องถูกเกณฑ์ไปทำการอย่างอื่นด้วย ในเวลานี้พระเจ้าตากกำลังเตรียมไปปราบทางเมืองเขมรและเมืองญวน กับทรงเตรียมทัพอีกทัพ 1 จะได้ไปตีพม่าที่เมืองมะริดและให้ตีเมืองมะริดกลับคืนมาให้จงได้ ในระหว่างเวลาที่เปนระตูหนานั้น พระเจ้าตากทรงโปรดให้ตัดถนนหนทาง ซึ่งเป็นการผิดแบบพระราชประเพณีของพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อน ๆ และโปรดให้สร้างป้อมขึ้นหลายป้อมด้วย เวลานี้ได้โปรดให้ยกกองทัพล่วงหน้าไปคอยทัพหลวงในแดนเขมร ทัพหน้านั้นมีพล 15,000 คน หรือ 20,000 คน และได้โปรดให้ไถหว่านข้าว ให้ได้พอเลี้ยงกองทัพภายใน 3 หรือ 4 เดือน... ..”

ที่มา: กรมศิลปากร. (2504). **ประชุมพงศาวดารภาคที่ 39 เรื่องจดหมายเหตุของพวกคณะบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยาตอนแผ่นดินพระเจ้าเอกทัศกับครั้งกรุงธนบุรีแลครั้งกรุงรัตนโกสินทรตอนต้น ภาค 6.** พระนคร: กรมฯ. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางเชื้อ วิเชียรโอสถ สุตันตานนท์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2504) (หน้า 47-50, 51-54, 60, 63-64)

หลักฐานชั้นที่ 8

“กันเอินชื่อ (เจ้าเมืองกำแพงเพชร – หมายถึงสมเด็จพระเจ้าตากสิน – ผู้เขียน) มีสถานภาพเป็นขุนนางของกษัตริย์แห่งประเทศเซียนหลัว (สยาม- ผู้เขียน) บัดนี้ประเทศถูก (พม่า- ผู้เขียน) ตีแตก และกษัตริย์หายสาบสูญ กลับบังอาจฉกฉวยโอกาสที่ประเทศอยู่ในอันตรายและปั่นป่วนยุ่งเหยิง คิดตั้งตัวเป็นใหญ่ และหวังได้รับตราตั้งโดยมิชอบเพื่อเป็นเครื่องมือตั้งตนเหนือผู้อื่น มิได้สำนึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและน้ำพระทัยของเจ้านายเก่า อีกทั้งมิได้สืบทอดครุฑทวยหาท เพื่อกอบกู้ชาติและโจมตีศัตรู จึงเป็นการผิดคุณธรรมและทำตนเกินศักดิ์...”

...

“พื้นเพท่านเป็นคนจีน ย่อมจะรู้ดีถึงคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นธรรมสูงสุด แล้วจะไม่เคยทราบหลักคำสอนเรื่องการกำหนดสถานะบุคคลตามความสำคัญ ซึ่งไม่มีการผ่อนปรนให้ผู้ที่ก้าวล่วงโดยมิชอบในสถานภาพของตนเองเป็นอันขาดหรือ”

....

“พระจักรพรรดิทรงปกครองทุกเผ่าชนในแคว้นแคว้นจีนโดยยึดการอบรมสั่งสอนด้วยคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลเป็นใหญ่ ทรงเป็นแบบอย่างแก่นานาประเทศ”

ที่มา: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร. **ชิงสื่อลู่** (เกาจงสื่อลู่ บรรพ 817) วันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 1768/พ.ศ. 2311 ความในวงเล็บเติมโดยผู้เขียน. อ้างถึงใน วุฒิชัย มูลศิลป์. (2560). “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับจักรพรรดิเฉียนหลงในความสัมพันธ์ไทย - จีน” ใน **วารสารสมาคมประวัติศาสตร์ฯ**. ฉบับที่ 39 พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (หน้า 203-204)

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. (2504). **ประชุมพงศาวดารภาคที่ 39 เรื่องจดหมายเหตุของพวกคณะบาดหลวงฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยาตอนแผ่นดินพระเจ้าเอกทัศกับครั้งกรุงธนบุรีแลครั้งกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภาค 6.** พระนคร: กรม.

_____. (2542). “เทศนาจุลยุทธการวงศ์” ใน **ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 1.** กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรม.

_____. (2542). “พระราชพงศาวดารกรุงสยาม” ใน **ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 2.** กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรม.

_____. (2542). **พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรม.

_____. (2560). **ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยามและประวัติศาสตร์ไทยสมัย กรุงศรีอยุธยา ฉบับดัดแปลง.** กรุงเทพฯ: กรม.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2560). “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับจักรพรรดิเฉียนหลงในความสัมพันธ์ไทย - จีน” ใน **วารสารสมาคมประวัติศาสตร์ฯ.** ฉบับที่ 39 พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศานติ ภัคดีคำ. (ผู้ตรวจชำระและบรรณาธิการ). (2558). **พระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน ตรวจสอบและชำระจากตัวเขียน.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิ “ทุนพระพุทธยอดฟ้า” ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สมเด็จพระวันรัตน์. (2521). **สังคิตยวงศ์ : พงศาวดารเรื่องสังคายนาพระธรรมวินัย สมเด็จพระวันรัตน์วัดพระเชตุพน ในรัชกาลที่ 1 แต่งภาษามคธ. พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) เปรียญ. แปลเป็นภาษาไทย.** กรุงเทพฯ: ศิวพร.

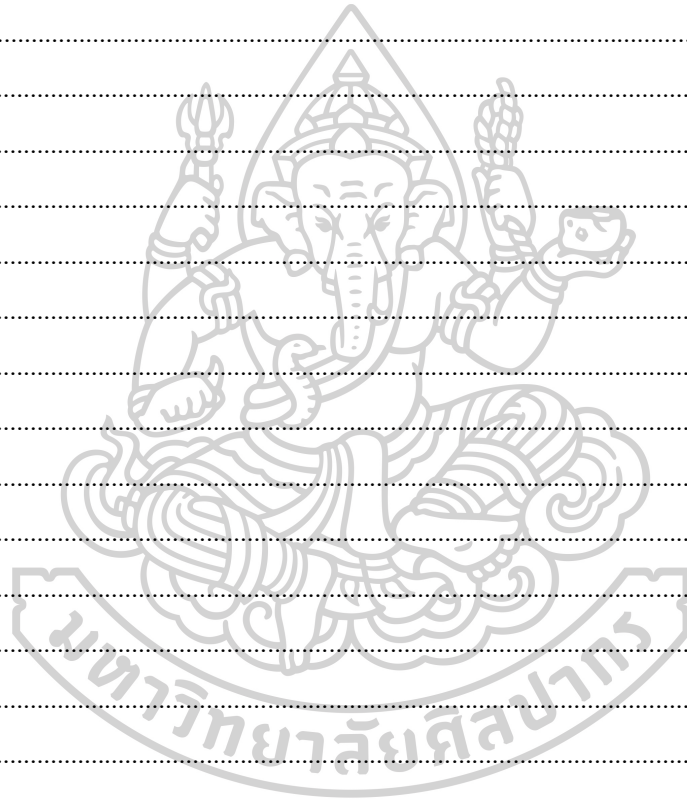
ส่วนที่ 2 ข้อคำถาม

ชื่อ-นามสกุล ชั้น ม. 4/2 เลขที่

ข้อที่ 1

จงอธิบายถึงสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์*ที่ส่งผลให้พระยาตาก (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) ดำเนินการปราบปรามชุมนุมต่าง ๆ ที่ตั้งตนเป็นใหญ่ภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบการอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์

คำตอบ

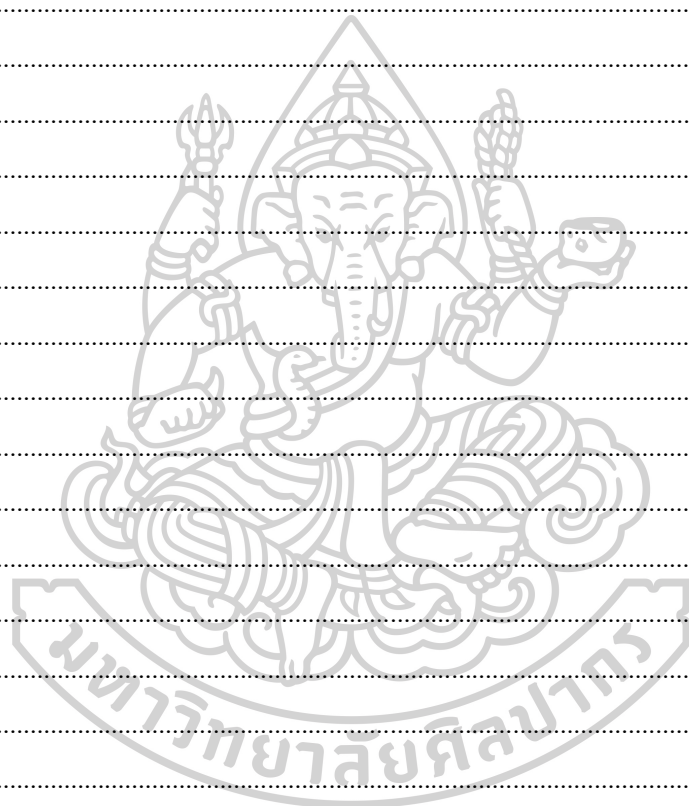

* สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ในที่นี้ หมายถึง สภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรมในสมัยนั้น

ข้อที่ 2

จงอธิบายถึงความรู้สึกนึกคิด*ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ส่งผลให้พระองค์ทรงฟื้นฟูสภาพสังคมสมัยธนบุรีตอนต้น พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบการอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์

คำตอบ

* ความรู้สึกนึกคิดในที่นี้ หมายถึง มุมมอง ค่านิยม ทศนคติ รวมทั้งความเชื่อของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่กำหนดให้

**ตัวอย่างแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4**

เลขที่

คำชี้แจง ในการทำแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์

1) แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ มีจำนวน 61 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5) เห็นด้วย (4) ไม่แน่ใจ (3) ไม่เห็นด้วย (2) และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)

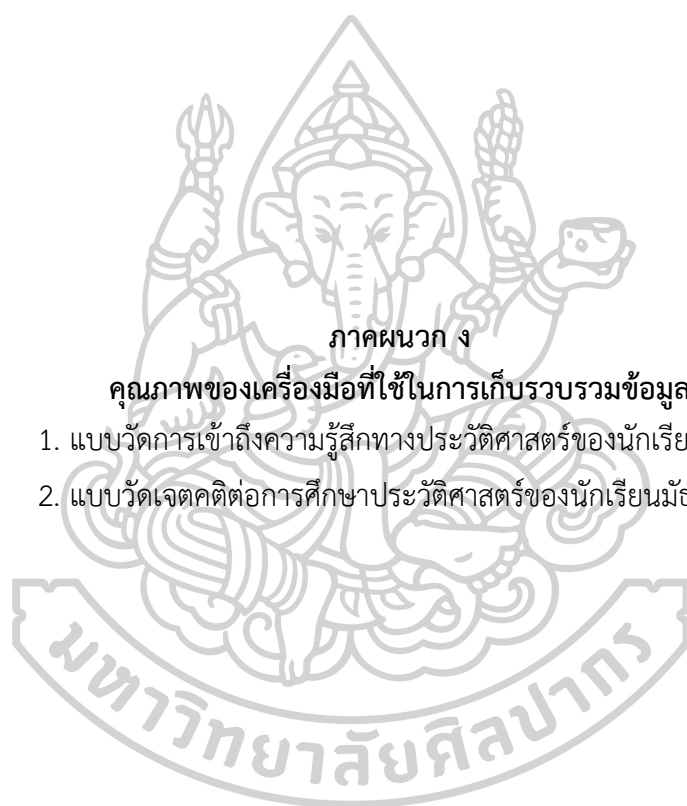
2) ให้นักเรียนตอบคำถามทุกข้อในแบบสอบถามนี้ให้ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่แท้จริงของนักเรียนมากที่สุด เพราะแบบสอบถามนี้ไม่มีถูกหรือผิด นักเรียนแต่ละคนย่อมมีความคิดเห็น ความรู้สึกและแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกัน

3) แบบสอบถามฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการทำวิจัยเท่านั้น ซึ่งไม่ได้นำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการให้คะแนนใด ๆ ในวิชาประวัติศาสตร์

4) พิจารณาแต่ละข้อความอย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่แท้จริงของนักเรียนต่อการศึกษาระวัติศาสตร์เพียงข้อละหนึ่งระดับ

ข้อ ที่	เจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
ด้านความรู้ความเข้าใจ						
3	การพิจารณาข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ ส่งเสริมให้ฉันได้ฝึกสร้างมโนภาพเกี่ยวกับความรู้สึกของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อันเป็นโอกาสในการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้ง					
10	ฉันคิดว่าการศึกษาระวัติศาสตร์ส่งเสริมให้ผู้ศึกษามีความสามารถในการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์					

ข้อ ที่	เจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
ด้านความรู้ความเข้าใจ (ต่อ)						
13	ฉันคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ควรเป็นหน้าที่หลักของนักประวัติศาสตร์เท่านั้น (-)					
22	ฉันคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับทักษะที่จำเป็นของผู้คนในยุคปัจจุบัน (-)					
ด้านความรู้สึก						
2	ฉันรู้สึกว่ามีผู้สนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มองด้วยความคิดล้าหลัง (-)					
4	ฉันตื่นเต้นเมื่อค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้สนับสนุนหรือโต้แย้งประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่กำลังศึกษา					
11	ฉันรู้สึกว่าการศึกษาระวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่ายเพราะต้องจำยุคสมัยและศักราชต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ (-)					
15	ฉันเสียโอกาสในการฝึกทักษะ/ความสามารถที่จำเป็นต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ เมื่อมีเหตุจำเป็นที่ต้องหยุดเรียนในวันที่มีการเรียนวิชาประวัติศาสตร์					
ด้านพฤติกรรม						
5	ฉันจะตัดสินใจลดเลิกการกระทำของผู้คนในอดีตด้วยการใช้บรรทัดฐานและค่านิยมในปัจจุบัน (-)					
10	ฉันจะไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ใด ๆ ที่เคยได้ศึกษามาแล้ว (-)					
12	ฉันจะเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์เมื่อมีโอกาส					
16	หากมีเวลาว่าง ฉันจะศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มเติม นอกเหนือจากแบบเรียนประวัติศาสตร์ที่ใช้ในชั้นเรียน					

ภาคผนวก ง

คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. แบบวัดเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

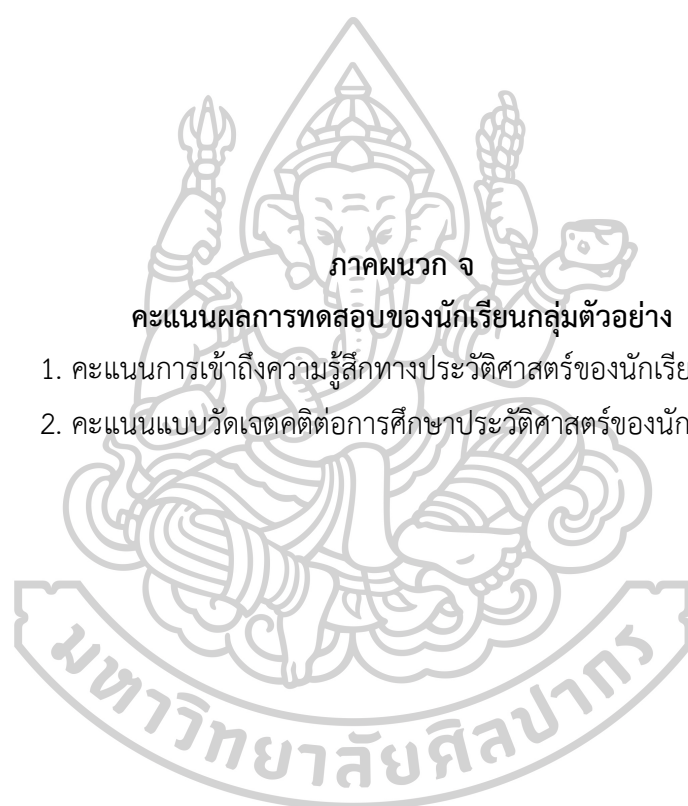
ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	สรุปความหมาย
1	0.59	0.66	ใช้ได้
2	0.48	0.81	ใช้ได้
3.1	0.53	0.79	ใช้ได้
3.2	0.54	0.74	ใช้ได้
3.3	0.51	0.68	ใช้ได้
4	0.56	0.78	ใช้ได้
5	0.44	0.68	ใช้ได้
ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85			

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติต่อ
การศึกษาประวัติศาสตร์

ค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์					
ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
1	0.43	22	0.81	43	0.55
2	0.54	23	0.71	44	0.58
3	0.82	24	0.50	45	0.45
4	0.43	25	0.77	46	0.72
5	0.59	26	0.51	47	0.47
6	0.55	27	0.73	48	0.43
7	0.57	28	0.61	49	0.62
8	0.47	29	0.67	50	0.56
9	0.79	30	0.77	51	0.52
10	0.40	31	0.51	52	0.57
11	0.45	32	0.48	53	0.57
12	0.50	33	0.58	54	0.67
13	0.79	34	0.56	55	0.60
14	0.67	35	0.61	56	0.60
15	0.41	36	0.63	57	0.76
16	0.80	37	0.63	58	0.53
17	0.47	38	0.59	59	0.46
18	0.47	39	0.63	60	0.46
19	0.79	40	0.56	61	0.53
20	0.76	41	0.68		
21	0.73	42	0.70		
ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับเท่ากับ 0.97					

ภาคผนวก จ

คะแนนผลการทดสอบของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

1. คะแนนการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. คะแนนแบบวัดเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

ตารางที่ 16 คะแนนผลการทดสอบการเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คีร์

คน ที่	ก่อน เรียน (คะแนน เต็ม 21 คะแนน)	หลัง เรียน (คะแนน เต็ม 21 คะแนน)	ก่อน เรียน (คะแนน เต็มเฉลี่ย 3 คะแนน)	หลัง เรียน (คะแนน เต็มเฉลี่ย 3 คะแนน)	คน ที่	ก่อน เรียน (คะแนน เต็ม 21 คะแนน)	หลัง เรียน (คะแนน เต็ม 21 คะแนน)	ก่อน เรียน (คะแนน เต็มเฉลี่ย 3 คะแนน)	หลัง เรียน (คะแนน เต็มเฉลี่ย 3 คะแนน)
1	7.00	15.00	1.00	2.14	19	7.00	18.00	1.00	2.57
2	7.00	17.00	1.00	2.43	20	6.00	15.00	0.86	2.14
3	7.00	19.00	1.00	2.71	21	7.00	15.00	1.00	2.14
4	7.00	15.00	1.00	2.14	22	6.00	20.00	0.86	2.86
5	7.00	15.00	1.00	2.14	23	6.00	19.00	0.86	2.71
6	7.00	15.00	1.00	2.14	24	7.00	18.00	1.00	2.57
7	9.00	16.00	1.29	2.29	25	7.00	15.00	1.00	2.14
8	7.00	17.00	1.00	2.43	26	7.00	16.00	1.00	2.29
9	7.00	14.00	1.00	2.00	27	7.00	18.00	1.00	2.57
10	7.00	20.00	1.00	2.86	28	7.00	20.00	1.00	2.86
11	3.00	15.00	0.43	2.14	29	7.00	18.00	1.00	2.57
12	7.00	17.00	1.00	2.43	30	7.00	16.00	1.00	2.29
13	4.00	17.00	0.57	2.43	31	6.00	20.00	0.86	2.86
14	5.00	16.00	0.71	2.29	32	7.00	17.00	1.00	2.43
15	7.00	17.00	1.00	2.43	33	7.00	17.00	1.00	2.43
16	7.00	16.00	1.00	2.29	34	5.00	20.00	0.71	2.86
17	4.00	15.00	0.57	2.14	35	7.00	18.00	1.00	2.57
18	7.00	14.00	1.00	2.00	36	7.00	17.00	1.00	2.43
ก่อนเรียน (คะแนนเต็ม 21 คะแนน)						M=6.55		S.D.=1.11	
หลังเรียน (คะแนนเต็ม 21 คะแนน)						M=16.86		S.D.=1.82	
ก่อนเรียน (คะแนนเต็มเฉลี่ย 3 คะแนน)						M=0.94		S.D.=0.16	
หลังเรียน (คะแนนเต็มเฉลี่ย 3 คะแนน)						M=2.41		S.D.=0.26	

ตารางที่ 17 คะแนนผลการวัดเจตคติต่อการศึกษาระวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแแต่คิรี

คนที่	ก่อนเรียน (คะแนนเต็ม 305 คะแนน)	หลังเรียน (คะแนนเต็ม 305 คะแนน)	ก่อนเรียน (คะแนนเต็มเฉลี่ย 5 คะแนน)	หลังเรียน (คะแนนเต็มเฉลี่ย 5 คะแนน)	คนที่	ก่อนเรียน (คะแนนเต็ม 305 คะแนน)	หลังเรียน (คะแนนเต็ม 305 คะแนน)	ก่อนเรียน (คะแนนเต็มเฉลี่ย 5 คะแนน)	หลังเรียน (คะแนนเต็มเฉลี่ย 5 คะแนน)
1	90	257	1.48	4.21	19	161	222	2.64	3.64
2	185	302	3.03	4.95	20	208	280	3.41	4.59
3	206	272	3.38	4.46	21	201	257	3.30	4.21
4	203	281	3.33	4.61	22	241	305	3.95	5.00
5	176	268	2.89	4.39	23	119	240	1.95	3.93
6	199	274	3.26	4.49	24	174	255	2.85	4.18
7	171	280	2.80	4.59	25	138	269	2.26	4.41
8	182	266	2.98	4.36	26	158	285	2.59	4.67
9	131	251	2.15	4.11	27	138	245	2.26	4.02
10	179	268	2.93	4.39	28	205	290	3.36	4.75
11	149	271	2.44	4.44	29	153	264	2.51	4.33
12	226	279	3.70	4.57	30	222	302	3.64	4.95
13	175	274	2.87	4.49	31	202	281	3.31	4.61
14	198	285	3.25	4.67	32	95	230	1.56	3.77
15	171	284	2.80	4.66	33	179	247	2.93	4.05
16	202	277	3.31	4.54	34	176	277	2.89	4.54
17	164	262	2.69	4.30	35	139	269	2.28	4.41
18	208	285	3.41	4.67	36	159	261	2.61	4.28
ก่อนเรียน (คะแนนเต็ม 305 คะแนน)						M=174.53		S.D.=34.72	
หลังเรียน (คะแนนเต็ม 305 คะแนน)						M=269.86		S.D.= 18.74	
ก่อนเรียน (คะแนนเต็มเฉลี่ย 5 คะแนน)						M=2.86		S.D.=0.57	
หลังเรียน (คะแนนเต็มเฉลี่ย 5 คะแนน)						M=4.42		S.D.=0.31	

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน
วัน เดือน ปี เกิด	12 กุมภาพันธ์ 2535
สถานที่เกิด	จังหวัดร้อยเอ็ด
วุฒิการศึกษา	- สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย ปีการศึกษา 2552 - สำเร็จการศึกษาปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2557 - ศึกษาต่อระดับปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคม ศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2558
ที่อยู่ปัจจุบัน	38/1076 ถนนไทยรามัญ แขวงสามวาตะวันตก เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร 10510
ผลงานตีพิมพ์	ณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน และชัยรัตน์ ไตศิลา. (2561). “ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศักร์ที่มีต่อ การเข้าถึงความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4.” การประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8 “ประเทศไทย 4.0 นวัตกรรมสร้างสรรค์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” The 8th National and International Graduate Study Conference “Thailand 4.0 Creative Innovation for Sustainable Development” โดยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ณ ห้องประชุมใหญ่ ชั้น 4 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพฯ, 26 มิถุนายน.